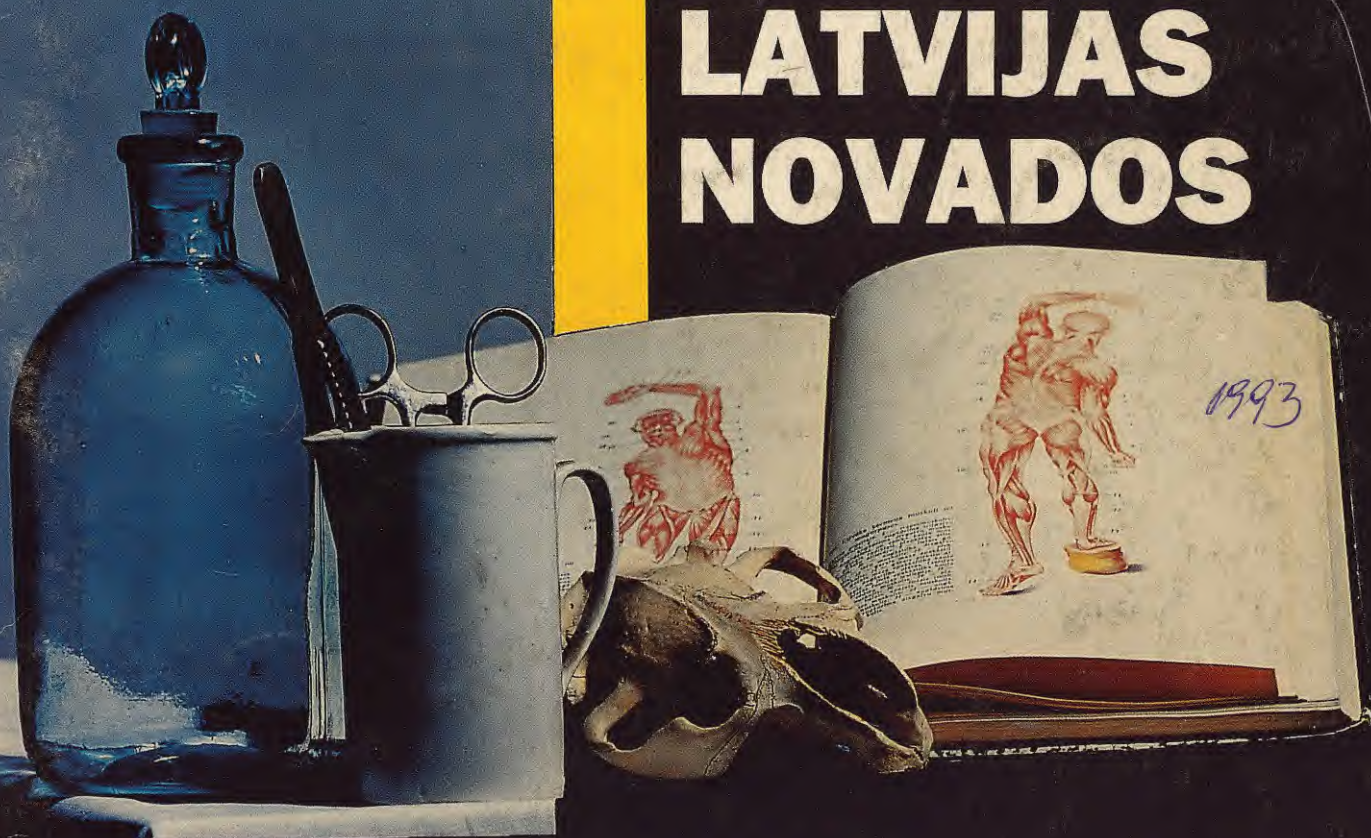

LĀTVIJAS
ARSTS

ARNIS
VĪKSNA

MEDICĪNAS
SĀKUMI
LATVIJAS
NOVADOS

VAI MINIMĀLA DEVA VAR DOT MAKSIMĀLU LABUMU?

“Jenapharm” viedoklis: Minimālai biokatalizatora devai ir virkne priekšrocību. Dabiskais hormonu līdzsvars tiek minimāli traucēts, vielmaiņas procesi ir gandrīz pilnīgi saskaņoti. Savukārt ovulācijas kavēšana ir tikpat droša, kā lietot klasiskās pretapaugļošanās tabletes. Tādēļ trisistons ir ideāls trīspakāpju preparāts pēc principa: mazāk – tas ir ieguvums (arī cenā).

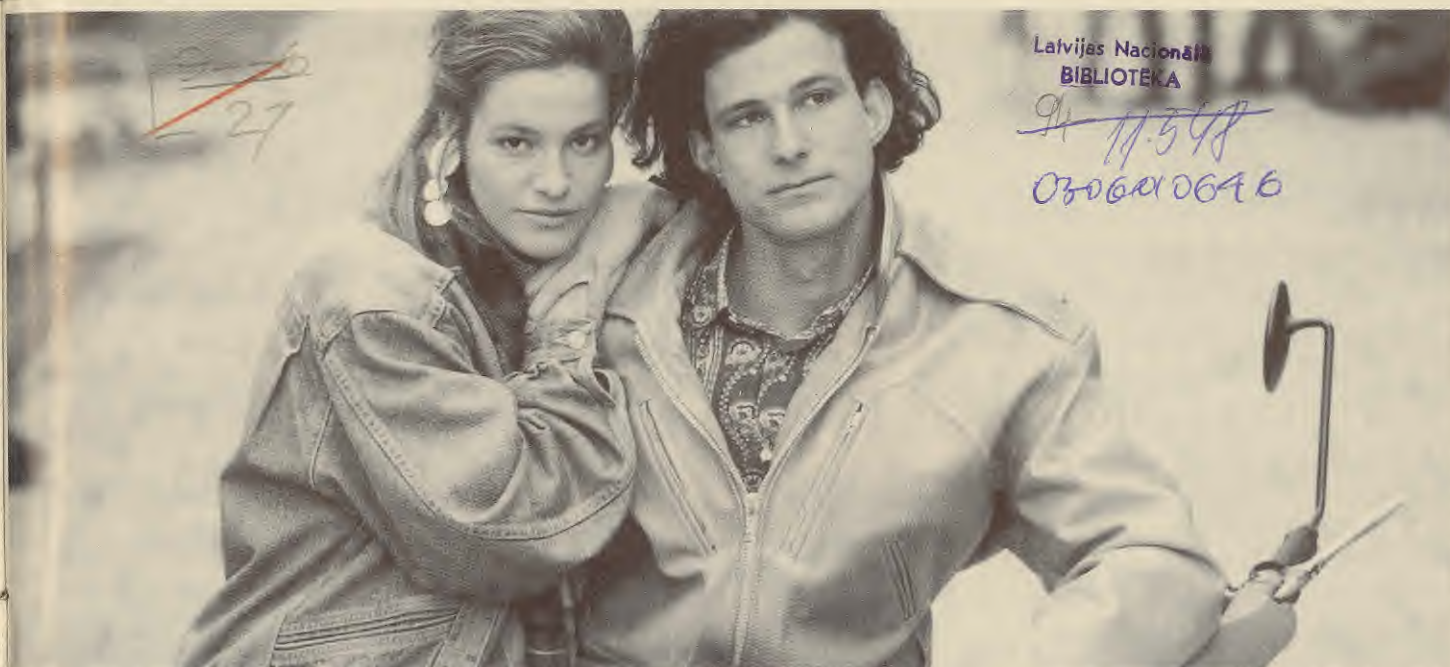
Trisistona tabletes: a) katra violetā tablete satur: 0,03 mg etinilestradiola; 0,05 mg levonorgestrēla; b) katra sārta tablete satur: 0,04 mg etinilestradiola; 0,075 mg levonorgestrēla; c) katra oranžā tablete satur: 0,03 mg etinilestradiola; 0,125 mg levonorgestrēla. **Indikācija:** hormonāla kontracepcija. **Kontraindikācijas:** grūtniecība; dzemdes un krūts dziedzeru hormonatkarīgi audzēji, smagi aknu funkciju traucējumi, anamnētiska idiopātiska grūtniecības dzelte un stipra nieze, Dabina-Džonsona un Rotorā sindroms, funkcionāla hiperbilirubinēmija, esoši vai anamnētiski trombemboliski procesi, diabētiska angiopātija, sirpšņu anēmija, hiperlipoproteīnēmija, *herpes gestationis* anamnēzē, iepriekšējā grūtniecībā progresējuši otoskleroze, arteriāla hipertensija, epilepsija. **Piezīmes:** lietošanu ieteicams pārtraukt, ja rodas migrēnveidīgas vai biežas galvassāpes, ja sākas akūti redzes traucējumi, ja ir dati par trombemboliskām

slimībām. Lietošanu vēlams pārtraukt dzeltes, akūtas porfīrijas gadījumā, ja pieaug mioma, pirms plānotām operācijām un ilgošas ekstremitāšu imobilizācijas, ja strauji pieaug asinsspiediens, kā arī smēķētājiem pēc 35 gadu vecuma. Iedarbību vājina aknu enzīmu induktori (sedatīvi un miega līdzekļi, hindatoīns vai rifampicīns), pieaug žultsakmeņu slimības risks. Uzmanīgi lietot sievietēm, kuru darbs saistīts ar balss saišu piepūli.

Jenapharm

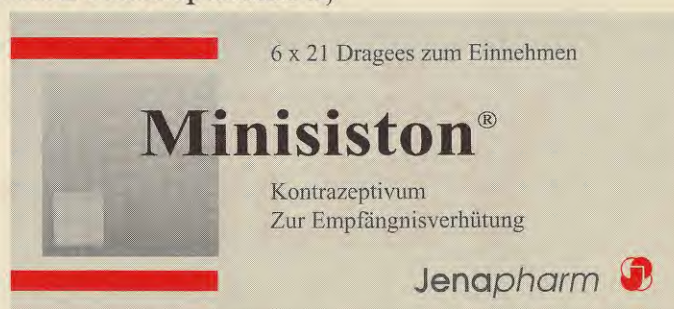
Kompetence rada uzticību

Lietošana: menstruālā cikla 1. – 6. dienā lieto 1 violetu tableti ik 24 stundas (± 2 stundas); no 7. līdz 12. menstruālā cikla dienai – 1 sārto tableti ik 24 stundas (± 2 stundas); no 13. līdz 21. menstruālā cikla dienai – 1 oranžo tableti ik 24 stundas (± 2 stundas); pēc tam ir 7 dienu pārtraukums. **Iesaipojums:** 21 tablete (6 + 6 + 9), 6 x 21 tablete (6 + 6 + 9). Jenapharm GmbH, Otto-Schott-Strasse 15, O-6900 Jena.

PIRMĀ PRETAPAUGĻOŠANĀS TABLETE VAR BŪT TIKPAT NOZĪMĪGA, KĀ PIRMAIS DRAUGS.

Jenapharm viedoklis: pirmā pretapaugļošanās tablete. Tā ir pieredze visai dzīvei. Tāpēc tai jābūt tik vienkāršai un tai jāizraisa tik maz blakusparādību, cik vien iespējams. Un, protams, tikpat drošai. Minisistons ir ideāla pretapaugļošanās mikrotablete ar ļoti labu panesamību kā 1-fāzes tablete, kas īpaši piemērota jaunām meitenēm un pirmreizējai adaptācijai. Starp citu, arī minisistona cena ir minimāla. Tagad pārdošanā arī kā komplekss iesaiņojums 3 mēnešiem.

Minisistona dražeju (Rp) sastāvs: 1 dražejas saturs: levonorgestrels – 0,125 mg, etinilestradiols – 0,03 mg. **Pielietošana:** hormonāls pretapaugļošanās līdzeklis: pret apaugļošanu un pie menstruālā cikla traucējumiem, kā arī pie dismenorejas. **Kontraindikācijas:** grūtniecība, hormonatkarīgi dzemdes un krūšu dziedzera audzēji, smagi aknu funkciju traucējumi, idiopātiskā grūtnieču dzeltenā kaite un smags pruritus (nieze) anamnēzē, Dubina-Džonsona-Rotora-Sindroms, funkcionālā bilirubinēmija, agrāki vai patreizēji tromboemboliski procesi, diabētiskā angiopātija, sirpjveida šūnu anēmija, hiperlipoproteīnēmija, herpes gestationis anamnēzē, otosklerozē ar pasliktinājumu kādā no iepriekšējām grūtniecībām, hipertonijs, epilepsija. **Norādījumi:** zāles jāpārtrauc lietot pie migrēnai līdzīgu galvassāpju vai biežu un neparasti stipru galvassāpju parādīšanās,

akūtiem redzes traucējumiem, tromboembolisko slimību simptomu parādīšanās, dzeltenās kaites, akūtām porfirijām, augošām miomām un pie ilgākas imobilizācijas, asinsspiediena paaugstināšanās, kā arī stiprām smēķētājām, kas vecākas par 35 gadiem. Efekts mazinās aknu fermentu indukcijas rezultātā, ko izraisa nomierinošie līdzekļi, miega līdzekļi, hidantoini un rifampicīns; nedrīkst aizmirst arī holelitiāzes risku. Bez tam jāievēro, vai neparādās balss traucējumi, īpaši pie sievietēm-diktorēm.

Jenapharm
Kompetence rada uzticību

Devas: pa vienai dražējai ik pēc katrām 24 stundām ($\pm$ 2 stundas) no 1.-21. cikla dienai, pēc tam 7 dienu ilgs pārtraukums. **Iesaiņojuma izmēri:** 21 dražeja, 3 x 21 dražeja, 6 x 21 dražeja. Jenapharm GmbH, Otto-Schott-Str. 15, O-6900 Jena.

VĚLME – BĚRNI

**Gripas infekcija
Drudzis**

**Sāpes un drudzis
pilnīgi izzūd**

**Pretsāpju un temperatūras
pazemināšanas līdzekļi**

Copyrkal® N
Copyrkal® N zīdaiņiem
Copyrkal® N pirmsskolas
vecuma bērniem

Copyrkal® N. Sastāvs: Copyrkal® N (tabletes): 1 tablete satur 280 mg propifenazona, 40 mg kofeina. Copyrkal® N zīdaiņiem (svectes): 1 svecite satur 70 mg propifenazona, 13 mg kofeina. Copyrkal® N pirmsskolas vecuma bērniem (svectes): 1 svecite satur 140 mg propifenazona, 25 mg kofeina. Lietošana: Pie vieglām līdz mēreni stiprām sāpēm, drudža. **Kontrindikācijas:** palielināta jutība pret pirazoloniem, glikozes-6-fosfāta-dehidrogenāzes trūkums, akūta intermitējoša porfirija, zīdīšanas periods; stingra rādītāju kontrole 1. trešdaļā un pēdējās sešās grūtniecības nedēļās. Uzmanību pie intolerances pret pretsāpju līdzekļiem. **Blakus parādības:** Var parādīties ādas apsarkšana, nieze un čūlas. Retos gadījumos uz ādas parādās izsitumi, var parādīties arī Stivensa-Džonsona jeb Laiela sindroma simptomi. Ir bijuši gadījumi, kad ķermenis tūlīt reaģēja ar smagu alerģiju un šoka simptomiem. Pacientu asinsaina, kas anamnēzē uzrāda bojājumus, jāpakļauj pastāvīgai kontrolei, tāpat tas ir jādara ilgākas ārstēšanas gadījumos, jo nevar droši izslēgt nevēlamu preparāta ietekmi uz asins veidošanu. Propifenazonu saturošus medikamentus nedrīkst lietot ilgāku laiku bez ārsta uzraudzības. **Pielietošana un devas:** Copyrkal® N jauniešiem un pieaugušajiem: 3-4 reizes dienā pa 1 tabl.; Copyrkal® N zīdaiņiem: 1-3 reizes dienā pa svecitei; Copyrkal® N pirmsskolas vecuma bērniem: 1-3 reizes dienā pa svecitei. **Iepakojuma izmēri, pasniegšanas formas un cenas:** Copyrkal® N: 10 tabletes (N 1); Copyrkal® N zīdaiņiem: 5 svecites; Copyrkal® N pirmsskolas vecuma bērniem: 5 svecites. Cenas satur virsvērtības nodokli (stāvoklis uz 9.91).

BERLIN-CHEMIE

**Vidēji stipras sāpes,
drudzis**

**Ātra sāpju
remdēšana**

Paracetamols 120 Berlin-Chemie

Paracetamols 200 Berlin-Chemie

Paracetamols 250 Berlin-Chemie

Paracetamols 120 Berlin-Chemie. Paracetamols 200 Berlin-Chemie. Paracetamols 250 Berlin-Chemie. Sastāvs: svečites: 1 svečite satur 250 mg paracetamola, mikstūra: 5 ml satur 120 jeb 200 mg paracetamola, 750 mg saharozes, 5 mg metil-4-hidroksibenzoāta. Pielietošana: pie vieglām līdz vidēji stiprām visu veidu sāpēm (galvas, zobu, ausu, muskuļu un locītavu sāpēm, kā arī pie sāpēm pie ievainojumiem vai pēc operācijas), drudža, it īpaši savienojumā ar gripas infekciju vai citām infekcijas slimībām. Kontrindikācijas: glikozes-6-fosfāta-dehidrogenāzes trūkums, pazīstama pārmērīga jutība pret paracetamolu, mikstūram (paragrupu alerģija). Jāpiesargājas pie aknu un nieru darbības traucējumiem, Meilengrahta-Gilberta sindroma. Preparāta lietošanai grūtniecības laikā, it īpaši pirmajos trīs grūtniecības mēnešos, ieteicama ārsta konsultācija. Blakus parādības: ieturot noteiktās devas un izvairoties no ilgstošas lietošanas, blakus parādības novērojamas ļoti reti. Retos gadījumos novērota ādas apsarkšana, atsevišķos gadījumos – alerģiskas reakcijas. Ārkārtēji reti novērota trombo- vai leukocitopenija, atsevišķos gadījumos – agranulocitoze vai pancytopenija. Pastāvīga devu paaugstināšana vai ilgstoša lietošana var izraisīt aknu vai nieru bojājumus. Pielietošana un devas: svečites: bērniem (1-6 g. veciem) 2-3 reizes dienā pa svečitei, augstākais 50 mg/kg dzīvā svara dienā. mikstūra: paracetamols 120 Berlin-Chemie zīdaiņiem (2-12 mēn.) 2-3 reizes dienā pa 1/2-1 mērkarotei, bērniem (1-6 g. veciem) 2-3 reizes dienā pa 1-2 mērkarotēm, bērniem (vecākiem par 6 gadiem) 2-3 reizes dienā pa 2-4 mērkarotēm, paracetamols 200 Berlin-Chemie zīdaiņiem (2-12 mēn.) 2-3 reizes dienā pa 1/2 mērkarotei, bērniem (1-6 g. veciem) 2-3 reizes dienā pa 1/2-1 mērkarotei, bērniem (6-14 g. veciem) 2-3 reizes dienā pa 1-2 1/2 mērkarotēm. Paracetamols 120/200 Berlin-Chemie satur 10 tilpuma % alkohola, lūdzu ievērot ieteikto norādījumus. Uzglabāšana: svečites pie 1° ne augstākas par 25 °C, mikstūras no gaismas aizsargātās vietās. Tirdzniecības formas un cenas: Paracetamols 200 Berlin-Chemie: 10 svečites. Paracetamols 120 Berlin-Chemie: 60 ml šķiduma, kas gatavs lietošanai, 100 ml šķiduma, kas gatavs lietošanai. Paracetamols 250 Berlin-Chemie: 60 ml šķiduma, kas gatavs lietošanai. Cenas satur virsvērtības nodokli (stāvoklis uz 8.91).

BERLIN-CHEMIE

GrindexTM

LATVIJAS VALSTS
MEDICĪNISKO PREPARĀTU PĒTNIECĪBAS UN RAŽOŠANAS FIRMA
„GRINDEKS”

DARBĪBAS JOMA:

- ☐ Zinātniski-pētnieciskais darbs ķīmijas, biotehnoloģijas, gēnu inženierijas, farmācijas, farmakoloģijas, toksikoloģijas, ekoloģijas nozarēs.
- ☐ Medicīnisko preparātu pētījumi sadarbībā ar Latvijas Zinātņu akadēmijas institūtiem, Latvijas Medicīnas akadēmiju, Latvijas klīnikām un slimnīcām.
- ☐ Medicīnisko preparātu, ārstniecības vielu un to pusproduktu ražošana.
- ☐ Medicīnisko diagnostikas līdzekļu ražošana.
- ☐ Laboratorijas dzīvnieku audzēšana un uzturēšana.

PAKALPOJUMI UN SADARBĪBA:

- ☐ Jaunu ārstniecības līdzekļu ražošanas tehnoloģijas izstrāde.
- ☐ Gatavo zāļu formu izstrāde un ražošana (tabletes, kapsulas, injekciju šķīdumi ampulās, liofilizēti preparāti).
- ☐ Pirmsklīniskie pētījumi.
- ☐ Gatavo zāļu formu iesaiņošana un iesaiņojuma noformēšana.
- ☐ Toksisko vielu maksimāli pieļaujamo koncentrāciju un citu sanitāri-higiēnisko parametru noteikšana.

PRODUKCIJA:

I. MEDICĪNISKIE PREPARĀTI:

- preparāti, kas ietekmē sirds un asinsvadu sistēmu: Angiotenzinamīds, Fenihidīns, Foridons, Mildronāts, Gevilons**
- preparāti ļaundabīgo audzēju terapijai: Citarabīns, Ftorafūrs, Leakadīns, Tioguanīns
- pretvīrusu preparāti: Adapromīns
- psihotropie preparāti: Benperidols, Diapaks*, Droperidols, Meklons M*
- antipirētiskie, analgētiskie un pretiekaisuma preparāti: Klotāms*, Koledes A*
- polipeptīdu grupas hormonālie preparāti: Dezaminooksitocīns, Oksitocīns, Pentagastrīns
- diagnosticēšanas līdzekļi: Pentagastrīns, Rifatiroīns

II. REAKTĪVU KOMPLEKTI MEDICĪNISKĀS IZMEKLĒŠANAS LABORATORIJĀM:

- Test-sistēma anti-HBc imunofermentatīvai noteikšanai
- reaktīvu komplekts IgM klases anti-HBc imunofermentatīvai noteikšanai
- Test-sistēma HBsAg imunofermentatīvai noteikšanai (I tips)

III. IMOBILIZĒTIE FERMENTI UN PUSPRODUKTI ANTIBIOTIĶU RAŽOŠANAI:

- imobilizētā penicilīnamidāze, 6-APS, 7-ADCS

IV. LABORATORIJAS DZĪVNIEKI:

* Firmas „Grindeks” kopražojums ar „Taiho Pharmaceutikal Co., Ltd”, Japāna
** Firmas „Grindeks” kopražojums ar „Gedeke AG”, Vācija.

Mūsu preparātus vienmēr var iegādāties firmas aptiekā Rīgā, Audēju ielā, 20.

226065 Rīga, Krustpils iela, 53. Telefons (0132) 139458. Telefakss (0132) 138683

MEDICĪNAS SĀKUMI LATVIJAS NOVADOS

Priekšvārds

Ar šo darbu noslēdzas trīs grāmatu cikls Latvijas medicīnas novadpētniecībā. Pirmās divas bija "Latvijas medicīnas pieminekļi" 1986.gadā un "Pa ārstu takām" 1990.gadā.

Līdzšinējie Latvijas medicīnas pagātnes pētnieki maz uzmanības ir pievērsuši perifērijai, lokālajai medicīnas vēsturei, jo visi svarīgākie zinātnes un iedzīvotāju veselības aprūpes notikumi ir bijuši saistīti ar centru — Rīgu, izņemot arī ar Jelgavu, Liepāju, Daugavpili, tātad lielākajām pilsētām. Tas arī saprotami, jo Rīgā koncentrētas administratīvās un zinātniskās pētniecības iestādes, augstskolas, lielākās klīnikas, zinātniskās biedrības un tamlīdzīgi. Taču tajā pašā laikā jāatzīst, ka lauku un mazpilsētu aplūkojums daudz patiesāk raksturotu medicīnas un iedzīvotāju veselības aprūpes vispārējo līmeni, jo praktiskajā realizācijā ciešāk saistīts ar tautu.

Tāpēc šajā darbā uzmanība pievērsta nevis Rīgai (aplūkota pavisam īsi), bet pārējām Latvijas pilsētām un lauku rajoniem (apriņķiem) līdz pat zemākajam — ciematu un pagastu līmenim. Hronoloģiski aptverts laika posms no pirmajiem medicīniskās palīdzības aizmetņiem līdz 20. gadsimta pirmajai pusei visā Latvijas teritorijā. Līdz ar to darbs iegūst novadpētniecisku raksturu.

Otrs šī darba uzdevums ir vēstures un kultūras pieminekļu apzināšana un izpēte saistībā ar medicīnas attīstības gaitu. Līdz šim tam pievērsts mazāk uzmanības, kas ir pretrunā ar sabiedrības atjaunošes procesā aktualizēto pagātnes vērtību saglabāšanu. Tāpēc grāmatā sniegti konkrēti dati par daudziem atbilstošiem objektiem.

Darbu sagatavojo, izmantoti dokumenti un materiāli no Rīgas, Maskavas, Sanktpēterburgas, Minskas un Tartu arhīviem, muzejiem, bibliotēku rokrakstu sektoriem, kā arī publicētā literatūra —

pārskatī par medicīniskās palīdzības stāvoški, biogrāfiski leksikoni, ārstu un aptieku saraksti, adrešu un telefonu grāmatas un tamlīdzīgi. Daļa datu aizgūta personisko kontaktu ceļā no vecākās paaudzes cilvēkiem un novadpētniekiem.

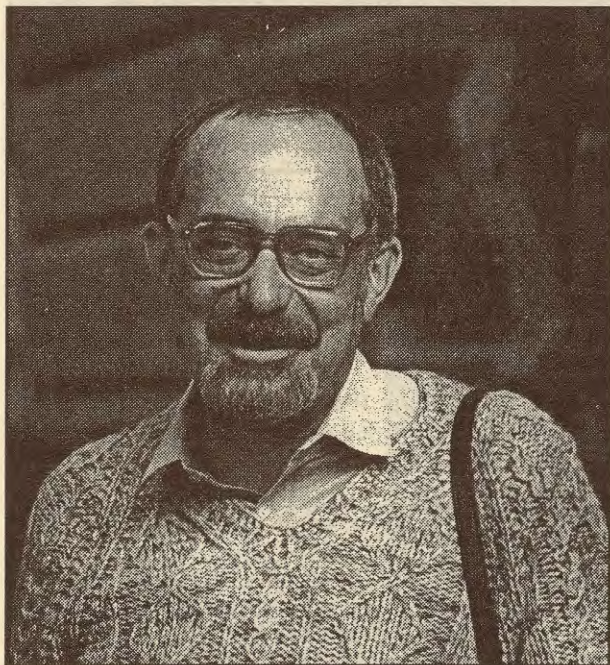
Ilustrācijām galvenokārt izmantotas šā gadsimta sākuma pastkartes no privātajām un muzeju kolekcijām, daļa attēlu radusies fotofiksācijas rezultātā pēdējo gadu laikā.

Grāmatas nodaļas atbilst Latvijas pašreizējam administratīvi teritoriālajam iedalījumam. Pēc iespējas norādīti novadu pirmie ārsti un medicīnas darbinieki, slimnīcas, aptiekas un citas medicīnas iestādes, arī senās dziedniecības vietas. Uzsvērtas raksturīgākās īpatnības, toties izcilāko personību darbība ieskicēta pavisam nedaudz.

Zinot ārstu sabiedrības ieinteresētību, sagatavoti divi pielikumi: mediķu piemiņas iemūžināšana un pazīstamāko ārstu apbedījuma vietu saraksts.

Noslēdzot šo darbu, aicinu savus kolēģus ārstus un visus pārējos interesentus no šāda skatupunkta pirmoreiz pārstaigāt pagātnes takas, lai smeltos ierosmi, spēku un drošu pārliecību turpmāk veicamajam.

Arnis Viksna
Rīgā, 1990.gada 27.oktobrī

Recenzents doc. K.Arons
Redaktore M. Streipa

Fotoattēlu autori J.Aldersons, J.Amats, O.Baltgalvis, Ž.Bergs, A.Bērtiņš, O.Bērziņš, F.Besthorns, F.Blehanis, J.Bokums, J.Ceburs, A.Celmiņš, M.Cemelis, J.R.Cimermanis, O.Čekmarenko, J. Dekants, K.Dembo, J.Doniņš, A.Druviņš, K.Dunkerts, A.Dzenis, I.Eglītis, L. Filics, A.Grāvers, K. Hēbenšpergers, A.Heinrihsons, N.Hibners, E.Hūns, R.Johansons, Jurjāns, F.Knoke, E.Knotenbergs, V.Koršunovs, F.Krauskopfs, J.Kreilis, Kudriņš, O.Lesiņš, A.Liepiņš, R.Meistars, K.Mežickis, J.Oše, F.Ovsjaņņikovs, Pitums, I.Prēdelis, A.Priedītis, J.Ribaks, A.Ringaitis-Vējš, R.Ruņģis, O.Saldovs, E.Samedovs, K.Sarkangalvis, O.Spunde, P.Stumps, K.Šulcs, J.Tālbergs, K.Truše, V.Upiītis, K.Uskalis, D.Vanags, E.Vasilis, K.Veinbergs, A.Viksna un nezināmi fotogrāfi

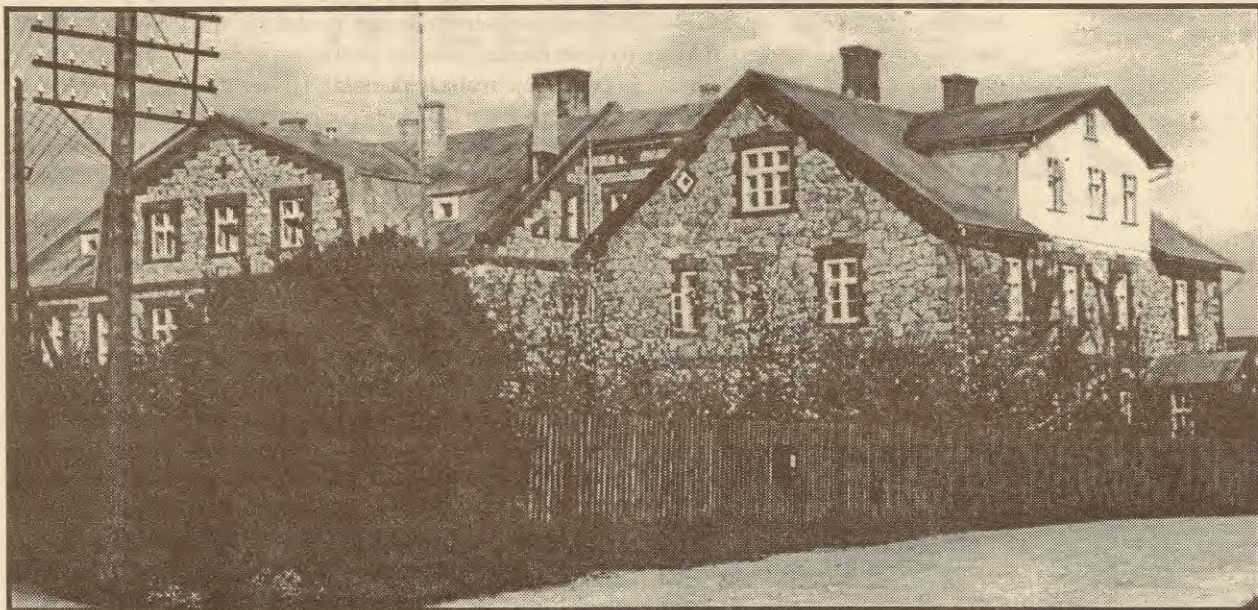
Izmantoti attēli no V.Eihenbauma, vēl no A.Bērtiņa, O.Cinka, J.Kučera, J.Matuļa, V.Ņikonova, V.Pontāga, J.Sebra pastkaršu kolekcijām, kā arī no P.Štradiņa Medicīnas vēstures muzeja fototēkas.

Fotoreprodukciju autori M.Bendiks, A.Dzenis un V.Nikonovs

Aizkraukles rajons

Tradicionālais Latvijas dalījums kultūrvēsturiskos novados un apriņķos, kas bija veidojies un stabilizējies gadsimtu gaitā, apzināti tika sagrauts un iznīcināts laikā no 1946. līdz 1967.gadam, izveidojot pašreizējo visai

Georgu Blūmeru. 1794.gadā viņu nomainīja Getingenes universitātes audzēknis Frīdrihs Dunkers, vēlāk citi, bet ar laiku doktorāts izputēja, jo zināms, ka pēc 1903.gada Neretā ārsts ieradīs tikai pa tirgusdienām no Viesītes.

Sarkanā Krusta slimnīca Pļaviņās, ap 1935. g.

neveiksmīgo republikas administratīvi teritoriālo struktūru. Radās Stučka un Stučkas rajons, kas 1990.gadā pārdēvēti senākā un piedienīgākā vārdā par Aizkraukli un Aizkraukles rajonu. Medicīnas pagātnes apcere tāpēc jāsāk no rajona nomalēm — kādreizējās apriņķa pilsētas Jaunjelgavas, kā arī Pļaviņām, Skrīveriem, Neretas.

Jaunjelgavā, piemēram, pirmais mediķis zināms jau 1615.gadā — ķirurgs Johans Vilde, kam sekojuši bārdzīnis Marks Kēdings, feldšeris Gebhards un citi zemākas kvalifikācijas speciālisti, bet augsti izglītots medicīnas doktors Nikolajs Bernhards Herolds pilsētā apmeties 1796.gadā. Viņš studējis Berlīnē un Vīnē, no 1797.gada bijis pirmais Jaunjelgavas apriņķa ārsts. 1843.gadā tika izveidots pilsētas ārsta postenis, un turpmāk Jaunjelgavā jau strādāja divi ārsti. Starppazīstamākajiem pagājušā gadsimta ārstiem jāmin medicīnas doktors Jānis Odiņš (1823—1886), kas bijis viens no pirmajiem latviešu ārstiem, kā arī ilggadējie ārsti Jūlijs Dombrovskis (1814—1878) un Ādolfs Binemanis (1845—1914).

Agri pirmais ārsts apmetās arī Neretā — 1771.gadā vietējās muižas īpašnieks Frīdrihs fon Korfs par savu mājas ārstu uzaicināja Halles universitātes "medicīnas kandidātu"

Stukmaņi jeb Pļaviņas ārstu ieguva 1819.gadā, kad tur apmetās un līdz 1857.gadam strādāja Tērbatas universitātes absolvents Kristofs Vilhelms Hārmanis, vienlaikus apkalpojot Kokneses iedzīvotājus. Koknesē pastāvējis ārsts Ernsts Sponholcs strādāja no 1868.gada, bet Skrīveru doktorātu 1885.gadā nodibināja Jūlijs Firhufs, kas pāris gadu vēlāk

Neretas tirgus laukums, 1934. g. Labajā pusē — drogu veikals

pārcēlās uz Daugavas otru malu un strādāja Mazzalvē. Savukārt Zalvē pirmais ārsts no 1891.gada bija Aleksandrs Rafaels (1866—1919), kas vēlāk strādāja Jelgavā un ievēribu guva ar pētījumiem vēsturē un arheoloģijā (cita starpā veicis Kurzemes hercogu kapeņu izpēti). Vēl daži pirmie ārsti vairākās citās vietās: Sunākstē no 1884.gada — Georgs

Kitels, Secē no 1891.gada — Frīdrihs Grabovics, Vallē no 1896.gada — Luijs Zenigs, Bebro no 1898.gada — Frīdrihs Rūdolf.

Novada vecākā slimnīca pagājušā gadsimta vidusposmā dibināta Jaunjelgavā. Tajā bijušas 6 — 12 vietas, slimnīcas darbība apstājusies Pirmā pasaules kara laikā un atjaunota jau pēc nākamā kara 1951.gadā, lai atkal pēc laika apstātos.

Sarkanā Krusta slimnīca Pļaviņās darbību uzsākusi 1919.gadā. Pirms kara tajā bija 45 vietas ķirurģijas, iekšējo slimību un dzemdniecības nodaļās. Pēc kara 1951.gadā tika atklāta Neretas slimnīca. Kādu laiku pastāvējušas, bet darbību jau pārtraukušas slimnīcas Koknesē un Secē, jo to funkcijas uzņēmusies 1963.gadā dibinātā Stučkas (kopš 1990.gada — Aizkraukles) rajona centrālā slimnīca.

Krievu raiba ir rajona aptieku vēsture. Pati vecākā, protams, nodibināta Jaunjelgavā jau 1702.gadā, bet pēc pirmā aptiekāra Dāvida Antona Štumpfelda nāves 1735.gadā iestājies ilgāks pārtraukums, un nākamais aptiekārs Gotfrīds Ernsts Paulins ieradies tikai 1798.gadā. Turpmāk aptiekas darbība trīsreiz apstājusies, un tikai no 1839.gada tā darbojusies regulāri — tieši simt gadu līdz slēgšanai 1939.gadā. Tostarp 1928.gadā tika nodibināta otra Jaunjelgavas aptieka, saukta par Jauno aptieku, kura darbību turpina līdz mūsdienām.

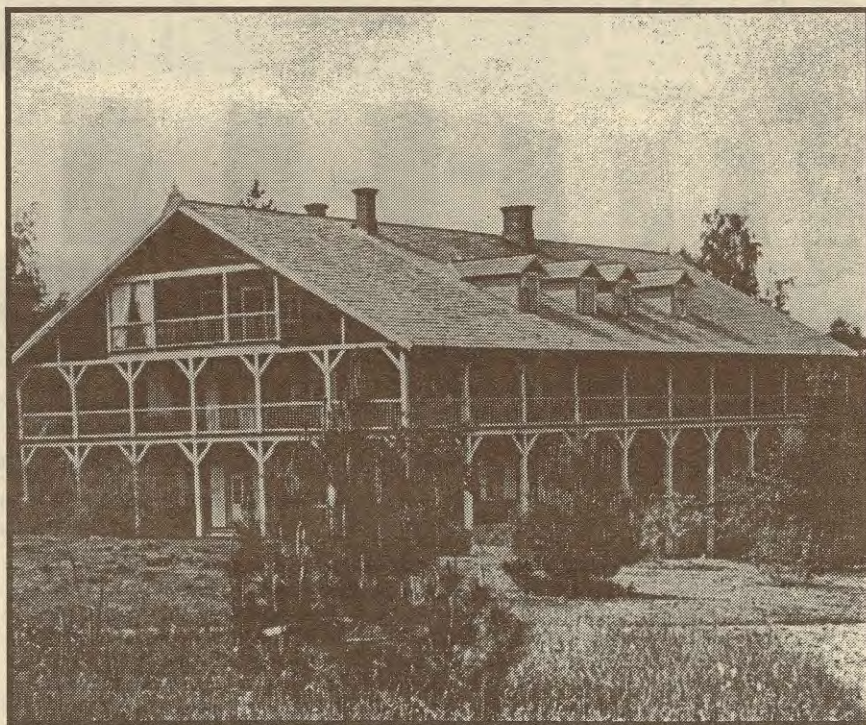
Diezgan neskaidra ir Pļaviņu aptieku vēsture. Stukmaņu aptiekas dibināšanas atļauju 1885.gadā saņēma grāfs Teodors fon Mēdems (pirmais pārvaldnieks Adalberts Heitmanis), ar laiku tā iesaukta par Veco aptieku un darbību izbeigusi 1939.gadā. Jau 1839.gadā tika atvērta 1932.gadā un, liekas, ir pašreizējā 183.apteka. Glazmankas (Gostiņu) aptiekas koncesiju 1878.gadā saņēma provizors Blohs, šodien tai vajadzētu būt 184.apteikai Pļaviņās.

Kokneses aptieku 1882.gadā atvērta provizors Teodors Godmanis, Skrīveru aptieku gadu vēlāk — provizors Kārlis Reimers. Seces aptieku 1893.gadā ierīkoja ārsts Frīdrihs Grabovics, Valles 1894.gadā — aptiekāra palīgs Oskars Grosets, Neretas 1896.gadā — provizors Oskars Osterhofs. Vietalvas aptieka dibināta 1888.gadā un

slēgta 1973.gadā, Zalves aptieka atvērta 1894.gadā, slēgta 1907.gadā un atjaunota 1937.gadā, līdzīgi Bebro — dibināta 1899.gadā, slēgta 1907.gadā, atjaunota 1924.gadā. Dažas citas aptiekas atvērtas jaunākos laikos: Sunākstē — 1925.gadā, Daudzesē un Mazzalvē — 1927.gadā, visbeidzot Aizkrauklē (Stučkā) — 1963.gadā.

Pirms gadsimta Daugavas gleznainajos krastos sāka veidoties (par ko jāpateicas ērtajai dzelzceļa satiksmei) vasaras atpūtnieku mītnes, visvairāk Koknesē. Stukmaņu apkaimē pie Akmeņu kroga 1913.gadā tika atklāta tuberkulozes sanatorija "Valdšteina" ar 21 vietu, kuru krievi izreklamēja un plānoja plaši izbūvēt. Taču sanatorijas darbība drīz vien apstājās sakarā ar Pirmo pasaules karu un turpmāk atjaunota netika.

Seno kulta vietu pētnieks Juris Urtāns rajonā konstatējis vairākas senas dziedniecības vietas un svētavotus. Pazīstams veselības avots atrodas Poļos pie Iecavas upes iztekas. Kāds

Finka pansija Koknesē, 1911. g.

avots esot bijis Melķitārēs Aizkraukles apkaimē, bet Vaidelošu un Podupu avoti jau pazuduši zem spēkstacijas paceltā ūdenslīmeņa, tāpat kā zudusi iespēja pārbaudīt leģendas patiesīgumu par Staburadzes asarām.

Alūksnes rajons

Pirmais ārsts Alūksnē bija Johans Vilhelms Valters (1781—1807). Viņš dzimis pazīstamā Valmieras ārsta Johana Hermana Valtera ģimenē, studējis Jēnā, Virzburgā un Tērbatā,

proģimnāzijas ēku pārbūvēja slimnīcas vajadzībām, vietu skaits pieauga no desmit līdz sešdesmit. Pēckara gados slimnīca ievērojami paplašinājusies, 1964. gadā uzcelta jauna

Alūksnes slimnīcas ēka no 1923. līdz 1964. g. J. Aldersona foto, 1986. g.

kur 1805. gadā aizstāvējis medicīnas doktora disertāciju par iekaisuma ārstēšanu. Pēc tam divus gadus strādājis Alūksnē. Kad viņa tēvs, sniedzot palīdzību slimniekiem, bija inficējies ar tifu, dēls no Alūksnes steidzās uz Valmieru palīgā, taču saslima arī pats un nomira dažas dienas pēc tēva. Tā pašai dziedzīgi divdesmit sešu gadu vecumā noslēdzās pirmā Alūksnes ārsta mūža.

Nākamais ārsts Alūksnē ieradās pēc 1812. gada kara — atvaļināts štāba ķirurgs Johans Gotlībs Neibeisers (1779—1837), kas pilsētā strādāja līdz mūža galam. Pēc tam 1838. gadā Alūksnē apmetās trešais ārsts — Antons Bernhofs, un no šā laika doktorāts darbojās jau bez pārtraukuma. No 1898. gada, kad darbu uzsāka pirmais latviešu ārsts Alūksnē — Jānis Neimanis (1860—1909), te jau bija divi pastāvīgi ārsti, bet vēlāk viņu skaits arvien pieauga.

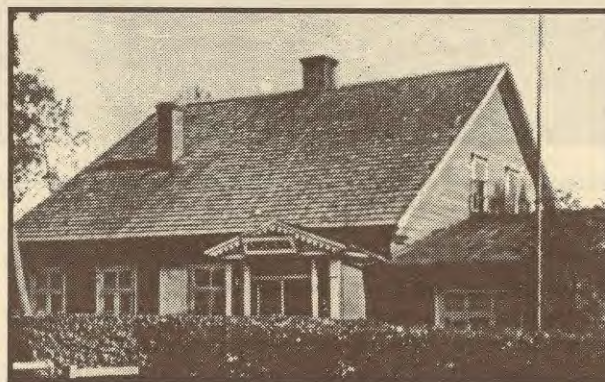
Apukalnu no 1838. gada apkalpoja Alūksnes ārsts, bet no 1867. gada jau pastāvēs ārsts — Oskars Šrempfs. Pirmais ārsts Gaujienā no 1888. gada bija Frīdrihs Hofmanis, Romeskalnā no 1893. gada — Vilhelms Gertners, Kalncempjos no 1898. gada — Arturs Šilings.

Pirmo slimnīcu ar astoņām vietām Alūksnē nodibināja jau minētais ārsts Jānis Neimanis ap 1906. gadu, taču pēc pāris gadiem tās darbība apstājās. No jauna 1918. gadā Alūksnes slimnīcu izveidoja Pāvils Mucenieks (1891—1940), vēlāk ķirurģijas profesors. Turpmāk tā nikuļoja, pārcēlās no vienas ēkas uz otru, un nopietnāku stacionārās palīdzības sākumi pilsētā saistāmi tikai ar 1932. gadu, kad bijušo

ēka. Slimnīcas atvērtas arī Apē 1950. gadā un Liepnā 1954. gadā.

Atļauju Alūksnes aptiekas dibināšanai 1865. gadā saņēma provizors Bīnerts. Kad 1923. gadā Alūksnē nodibināja otru aptieku, turpmāk tās guva nosaukumus Vecā un Jaunā aptieka. Vecā aptieka darbību pārtrauca kara laikā, Jaunā aptieka ir pašreizējā 57. aptieka. Trapenes aptieka nodibināta 1888. gadā, Apes — 1893. gadā, Zeltiņu — 1903. gadā, Gaujienas — 1922. gadā, Mārupes — 1925. gadā, Apukalna un Liepnas aptiekas — 1927. gadā.

Kā sena dziedniecības vieta vēl jāatzīmē Vizikoku acu avotiņš Alsviķu pagastā.

Alūksnes vecā aptieka. K. Trušes foto, ap 1930. g.

Gaujienas aptieka, 1939. g.

Balvu rajons

Balts plankums Latvijas medicīnas vēsturē Latgale ir vismaz divu iemeslu dēļ — agrāk atpalikušajā novadā ārstu bija maz un viņi bieži mainījās, turklāt medicīnas attīstības gaita tajā līdz šim maz kādu ir interesējusi. Ja arī kaut kas ir

zināms par Daugavpili, Ludzu, Rēzekni, tad par tagadējo Balvu rajonu tālākā pagātnē dati ir visai skopi.

Taču jāatzīmē Latgales medicīnas savdabība. Ja Vidzemē un Kurzemē laukos agrāk galvenokārt strādāja privāti

Viljakas slimnīca. A. Viksnas foto, 1986. g.

Tilžas ambulance. A. Viksnas foto, 1986. g.

Bērzpils ambulance. A. Viksnas foto, 1986. g.

praktizējoši ārsti, tad Latgalē no 1868.gada pastāvēja organizēta medicīniskā palīdzība — sākumā lauku ārstniecības, no 1911.gada — zemstu medicīnas sistēma. Latgalē atšķirībā no pārējās Latvijas iedzīvotāju veselības aprūpe gūla galvenokārt uz feldšeru, ne ārstu pleciem, jo feldšeru te bija relatīvi vairāk, viņi vadīja nelielās lauku dziednīcas un feldšerpunktus.

Pirmie medicīnas aizmetņi tagadējā Balvu rajonā saistās ar Viļaku, kur 1821.gadā apmeties ārsts Johans Gustavs Zelheims. Viņš dzimis 1794.gadā, piedalījies 1812.gada karā, 1814.gadā pabeidzis Tērbatas universitāti un 1826.gadā aizstāvējis medicīnas doktora disertāciju "Par sāpošu tromboflebītu". Pēc Viļakas Zelheims strādājis Pleskavā un miris kā galma padomnieks 1831.gadā Pērnāvā.

Pēc tam ilgāku laiku ziņu par Viļakas ārstiem trūkst. Kad 1887.gadā Viļakā izveidoja lauku ārstniecības iecirkni, kas aptvēra 50 tūkstošus iedzīvotāju un kura rādiuss bija 40 verstis, tur darbu uzsāka ārsts Ivans Stavrovskis, pēc viņa 1897.gadā — Jakubs Baltrušaitis, tad citi.

Balvos sākumā bija feldšerpunkts. Pirmais ārsts, cik zināms, no 1899. līdz 1904.gadam bija Jēkabs Širons (1870—1945), vēlāk pazīstams leprologs, Latvijas Universitātes privātdocents. 1905.gadā viņa vietā stājās Ernests Buševics (1871—1919), kas par revolucionāru darbību bija izraidīts no Dundagas un Balvos strādāja līdz 1912.gadam.

Baltinavā pirmie ārsti no 1893.gada bija Viktors Lindenbergs un no 1900.gada Emanuils Hāģemanis, Bērzpilī — no 1908.gada Fjodors Freijers un no 1909.gada Ludvigs Zuberģs. Pēc tam ārstu skaits pamazām pieauga, aptverot arī citas apdzīvotas vietas.

Pirmā slimnīca Viļakā atklāta 1891.gadā pie baznīcas, izmantojot klostera telpas. Slimnīcā sākotnēji bija piecpadsmit vietas, uz filantropiskiem pamatiem to bija izveidojis vietējais muižnieks. Drīz pēc tam nelielas lauku dziednīcas tika nodibinātas Baltinavā ar desmit un Balvos ar divām vietām. Tagadējā Balvu slimnīca ierīkota 1929.gadā agrākajā grāfa lopu muižā, kara laikā tā nopostīta un 1952.gadā uzcelta no jauna kā viena no pirmajām pēckara gados republikā. Rugāju slimnīca atvērta 1947.gadā.

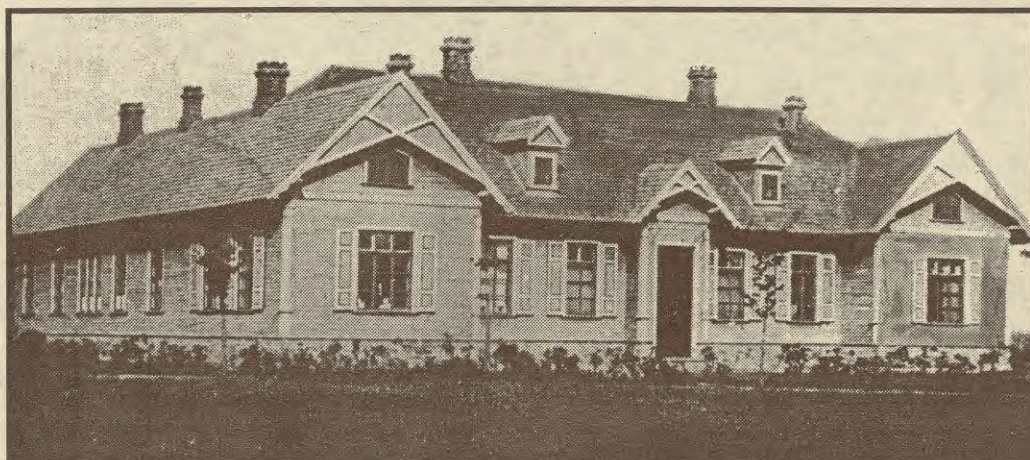
Arī novada vecākā aptieka atradusies Viļakā — atļauju tās dibināšanai 1891.gadā saņēmis aptiekāra palīgs Dāvids Stačunskis, taču, domājams, līdzekļu trūkuma dēļ aptieku nav atvēris. To 1894.gadā paveicis nākamais aptiekārs Ignācijs Rahunkovičs. Balvu aptieku 1898.gadā dibinājis provizors Pāvels Lavrinovičs, Baltinavas aptieku 1910.gadā — tirgotājs Gutins, pirmais pārvaldnieks bijis aptiekāra palīgs Vulfs Macs. Citas aptiekas dibinātas Bērzpilī — 1915.gadā, Šķilbēnos un Tilžā — 1922.gadā, Rugājos — 1923.gadā, Viksnā — 1930.gadā, Žiguros — 1959.gadā un Kupravā — 1986.gadā.

Bauskas rajons

Medicīnas pagātnes tradīcijas Bauskas novadā ir bagātīgas un ietiecas vismaz četrus gadsimtu dziļēs. Pirmais mediķis Stīverhauzens Bauskā minēts jau 1562.gada dokumentos. Viņš, tāpat nākamais mediķis Reineke, bija amatnieks — brūču dziednieks, tātad, izmantojot mūsdienu terminoloģiju, aptuveni būtu pielīdzināms feldšerim. Pirmais

vēlāk Kurzemes bīskopības biedrības un Jelgavas Latviešu biedrības priekšnieks, laikraksta "Tēvija" redaktors un dzejnieks (literārais pseidonīms Ziedīņš).

Arī lauku apdzīvotajās vietās pirmie mediķi bijuši brūču dziednieki, piemēram, Skaistkalnē 1774.gadā Hāns, Codē 1784.gadā Šeirihs, Iecavā 1786. gadā un Mežotnē 1794.

Iecavas slimnīca ap 1910. g.

universitātes izglītību baudījušais medicīnas doktors Bauskā parādījās 1664.gadā. Metriku grāmatās saglabājušās atzīmes, ka doktors Johans Rozens te apprecējies, reģistrēts arī kā krusstēvs un jau 1665.gadā miris. Pēc ilgāka pārtraukuma 1751.gadā Bauskā ieradies medicīnas doktors Johans Frīdrihs Friče no Meisenas, pēc tam citi. 19.gadsimtā pilsētā strādāja jau divi, trīs, pat četri ārsti vienlaikus. 1881.gadā Bauskā apmetās pirmais latviešu ārsts pilsētā — Jēkabs Bullis (1852—1887), kas pazīstams arī kā kultūras un sabiedriskais darbinieks,

gadā Čorns un citi citur. Medicīnas doktori uz laukiem sāka strādāt 18.gadsimta beigās. Umpartes doktorātu 1779.gadā izveidoja Johans Kristofs Vilemsens, Rundālē grāfa Zubova ārsts no 1803. gada bija Antons Dikelmanis, Mežotnes doktorātā pirmais 1820.gadā bija Johans Harass, Iecavā 1846.gadā — Frīdrihs Hartungs. Vecsaules doktorāts nodibināts 1850.gadā, Skaistkalnes — 1855.gadā, Vecumnieku — 1885.gadā un tamlīdzīgi.

Pirmā slimnīca Bauskā atvērta 1836.gada oktobrī. To

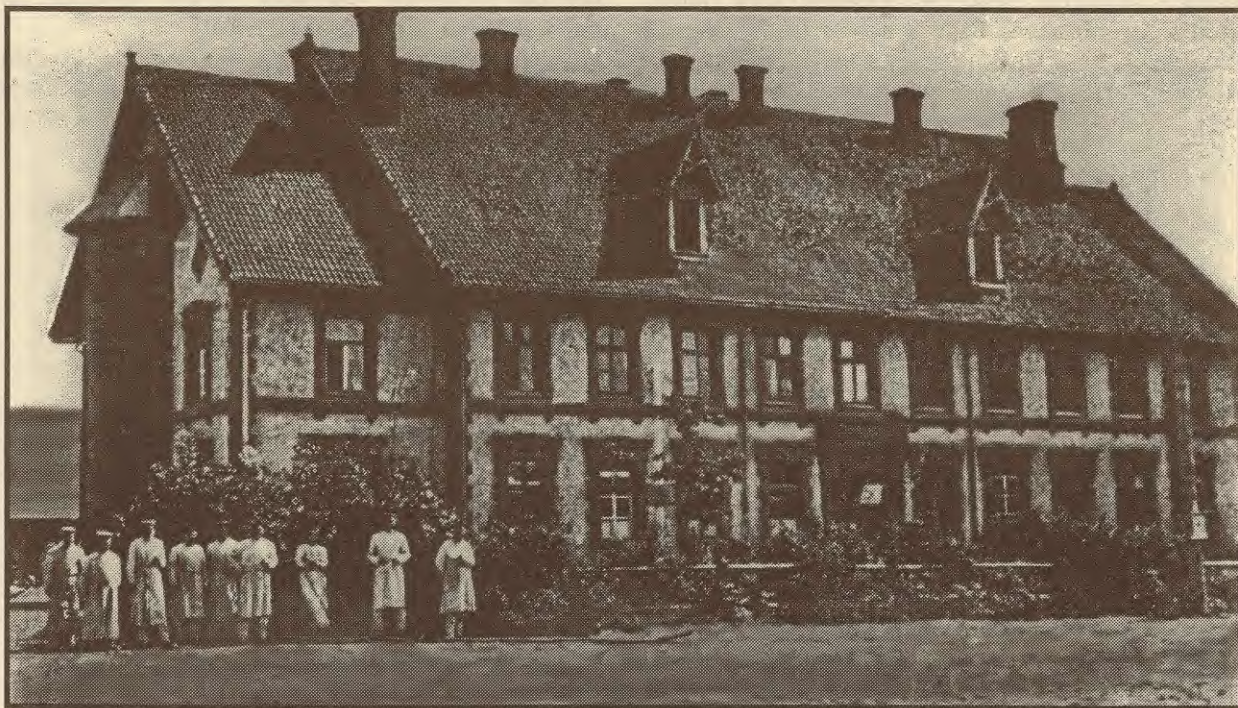

Iecavas doktorāts ap 1930. g.

nodibināja aprīņķa ārsts Roberts Tilings. Slimnīcas būve izmaksāja 1300 rubļu, tajā bija divdesmit vietu, maksa par ārstēšanos sākotnēji piecpadsmit kapeikas dienā. Ap 1840.gadu Bauskā nodibināta arī cietuma slimnīca ar piecām vietām. Iecavas slimnīca ar divpadsmit vietām izveidota

uzlūkojama par vienu no visvecākajām Latvijas aptiekām.

Pirmais Bauskas aptiekārs Bartolomejs Babendiks dzimis ap 1620.gadu, mācījies Jelgavas Lauvas aptiekā pie pazīstamā aptiekāra Alberta Konbergera, no kura 1643.gadā saņēmis apliecību, ka deviņus gadus bijis mācekļis un divus gadus

Iecavas lazarete. F. Krauskopfa foto, ap 1915. g.

1860.gadā (saglabājusies 1898.gadā celtā ēka). Vēl no 1894. līdz 1920.gadam pie Bauskas Melderis darbojies leprozorijs ar astoņpadsmit vietām.

Jau 17.gadsimtā Bauskā bijušas divas aptiekas: viena tirgus laukumā, otra — pie dzirnavām. Pirmās tiešā pēctece ir pašreizējā 67.apteka, kura vairākkārt mainījusi mājvietu un, kaut gan kopš 1974.gada atrodas jaunuzceltā ēkā, tagad

zellis. 1656.gadā Babendiks jau strādājis Bauskā, bijis rātskungs, arī birģermeistars un miris 1681.gadā. No 1662.gada Bauskā minēts arī aptiekārs Johans Briskovijs. Trešais Bauskas aptiekārs Johans Frīdrihs Millers 1684.gadā saņēmis hercoga atļauju tirgoties ne vien ar zālēm, bet arī ar vīnu.

Skaistkalnes aptieku 1858.gadā atvēra provizors Ludvigs Kristiāns Vulfs, Vecumnieku aptieku 1883.gadā — Kristians

Bauskas tirgus laukums ar aptieku ap 1910. g.

Bleke, lecavas aptieku 1884.gadā — Maksims Monkevics, Mežotnes aptieku 1888.gadā — Augusts Šplīts; 1903.gadā dibinātā Rundāles aptieka piederēja vietējai draudzei. Citas aptiekas dibinātas pēc Pirmā pasaules kara: Svitenē 1922.gadā, Bārbelē 1928.gadā un Panemunē 1930.gadā.

Bauskas novadā atradusies vecākā kūrvietā Latvijā — Bārbele, kura bija pazīstama jau Kurzemes hercoga Jēkaba laikā 17.gadsimtā; pie sēravota pastāvējusi vannu iestāde.

Bārbeles avotu 1739.gadā izpētīja un desmit slimniekus turp ārstēties norīkoja Rīgas ārsts Benjamins Teofilis Grāfs (1700—1767). Ūdens izšļācies cilvēka augumā un skrējis tik ātri, ka pie ietekas lecavas upē varētu ierīkot pat dzirnavas. Hercogs Ernsts Johans Bīrons pavēlēja Bārbelē celt peldumāju, taču būve palika nepabeigta. Kūrvietas turpmākais liktenis bija neveiksmīgs — mazinoties avota dziednieciskajām spējām, īsti populāra tā nekļuva nekad.

Cēsu rajons

Pilsēta

Hanss fon Šonebergers ir pirmais, kura vārds dokumentos saglabājies saistībā ar medicīnu un Cēsīm — 1518.gadā viņš veicis sekmīgas "franču kūres" Livonijas ordeņa bruņiniekiem. Jau 1562.gadā pilsētā pastāvējis hospitālis (mūsdienu izpratnē — patversme, nabagmāja), kurā aprūpēti cietēji. 1581.gadā Cēsis minēts brūču dziednieks Heinrihs Zeklers, kam piederējušas vairākas mājas un dārzs, bet 1646.gadā viņa amata brālis Balcers Štolcs, kas veicis kādū obdukciju.

Pirmais akadēmiski izglītais ārsts Ernsts Johans Krauze (1756—1790) pilsētā apmeties 1783.gadā, kad pēc Getingenes universitātes absolvēšanas apstiprināts par Cēsu apriņķa ārstu. Cēsinieki viņu ļoti mīlējuši, taču septiņus gadus vēlāk ārsts miris no plaušu kaites, kas iegūta pēc ievainojuma duelī studiju laikā. Pateicīgā paciente Juliana fon Volfa ārstam Jāņmuižā uzcēlusi pieminekli, kas nav saglabājusies.

No 1847.gada Cēsis jau bija divi pastāvīgi ārsti, jo šajā laikā pirmais pilsētas ārsta posteni ieņēma Aleksis Adolfs (1815—1874). Pirms tam Tērbatas universitātes absolvents bija strādājis Rūjienā, Pērnavā un Straupē. Cēsis viņš nostrādāja 27 gadus, atzinību gūstot ne tikai kā ārsts, bet arī kā viens no pazīstamākajiem baltvācu dzejniekiem. Aleksis Adolfs dzīvoja namā L.Livu ielā 1, kuru pirms pēdējā kara greznoja viņam veltīta piemiņas plāksne.

Sarp agrāko laiku Cēsu ārstiem vēl jāmin Ādolfs Vībeks (1837—1878) un Ernsts Ķivulis (1862—1928). Pirmais pašizliedzīgi gājis bojā, ārstējot turku karagūstekņus un

Pansionāts "Villa Baltica" Cēsis, 1911. g.

Cēsu pilsētas aptieka ap 1935. g.

inficējoties no tiem ar izsitumtīfu, otrs guvis plašāku ievēribu kā arheologs — 1911.gadā pirmais veicis izrakumus un izpētījis legendāro vendu kapus pie Cēsu dzelzceļa stacijas. Līdz 1900.gadam Cēsīs pavisam strādājuši trīsdesmit ārstu.

Cēsu apriņķa slimnīca dibināta ap 1830.gadu un atradusies Uldriķa namā L.Katrīnes un Palasta ielas stūrī. Šī ēka

1840.gadā ierīkoja medicīnas doktors Johans Heinrihs Meiers. Minerālūdeni pa caurulēm pievadīja no pāris kilometru attāluma, to lietoja dzeršanai, vannām un dušām. Šī iestāde, par kuru pat sarakstīta grāmata, pastāvēja līdz aptuveni 1856.gadam.

No 1896. līdz 1920.gadam darbojās Cēsu leprozorijs,

Sarkanā Krusta sanatorija Cēsīs, 1932. g.

bija saglabājusies līdz mūsdienām (nodega 1985.gadā). No 1881.gada slimnīca atradās Dārza ielā, to paplašināja un pārbūvēja 1927.gadā, 1930.gadā pievienojot tai bijušo nespējnieknamu blakusēkā.

Kāda cita savā laikā populāra iestāde bija Cēsu aukstā ūdens dziednīca pie pils, kuru pēc grāfa Ziversa ierosmes

kuru vadīja jau minētais Ernsts Kivulis.

Pirmā aptieka Cēsīs nodibināta 1720.gadā un nodegusi 1748.gada lielajā ugunsgrēkā. Nākamā aptieka dibināta 1756.gadā un slēgta 1852.gadā. 1820.gadā dibināta trešā aptieka, kas no 1861.gada piederēja ar skanīgu uzvārdu apveltītajai Trampedahu dzimtai. Tā atradās namā Rīgas ielā

Karaviru sanatorija Cēsis, 1933. g.

30, iesaukta par Veco aptieku. No 1880. līdz 1883. gadam tajā strādāja izcilais farmaceits un bakteriologs Kārlis Krēsliņš (1860—1929). Aptieka slēgta 1939. gadā, bet ēka nodegusi 1944. gadā. Pašreizējās aptiekas dibinātas: 146. (agrāk Pilsētas) aptieka Rīgas ielā 7 — 1912. gadā, 147. (agrāk Saules) aptieka Rīgas ielā 19a — 1924. gadā, 210. aptieka Beverīnas ielā 11 — 1982. gadā.

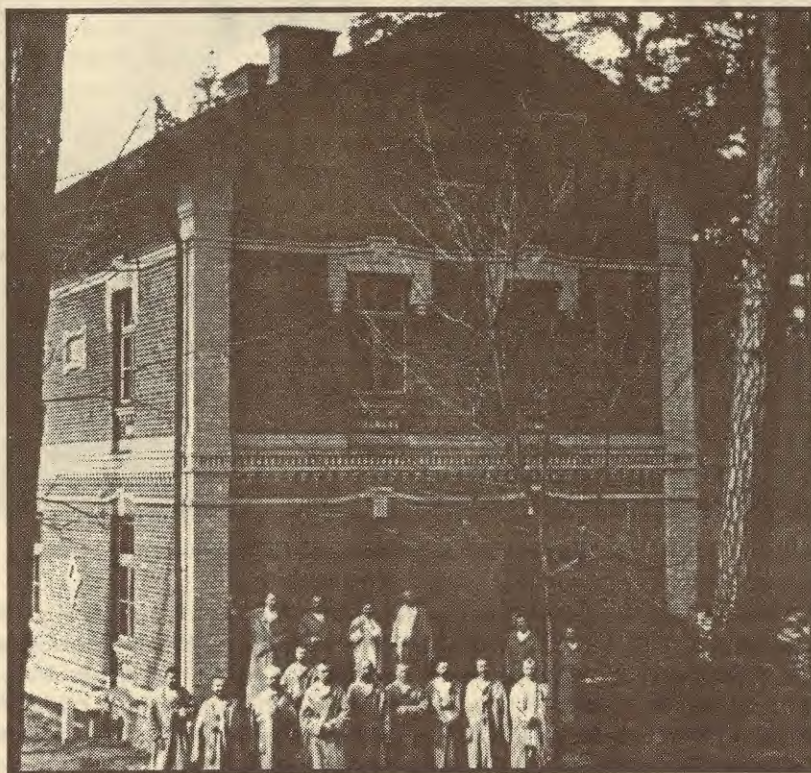
Tuberkulozes sanatorija Cēsis izveidota 1918. gadā, bet

1939. gadā — bērnu sanatorija "Gaujasliči". Sanatorija meža skola dibināta 1954. gadā, izmantojot agrākās Bērzaines ģimnāzijas ēkas. Tām ir svarīga saistība ar medicīnas vēsturi, jo ģimnāzijā mācījušies pasaules slavu guvušais ķirurģiskās aseptikas pamatlicējs profesors Ernsts fon Bergmanis (1836—1907), ārsts un rakstnieks Kārlis Blaus (1853—1906), mikrobiologs profesors Jānis Lūsis (1971—1922) un ginekologs profesors Ernests Putniņš (1867—1962).

Kā sena dziedniecības vieta vēl jāmin Svētavota ala pie tagadējiem "Cīrulišiem", taču ne jau tāpēc (bet varbūt tomēr) pēckara gados te radies plašs veselības atjaunošanas un atpūtas komplekss.

Rajons

Bagātīgas medicīnas tradīcijas ir arī Cēsu rajona lauku apdzīvotajām vietām. Pirmo mediķu vārdi zināmi jau no 18. gadsimta, piemēram, Raiskumā ap 1710. gadu darbojies pazīstamā Vidzemes ģenerālsuperintendanta Johana Fišera dēls Johans Melhioris Fišers, kas medicīnas doktora grādu ieguvis Hardeveikā par disertāciju, kas veltīta dzemdību sarežģījumiem. Savukārt Rāmuļos ap 1742. gadu strādājis brūču dziednieks Šmits. Līdz tam, gadsimtu agrāk — no 1658. līdz 1664. gadam Raunā strādājis Jānis Reiters, tolaik mācītājs, bet vēlāk — pirmais latvietis, kas kļuvis par medicīnas doktoru. Taču nopietnāki ārstniecības centieni jāsaista ar pagājušo gadsimtu, vispirms — ar Piebalgas pusi, kur veidojās latviešu intelektuālās dzīves centrs.

Līgatnes papīrfabrikas slimnīca ap 1910. g.

Raunas slimnīca. J. Ribaka foto, 1940. g.

Vecpiebalgā pirmais ārsts no 1818.gada gan bija vācietis Johans Dams (1785—1836), vienlaikus zemesīpašuma rentnieks. Vecpiebalgas pagasts bija viens no pirmajiem Latvijā, kas uzaicināja darbā par pagasta līdzekļiem algotu ārstu. No 1863.gada tas bija pazīstamo mūziķu tēvabrālis,

sevišķi lauciniekiem” autors. Pēc viņa Jaunpiebalgā ilgstoši strādāja ārsts Jānis Liepiņš (1875—1967).

Lodē, Nēķinā un Gatartā pagājušā gadsimta vidusposmā strādāja ārsts Teodors Vilde (1809—1868), kas aizgāja bojā, inficējies no izsitumtīfa slimniekiem. Straupē pirmais ārsts

Ārsta pārbaude Drustu veselības kopšanas punktā, 1938. g.

jaunlatviešu kustības dalībnieks Jānis Jurjāns (1830—1879). Viņš ievērojami sekmēja apkārtnes kultūras dzīvi (teātris, koris), bija Ausekļa un Andreja Pumpura literārais sklotājs un zemnieku aizstāvis pret muižnieku patvaļu. Ļoti populārs bija arī Vecpiebalgas ārsts Jānis Kundziņš (1857—1913).

Jaunpiebalgā savukārt pirmais ārsts no 1902.gada bija Kārlis Libietis (1846—1904), līdz tam no 1877.gada Drustos, arī ievērojams kultūras darbinieks un grāmatas “Ārsta padomi,

no 1842.gada bija Aleksis Adolfs. Raunas doktorātu 1861.gadā izveidoja Johanness Ports, tajā pašā gadā Zaubes doktorātu — Daniels Šteins. Pirmais ārsts Kosā 1881.gadā bija Arturs Raps, Nītaurē 1887.gadā — Georgs Neivalds, Dzērbenē 1890.gadā — Hugo Zēbergs. Mārsnēnos doktorāts izveidots 1891.gadā. Ieriķos — 1894.gadā, Skujenē un Veselavā — 1895.gadā un tā tālāk. Tātad jau pagājušajā gadsimtā Cēsu novads bija visumā labi nodrošināts ar ārsta palīdzību, cita

Drustu vecmāte ved dāvanas trūcīgiem bērniem. E. Vasiļa foto, ap 1938. g.

lieta — cik tā bija pieejama, jo vairums ārstu nodarbojās ar privātpraksi, un tikai nedaudzi atradās draudzes vai pagasta dienestā. Strādnieku slimnīca pie Līgatnes papīrfabrikas ar trīsdesmit vietām tika izveidota 1897.gadā, te pastāvēja skaista tradīcija — dienā, kad pasaulē ieradās puika vai meitene, mastā tika pacelts zils vai sārts karogs. Sarkanā Krusta slimnīcu ar desmit vietām Raunā atklāja 1932.gadā, aptuveni šajā laikā — arī Sarkanā Krusta slimnīcu Skujenē.

Pēckara gados radušās slimnīcas Vecpiebalgā, Jaunpiebalgā, Zaubē un citur, daļa no tām mūsdienās darbību jau pārtraukušas sakarā ar stacionārās palīdzības centrali-

zāciju. Vēl jāatzīmē Lielstraupes narkoloģiskā slimnīca 1963.gadā un Raiskuma sanatorija internātskola 1957.gadā.

Rajona aptieku dibināšanas gadi: Raunā — 1880., Straupē — 1886., Nītaurē — 1887., Drustos un Dzērbenē — 1891., Ieriķos un Skujenē — 1892., Vecpiebalgā, Jaunpiebalgā un Mārsnēnos — 1893., Līgatnē — 1896. (tagadējā 139. aptieka) un 1923. (142. aptieka), Zaubē — 1924., Liepā — 1930. un Taurenē — 1983.gadā.

Piemīnēšanas vērtas ir arī senās dziedniecības vietas: Bānūžu svētavots Taurenas pagastā un Liepas Lielās Ellītes ala ar avotu.

Daugavpils

Daugavpils septiņu gadsimtu gaitā medicīnas pagājība apzināta tikai par pēdējiem diviem, jo agrāku laiku dokumenti sadeguši, iznīcināti, zuduši, un nav jau bijis arī nopietnāka pētnieka, kas interesētos par ārstniecību pilsētā senāk. Pieļaujams, ka jau Livonijas ordeņa laikos pilsētā ir bijuši ārsti, slimnieku patversmes, aptieka (jo par citām pilsētām šādi dati ir uziet), taču mums pieejamajos rakstu avotos drošas ziņas ir tikai no 18.gadsimta beiguposma.

Starp pirmajiem pazīstamākajiem pilsētas ārstiem jāmin Mārtiņš Broze, kura dzīves ritums ir daudz maz noskaidrots. No 1770.gada viņš dienējis krievu armijā, 1776.gadā kļuvis par Daugavpils garnizona ārstu un 1797.gadā iecelts par pirmo apriņķa ārstu, šo posteni ieņēmis vēl 1801.gadā, pēc tam ziņu atkal trūkst. Šajā laikā Mārtiņš Broze publicēja Daugavpils pilsētas un apriņķa medicīnas topogrāfisko aprakstu, kas ir vērtīgākais avots Latgales medicīnas vēsturē 18.gadsimtā. Aprakstā apkopoti divdesmit gadu novērojumi

par novada ģeogrāfisko stāvokli, klimatiskajiem apstākļiem, upēm, ezeriem, mežiem un laukiem, zvēriem, putniem un zivīm. Aprakstīti pilsētnieku un zemnieku darba un sadzīves apstākļi, analizēta saslimstība un tās cēloņi, kā arī medicīniskās palīdzības nožēlojamais stāvoklis — tā atradusies vārdotāju, pūšlotāju, riebēju un dažnedažādu citu brīnumdakteru ziņā (neziņā).

Daugavpili 18.gadsimtā vēl strādājuši ārsti un ķirurgi Francis Stefani, Oto Hiršs, Johans Šēne, Ferdinands Lakmanis un varbūt citi. 1846.gadā tika nodibināts pilsētas ārsta postenis, ko pirmais ieņēma Ivans Vīterskis. Ap pagājušā gadsimta vidu pilsētā strādāja jau desmit ārstu, 1900.gadā — 43. Vairums no viņiem bija karaspēka ārsti, pārējie lielākoties nodarbojās ar privātpraksi. 1882.gadā viņi apvienojās Daugavpils medicīnas biedrībā. Ievērojamākais šā laikmeta ārsts bija Kazimīrs Noiševiskis (1856—1930), kas Daugavpili strādāja no 1886. līdz 1918.gadam un vēlāk bija oftal-

Daugavpils Sarkanā Krusta slimnīca ap 1935. g.

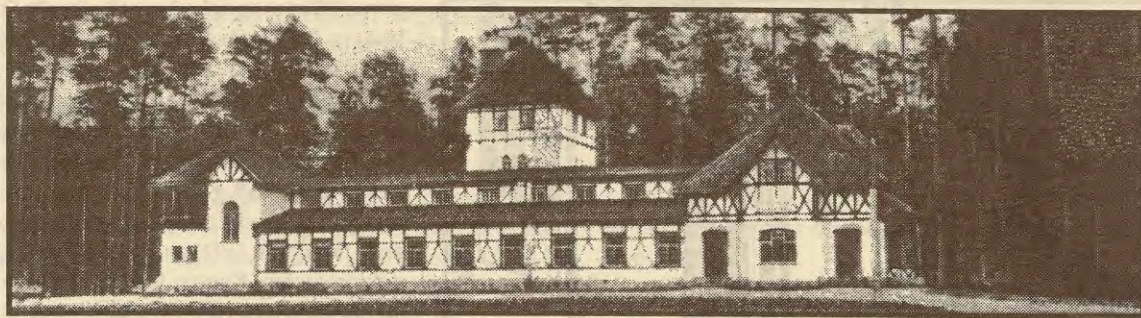
moloģijas profesors Varšavas universitātē.

Ilgāku laiku nozīmīga armijas dziedniecības iestāde bija Daugavpils kara hospitālis ar piecīsimt, tad deviņsimt vietām, kas 1827. gadā uzcelts cietokšņa teritorijā un kura pēc arhitekta

A.Štauberta projekta klasicisma formās veidotā ēka ir saglabājusies līdz mūsdienām. Daugavpils apriņķa slimnīca dibināta ap 1825. gadu un nodegusi 1865. gadā, pēc tam slimnīceki izmitināti 1840. gadā izveidotajā cietuma slimnīcā,

Valdemāra iela Daugavpili ap 1930. g. Labajā pusē — apriņķa valdes aptieka

Poguljankas ūdensdziednīca ap 1910. g.

līdz 1881. gadā uzcelta un atklāta pilsētas slimnīca ar četrdesmit vietām. Ap šo laiku uzcelta arī ebreju slimnīca (tagad policijas ēka).

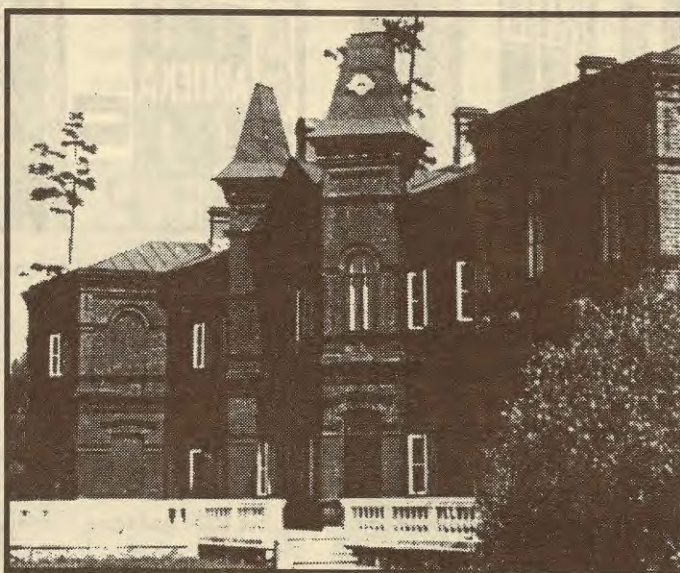
Šā gadsimta sākumā Daugavpilī bija pilsētas slimnīca ar 73 vietām, ebreju slimnīca ar 56 vietām, luterāņu draudzes slimnīca ar 27 vietām, dzelzceļa slimnīca ar 12 vietām (tai 1912. gadā uzcēla jaunu ēku un vietu skaitu palielināja līdz 69), cietuma slimnīca ar 40 vietām un trīs sīkas privātslimnīcas ar nedaudz vietām.

Aptieka Daugavpilī ir pastāvējusi jau 18. gadsimtā, varbūt pat agrāk. Pēc Napoleona kara tā darbību atjaunoja 1819. gadā. Turpmāk aptieku skaits pilsētā pieauga — 1900. gadā bija jau deviņas. Atzīmējama Daugavpils kara hospitāļa aptiekāra Melhiora Kubli (1836—1919) darbība, kas izpētīja Krāslavas minerālavotu un 1885. gadā publicēja tā ūdens ķīmiskās analīzes; vēlāk viņš bija Kijevas universitātes docents. Pašreizējās Daugavpils aptiekas dibinātas (atbilstoši mūsdienu numerācijai): 1. aptieka — 1882. gadā, 2. — 1923., 3. — 1910., 4. — 1926., 5. — 1932., 6. — 1964., 7. — 1965., 8. — 1974., 9. — 1977., 28. — 1978., 77. — 1986. un dzelzceļa aptieka — 1885. gadā.

Pirms gadsimta pie pilsētas izveidojās kūrvieta. Daugavas labajā krastā grāfs Plāters-Zībergs 1883. gadā uzcēla dziednīcu, kas pēc pilsētnieku

pastaigas vietām tika iesaukta par Poguljanku. Drīz vien tā kļuva visai pazīstama, taču panīka Pirmā pasaules kara laikā. Kopš 1937. gada to sauca par Mežciemu, 1947. gadā atklāta sanatorija.

Gadsimtu mijā pilsētas ziemeļaustrumu daļā izveidojās arī populāra atpūtas un atveseļošanās vieta — Stropi.

Mežciema viesnīca ap 1940. g.

Līdz Krievijas impērijas sabrukumam medicīnas attīstība tagadējā Daugavpils rajona teritorijā Daugavas pretējos krastos bija visai savdabīga, jo viena puse ietilpa Vitebskas, otra — Kurzemes guberņā. Pastāvēja atšķirīga medicīnas administratīvā sistēma, dažādas bija arī ārstu darba, aptieku un slimnīcu darbības tradīcijas. Ja labajā krastā vērojama kaut minimāla valsts varas orgānu ieinteresētība iedzīvotāju veselības saglabāšanā (lauku ārstniecības, vēlāk — zemstu medicīnas sistēma), tad kreisajā krastā šie jautājumi tika risināti galvenokārt privātā veidā, tātad — tiem, kas maksā.

Vairums ārstu un lielākās dziedniecības iestādes bija koncentrētas Daugavpilī, kur palīdzību saņēma arī lauku iedzīvotāji. Taču ārstniecība veidojās arī citās novada apdzīvotajās vietās.

Subates Jaunā aptieka ap 1935. g.

Jau pirms diviem gadsimtiem ārsti un citi mediķi strādājuši Ilūkstē, kas kļuva par apriņķa pilsētu, vēl arī Subatē un Kalkūnē.

Ilūkstē pirmais bija brūču dziednieks Kārlis Šlubahs no 1757.gada. Sekoja viņa amatbrāļi Gešlehts, Francis Stefani un Kristiāns Vodiks, līdz 1800.gadā Ilūkstē ieradās akadēmiski izglītots medicīnas doktors Frīdrihs Šmits, bet 1824.gadā par

pirmo Ilūkstes apriņķa ārstu tika iecelts Ernsts Valters (vēlāk Asares muižas īpašnieks). Populārākie ārsti pagājušajā gadsimtā bija Kazimīrs Leitāns un Agatons Jonass, kuri pilsētā nostrādāja pa četrdesmit gadiem katrs.

Savukārt Subates medicīnas vēsture sākas ar 1768.gadu, kad tur ierodas medicīnas kandidāts (studijas nepabeidzis ārsts) Prenigers. 1788.gadā minēts medicīnas doktors Stefans Krauze, tad citi, starp kuriem atzīmējams Ludvigs Daraškevičs (1835—1888), kura dēls, arī ārsts Leons Daraškevičs (1866—1931) bija Raiņa skolasbiedrs un draugs. No 1881. līdz 1884.gadam Subatē strādāja izcilākais Baltijas medicīnas vēstures pētnieks Izidors Brensons (1854—1928), kas tur savāca materiālus doktora disertācijai par lietuviešu antropoloģiju.

Kalkūnē pirmais ārsts no 1792.gada bija Kristofs Heine, Pilskalnē no 1802.gada — Mārtiņš Orlovskis. Baltmuižas doktorātu Prodes pagastā 1841.gadā nodibināja Georgs Kitels (arī Kita-Kitels), kura pēcteči trīs paaudzēs bijuši ārsti (starp citu, pie viņiem kā novadniekiem reizēm dziedinājies Rainis). Liksnā no 1851.gada par grāfa Zibera ārstu strādājis Ludvigs Borevičs. Pirmais ārsts Grīvā no 1861.gada bija Teodors Grose, Borovkā (Silenē) no 1891.gada — Pauls Klauss. Doktorāti izveidojās arī citās vietās.

Daugavas kreisā krasta ārstu zinātniskos centienus apvienoja Ilūkstes un apkārtnes ārstu biedrība, kas dibināta ap 1900.gadu un kurā bija piecpadsmit-divdesmit biedru.

Ilūkstē atļauju slimnīcas dibināšanai 1884.gadā saņēma jau minētais ārsts Jonass, taču nopietnāka tās darbība sākās 1897.gadā un turpinājās līdz Pirmajam pasaules karam, lai atjaunotos pēc Otrā pasaules kara. Subatē privātslimnīcu ar

Kalupes aptieka ap 1935. g.

piecām vietām 1881.gadā ierīkoja Izidors Brensons, taču trīs gadus vēlāk tās darbība apstājās un tika atjaunota 1890.gadā. Latgales pusē sīkas (līdz desmit vietām) slimnīciņas, kas atradās feldšeru pārziņā, izveidotas Maļinovkā — 1872.gadā, Liksnā — 1873.gadā, Kalupē — aptuveni 1890.gadā, taču drīz vien atkal izzudušas.

Ilūkstes aptieku 1802.gadā nodibināja provizors Johans Ritters, un tā pašreiz ir vecākā starp rajona aptiekām. Subatē aptieku 1814.gadā nodibināja provizors Georgs Vēke, ar

laiku toīesauca par Veco aptieku, jo 1925.gadā pilsētā atvērta otra, Jaunā aptieka; Vecā aptieka darbību pārtrauca 1936.gadā, bet Jaunā aptieka darbojas vēl tagad. Višķu aptieku 1883.gadā atvēra aptiekāra palīgs Kārlis Šmits. Pārējās rajona aptiekas dibinātas Eglainē un Kalupē — 1921.gadā, Bebreņē — 1924.gadā, Salienā — 1927.gadā. Arheologs Juris Urtāns rajonā ir konstatējis šādus senos dziedniecības avotus: pie Subates dzirnavām, Akmeņupes, Cielavām un Vecsalienā.

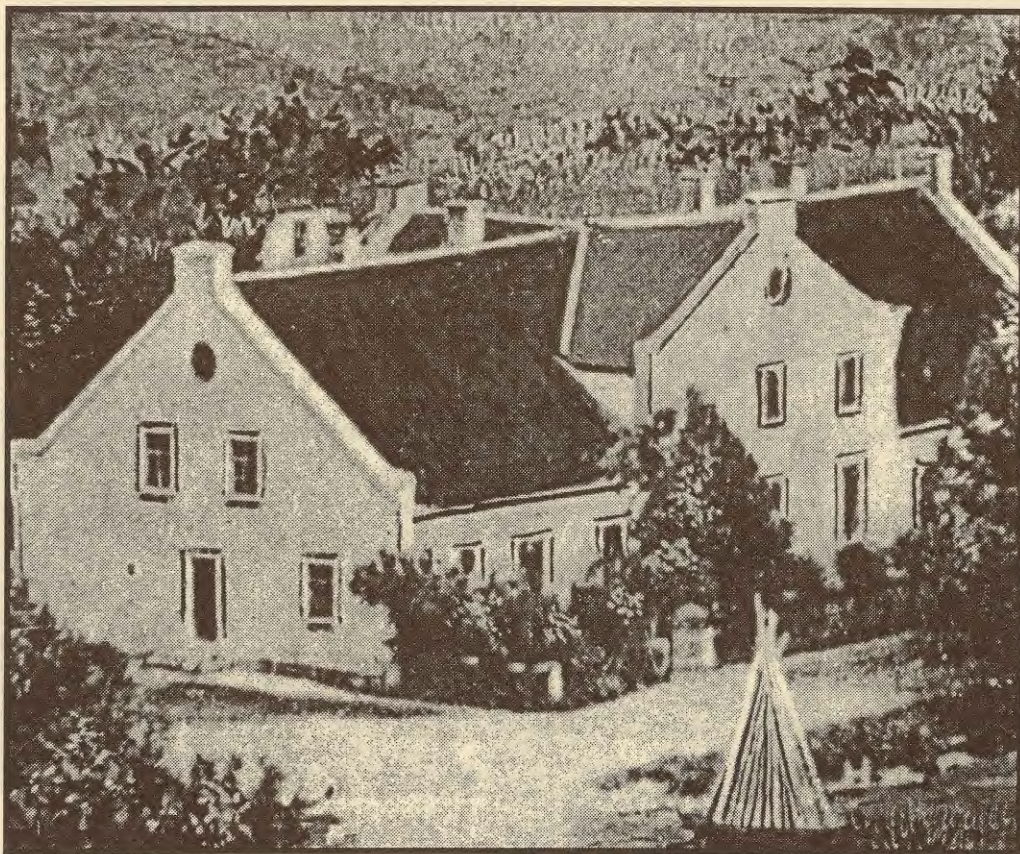
Dobeles rajons

Pirmais Dobeles ārsts Johanness fon Hevelns ir diezgan ievērojama persona Latvijas 17.gadsimta vēsturē. Viņš dzimis Rīgā 1601.gadā, studējis Karaļaučos, Rostokā un Leidenē, kur 1628.gadā aizstāvējis doktora disertāciju par baku ārstēšanu, tad bijis Rīgas ģimnāzijas dabaszinību profesors un no 1637.gada pilsētas fiziķis (ārsts). Gadu vēlāk viņš uzaicināts par Kurzemes hercogienes Elizabetes Magdalēnes ārstu un ieradies Dobelē, kur uzturējies līdz hercogienes

mācītāja Mihaela Musmaņa muižā. Atgriezies Vācijā, viņš Altdorfas universitātē aizstāvēja doktora disertāciju, cita starpā aprakstot plašu drudža epidēmiju Kurzemē. Taču vēsturnieku ļoti iemīļots, bieži citēts un latviski pārtulkots ir cits Rozina Lentilija darbs — 1692.gadā publicētais apcerējums "Šis tas ievēribas cienīgs par Kurzemi", kurā raksturots latviešu beztiesiskais stāvoklis un dzīves veids, arī ārstniecība. Lentilijs bija ievērojams sava laika zinātnieks,

jatroķīmijas pārstāvis, pirmais dziedniecībā sāka lietot arsēniku.

Tomēr pastāvīgs ārsts Dobelē bija tikai no 1815.gada, kad tur apmetās Ludvigs Otto (1784—1839), pazīstamas Kurzemes ārstu dinastijas pirmais pārstāvis. Savukārt ārsts Teodors Šāks (1813—1879), kas Dobelē nostrādāja 35 gadus, bija pazīstamā Ļeņingradas ķirurga profesora Vilhelma Šāka (1880—1957) vectēvs. Vēl ievērojams pagājušā gadsimta ārsts Dobelē un Aucē bija Teodors Dīterihs (1811—1893), vairāku populārmedicīnisku un vecmāšu mācību grāmatu autors ("Veselības drauga

Auces doktorāts ap 1910. g.

nāvei 1649.gadā. Ārsta gada alga bijusi 150 dālderu, pustonnas sviesta un brīva ekipāža. Vēlāk fon Hevelns atgriezies Rīgā un bijis ļoti iemīļots ārsts, miris 1652.gadā. Viņš publicējis dzejas un apcerējumus latīņu valodā.

Vēl slavenāks ir nākamais Dobeles ārsts Rozins Lentilijs (1657—1733), kas studiju ceļojuma laikā bija ieklidis Kurzemē un no 1678. līdz 1680.gadam strādāja Dobeles

padomī", "Jaunais māju dokters" un citas).

Šā gadsimta neapšaubāmi izcilākais Dobeles ārsts ir Edgars Francmanis (1878—1954), kas pilsētā strādāja no 1905.gada.

Bukaišu doktorātu 1736.gadā izveidoja Johans Frīdrihs Friče, viņš publicējis raibu piedzīvojumu aprakstu par Kurzemi. No 1816. līdz 1830.gadam Bukaišos strādāja

Dobeles slimnīca, 1938. g.

izbēguša franču hugenota pēctecis Kārlis Bursi (1791—1870) — ne tikai ārsts, bet arī komponists un dzejnieks, Ludvigam van Bēthovenam (ar kuru jaunībā pazinies) veltītu

Dobeles slimnīcu 1919.gada janvārī nodibināja Edgars Francmanis. Tajā bija divpadsmit vietu un vēl sešas vietas infekciju nodaļā; veļu un mēbeles savāca no iedzīvotājiem.

Tērvetes sanatorijas vecā ēka, 1931. g.

atmiņu autors.

Aucē pirmais ārsts no 1816.gada bija Vilhelms Prevo, Lielaucē no 1850.gada — Ludvigs Grēvinks, Kroņaucē no 1883.gada — Pauls Grosbergs, tajā pašā gadā Bērzē — Oto Pēčke (tur ierīkojis nelielu acu dziednīcu), bet Bēnē no 1897.gada — Pauls Līvens.

Pirmās slimnīciņas tagadējā Dobeles rajona teritorijā 1885. un 1888.gadā dibināja Lielaucē grāfs Pālenš un Bukaišos vietējā labdarības biedrība, taču to darbība bija maznozīmīga (vietu skaits sešas līdz desmit) un drīz izbeidzās.

Ar laiku, pārvarot daudzas grūtības, tā izveidojās par respektējamu stacionāro iestādi.

Auces slimnīcu atvēra 1950.gadā.

Tērvetē, Ilē un Lielbērzē tika izveidotas tuberkulozes sanatorijas. Tērvetes (Kalnamuižas) sanatoriju nodibināja 1924.gadā, pirmais direktors bija pazīstamais ftiziātrs Arvīds Rogulis (1897—1965). Sākumā izmantoja grāfa Pālenš medību pili, bet 1932.gadā pēc arhitekta A.Klinklāva projekta uzbūvēja tagadējo paraugceltni. Iles sanatorijas darbība sākās 1931.gadā, vēlāk — Republikas narkoloģiskā slimnīca.

Tērvetes sanatorijas jaunā ēka, 1933. g.

Lielbērzes sanatoriju no skumjas nabagmājas 1935. gadā par vērā ņemamu dziedniecības iestādi pārveidoja populārais ftiziātrs Andrejs Laukmanis (1904—1974), vēlāk — Republikas tuberkulozes slimnīca.

Koncesiju Dobeles aptiekas dibināšanai 1806. gadā saņēma Jelgavas sudrabkaja dēls provizors Johans Gothards Maune. No tā laika P. Stradiņa Medicīnas vēstures muzejā ir saglabājusies smaga misiņa piesta ar iekaltu gadskaitli.

Auces un Bēnes aptieku dibināšana 1884. un 1890. gadā

saistās ar pazīstamā latviešu farmaceita Jāņa Herteļa (1858—1912) darbību.

Augstkalnes aptieka nodibināta 1888. gadā. Bukaišos aptieku atvēra 1899. gadā, taču drīz slēdza un tās darbību atjaunoja 1928. gadā. Krimūnu aptieka dibināta 1921. gadā. Kaķenieku — 1927. gadā.

Kāda sena dziedniecības vieta ir pastāvējusi Lustes muižā — avots, kura ūdeni izmantojušas pat Kurzemes hercoga galma dāmas.

Gulbenes rajons

Novada medicīnas pagātne līdz šim ir pētīta maz. Pirmais zināmais ārsts te bijis Kristiāns Frīdrihs Vilhelms Unferdorbens. Viņš dzimis 1767. gadā, studējis Berlīnē, bijis karaspēka ārsts Braunšveigā, 1793. gadā ieradies Kurzēmē un strādājis Sēlpilī, 1803. gadā Tērbatas universitātē ieguvis medicīnas doktora grādu un pēc tam no 1805. gada strādājis Lizumā, kur miris 1826. gadā.

Lizuma Cepļa muižā 1827. gadā apmetās Kārlis Viherts (1801—1875), kas līdz tam Tērbatā bija aizstāvējis doktora disertāciju par Siāmas dvīņiem. Doktorāts kļuva par novada medicīniskās palīdzības centru, jo Viherts veica Gulbenes, kā arī Tirzas un Velēnas draudžu ārsta pienākumus, savu izbraukumu laikā aptverot visai plašu iecirkni. 1877. gadā viņu nomainīja medicīnas doktors Aleksandrs Šumers (1839—1883), kura apkalpojamā zona ietvēra vairs tikai Tirzas un Velēnas draudzi, jo no 1859. gada Gulbenē jau strādāja pastāvīgs ārsts — Kārlis Bergs (1830—1888).

Stāmerienā doktorātu 1851. gadā izveidoja Mārtiņš Heins, Jaungulbenē

1889. gadā — Jānis Mīlenbahs, pazīstamā valodnieka Kārļa Mīlenbaha brālis. Tajā pašā gadā pirmais ārsts apmetās arī Lejasciemā — Roberts Mauriņš; doktorātā dzimusi viņa meita esejiste Zenta Mauriņa. Tirzā pastāvīgs ārsts bija no 1897. gada — Vilhelms Tērauds.

Lejasciema aptieka, 1911. g.

Lizuma muižkunga māja, kurā tagad atrodas aptieka. F. Knokes foto, ap 1930. g.

Kā noskaidrojis čaklais novadpētnieks Jānis Kučers, jau 19.gadsimta vidusposmā neliela slimnīciņa pastāvējusi Cepļa muižīņā, kuru vadījis ārsts Viherts, taču ar laiku tā panikusi.

Gulbenes slimnīcu 1899.gadā labdarības nolūkos

citu, šīs aptiekas māceklis no 1876. līdz 1882.gadam bijis pazīstamais bibliogrāfs Jānis Misiņš. Lizuma tagadējā aptieka dibināta 1890.gadā Velēnā, vēlāk pārcelta uz Lizumu.

Pirmo aptieku Gulbenē 1887.gadā nodibināja provizors

Druvienas aptieka, ap 1935. g.

nodibināja baronese Izabella fon Volfa, dirižabļu konstruktora grāfa Ferdinanda Cepelina dzīvesbiedre. Slimnīcā bija sešpadsmit vietu, tās pirmais vadītājs — ārsts Kārlis Devrients. Pirmā pasaules kara laikā slimnīcas un lazaretēs vēl bija Tīrzā un Sinolē, taču pēc kara vairs tikai Gulbenē — 45 vietas iekšķīgo, ķirurģisko un sieviešu slimību dziedināšanai, ārstniecības maksa — trīs lati dienā.

Tīrzas slimnīca no jauna tika nodibināta 1952.gadā, ap šo laiku vēl slimnīcas Jaungulbenē, Lejasciemā un Litenē, taču divas pēdējās sakarā ar stacionārās palīdzības centralizāciju darbību pārtraukušas.

Vecāko novada aptieku 1883.gadā Lejasciemā dibinājis provizors Vilhelms Grīneizens. Tiesa, līdz tam oficiāli neregistrēta aptieka ir pastāvējusi jau minētajā Cepļa muižīņā ārstu Aleksandra Šumera un Gotliba Hermana laikā. Starp

Kārlis Zilings, bet vēlāk pilsētā darbojās trīs aptiekas. Pašreizējā Gulbenes 154.apteka dibināta 1937.gadā.

Citas mūsdienu aptiekas dibinātas Jaungulbenē — 1889.gadā, Rankā — 1890.gadā, Stāmerienā — 1896.gadā, Tīrzā — 1897.gadā, Litenē — 1906.gadā, bet dzelzceļa aptieka Gulbenē — 1956.gadā. Agrāk aptiekas vēl pastāvējušas Beļavā un Druvienā, bez tam bijusi otra aptieka Jaungulbenē.

Novadā ir konstatētas vairākas senas dziedniecības vietas — Nūtes, Mojāni, Krimi. Cincu acu avotiņu tirot, ap 1900.gadu tajā atrasti ziedojumam iemesti zelta naudas gabali. Bet visievērojamākais ir bijis Tīrzas Svētavots, par kura dziedniecisko spēku saglabāties daudz leģendu. Pašreiz šis avots pie Zvanuleju mājām, kaut pārvērsts akā, tiek aizsargāts kā republikas nozīmes arheoloģijas piemineklis.

Jēkabpils rajons

Medicīnas pagājība Jēkabpilī mērojama vairākiem gadu simtiem, pietam līdz 1962. gadam jārunā par divām pilsētām — Jēkabpili un Krustpili, bet līdz 1918. gadam — pat par divām guberņām, kurās tās ietilpa (Kurzemes un Vitebskas) un kurām bija raksturīga visai atšķirīga medicīnas administratīvā sistēma. Gan vietējie ārsti un dziedniecības iestādes sniedza palīdzību Daugavas abu krastu ie-

Pirmais zināmais mediķis Jēkabpilī bijis ķirurgs Francis Deprē: dokumentos saglabājusies norāde, ka 1698. gada 30. jūnijā Kurzemes hercogs Jāvis viņam apmesties pilsētā. Sekojuši vairāki citi viņa amatbrāļi, līdz 1769. gadā Jēkabpilī jau strādājis akadēmiski izglītots medicīnas doktors Ferdinands Vēgners. Taču nopietnākas medicīniskās palīdzības sākums pilsētā saistāms ar 1796. gadu, kad tika

Jēkabpils aprinķa slimnīca. E. Knostenberga foto, ap 1938. g.

dzīvotājiem, taču īpatnības pastāvēja, un šodien nemaz nav tik viegli apvienot Sēlijas pusi, ko jau agrāk pētījuši medicīnas vēsturnieki Gustavs Otto un Izidors Brensons, ar Latgales pusi, ko nopietnāk aplūkojis nav neviens.

nodibināts Jaunjelgavas aprinķa ārsta amats ar darba vietu Jēkabpilī.

Pirmais šo amatu iepēma Daniels Georgs Balks, ievērojams sava laikmeta zinātnieks. Viņš dzimis 1764. gadā

Viesītes aptieka ap 1935. g.

Atšienes aptieka ap 1935. g.

Karaļaučos, beidzis vietējo universitāti un 1787.gadā aizstāvējis doktora disertāciju. Strādājis Kuldīgā un Suveniņšos (Lietuvā), bet no 1796. līdz 1802.gadam — Jēkabpili. Turpmāk viņš bija atjaunotās Tērbatas universitātes patoloģijas un terapijas profesors, universitātes klinikas dibinātājs un direktors un kādu laiku pat augstskolas rektors, miris 1826.gadā Tulas apkaimē. Daniels Georgs Balks publicējis vairākus zinātniskus apcerējumus, cita starpā aprakstot kurzemnieku veselības stāvokli 18.gadsimta beiguposmā.

Krustpili pirmais mediķis, kura vārds atrasts 1808.gada dokumentos, savukārt bijis Kārlis Vilhelms Tišers — barona Korfa mājas ārsts. Nākamais ārsts Johans Martins Hibšmanis strādāja gan Krustpili, gan Jēkabpili, abās 1812.gada kara laikā ierīkojot lazaretis ievainoto karavīru dziedināšanai.

Lauku apdzīvotajās vietās doktorāti parādījās pagājušā gadsimta otrajā pusē. Susējā pirmais ārsts Frīdrihs Goldbergs apmetās 1883.gadā. 1887.gadā viņš pārcēlās uz Viesīti, kur arī bija pirmais ārsts. Dignājas Upesdebesniekos 1893.gadā darbu uzsāka populārais tautas ārsts un jaunstrāvnieks Pēteris Kalniņš (1984.gadā doktorāta ēka iezīmēta ar piemiņas plāksni). Pēc Kalniņa nāves 1899.gadā viņa vietā nāca Pauls Vīgners (1870—1924), kas pēcāk pārcēlās uz Viesīti un kā 1905.gada revolucionāro notikumu dalībnieks bija spiests emigrēt uz Ameriku. Spēlānu doktorātu 1895.gadā izveidoja Leopolds Stanhens. Doktorāts pastāvēja arī Aknīstē, bet par to mazāk zināms, jo līdz 1921.gadam Aknīste atradās Lietuvas (Kauņas guberņas) sastāvā.

Slimnīca civiliedzīvotāju ārstēšanai Jēkabpili radusies ap 1830.gadu, taču gadsimta otrajā pusē panīkusi un darbību

atjaunojusi tikai 1912.gadā. Dati par Krustpils slimnīcas dibināšanas laiku ir visai pretrunīgi: vietām minēts 1857., citur — 1870.gads. Laikā starp abiem pasaules kariem darbojās tikai Jēkabpils slimnīca ar 45 vietām (dienas maksa no 3 līdz 3,50 latu). 1948.gadā tika nodibināta Viesītes slimnīca, šajā laikā arī slimnīcas Aknīstē, Vidsalā, Sēlijā, Atšienē, Medņos, bet līdz mūsdienām darbību turpina vairs tikai pirmās divas.

Pirmais novada farmaceits bija Bauskas aptiekas zellis Teodors Gotlībs Riters. Aptiekāra eksāmenu viņš nolika pie Kurzemes hercoga galma ārsta Bernteizela Jelgavā, pēc tam 1764.gada 17.martā saņēma privilēģiju aptiekas ierīkošanai Jēkabpili. Savukārt upes pretējā krastā, Krustpili, aptieku ap 1850.gadu atvēra provizors Krauze. 1938.gadā Jēkabpili bija četras, Krustpili — divas aptiekas. Pilsētas mūsdienu aptiekas nav pārāk vecas: 47. aptieka dibināta 1930., 37. aptieka — 1937., dzelzceļa aptieka — 1947. un 65. aptieka — 1975.gadā.

Šobrīd novada vecākā aptieka atrodas Viesītē — atļauju tās dibināšanai 1884.gadā saņēmis un 1887.gadā aptieku atvēris provizors Kārlis Osterhofs. Pārējās aptiekas ir krietni jaunākas: Vidsalas aptieka atvērta 1921., Aknīstes — 1922., Atšienes — 1923., Zases — 1926., Rubenes un Sēlpils — 1930., Medņu — 1931., Dunavas — 1932. un Salas aptieka — 1984.gadā.

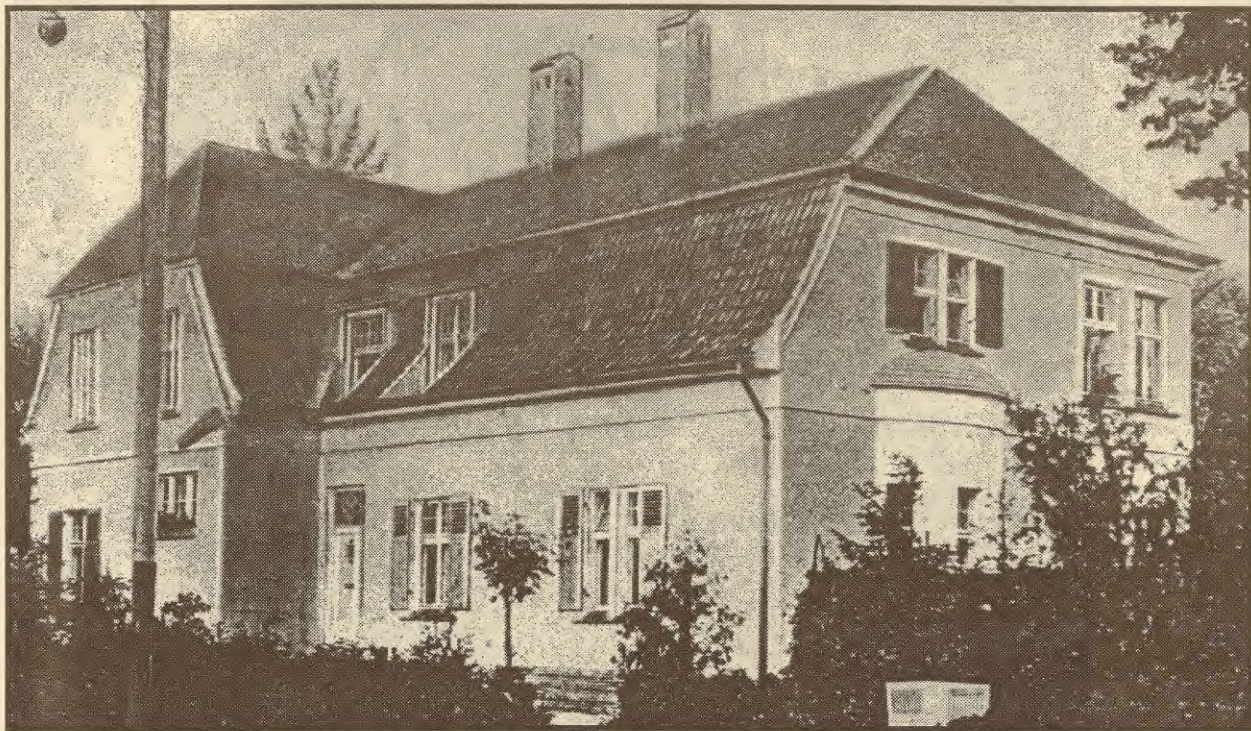
Novadā ir vairākas senas dziedniecības vietas. Baltiņu avotu Sēlpili izpētīja arheologs Juris Urtāns. Pazīstami avoti bijuši vēl Saltupos pie Aknīstes un Silabebros — maza purviņa veidā pie Medņiem.

Jelgavas pilsēta un rajons

Sena un bagātīga ir medicīnas pagājība Jelgavā, kas sākas drīz vien pēc Kurzemes hercogistes izveidošanas. Dokumentos vispirms ir saglabājušies hercoga un galma ārstu vārdi, kuri ne tikai ārstēja augstmaņus, bet vienlaikus veica medicīnas administratīvos pienākumus: pārraudzīja

līvērību guvuši un vēsturē palikuši jau pirmie hercoga ārsti 16.gadsimtā — Matiass Frīznors, Zahārijs Stopijs un Kaspars Fīdlers.

Daudz pazīstamu ārstu Jelgavā strādāja arī turpmākajos gadsimtos. Pēteris Ernsts Vilde (1732—1785) Jelgavā

Ģintermuižas slimnīcas doktorāts. N. Hibnera foto, ap 1910. g.

dziednieciskās palīdzības stāvokli, kontrolēja aptieku darbību, ierobežoja epidēmijas, eksaminēja ķirurgus un aptiekārus, veica obdukcijas. Ar laiku viņiem pievienojās privāti praktizējoši ārsti.

1765.gadā sāka izdot pirmo medicīnas žurnālu "*Der Landarzt*", vēlāk (strādājot Igaunijā) — "*Latviešu Ārsti*". Savukārt slavenu grāmatrūpniecības firmu 1769.gadā izveidoja Johans Frīdrihs Stefenhāgens (1744—1812), kas

Jelgavas Gulbja aptieka. F. Blehmaņa foto, 1905. g.

Jelgavas Lauvas aptieka ap 1925. g.

līdz tam bija ķirurgs. Bārbeles un Baldones minerālavotus izpētīja Johans Heirihis Ekhoofs (1750—1810) un Kārlis Šimanis (1763—1835). Kā Jelgavas ārsts savu zinātnisko karjeru uzsāka biologs evolucionists Pēterburgas Zinātņu akadēmijas korespondētājloceklis Kārlis Eduards Eihvalds (1795—1876). Jelgavas ārsts Johans Gotlībs Fleišers (1797—1838) bija ievērojams botāniķis, Johans Lihtenšteins (1787—1848) — ornitologs. Pilsētā strādājuši ķirurgs profesors Rūdolfs Vanahs (1862—1931) un pirmais Latvijas oftalmologs Kārlis Valdhauers (1821—1899). Daži vietējie ārsti ievēribu guvuši kā literāti: Kārlis Bursi (1791—1870), Jēkabs Bullis (1852—1887) un Cēzars Beļilovskis (1859—1938). Jelgavnieki bijuši arī abi ievērojamākie pirmspadomju laika Latvijas medicīnas vēsturnieki Gustavs Otto (1843—1917) un Izidors Brensons (1854—1928). Un vēl daudzi citi slaveni ārsti. 1914.gadā pilsētā strādāja 37, 1940.gadā — 47 ārsti.

Viņu zinātniskos centienus apvienoja 1839.gadā dibinātā Jelgavas Praktizējošo ārstu biedrība, kuras darbība ilga tieši gadsimtu. Vēlāk tai pievienojās divas citas biedrības, bet par to tiešo mantinieci mūsdienās kļuva 1950.gadā nodibinātā Jelgavas ārstu zinātniskā biedrība.

Bagātīga ir arī Jelgavas slimnīcu vēsture, kas aizsākas ar 1588.gadā ierīkoto hospitāli (nabagmāju). Tagadējās pilsētas centrālās slimnīcas priekštece ir 1824.gadā dibinātā Kurzemes guberņas Sabiedriskās aizgādības kolēģijas slimnīca, kuras

darbība ilga līdz 1921.gadam. 1865.gadā nodibināja diakoņu slimnīcu, kas pastāvēja līdz 1939.gadam. Psihiatrisko slimnieku dziedināšanai 1887.gadā izveidoja Tabora iestādi un 1901.gadā — Ķintermuižas slimnīcu, abas apvienojot 1921.gadā ar pēdējās nosaukumu, mūsdienās — Republikas Jelgavas psihoneirolģiskā slimnīca. 1912.gadā nodibināja Sarkanā Krusta slimnīcu, pastāvēja arī vairākas citas. 1907.gadā sešās Jelgavas slimnīcās bija 556 vietas, 1940.gadā — 959.

Kurzemes hercoga galma aptieku 1578.gadā Jelgavas pili ierīkoja pirmais aptiekārs Kristofers Limbekers, šā gadsimta sākumā to sauca par Herteļa aptieku. Ap 1606. (arī 1633.) gadu dibinātas nākamās divas — Dāvida (vēlāk Gulbja) un Lauvas aptieka, pēdējās ēka savdabīgā pildrežģu būvē bijusi izcils arhitektūras piemineklis. Ievērojamākais Jelgavas farmaceits bija Jānis Hertelis (1858—1912), 1885.gadā dibinātās un 1935.gadā slēgtās Kurzemes farmaceitu biedrības ilggadējais priekšsēdētājs. 1914.gadā pilsētā bija sešas aptiekas, 1940.gadā — desmit, bet pēc 1944.gada postījumiem palika vairs viena. Mūsdienu aptiekas dibinātas: 98. — 1958., 99. — 1940., 100. — 1948., 207. — 1974., 208. — 1980., bet dzelzceļa aptieka — 1945.gadā.

Jelgava bijusi arī medicīniskās izglītības centrs. Lai gan 1775.gadā dibinātajā Latvijas pirmajā augstskolā — *Academia Petrina* — ārstus negatavoja, taču tajā strādāja

Academia Petrina. A. Viksnas foto, 1974. g.

pāris profesoru mediķu, bet audzēkņi medicīnas doktora grādu varēja iegūt, izglītību turpinot ārzemju universitātēs. 1826.gadā Jelgavā nodibināta Latvijā pirmā vecmāšu skola, kas pastāvēja līdz 1915.gadam, bet 1932.gadā — žēlsirdīgo māsu skola, kuras darbība apstājās pēdējā kara laikā.

Jelgavai bijušas pat kūrvietas perspektīvas. 1841.gadā, rokot aku rātskunga ārsta Vilhelma Mulerta vasarnīcas dārzā, bagātīgi sāka plūst pēc puvušām olām smakojošs ūdens. To zinātnieki izpētīja, saradās slimnieki, taču gadus piecpadsmit vēlāk steigšus uzcelto Dorotejas akas vannu iestādi nācās slēgt, jo sērūdeņraža koncentrācija strauji samazinājās.

Ne tik sena ir medicīnas vēsture rajona lauku apdzīvotajās vietās. Līvberzē pirmais ārsts parādījās 1786., Zaļeniekos — 1805.gadā. Elejas (kopā ar Sesavu, vēlāk atsevišķi) doktorāts dibināts 1810., Emburgas — 1893., Vilces — 1899., Kroņviravas — 1901.gadā un tā tālāk. Pašreizējās aptiekas dibinātas Elejā — 1883., Zaļeniekos — 1886., Virsavā — 1890., Staļģenē (agrāk Emburgā) — 1899., Kalnciemā — 1913., Sesavā — 1919., Jaunsvirlaukā — 1928., Glūdā — 1930. un Kaiģos — 1949.gadā. Elejas slimnīca atvērta 1951., Kaiģu (Kalnciema) — 1956.gadā.

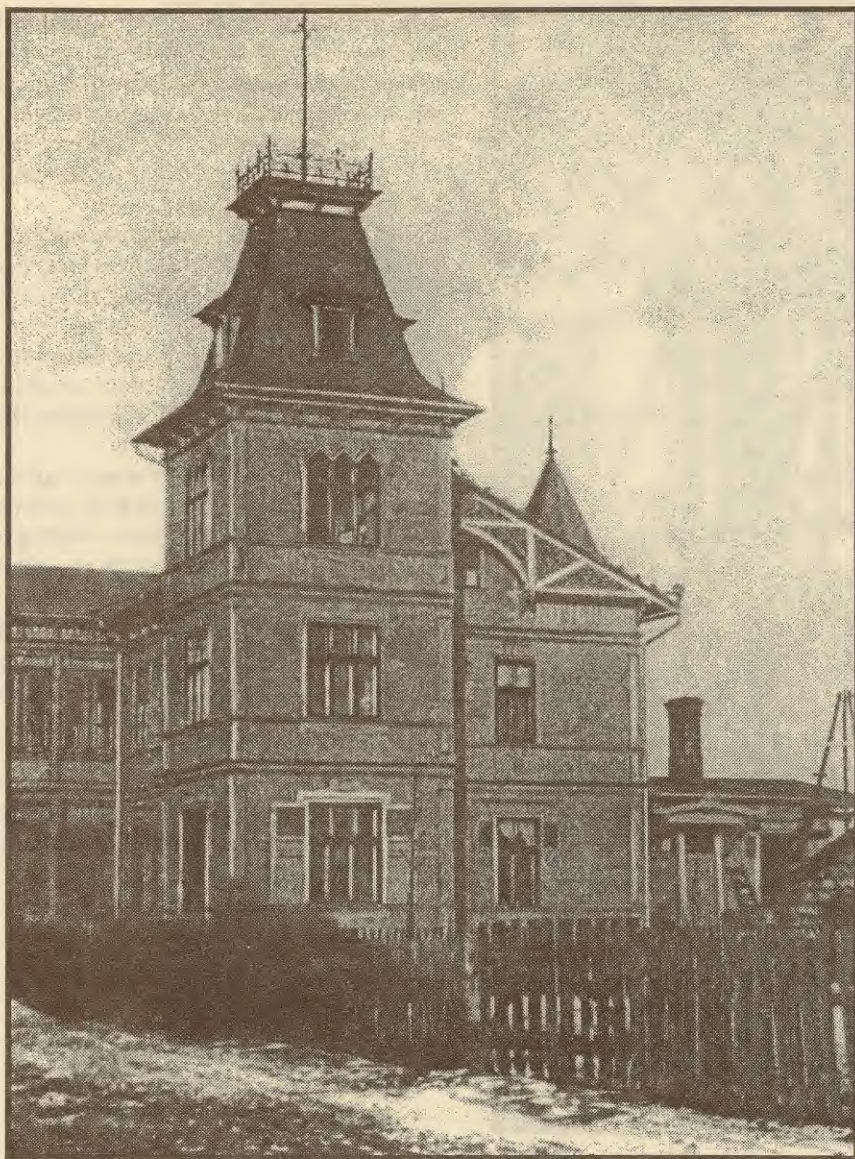
Jūrmala

Apcerot Jūrmalas medicīnas pagātni, jāaplūko trīs tās agrākie teritoriālie veidojumi — Slokas un Ķemeru pilsētas, kā arī pati Rīgas jūrmala, kas izauga no sīkiem zvejnieku un atpūtnieku ciematiem aptuveni atbilstoši tagadējām dzelzceļa

satiksmes pieturvietām. Mūsdienu Jūrmala ir ievērojama balneoloģiskā, dūņu dziedniecības un piejūras klimatiskā kūrvieta, veselības atgūšanas un nostiprināšanas, atpūtas un izpriecu centrs.

Peldu rati pludmalē. Hēbenšpergera foto, ap 1905. g.

Slokas doktorāts, ap 1905. g.

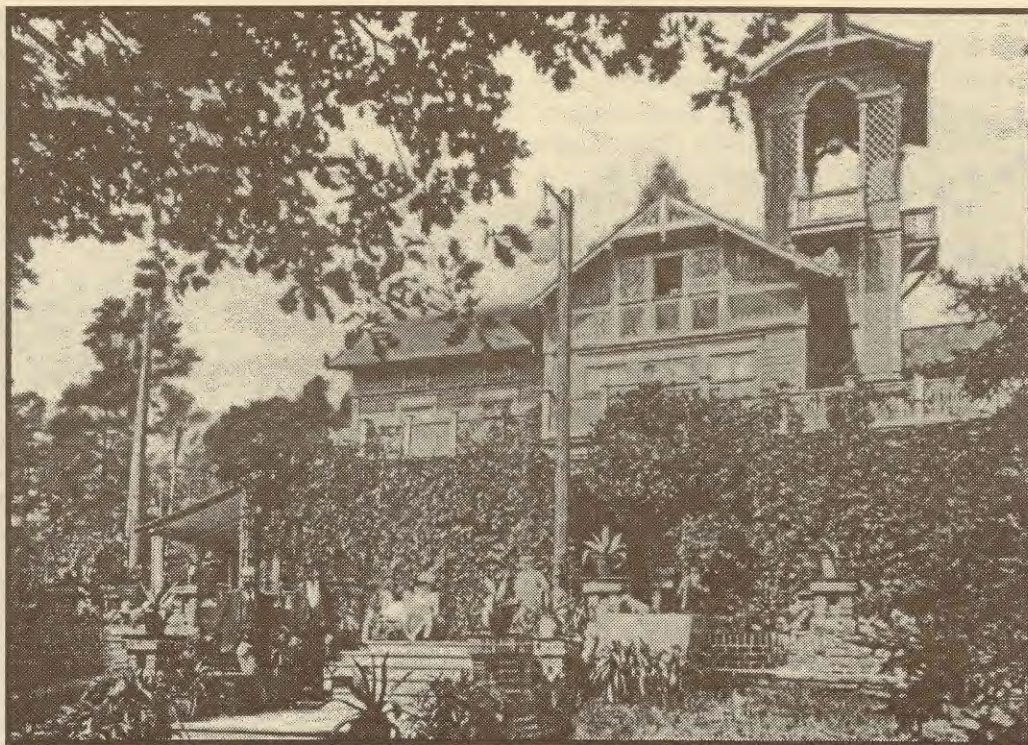
Senākā apdzīvotā vieta Jūrmalā ir Sloka, kuras 1735.gada dokumentos atrodams pirmā pilsētas mediķa vārds — tas bijis ķirurgs brūču dziednieks Ferdinands Konradi. Ap 1790.gadu Slokā darbojies Karaļauču universitātes medicīnas students Kārlis Ivanševskis, bet 1821.gadā nodibināts kroņa ārsta amats. To pirmais ieņēma medicīnas doktors Kārlis Hērs, vienlaikus cenšoties ierīkot botānisko dārzu. Starp nākamajiem Slokas kroņa ārstiem noteikti pieminams Kārlis Žiglevics (1862—1933), arī astronoms, kas 1908.gadā doktorāta bēniņos ierīkoja privātoobservatoriju. Slokā 1863.gadā dibināta arī Jūrmalas vecākā aptieka, pirmais provizors —

Hugo Šmīdens.

Ķemeru sēravoti bijuši pazīstami jau vismaz 18.gadsimtā. To pirmās ķīmiskās analīzes veikuši 1801.gadā Pēterburgas akadēmiķis Tobiašs Lovics (1757—1804) un 1818.gadā pirmais latviešu dabaszinātnieks profesors Dāvids Hieronīms Grindelis (1776—1836). Neapdzīvoto, purvos un mežos iegrimušo vietu sāka labiekārtot 1825.gadā, bet kūrvieta oficiāli atklāja 1838.gada 6.jūlijā. Pirmais pastāvīgais Ķemeru ārsts no 1840.gada bija Gotfrīds Magnuss (1800—1861), pēc tam citi, kuru skaits aizvien pieauga. 1861.gadā Vēršupītes krastā atklāja vēl šodien skatāmo pieminekli Ķemeru kūrvieta dibinātājiem un direktoriem, kurā atbilstoši tradīcijai ar laiku tiek iekalti jauni vārdi. Cēla jaunas peldumājas, pansijas un viesnīcas, 1868.gadā atvēra aptieku, 1878.gadā profesors Georgs Tomss (1843—1902) izdarīja dūņu pirmo analīzi; tās plaši sāka izmantot ārstniecībā. Pieauga kūrvieta skaits: 1842.gadā — 250, 1913.gadā — vairāk par astoņiem tūkstošiem. Izcilākais Ķemeru ārsts bija profesors Aleksandrs Lozinskis (1868—1961), balneoloģijas pamatlicējs Krievijā un Latvijā; starp citu, pēc viņa iniciatīvas 1912.gadā tika atklāta elektriskā tramvaja līnija no Ķemeriem uz jūras piekrasti. 1936.gadā pēc arhitekta Eižena Laubes projekta uzcēla Ķemeru sanatorijas galveno ēku, un šim baltajam kuģim mūsdienās

Dubultu kūrmaja, ap 1910. g.

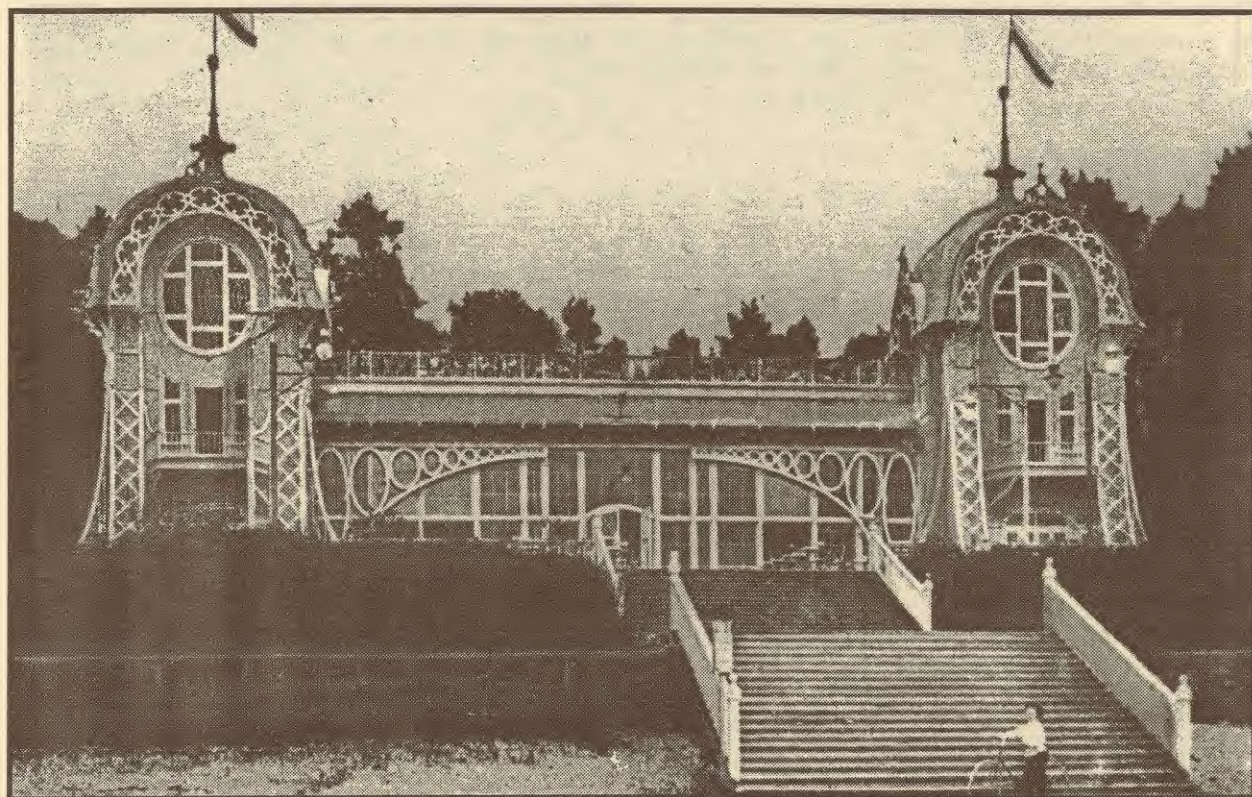
Dzintaru kūrmaņa, ap 1905. g.

pievienojušies vairāki citi.

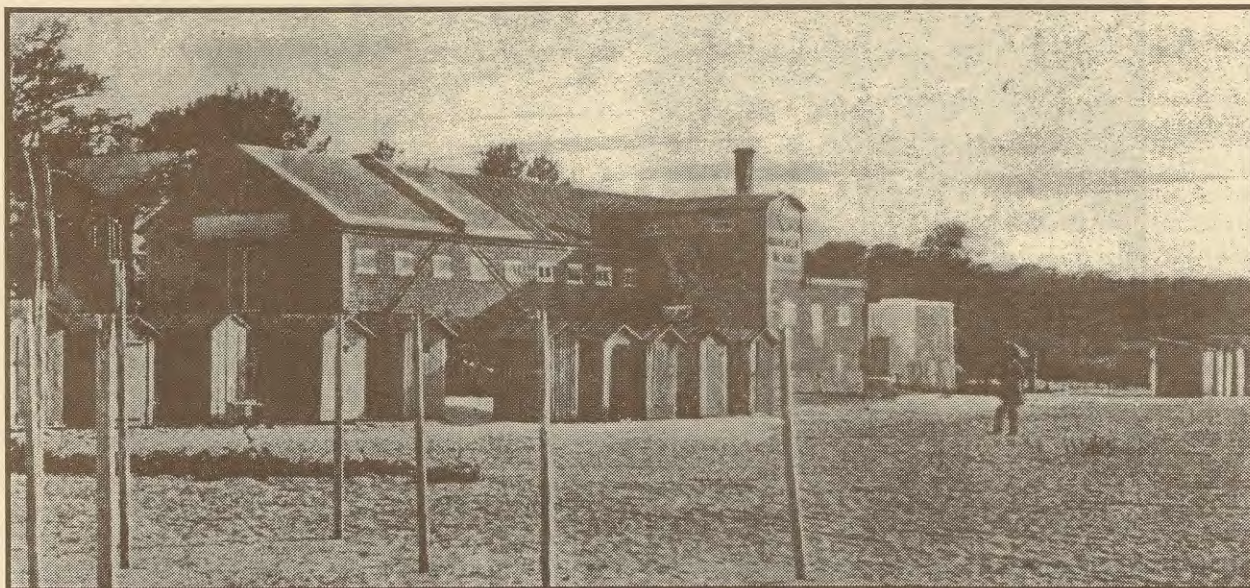
Rīgas jūrmalas kūrvietas izveidošanās sākumu literatūrā pieņemts datēt ar 1814. gadu, kad tur dziedināties ieradusies krievu armijas virsnieki — Borodinas kaujas varoņi. Taču gan jau kāds slimnieks te veselību būs stiprinājis arī agrāk. Nopietnāka kūrvietas veidošanās jāsaista ar 1837. gadu, kad Dubultos vasaras sezonā sāka strādāt pirmais ārsts Vilhelms

Sodofskis (1797—1858). Viņš ir arī daudzu medicīnisku un dabaszinātnisku traktātu autors, lepidopterologs (tauriņu pētnieks) un pirmā Rīgas jūrmalas medicīniskā apraksta autors 1839. gadā. Nākamais ārsts, Garlība Merķeļa dēls Ernsts Merķelis (1810—1863), turpināja kūrvietas izpēti, bija arī viens no operāciju narkozes ieviešējiem Latvijā.

Bulduros pirmais ārsts no 1863. gada bija pazīstamais

Pludmales paviljons Dzintaros, ap 1914. g.

Peldu iestāde Mellužos, ap 1905. g.

Rīgas medicīnas administrators, vēsturisku un statistisku darbu autors Eižens Bohmanis (1836—1901), Majoros no 1870.gada — Džons Stefenhāgens, Asaros no 1895.gada — Alberts Henko un tā tālāk. Sezonas laikā Rīgas jūrmalā 1880.gadā strādāja desmit, 1910.gadā — sešdesmit ārstu. 1866.gadā atvēra Dubultu aptieku, 1885.gadā — Majoru, 1887.gadā — Bulduru (Mellužu aptieka dibināta 1926., Priedaines — 1962., Kauguru — 1979.gadā).

Rīgas jūrmalas un Ķemeru kūrvieta izaugsme bija ļoti saistīta ar satiksmes ērtībām no Rīgas. No 1824.gada brauca diližanss, no 1843.gada — tvaikonis, 1877.gadā atklāja dzelzceļa līniju, 1909.gadā izbūvēja dubultceļu. Kūrvieta skaits pieauga no 1,7 tūkstošiem 1837.gadā līdz 61 tūkstotim 1914.gadā. Starp viņiem bija daudzas prominentas personas, piemēram, krievu literāti Ivans Gončarovs, Nikolajs Nekrasovs, Nikolajs Ļeskovs, Dmitrijs Pisarevs (noslēcis 1868.gadā, peldoties jūrā pie Dubultiem), Maksims Gorkijs un citi.

Sarežģīti bija peldu noteikumi. Dāmu un kungu stundas izziņoja ar ziliem un sārtiem karogiem. Peldu būdas zirgi ievilkā tālu jūrā, lai peldētājs, citu neredzēts, pliks varētu mesties viļņos. Peldu steķi, vidū augstu sienu nodalīti katrā dzimuma pārstāvjiem, veda dziļi jūrā. Pirmie peldkostīmi kopējām peldēm, ko atļāva 1888.gadā, bija svītraini un līdz pat celgaliem, lietoja arī peldu kreklus. Tikumības pārkāpējus bargi sodīja, pat izraidīja no kūrvieta.

Vasarnieku vajadzībām tika būvētas pansijas, viesnīcas, vasarnīcas. Pirmo peldu iestādi pie Mellužu kroga uzcēla 1827.gadā, pirmo peldu iestādi "ar tvaika aparātu" Dubultos — 1858.gadā, 1851.gadā nodibināja pirmo peldu biedrību. Pirmo privātsanatoriju 1870.gadā Dubultos atvēra Pēterburgas Medicīnas un ķirurģijas akadēmijas anatomijas profesors Johans Kristiāns Nordštrēms (1817—1885). 1889.gadā Asaros atvēra Sarkanā Krusta sanatoriju, 1906.gadā Dzintaros — ārsta Mihaila Maksimoviča sanatoriju. Kūrvieta izaugsme strauji turpinājās.

Krāslavas rajons

Krāslavas uzplaukums 18.gadsimtā, tai kļūstot par nozīmīgu Latgales saimniecības, tirdzniecības, kultūras un garīgās dzīves centru, jūti sekmēja medicīniskās palīdzības izveidi novadā. Dokumentālās liecības arhīvos gan vēl nav pietiekami izpētītas, taču zināmais un jau apgūtais to droši pierāda.

Pirmais zinātniskās medicīnas pārstāvis Krāslavā bija Esajs Jākobs Franks. Viņš dzimis Berlinē un 1793.gadā Viļņas universitātē pirmais aizstāvējis medicīnas doktora disertāciju (tā veltīta drudža izcelsmei). Pēc grāfa Plātera uzaicinājuma viņš apmetās Krāslavā, bija grāfa ģimenes ārsts un ārstēja arī apkaimes iedzīvotājus. 1807.gadā Franks kļuva par Viļņas medicīnas biedrības locekli, bet mūža novakarē dzīvoja savā muižā Ezerniekos.

Nākamais Krāslavas ārsts — Ernsts Eihlers medicīnas doktora disertāciju bija aizstāvējis Tērbatas universitātē, Krāslavā strādāja no 1813.gada līdz mūža beigām 1869.gadā.

Pēc tam nāca ārsts Antons Fedorovičs, kas jau ieņēma administratīvu — lauku ārsta posteni, bet 1882.gadā bija Daugavpils medicīnas biedrības līdzdibinātājs.

Lauku apvidos ārsti parādījās pagājušā gadsimta beiguposmā. Dagdā no 1894.gada strādāja Marks Rjazanskis, kuru 1908.gadā nomainīja Andrejs Mošinskis un 1912.gadā — Ichoks Berka. Ezernieku (Bukmuižas) doktorātā darbu 1921.gadā sāka tautā populārais ārsts Donāts Pontāgs (1877—1968).

Pagājušā gadsimta otrajā pusē tika atvērti feldšerpunkti Izvaltā, Šķaunē, Andrupenē un citur, daļā no tiem strādāja arī vecmātes.

Pirmā Latgales slimnīca 1789.gadā tika uzcelta Krāslavā, izmantojot simttūkstoš zlotu, ko bija novēlējusi grāfiene Auguste Oginska-Plātere. Slimnīca atradās žēlsirdīgo māsu kopienas pārziņā, pie tās no 1793. līdz 1843.gadam darbojās žēlsirdīgo māsu skola, strādāja jau pieminētie ārsti Franks un

Krāslavas slimnīca, ap 1935. g.

Eihlers. Slimnīcu slēdza 1864.gadā, jo māsas bija atbalstījušas poļu nemierniekus. Tai veltīta epitāfija saglabājusies Krāslavas

katoļu baznīcā pie pirmā labās puses pilona.

No jauna neliela lauku slimnīciņa ar desmit vietām Krāslavā tika atvērta 1871.gadā. Gadu vēlāk līdzīgu iestādi izveidoja Dagdā, nelielas feldšeru vadītas dziednīcas pastāvēja arī Asūnē, Izvaltā un Skaistā, taču to darbība drīz vien apstājās. Šā gadsimta divdesmitajos un trīsdesmitajos gados darbojās slimnīcas Krāslavā ar divdesmit un Dagdā ar divpadsmit vietām, bez tam vēl plaušu tuberkulozes sanatorija Krāslavā ar divdesmit vietām. Pēckara gados slimnīcas ierīkotas Šķaunē, Indrā, Ezerniekos un Grāveros, daļa no tām darbību pārtraukusi sakarā ar stacionārās palīdzības centralizāciju.

Aptieka Krāslavā, iespējams, ir pastāvējusi jau 18.gadsimtā, taču konkrētākas ziņas attiecas uz laiku pēc 1810.gada, kad sākas aptiekāra Mārtiņa Bonina darbība. Boninu dzimtai vairākās paaudzēs aptieka piederējusi līdz pat nacionalizācijai 1940.gadā. 19.gadsimta sākumā vēl pastāvējusi jezuītu aptieka Izvaltā, kas slēgta 1820.gadā. Dagdas aptieku 1882.gadā nodibināja provizors Epšteins. Pārējās aptiekas atvērtas Izvaltā — 1921.gadā, Indrā — 1922.gadā, Andrupenē — 1927.gadā, Skaistā un Šķaunē — 1930.gadā, Ezerniekos un Grāveros — 1931.gadā un Asūnē — 1961.gadā.

Pagājušajā gadsimtā Krāslavā sāka veidoties patkūrvietā. Pie izsenis pazīstama avota ap 1870.gadu uzcēla vannu iestādi, kurā veseloties ieradās slimnieki pat no Pēterburgas, ūdeni pildīja arī pudelēs un veda uz attālākām vietām. Ap 1880.gadu avotu zinātniski izpētīja pazīstamais farmaceits Melhior Kubli (1836—1919), konstatējot ūdenī dzelzs sāļus un nelielu sērūdeņraža. To izmantoja vājuma, mazasinības un podagras ārstēšanai. Taču ar laiku avota dziednieciskās spējas samazinājās, un tas tika aizmirsts.

Vēl kāds sens dziedniecības avots atrodas Lielo Muļķu sādžā Udrišu pagastā pie Rudņas upes.

Dagdas slimnīca. Pītuma foto, ap 1938. g.

Krāslavas sanatorija, ap 1935. g.

Kuldīgas rajons

Līdzās Rīgai un Jelgavai senas un bagātas medicīnas tradīcijas ir Kuldīgai, kur pirmais (visas Kurzemes) mediķis — ķirurgs bārdzinis un "ragu licējs" Hanss minēts jau 1554.gada dokumentos.

Pirmais ārsts ar universitātes izglītību pilsētā bija medicīnas doktors Daniels Dītmars. 1633.gadā viņš stājās Kurzemes hercoga galma dienestā, apņemoties to apgādāt ar zālēm un nepieciešamības gadījumā, cik vien ātri

Kuldīgas pilsētas slimnīca. A. Celmiņa foto, ap 1938. g.

Kuldīgas Hercoga aptieka. A. Bērtiņa foto, 1989. g.

iespējams, ierasties pie hercoga viņa četrjūga kariatē vai kamanās. Ārsta gada alga bija trīs simt poļu guldeņu, lasts auzu, divas sienakaudzes, divsimt asis malkas, zirgs un viens kalpauklis, kas apkopa arī ārsta māju. No 1661. gada Kuldīgā

Pols. Taču pats ievērojamākais pagājušā gadsimta ārsts Kuldīgā bija Juris Bārs (1808—1879), arī pirmais latviešu valodnieks. Kuldīdznieki paveikuši labu darbu, viņa izzudušo kapavieta iezīmējot ar piemiņas akmeni.

strādāja Karaļauču universitātes medicīnas doktors Arnolds Šlepengrells (saukts Slepengkrelis), viens no diviem Kurzemes ārstiem tolaik (otrs hercogam kalpoja Jelgavā).

Vairāki mediķi vienlaikus Kuldīgā strādāja jau 18. gadsimtā. Noteikti atzīmējams Johans Georgs Veigands (1680—1740), kas ievēribu izpelnījās arī kā kolekcionārs: trīspadsmit sējumos viņš apkopoja vēsturiskus dokumentus, rokrakstus un genealogiskus materiālus par Kurzemi. Savukārt Johans Heinrihs Ekhofs (1750—1810) vēlāk ievēribu guva kā minerālavotu pētnieks. Pāris gadus Kuldīgā nostrādāja arī Daniels Georgs Balks (1764—1826), vēlāk Tērbatas universitātes profesors un rektors.

Medicīnas administratīvās sistēmas izveides sākums novadā saistās ar 1796. gadu, kad tika nodibināts apriņķa ārsta postenis, ko ieņēma Gustavs Švarcs. Savukārt pilsētas ārsta amatu pirmais no 1853. gada uzņēmās Aleksandrs

Baznīcas iela Kuldīgā. Labajā pusē — aptieka. F. Besthorna foto, 1903. g.

Lauku apvidos, tāpat kā Kuldīgā, pirmie mediķi bija amatnieki — brūču dziednieki, saukti par ķirurgiem. Piemēram, Rudbāržos no 1765.gada strādāja ķirurgs bārdzinis Linde, Alsungā no 1776.gada un pēc tam Ēdolē no 1783.gada — Nikolajs Derks, Kabilē no 1790.gada — Gotlībs Pensins, Valtaiķos no 1799.gada — Augusts Vašmanis.

Zinātniskās medicīnas pārstāvji laukos sāka strādāt 19.gadsimtā. Ļoti ievērojams bija pirmais Skrundas ārsts Eduards Eihvalds (1795—1876), vēlāk Tērbatas, Kazaņas un

kur ārstniecības maksa bija trīs-četri latī dienā. Panākumus neguva ārsts Dāvida Matveja (1867—1924) centieni izveidot sanatoriju Kabilē. Pēckara gados atvērtas slimnīcas Skrundā, Alsungā, Kabilē, Rendā, Snēpelē un Rudbāržos, no tām darbību mūsdienās turpina pirmās divas.

Ļoti bagāta ir Kuldīgas aptieku vēsture. Pirmais aptiekārs Konrāds Fišers no Rēgensburgas minēts 1622.gada dokumentos, taču pieļaujams, ka aptieka pastāvējusi jau pirms tam. Šo aptieku ar laiku iedēvēja par Hercoga aptieku,

Vārmes aptieka. R. Meistara foto, ap 1935. g.

Viļņas augstskolu profesors un Pēterburgas Zinātņu akadēmijas korespondētājoceklis. Skrundā gan izcilais dabaspētnieks nostrādāja neilgu laiku 1820.gadā, un nākamais ārsts Ādolfs Zediņš tur apmetās pēc ilga pārtraukuma 1885.gadā.

Padurē no 1823.gada strādāja ārsts Heinrihs Fleišers, kas daudz paveicis dzemdīpalīdzības uzlabošanā laukos, izveidojot privātu vecmāšu skolu. Ēdoles doktorātu 1822.gadā dibināja Heinrihs Neimanis, Rudbāržu doktorātu 1829.gadā — Žano Roscijs, Turlavas doktorātu 1830.gadā — Kārlis Šilings. Alsungā pirmais ārsts no 1845.gada bija Eduards Šnobels, Kabilē no 1857.gada — Frīdrihs Hahfelds, Rendā no 1895.gada — Ernsts Grīners.

Kuldīgas pilsētas slimnīca dibināta ap 1830.gadu un vairākkārt mainījusi atrašanās vietu. Gadsimtu mijā tajā bija 45 vietas, no kurām pusi izmantoja psihisko slimnieku dziedināšanai. Ap 1840.gadu dibināta cietuma slimnīca ar sešām vietām, kas drīz panīka. Ap 1900.gadu pilsētā darbojās vēl skolotāju semināra slimnīca ar astoņām vietām. Bez tam 1882.gadā barons Firks apņēma uzturēt nelielu slimnīcu Rudbāržos, bet tās darbība ātri apstājās.

Divdesmitajos un trīsdesmitajos gados darbojās tikai Kuldīgas pilsētas slimnīca ar sešdesmit vietām ķirurģisko, sieviešu, iekšējo, venerisko un lipīgo slimību dziedināšanai,

un tās ēka Baznīcas ielā 10 kā arhitektūras piemineklis ir saglabājusies līdz mūsdienām.

Otra aptieka Kuldīgā nodibināta 1667.gadā un darbību pārtraukusi Lielā mēra laikā 1710.gadā, atjaunota 1761.gadā. Abas vecākās Kuldīgas aptiekas slēgtas 1939.gadā, to īpašniekiem izbraucot uz Vāciju. Tostarp Kuldīgā bija radušās divas citas aptiekas, kas darbību turpina mūsdienās: Jaunā (tagad 50.) aptieka dibināta 1923.gadā, Pilsētas (49.) aptieka — 1937.gadā.

Skrundā aptieka dibināta divreiz. Provizora Markava 1885.gadā atvērtu aptieku nepiemēroto telpu dēļ 1924.gadā pārcēla uz Kalveni, bet jau tajā pašā gadā farmācijas maģistram Brikmanim labās telpās izdevās atvērt jaunu aptieku. Nelabvēlīgs bija 1892.gadā dibinātās kuršu ķoniņu aptiekas liktenis, kuru nācās slēgt trīs gadus vēlāk.

Alsungas un Kabiles aptiekas 1885. un 1886.gadā atvēra provizors Alfons Kozaks, Rendas aptieku 1894.gadā — aptiekāra palīgs Mirāms, bet Ēdoles aptiekas pirmais īpašnieks no 1896.gada bija barons Bērs. Citas aptiekas dibinātas Rudbāržos — 1902.gadā, Snēpelē — 1920.gadā un Vārmē — 1927.gadā.

Novadā ir vairākas senas dziedniecības vietas, kuras mūsu senči izmantojuši vēl pirms mācītu ārstu parādīšanās: Dižruņģu avots, Sausgalu Skangaļi, Puķuleju avots Snēpelē.

Liepāja

Pirmais vēsturiski zināmais dziednieks Liepājā minēts 1654.gada dokumentos — kāds ķirurgs bārdzīnis Jākobs, kam sekojuši daudzi citi viņa amatbrāļi, līdz akadēmiski izglītots ārsts pilsētā ieradās 1705.gadā. Johans Melhiors Fišers nācis no pazīstamas Baltijas ārstu un aptiekāru dzimtas, studējis Leidenē, 1705.gadā Hardeveikā ieguvis medicīnas doktora grādu un apmeties Liepājā, kur miris 1710.gada Lielā mēra laikā pēc inficēšanās no slimniekiem.

ieradās metropolē, taču drīz vien, dodoties mājup no kādām viesībām, izkrita no karietes un nositās.

No 1769.gada Liepājā strādāja pilsētas fiziķis — algots ārsts medicīnas administratīvo funkciju veikšanai un trūcīgo iedzīvotāju apkalpošanai. 1850.gadā pilsētā strādāja četri, 1900.gadā — 38 un 1940.gadā — 120 ārsti. Viņu zinātniskos centienus no 1892.gada apvienoja Liepājas Praktizējošo ārstu biedrība, kas darbību turpināja līdz 1939.gadam un

Liepājas pludmale, 1901. g.

Pēc tam 18.gadsimtā Liepājā zināmi jau vienpadsmit medicīnas doktori. Starp viņiem jāmin Mihaels Birgers (1686—1726), kas pēc studijām Leidenē un Karaļaučos 1721.gadā ieradās Liepājā un drīz guva pilsētnieku cieņu un atsaucību. Viņa studiju biedrs un draugs Laurentijs Blumentrosts 1725.gadā kļuva par Pēterburgas Zinātņu akadēmijas pirmo prezidentu un aicināja Birgeru kļūt par pirmo ķīmijas un praktiskās medicīnas akadēmiķi. Liepājnieks

atjaunoja 1949.gadā jau kā Liepājas ārstu zinātniskā biedrība.

No gadsimtu mijas un šā gadsimta pirmās puses Liepājas ārstiem noteikti minami vairāki. Gotfrīds Išreits (1868—1941) bija oftalmologs, taču veica ievērojamus pētījumus ne tikai acs patohistoloģijā, bet arī salīdzināmajā anatomijā, bioloģijā un paleontoloģijā. Pauls Ļakševics (1865—1936) piedalījās vairākās polārekspedīcijās un publicēja pētījumus botānikā un entomoloģijā. Kādu laiku Liepājā strādāja divi

Liepājas peldu iestāde. J. Bokuma foto, 1932. g.

Sarkanā Krusta sanatorija Liepājā, ap 1935. g.

vēlākie Latvijas Universitātes ķirurģijas profesori Jānis Dzirne (1861—1931), kas izklejoja visu pasauli, bija pat Abesinijas troņmantinieka ārsts, un Jēkabs Alksnis (1870—1957), arī pazīstams latviešu tautas medicīnas pētnieks. Bet Liepājas ārsts Ernests Ekšteins (1872—1941) 1907.gadā palīdzēja dibināt pilsētas teātri un bija tā mecenāts.

Kopš gadsimta sākuma Liepāja ir medicīniskās izglītības centrs. 1906.gadā ārsts Aleksandrs Goldbergs (1856—1925) nodibināja vecmāšu skolu, kas pastāvēja līdz 1915.gadam. Savukārt 1921.gadā tika izveidota žēlsirdīgo māsu skola, bet 1945.gadā — Liepājas medicīnas skola.

Pilsētas slimnīca dibināta 1830.gadā ēkā Kungu ielā, kur vēlāk atradās kazarmas. Pēc arhitekta P.Berči projekta 1887.gadā tika uzcelta jauna ēka Dārtas ielā ar deviņdesmit vietām. Slimnīcas turpmāko izaugsmi ievērojami sekmēja ārsti Aleksandrs Kaire (1873—1936), Nikolajs Zandbergs (1891—1960) un Ringolds Čakste (1898—1967). 1940.gadā slimnīcā bija 535 vietas.

Otra nozīmīgākā medicīnas iestāde Liepājā — jūras kara hospitālis — atklāta 1900.gadā ar 175, vēlāk — 400 vietām. Vēl 1894.gadā nodibināta diakoņu slimnīca ar divpadsmit vietām, 1897.gadā Sarkanā Krusta slimnīca ar divdesmit, vēlāk — piecdesmit vietām, darbojušās arī vairākas privātklīnikas un cietuma slimnīca. 1931.gadā nodibināja profesora Jāņa Jankovska vārdā nosaukto Latvijas Sarkanā Krusta sanatoriju ar 150 vietām, ko 1940.gadā pārcēla uz Rīgu (pēckara gados Republikas kaulu tuberkulozes slimnīca, slēgta 1973.gadā). Vairums mūsdienu slimnīcu Liepājā dibinātas pēckara gados.

Divas aptiekas Liepājā pastāvējušas jau 17.gadsimta

pirmajā pusē, vismaz 1646.gadā sastādītajā mēra kārtības rullī minēti divi aptiekāri — Širlencs un Lamsens. Ar pirmo sākas aptieka, kas atradusies Skārņu laukumā un vēlāk ieguvusi Andreja (precīzāk — Andresa) aptiekas nosaukumu un pašreiz ir 1.apteka. Otra aptieka, ko iesauca par Zaļo aptieku, bijusi vēl ievērojamāka kaut vai tāpēc, ka tās darbību un iekārtu 1697.gadā izpētīja krievu cars Pēteris I; vēlāk tas izmantots likumā par jaunu aptieku ierīkošanu Krievijā. Šajā gadsimtā Zaļā aptieka atradās Rožu laukumā, un darbību pārtrauca 1941.gadā. Arī citas aptiekas vairākkārt mainījušas mājvietu. Trešā vecākā pilsētas aptieka dibināta 1858.gadā, saukta par Sarkanā aptieku, mūsdienās — 6.apteka. 1880.gadā atvēra ceturto aptieku, ko sauca par Suvorova, vēlāk — par Raiņa aptieku, tagad — 3.apteka. 1886.gadā nodibināja Pētera ielas aptieku (slēgta 1939.gadā), 1899.gadā — Jūrmalas aptieku (tagad — 2.apteka). Annas (mūsdienās — 5.) aptieku 1900.gadā atvēra farmācijas maģistrs Pauls Špērs (1865—1923), ievērojams zinātnieks, kas no 1908. līdz 1914.gadam Liepājā izdeva Baltijas farmaceitu žurnālu. Vēl 1900.gadā nodibināta homeopātiskā aptieka, 1901.gadā — Kūrmājas aptieka, 1902.gadā — Ērgļa aptieka (visas trīs darbību pārtraukušas 1941.gadā). 1914.gadā Liepājā bija desmit, 1940.gadā — astoņpadsmit aptiekas. Bez jau minētajām, citas mūsdienu aptiekas dibinātas: 4. — 1923., 7. — 1925., 9. — 1956., 45. — 1966., 46. — 1967., 44. un 47.apteka — 1986.gadā, bet dzelzceļa aptieka — 1945.gadā.

Liepājas kūrvieta izveidojās pagājušajā gadsimtā. Jau 1834.gadā pastāvējusi privāta ūdensdziedniecības iestāde, ar 1860.gadu vēsturiskajā literatūrā tiek saistīta nopietnāka kūrvieta izvēršanās, bet lepna kūrmāja uzcelta 1902.gadā.

Liepājas rajons

Kurzemes hercogu laikā tagadējā Liepājas rajona teritorija pilnīgi vai daļēji ietilpa Kuldīgas virspilskunga tiesā un Piltenes apgabalā, pēc pievienošanas Krievijai — Grobiņas un Aizputes apriņķos. Vairums ārstu un dziedniecības iestāžu

atradās Liepājā, kur palīdzību saņēma arī lauku iedzīvotāji, taču sava loma bija arī Grobiņai, Aizputei, Durbei.

Pirmie dokumentos minētie medicīnas darbinieki bijuši amatnieki — brūču dziednieki un bārdzīņi. Aizputē pirmais

Valsts darbinieku sanatorija Vaiņodē, 1933. g.

brūču ārsts Johans Loris minēts jau 1670.gadā, Grobiņā bārdzinis Zīgrīds Hikišs — 1682.gadā, Durbē feldšeris Holings — 1703.gadā. 18.gadsimtā pirmie brūču dziednieki parādījās vēl kādās divpadsmit vietās.

Pirmais akadēmiski izglītais ārsts Aizputē ieradās 1760.gadā. Medicīnas doktora grādu Johans Fāls bija ieguvis Karaļauču universitātē, kādu laiku strādājis Liepājā, bet Aizputē kļuva par pirmo “zemes fiziķi” (apriņķa ārstu). Pazīstamāks bija nākamais Aizputes ārsts Johans Heinrihs Blūmentāls (1734—1804), kas mācītāja talāru 1773.gadā Leidenē nomainīja ar medicīnas doktora togu, apceļoja

Krotē Frīdrihs Millers — 1799.gadā. 19.gadsimta sākumā doktorātus nodibināja Nicā 1810.gadā — Heinrihs Fleišers, tajā pašā gadā Kalētos — Johans Vībeks, Apriņķos un Cīravā 1816.gadā — Vilhelms Kleinenbergs. Par pirmo Grobiņas apriņķa ārstu 1831.gadā kļuva Johans Olševskis. Citi doktorāti izveidoti Kalvenē — 1829.gadā, Gramzdā un Tāšos — 1830.gadā, Sakā — 1833.gadā, Embūtē — 1837.gadā, Kazdangā, Krūtē un Rucavā — 1844.gadā. Jau krietni vēlāk, 1881.gadā, pirmais ārsts apmetās Bātē, Vaiņodē — 1910.gadā, bet Pāvilostā — tikai 1924.gadā. Par ārstu trūkumu tāpat žēloties nevajadzēja.

Slimokasu sanatorija Bātē, 1927. g.

Franciju un Angliju, 1774.gadā apmetās Aizputē, kādu laiku bija pat pēdējā Kurzemes hercoga Pētera Bīrona ārsts.

Priekulē pirmais medicīnas doktors Jākobs Makeprangs ieradās 1779.gadā, Durbē Ulrihs Blēze — 1795.gadā, bet

Slimnīcu darbība gan nav bijusi īpaši nozīmīga un regulāra. Vecākā slimnīca ar divpadsmit vietām atvērta Aizputē 1889.gadā kā privāta iestāde, darbību pārtraukusi Pirmā pasaules kara laikā un atjaunojusi divdesmitajos gados

Bernātu paviljons, ap 1930. g.

kā aprīnķa slimnīca ar sešpadsmit vietām, tad atkal slēgta un no jauna nodibināta 1944.gadā. Priekules slimnīca dibināta 1895.gadā un drīz vien slēgta, atkal darbojusies laikā starp abiem pasaules kariem ar divdesmit vietām, slēgta un no jauna atvērta 1959.gadā. Durbes slimnīca dibināta 1918.gadā ar divdesmit vietām un slēgta 1972.gadā. Pēc kara 1946.gadā atvērta Vaiņodes slimnīca, 1949.gadā — Rucavas, 1952.gadā

— Pāvilstas slimnīca un vēl dažas citas, kas jau darbību pārtraukušas. Divdesmitajos gados Vaiņodē tika izveidotas divas sanatorijas, kas dažkārt tiek jauktas. 1926.gadā bijušajā Vaiņodes muižas centrā atvēra Valsts darbinieku sanatoriju, kuras darbība izbeidzās 1941.gadā. Savukārt 1923.gadā bijušajā Bātes muižā atklāja Slimo kasu tuberkulozes sanatoriju, kuru pēc paplašināšanas 1930.gadā nosauca par

Pāvilstas aptieka. Kudriņa foto, ap 1930. g.

Saulkalnes sanatoriju un pēckara gados pazīst kā Vaiņodes sanatoriju, kura tagad mainījusi profilu.

Jūras krastā pie Liepājas gadsimta sākumā izveidojās nelielas kūrvietas. Pazīstamākā kļuva Bernāti — kāpu joslā stāv piemiņas akmens ar tekstu: "27. sept. 1924.g. Valsts prezidents J.Čakste teica: "Te ir jābūt kūrortam!""

Isteni veca ir Grobiņas aptieka, kur pirmais aptiekārs Georgs Feierbahs minēts jau 1654.gada dokumentos. Nākamās ziņas par Grobiņas aptieku parādās gadsimtu vēlāk, 1770. gadā, kad pilsētā apmetas no Karaļaučiem ieklidis zāļu tirgotājs Samuels Kristofs Kumerovs. Aizputes aptiekas koncesija datēta ar 1752.gadu, bet pirmais zināmais aptiekārs Konrāds minēts 1770.gadā. Otra aptieka Aizputē nodibināta 1923.gadā, bet 1941.gadā apvienota ar

iepriekšējo. Rajona trešā vecākā aptieka atrodas Durbē — 1803.gadā to atvēris provizors Kārlis Reimers. Priekulē bija divas aptiekas: vecākā atvērta 1882.gadā un slēgta 1939.gadā, jaunākā — 1932.gadā un darbību turpina līdz mūsdienām.

Simtgadnieces ir arī dažas citas aptiekas. Rucavas aptieka dibināta 1885.gadā, Nīcas — 1887.gadā. Vairākas aptiekas mainījušas atrašanās vietu. 1885.gadā atvērto Skrundas aptieku 1924.gadā pārcēla uz Kalveni, 1887.gadā dibināto Bātes aptieku — 1910.gadā uz Vaiņodi, 1891.gadā atvērto Sakas aptieku — 1894.gadā uz Pāvilostu. Pārējās aptiekas dibinātas Bārtā — 1898.gadā, Kazdangā — 1901.gadā, Cīravā — 1902.gadā, Vērgalē — 1926.gadā.

Senlaiku dziedniecības vietas saistās ar Ilmādes svētbrīzi, Dejus upuravotu Rucavā un dažiem citiem avotiem.

Limbažu rajons

Pirmais ārsts Limbažos parādījies 1781.gadā — Valentīns Vāgners gan pastāvīgi dzīvojis Rīgā, bet ik pa laikam ieradies pārbaudīt Rīgas īpašumu iedzīvotāju veselību Limbažu apkaimē.

No 1790.gada Limbažos jau bijis pastāvīgs ārsts — Getingenes universitātes absolvents medicīnas doktors Johans

mēra epiidēmijas ārsts un nokļuvis Konstantīnopolē, tad apprecējis kādu rīdzinieci, apmeties Latvijā un nodibinājis Rīgas jūras kara hospitāli, bet mūža nogalē atradis mieru Vidzemes piekrastē. Drimpelmanis ir vairāku pētījumu autors par Krievijas ziemeļu dzīvnieku valsti, Vidzemes floru, baku potēšanu, publicējis arī memuārus par savām dēkām.

Limbažu slimnīca. K. Sarkangalvja foto, 1938. g.

Bēme. Viņš dzīvojis Limbažu pili, bet vasarās izbraucis uz savu zemesīpašumu Tiegažos. No 1799.gada Limbažos strādājis medicīnas doktors Rūdolfs Langenbeks, vēlāk pazīstams Rīgas ārsts. Pēc viņa Limbažos ieklidis doktors Ēlerts, kuplu vaigubārdi apaudzis dēkainis, dāmu mīlulis un pastāvīgs anekdošu varonis. 1812.gadā tika izveidots pilsētas ārsta postenis, ko pirmais ieņēma Kārlis Postels. No 1818.gada Limbažos jau vienlaikus strādāja divi ārsti, no 1900.gada — trīs.

Raibs mūžs bija pirmajam Liepupes ārstam Ernstam Drimpelmanim (1760—1830), kas no 1791.gada bija vietējā barona Meka ģimenes ārsts. Drimpelmanis savu karjeru bija sācis Kopenhāgenā, ar dāņu flotes kuģiem dodoties gan uz Grenlandi, gan Indonēziju, pēc tam laimi meklēt ieradies Krievijā, dienējis Baltijas un Melnās jūras flotē, Hersonā bijis

Krietni aizmirsts, toties īsts godavīrs ir bijis pirmais Lēdurgas ārsts Eduards Brēms (1802—1879). 1836.gadā viņš kļuva par vietējās draudzes ārstu, saņemot pieticīgu atalgojumu (tolaik gandrīz visi ārsti nodarbojās ar daudz ienesīgāko privātpraksi). Doktors Brēms daudz paveica apkārtnes zemnieku izglītošanā un gara celšanā. 1843.gadā viņš publicēja vienu no pirmajām medicīnas grāmatām latviešu valodā "Padomi, kā no niknām sērgām un grūtām vajībām var izsargāties un kas pašam jādara ātrās saslimšanās un miesas vairošanās", kas atkārtoti izdota 1876.gadā. Lēdurgas ārsts sarakstīja arī vairākas grāmatas par racionālās lauksaimniecības jautājumiem, piemēram, par kartupeļu audzēšanu.

Savukārt pirmais Alojās ārsts no 1859.gada Osvalds Homze (1832—1890) daudz interesējās par Baltijas

Ainažu aptieka, 1939. g.

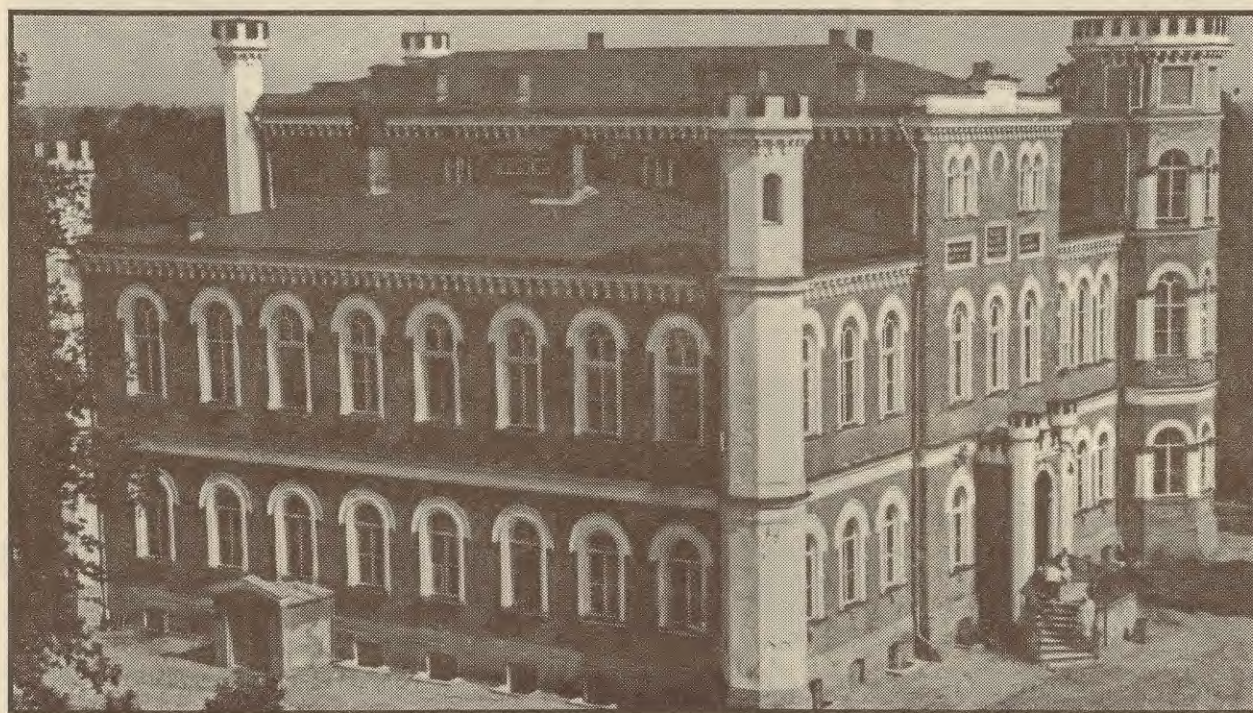
medicīnas vēsturi.

Salacgrīvas doktorātu 1880.gadā izveidoja ārsts Georgs Hoenhauzens, Braslavas doktorātu 1894.gadā — Andrejs Skuja (Eduarda Veidenbauma studiju biedrs un vēlāk Latvijas Universitātes docents), Pālē pirmais ārsts no 1897.gada bija Frīdrihs Rulle, bet Ainažos no 1900.gada — Alfons Beķeris.

ārstniecības maksa — 2,6—3,9 lati dienā.

Bīriņu sanatorijai izmantoja grāfa Pistolkorsa 1860.gadā uzcelto lepno pili, kurā no 1926.gada atradās Rīgas grāmatrūpnieku slimo kases vasaras atpūtas nams ar 85 vietām.

Pēc Limbažu lielā ugunsgrēka 1648.gada dokumentos

Bīriņu sanatorija. J. Kreiļa foto, ap 1935. g.

Diezgan neskaidra ir Limbažu pilsētas slimnīcas vēsture. Slimnīca dibināta ap 1834.gadu un sākotnēji izmantota karavīru dziedināšanai, ap 1863.gadu uzcelta jauna ēka. Taču slimnīcas darbība nozīmīgāka kļuva tikai pēc 1937.gada, kad Ķezberkalnā uzcēla tagadējo ēku ar septiņdesmit vietām,

pirmoreiz minēts aptiekārs Johans Filips Reinards, taču viņa vadītā aptieka iznikusi 1690.gadā, jo aptiekāra dēls neesot vēlējis turpināt tēva darbu un kļuvis par zviedru armijas leitnantu. No jauna aptieku Limbažos 1755.gadā ierīkoja Johans Ernsts Šprote, kas 1783.gadā tika ievēlēts par pilsētas

Limbažu aptieka (centrā). P. Stumpa foto

pirmo birģermeistaru. Turpmāk bez lielākiem pārtraukumiem aptieka darbojas līdz mūsdienām, kādu laiku tā saukta par Ergļa aptieku. Erglim vajadzēja pienācīgu pretvaru, tāpēc 1923.gadā Limbažos tika nodibināta otra — Lauvas aptieka, kuru slēdza 1947.gadā un pārvietoja uz Valmieru.

Alojas aptieku 1865.gadā nodibināja provizors Brēms, Salacgrīvas aptieku 1880.gadā — provizors Krūze, Ainažu aptieku 1884.gadā — provizors Karpovs. No 1896.gada Ainažu aptieku vadīja provizors Kārlis Pelēkzinis (1866—

1906), 1905.gada revolucionāro notikumu dalībnieks. Soda ekspedīcija viņu nošāva Ainažu centrā, ar lielgabalu tiešā tēmējumā sašāva un nodedzināja arī aptieku.

Pārējās aptiekas dibinātas Lēdurgā — 1886., Liepupē — 1905., Staicelē — 1911., Puikulē — 1912., Viļķenē — 1921., Pālē — 1922., Braslavā — 1924., Skultē un Vidrižos — 1929.gadā.

Divas nozīmīgākās senās dziedniecības vietas ir Beimeisteru avots pie Alojas un Jūrasdzeņu avots Tūjā.

Ludzas rajons

Laikā gan Ludza ir sena pilsēta, pirmās ziņas par ārstniecības pagātni tajā dokumentos ir atrodamas, tikai sākot ar 18. gadsimta beiguposmu. Pēc Latgales pievienošanas Krievijai tika izveidots aprīņa ārsta postenis, ko 1798. gadā pirmais ieņēma kāds izbijis kara štāba ārsts Šuleniuss. Jau nākamajā gadā viņu nomainīja Augusts Štuncs, par kuru pieejamas plašākas ziņas. Viņš nācis no Hannoveres, studējis un doktora disertāciju aizstāvējis Getingenē, bet 1803. gadā Mogiļovā publicējis brošūru par baku potēšanu. 1804. gada par Ludzas aprīņa ārstu kļuva Viļņas universitātes medicīnas doktors un dzemdniecības maģistrs Staņislavs Šimanskis, 1813. gadā — nesenā kara dalībnieks Ivans Rimlers, bet 1821. gadā — Kārlis Kerčs.

Ārsti mainījās bieži, ik pēc dažiem gadiem (ko Latgale novēro vēl mūsdienās), tāpēc tikai nedaudzi, kas vienā vietā nostrādājuši visu mūžu, ir saglabājušies paaudžu atmiņā. Ludzā tie ir Ivans Baginskis (1803—1865) un Hieronīms Sadkovskis (1820—1885), kas pilsētā strādājuši vairāk nekā trīsdesmit gadu, bet it īpaši leģendārais, tautā baltam dieviņam

pielīdzinātais Aņisims Rekaševs (1859—1955), kas te nostrādāja vairāk nekā septiņdesmit gadu (ilgāk nekā jebkurš cits no Latvijas ārstiem vienā vietā!). Maskavas universitātē Aņisims Rekaševs bija Antona Čehova studiju biedrs, Ludzā iemantoja iedzīvotāju nedalītu uzticību un mīlestību, 1945. gadā starp pirmajiem kļuva par Nopelniem bagāto ārstu. Ludzā Rekaševa māja atradās Doktoru (vēlāk Majakovska, kopš 1988. gada — Rekaševa) ielā, šajā ielā dzīvojis arī ilggadējais pilsētas ārsts Mihails Bedrčickis (1874—1962).

Pagājušā gadsimta vidusposmā Zaļmuižā par vietējā muižnieka Paulina mājas ārstiem strādāja Adolfs Brants un Aleksandrs Fogelis. Vēlāk izveidojās divi citi doktorāti Kārsavā un Pasienē. Kārsavā pirmais ārsts, cik zināms, no 1894. gača bijis Georgijs Lucs, Pasienē no 1893. gada — Georgijs Turkevičs, vēlāk te ilgstoši strādājis Antons Zentarskis (1860—1927). Pēc tam doktorāti izveidojās Zilupē un Rundēnos (pirmā ārste no 1916. gada — Frada Maimina).

Ludzas slimnīca nodibināta 1838. gadā sākumā karavīru, vēlāk arī civiliedzīvotāju dziedināšanai. Pagājušā gadsimta

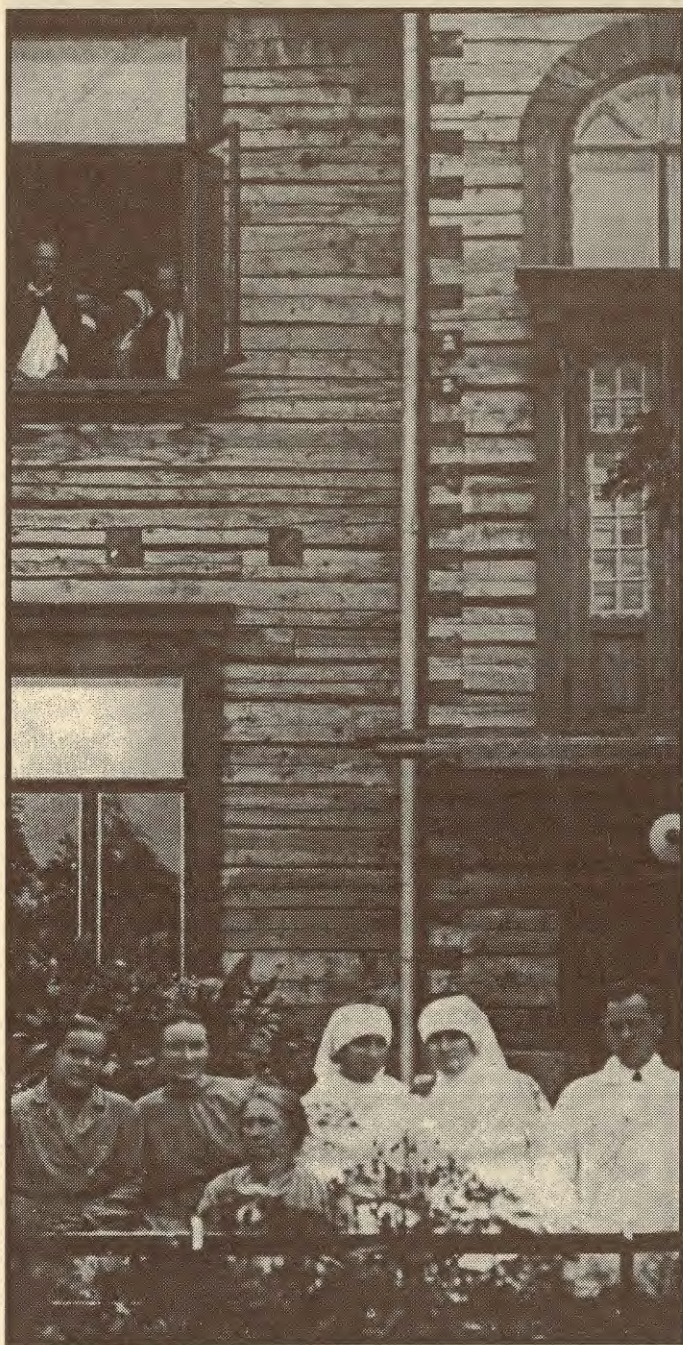
Ludzas aprīņa slimnīca, 1940. g.

vidusposmā tajā bijušas trīsdesmit vietas un slimnīca atradusies aprīņa ārsta Baginska mājā. Gadsimta beigās

izveidota arī Ludzas cietuma slimnīca ar septiņām vietām, Pasienes slimnīca ar desmit vietām un divas pavisam sīkas

Ludzas aprīņa slimnīcas palāta, 1935. g.

Medicīnas darbinieki pie Z. Gureviča privātslimnīcas Ludzā.
M. Cemeļs foto, 1930. g.

dziednīcas Mērdzenē un Nirzā, katrā pa pāris vietām, kuras vadīja feldšeri.

Laikā starp abiem pasaules kariem darbojās Ludzas apriņķa slimnīca ar 84 vietām iekšķīgo, ķirurģisko un sieviešu slimību ārstēšanai (maksā 4,20 latu dienā), ārsta Zamuela Gureviča privātslimnīca Ludzā ar divdesmit vietām (iekšķīgo un bērnu slimību dziedināšanai); tajā bija pirmais rentgenaparāts pilsētā), kā arī Kārsavas slimnīca ar trīsdesmit vietām un Pasienes (Vecslabadas) slimnīca ar divpadsmit vietām. Pēc kara izveidoja slimnīcas Zilupē, Nautrēnos, Nirzā un Istrā, no kurām mūsdienās darbību turpina pirmā.

Ludzas aptieka dokumentos pirmoreiz minēta 1818. gadā, to vadīja provizors Romanovskis, vēlāk provizors Mārtiņš Beķeris un viņa pēcnācēji. Kārsavas aptieku 1883. gadā nodibināja provizors Semjons Ostrovskis, Pasienes aptieku 1890. gadā — aptiekāra palīgs Movša Gošteins, Zilupes aptieku 1901. gadā — provizors Edgars Mērholds. Pārējās rajona aptiekas dibinātas vēlāk: Istrā un Nautrēnos — 1922. gadā, Ciblā un Rundēnos — 1929. gadā, Nirzā un Pildā — 1931. gadā, Mērdzenē — 1960. gadā.

Starp senām dziedniecības vietām jāmin Rudavas pilskalns ar avotu (Lauderu pagastā) un Padoles minerālavots pie Mežvidiem. Plašāk pazīstams bijis Adelinovas avots (pie Rundēniem), kura ūdeni galvenokārt izmantoja acu slimību dziedināšanai. Pagājušā gadsimta vidusposmā Adelinovā bijusi uzcelta vannu iestāde ar trim nodaļām un mītnes iebraucējiem, bet, avotu tīrot, atrasts daudz tajā iemestu monētu.

Madonas rajons

Pagājušajā gadsimtā Madonas rajona teritorija bija divu apriņķu — Cēsu un Rēzeknes — nomale. Madonas pilsēta izveidojās nesen, pirms gadiem septiņdesmit, tāpēc pirmie doktorāti un aptiekas jāmeklē citās apdzīvotajās vietās. Liekas, tiem būtu jāatrodas Vidzemes pusē, taču nē — medicīna aizsākās rajona Latgales nostūrī.

Varakļānu muižas īpašnieks grāfs Mihails Borhs (1753—1811) bija pazīstams poļu dabaszinātnieks. Tāpēc nav jābrīnās, ka jau no 19. gadsimta sākuma muižā bija pastāvīgs ārsts, kas, līdztekus dziednieka darbam, pieļaujams, palīdzēja grāfam viņa pētījumos. 1811. gada dokumentos ir atrodams

ārsta Laurentija Gaiļeviča vārds, 1831. gadā viņu nomainīja Augusts Pēče, tad citi.

Nākamais doktorāts 1821. gadā izveidojās Ērgļos, kad tur apmetās Ernsts Johans Zuks, kas līdz tam Tērbatas universitātē bija aizstāvējis medicīnas doktora disertāciju par psihiskām dziedniecības metodēm. Tomēr pēc Zuka nākamais ārsts — Georgs Neivalds Ērgļos parādījās tikai 1888. gadā. Gan jāatzīmē, ka pastāvīgs doktorāts jau 1842. gadā bija nodibināts turpat kaimiņos, Liepkalnē, kur pirmais ārsts bija Gustavs Petersens. Arī Bērzaunē, kur ārsts Johans Gabriels Eislēbens apmetās 1825. gadā, vēlāk ārsta trūka.

Lubānas doktorāts. A. Grāvera foto, 1931. g.

Cesvainei un Lazdonai no 1841. gada bija kopīgs doktorāts, kurā strādāja ārsts Ādolfs Visels. Doktorāts sadalījās, kad 1846. gadā Lazdonā apmetās Kārlis Hāns, bet Cesvainē 1849. gadā — Vilhelms Gercs, kas vēlāk Rīgā guva ievēribu kā avižnieks un teātra darbinieks. Jāatzīmē, ka Lazdonā 1896. un 1897. gadā strādāja Jēkabs Alksnis (1870—1957), vēlāk ķirurģijas profesors, arī pazīstams latviešu tautas medicīnas pētnieks.

Veckalsnavas doktorātu 1857. gadā nodibināja Heinrihs Bose, Ļaudonas — 1868. gadā Gustavs Dēters, Lubānas

ievērojamākais pagājušā gadsimta novada ārsts bija Kārlis Blaus (1853—1906), kas no 1883. gada strādāja Liezerē. Viņš bija ne tikai prasmīgs ārsts un sabiedriskās dzīves modinātājs plašā apkaimē, bet arī literāts. Kārļa Blaua populārmedicīniskā grāmata "Padomi sievām un mātēm" iznāca trīs izdevumos (1892., 1895. un 1903. gadā). Viņš sarakstījis arī trīs lugas un citus literārus darbus.

Novada vecākā slimnīca atrodas Varakļānos. Tā dibināta 1874. gadā, brīžiem darbojusies neregulāri, ap 1900. gadu tajā bija desmit vietu. 1888. gadā ārsts Aleksandrs Lencs

Madonas slimnīca. V. Upīša foto, 1939. g.

1881. gadā — Hermanis Šlaus. Citi doktorāti tika izveidoti Jaunkalsnavā — 1890. gadā, Stalidzēnos — 1891. gadā, Kraukļos — 1896. gadā, Saikavā — 1899. gadā, Vestienā — 1901. gadā un tamlīdzīgi.

barona Volfa uzdevumā nodibināja Cesvaines slimnīcu ar trīsdesmit vietām, kas darbību pārtrauca Pirmā pasaules kara laikā un atjaunoja 1927. gadā. Visai ievērojama bija ārsta Kārļa Blaua 1896. gadā dibinātā Liezeres draudzes slimnīca

Saikavas aptieka, ap 1935. g.

ar divpadsmit vietām, kas tiek uzskatīta par tipisku pagājušā gadsimta lauku paraugslimnīcu.

Pārējās slimnīcas ir jaunākas: Sarkanā Krusta slimnīca Ērgļos atvērta 1924. gadā, Madonas slimnīca — 1931. gadā, Lubānas un Ļaudonas slimnīcas — 1951. un 1952. gadā. Sakarā ar stacionārās palīdzības centralizāciju savu darbību jau pārtraukušas slimnīcas Barkavā, Dzelzavā, Liezerē,

Saikavā un Vestienā.

Ari novada vecākā aptieka atradusies Varakļānos — koncesiju tās ierīkošanai 1828. gadā saņēmis grāfs Borhs, bet pirmais aptiekārs bijis Hāgemanis. Cesvaines aptieku 1865. gadā atvēra provizors Kreitenbergs, Ļaudonas aptieku gadu vēlāk — provizors Harcs. 1888. gadā Liezeres aptieku nodibināja jau minētais Kārlis Blaus, patiens sava novada

Meirānu aptieka. R. Ruņģa foto, 1931. g.

labdaris, bet Vestienas aptieku — provizors Ansis Vīnzerējs. Lubānas un Kalsnavas aptiekas dibinātas 1890. gadā, pēdējo vadīja pazīstamais farmācijas vēsturnieks maģistrs Frīdrihs Lihingers (1864—1931). Citas aptiekas dibinātas Ērgļos — 1897. gadā, Dzelzavā — 1922. gadā, Saikavā — 1924. gadā, Barkavā — 1925. gadā.

Madonā bija divas aptiekas. Provizors Kārlis Baidiņš savu 1888. gadā Vietalvā atvērto aptieku 1894. gadā pārcēla uz Lazdonas pagasta Biržiem (t.i., Madonu), kur tā, saukta

jau par Veco aptieku, darbību pārtrauca pēdējā kara laikā. Jauno aptieku 1925. gadā atvēra novada ievērojamākais farmaceits Pēteris Dolmanis (1887—1936), un tā darbību turpina līdz mūsdienām. Pirms kara divas aptiekas vēl bijušas Cesvainē un Varakļānos, bez tam darbību jau pārtraukušas arī aptiekas Kraukļos, Mārcienā, Meirānos, Mētrienā, Sausnējā un Stalīdzēnos.

S tarp novada senajām dziedniecības vietām ievērojamākā ir Bolēnu acu avots Bērzaunes pagastā.

Ogres rajons

Ar tālām un bagātām medicīnas tradīcijām Ogres rajons lepoties nevar. Ogres pilsēta izveidojās nesen, pirms gadiem sešdesmit, arī pārējās apdzīvotās vietas tuvējās Rīgas paēnā parasti priekšroku deva metropoles speciālistiem un dziedniecības iestādēm. Dabas un klimatiskos faktorus dziedniecībā sāka izmantot tikai tad, kad kļuva jūtama Rīgas jūrmalas pārpildītība. Tomēr, raugoties pagātnē, šo un to ievēribas cienīgu atrast ir iespējams.

Pirmais vēsturiski zināmais mediķis novadā minēts 1798. gadā. Rūdolfs Langenbeks (1772—1835) pēc medicīnas doktora grāda iegūšanas Erfurtes universitātē iekļuva Vidzemē un kādu laiku kalpoja Suntažu baronam par ārstu un māj skolotāju. Vēlāk Langebeks strādāja Limbažos un Rīgā, sarakstīja vairākus zinātniskus traktātus. Pēc Langebeka nākamais ārsts Suntažos apmetās tieši simt gadus vēlāk, 1898. gadā, — tas bija Jēkabs Šīrons (1870—1945), vēlāk pazīstams leprologs un Latvijas Universitātes privātdocents.

Ikšķīlei, kas ietilpa Rīgas pilsētas i pašumos, no 1800. gada bija

paredzēts ārsts, kas apkalpoja arī citu Rīgas apkārtnējo ciemu iedzīvotājus un pastāvīgi dzīvoja pilsētā. Pirmais šos

Sanatorijs (pansija) Ogrē. J. Dekanta foto, ap 1914. g.

Alstiķes sanatorijs, 1905. g.

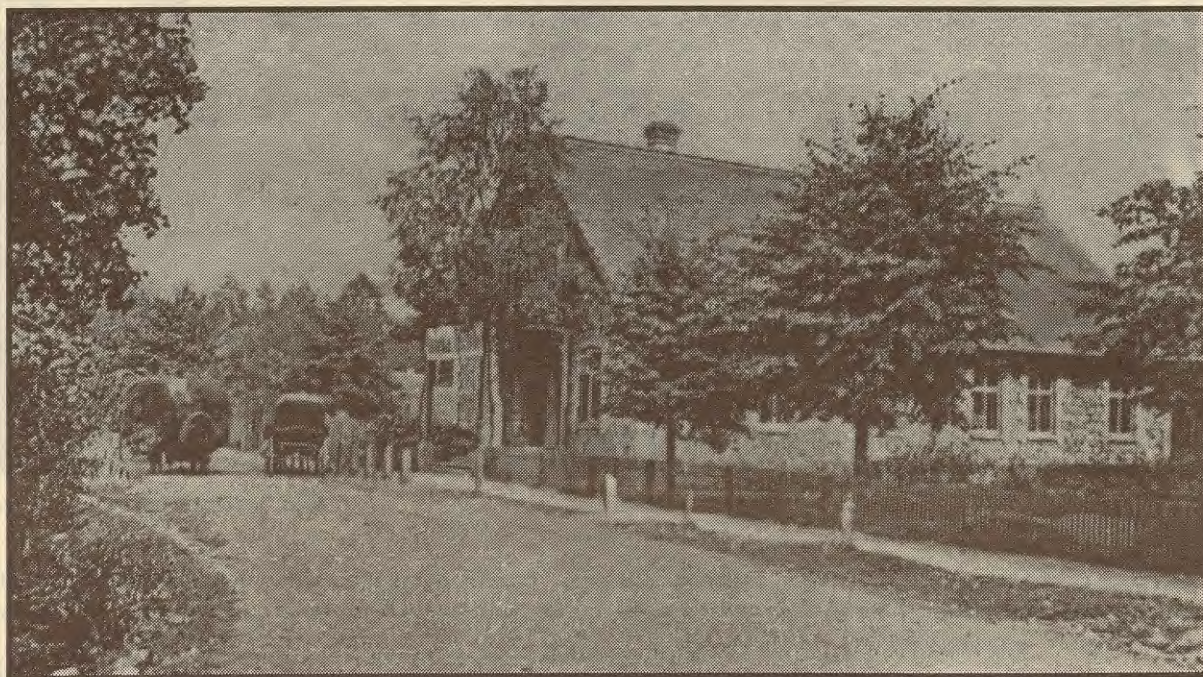
Ogres bērnu tuberkulozes sanatorija ap 1925. g.

pienākumus uzņēmās Hermanis Kumerovs. Starp turpmākajiem ārstiem noteikti atzīmējams Kārlis Valdhauers (1821—1899), kas Ikšķilē strādāja pagājušā gadsimta vidusposmā un bija pirmais oftalmologs Latvijā. Gadsimta beigās, kad Ikšķilē jau bija pastāvīgs doktorāts, tajā strādāja ārsts Artūrs Dīriķis (1855—1926), savā laikā pazīstams kultūras darbinieks un lepidopterologs (tauriņu pētnieks).

Lielvārdes doktorāts izveidojās 1819. gadā, kad tur

apmetās Getingenes universitātes medicīnas doktors Andreass Hermanis Geveke (1792—1863), kas šajā vietā nostrādāja vairāk nekā četrdesmit gadu un guva plašu ievēribu, tāpēc pa laikam pat aizstāja Jaunjelgavas apriņķa ārstu.

Nākamo doktorātu 1842. gadā Madlienā nodibināja Vilhelms Reihards (1810—1893), vēlāk populārs Rīgas ārsts, kas daudz darījis skolu higiēniskā stāvokļa uzlabošanā un viens no pirmajiem Latvijā lietojis narkozi. Ķegumā pirmais

Ogres aptieka. K. Šulca foto, ap 1905. g.

ārsts no 1867. gada bija Jūlijs Zēks, arī vietējās muižas īpašnieks. Ogrē pirmais pastāvīgais ārsts (ja neņem vērā vasarniekus) apmetās 1895. gadā — medicīnas doktors Hugo Štālbergs. Visbeidzot, 1903. gadā, Lēdmanes doktorātu izveidoja Indriķis Rīters.

Novada pirmā slimnīca ierīkota Suntažos 1919. gada sākumā. Tajā ārstēja infekcijas slimniekus, un drīz vien slimnīcas darbība apstājās. Nākamās slimnīcas nodibinātas jau pēc Otrā pasaules kara — Ogrē, Ķegumā, Madlienā, bet Lielvārdes slimnīca jau darbību pārtraukusi.

Par kūrvietu Ogrē sāka veidoties pēc Rīgas un Daugavpils dzelzceļa līnijas atklāšanas 1861. gadā. Gleznainie Ogres un Daugavas krasti, dzidrais gaiss, lētā pārtika un ērtā satiksme pievilka daudzus atpūtniekus. 1884. gadā tika nodibināta Vecogres vasarnieku kolonija, bet pirms Pirmā pasaules kara Ogrē bija ap trīs simt vasarnīcu, arī pansijas, viesnīcas un pat kāda no 1911. gada par sanatoriju dēvēta iestāde. Atpūtnieki apmetās arī Ikšķilē, Rembatē, Lielvārdē. Gadsimta sākumā Daugavas otrajā krastā iepretī Jumpravai baronese Nolkēna nodibināja Alstiķes sanatoriju, kura panīka Pirmā pasaules kara laikā.

Latvijas tuberkulozes apkarošanas biedrība 1924. gadā

Ogrē atklāja bērnu tuberkulozes sanatoriju ar sešdesmit vietām. 1930. gadā arī ar sešdesmit vietām durvis vērā Kooperatīvu un sabiedrisko iestāžu darbinieku slimokases sanatorija "Saulstari" plaušu slimniekiem. Pirms kara Ogrē vēl bija Rīgas centrālās kopējās slimokases atpūtas nams bērniem un E. Fīrhufas-Volfertes privātais atpūtas nams.

Novada vecāko aptieku 1887. gadā Madlienā atvēra medicīnas doktors Vilhelms Ģiss, pirmais pārvaldnieks bija aptiekāra palīgs Pēteris Freimanis. Ogres aptieka dibināta 1889. gadā, tās pirmais īpašnieks bija Ķeguma ārsts Jūlijs Zēks, bet pārvaldnieks — aptiekāra palīgs Jānis Punka. Lielvārdes (Rembates) aptieku 1897. gadā atvēra provizors Gothards Jansons; tā darbību pārtrauca 1915. gadā. No jauna Lielvārdes aptieka atvērta 1921. gadā.

Ikšķiles aptieku 1904. gadā atvēra skolotāja Katrīna Štemhene, viņai palīdzēja provizors Huberts Mellers. Suntažu aptiekas pirmais īpašnieks no 1907. gada bija aptiekāra palīgs Tomaševskis, Lēdmanes aptiekas no 1909. gada — ārsts Indriķis Rīters (pārvaldnieks — aptiekāra palīgs Jānis Ozolants). Citas aptiekas atvērtas Jumpravā — 1923. gadā, Taurupē — 1925. gadā, Birzgalē — 1929. gadā, Ķegumā — 1937. gadā un otra (224.) aptieka Ogrē - 1980. gadā.

Preiļu rajons

Preiļu pusi medicīnas vēsturnieki līdz šim pētījuši nav. Par pagājušo gadsimtu dažas ziņas rodamas Minskas un Sanktpēterburgas arhīvos, kā arī Vitebskas guberņas

kas par šo ārstu zināms. Pagājušā gadsimta otrajā pusē Preiļos strādāja medicīnas doktors Jūlijs Roza, kā arī ārsti Viktors Pokrovskis un Sigismunds Karpovičs.

Preiļu slimnīcas vecā ēka, 1988. g.

publicētajās gadagrāmatās un šur tur citur. Pagājības dati nav ne īsti savākti un apkopoti, ne arī sistematizēti, tāpēc turpmākās rindas, iespējams, pēc laika nāksies koriģēt.

Pirmais dokumentos minētais ārsts Preiļu muižā strādājis 1836. gadā. Viņu sauca Savēlijs Volfgangs, un tas arī ir viss,

Līvānos, liekas, pirmais ārsts no 1883. gada bija Kristiāns Ziberts, vairāku publikāciju autors neiroloģijā. Pēc viņa nāca ārsti Johans Fišers, Antons Helvigs un Kārlis Bergs.

Taču līdz pat šī gadsimta sākumam tagadējā Preiļu rajona teritorijā bija tikai divi minētie doktorāti. Medicīnisko

Vārkavas doktorāts, 1938. g.

palīdzību iedzīvotājiem galvenokārt nodrošināja feldšeri. Piemēram, feldšerpunkti atradās Vārkavā, Galēnos, Jāsmuižā un Silajānos.

Preiļu slimnīcas darbības sākums ir miglā tīts. Ir ziņas, ka slimnīca dibināta 1859. gadā, bet trūkst konkrētu datu par tās darbību. Regulāri pārskati arhīvā ir saglabājušies pēc 1889. gada, kad slimnīcā bija desmit vietu un to vadīja ārsts Pokrovskis. Toties Līvānu slimnīcas dibināšanas datums ir precīzs — 1871. gada 29. oktobris, sākotnēji tajā bija septiņas vietas. 1937. gadā Preiļu slimnīcā bija 28, Līvānu slimnīcā — 53 vietas, ārstniecības maksa no 2 līdz 4 latiem dienā.

Līvānu slimnīca. O. Bērziņa foto, ap 1935. g.

Abām vecākajām 1948. gadā pievienojās Aglonas slimnīca. Pēckara laikā tika izveidotas arī tagad jau slēgtās slimnīcas Galēnos, Rudzētos, Silajānos un Vārkavā.

Novada vecāko aptieku 1869. gadā Līvānos atvēra provizors Jasinskis, tā slēgta 1941. gadā. Tostarp 1924. gadā pagasta valde Līvānos bija nodibinājusi otru aptieku, kas darbību turpina līdz mūsdienām. Arī Preiļos bija divas aptiekas. Pirmo 1880. gadā nodibināja provizors Hugo Šteins, tā slēgta 1939. gadā. 1927. gadā atvērta Preiļu Centrālā aptieka pastāv vēl tagad.

Pārējās aptiekas ir jaunākas. Aglonas aptieka atvērta 1922. gadā, Vārkavas aptieka — 1923. gadā, Galēnu un Rudzētu aptiekas — 1929. gadā, Aizkalnes un Silajānu aptiekas — 1930. gadā. Vēl no 1896. līdz 1941. gadam ir pastāvējusi Riebiņu aptieka.

Starp senajām dziedniecības vietām populārākā bija Aglonas avots, ko vietējie zemnieki saukuši par "sēra ķīseli". Pie tā 1825. gadā pat bijusi uzcelta vannu iestāde. Avota ūdens bijis gaiši zaļš, ar stipru sērūdeņraža smaku un sāļu garšu, izmantots galvenokārt hronisku ādas slimību dziedināšanai. Taču ar laiku sērūdeņraža koncentrācija mazinājās, avots zaudēja dziedniecisko nozīmi un turpmāk tika izmantots citiem nolūkiem.

Sens dziedniecības avots esot bijis arī Vārkavā.

Rēzeknes pilsēta un rajons

Pēc Latgales pievienošanas Krievijai Rēzeknē parādījās pirmais mediķis — kāds ārsta palīgs Jegors Brikmanis, kas pilsētā strādāja no 1778. līdz 1791. gadam. Vēlāk izveidoja

amatu, viņa pārraudzībā atradās slimnīca. Pirmais pilsētas ārsts bija Osips Baginskis, Viļņas Medicīnas un ķirurģijas akadēmijas audzēknis, kas publicēja vairākus pētījumus un pēc 1863. gada, kad tika atlaists no darba par līdzdalību poļu nemieros, strādāja Varšavā.

Starp agrāko laiku Rēzeknes ārstiem jāmin vēl vismaz trīs. Eduards Lēmanis (1841—1902), kas Rēzeknē strādāja no 1874. gada, bija pazīstams botāniķis, Latgales floras pētnieks, viņš veicis arī arheoloģiskus izrakumus. Savukārt Nasons Tiņanovs, kas pilsētā strādāja no 1885. līdz 1914. gadam, bija pazīstamā rakstnieka un literatūrzinātnieka, Rēzeknē dzimušā Juriņa Tiņanova (1894—1943) tēvs. Visbeidzot, Rēzeknes ārsts bijis arī pazīstamais latgaļiešu rakstnieks Antons Skrinda (1881—1918).

Maltā pirmais ārsts no 1888. gada bija Foma Titovičs, bet no 1894. līdz 1900. gadam vietējā lauku iecirkņa ārsts bija Dāvids Matvejs (1867—1924), populārā enciklopēdiskā izdevuma "Lielais māju doktors" autors (1909. gadā). Vēlāk ārsti sāka strādāt Stružānos (no 1894. gada Mārtiņš Jankavs), Kaunatā (no 1907. gada Darja Borovska) un arī Viļānos, kur pirmā ārsta vārds pagaidām nav noskaidrots.

Literatūrā minēti atšķirīgi dati par Rēzeknes slimnīcas dibināšanas laiku — 1825. vai 1840. gadā. Ticamāk, ka 1840. gadā slimnīca tikai pārvietota uz citu ēku (vai atvērta no jauna), jo arhīvā ir saglabājies slimnīcas apraksts 1830. gadā: platība desmit kvadrātasis, apmesta, pieci divrūšu logi, divas krāsnis (krievu un holandiešu), telpa medikamentiem, šaura virtuve un pirts. Slimnīca atradusies pilsētas centrā uz Lielās ielas, tajā bijis divdesmit vietu, bet slimnīcas bibliotēkā — divsimt grāmatu. Vēlāk slimnīca ievērojami paplašināta, ik pa laikam tai uzcelta kāda jauna ēka.

Nākamā slimnīca pagājušā gadsimta beigās tika nodibināta Maltā ar desmit vietām, darbību pārtrauca divdesmitajos gados un atjaunoja pēc Otrā pasaules

Pie kara lazaretēs Rēzeknē, 1916. g.

apriņķa ārsta posteni, kas ilgu laiku palika vakants, līdz 1820. gadā to ieņēma Pēterburgas Medicīnas un ķirurģijas akadēmijas absolvents Foma Zubko, kas ar labiem panākumiem Rēzeknē nostrādāja vairāk nekā trīsdesmit gadu. No 1826. gada pilsētā vienlaikus jau strādāja divi ārsti, vēlāk viņu skaits pieauga. 1840. gadā nodibināja pilsētas ārsta

Rēz

Rēzeknes Sarkanā Krusta slimnīcas lipīgo slimību nodaļa, ap 1935. g.

Rēzeknes Jaunā aptieka, ap 1925. g.

kara. 1919. gadā izveidoja Viļānu slimnīcu ar 25 vietām, taču turpmākais tās liktenis bija līdzīgs Maltas slimnīcai. Pēc pēdējā kara tika atvērtas vairākas nelielas lauku slimnīcas, no kurām darbību mūsdienās turpina Kaunatas un Stružānu slimnīcas.

Tuberkulozes sanatoriju "Rāzna" atklāja 1941. gadā.

Pirmo aptieku Rēzeknē ap 1836. gadu (iespējams, agrāk) atvēra provizors Ārenss, savu darbību tā pārtraukusi 1941. gadā. Otru aptieku 1883. gadā atvēra provizors Šlezingers, vēlāk tā saukta par Grinberga jeb Ērgļa aptieku un tiešu pēcteci ir saglabājusi līdz mūsdienām kā 72. aptieka. 1939. gadā Rēzeknē bija septiņas aptiekas.

Viļānu aptieku 1887. gadā atvēra sīkpilsonis Meiers Bernšteins, pirmais pārvaldnieks bija aptiekāra palīgs Josifs

gadā nodibināja aptiekāra palīgs Ica Rubenčiks. Citas (neskaitot jau slēgtās) aptiekas ir jaunākas: Kaunatas aptieka dibināta 1923. gadā, Rāznas — 1928. gadā, Bērzgales, Ciskādu un Gaigalavas — 1930. gadā. Un pavisam nesen dibinātas Stružānu aptieka — 1967. gadā, bet Rēzeknes dzelzceļa aptieka — 1945. gadā, 62. aptieka — 1969. gadā, 64. aptieka — 1972. gadā, 71. aptieka — 1985. gadā.

Senas dziedniecības vietas bijušas Jaunružinā, Kozlovā un Viļānos.

Ap 1900. gadu atklāja minerālūdeni Adamovas muižā kilometrus sešus no Rēzeknes. Steigšus uzbūvēja avota pārvaldes ēku un mītnes atbraucējiem, grezni labiekārtoja apkaimi. Tūkstošiem pudelēs pildīja un uz lekškrēviņu sūtīja "Svētās Helēnas avota dabisko galda minerālūdeni "Kristāls"".

Pie Svētās Helēnas avota Adamovā, ap 1910. g.

Godļevskis. No 1897. līdz 1906. gadam Viļānu aptiekas īpašiece bija pirmā sieviete provizore Latvijā Staņislava Dovgjallo (1865—1933). Savukārt Maltas aptieku 1915.

Adamovu plaši reklamēja, izdeva brošūras un pastkartes. Taču Pirmā pasaules kara laikā spožais pasākums panika, un turpmākie mēģinājumi atjaunot avotu palikuši bez sekmēm.

Ārsti

Pirmais vēsturiski zināmais ārsts Rīgā parādījies pirms septiņiem gadsimtiem — pilsētas parādu grāmatā 1287. un 1290. gadā ierakstīts, ka kāds "*medicus*" Bruno izrentējis sev piederošo zemes gabalu.

No 1360. gada sāk veidojies medicīnas administratīvā sistēma, jo tiek nodibināts pilsētas fiziķa (ārsta) postenis. To ieņēmis "meistars" Heinrihs, kas par pilsētniekiem sniegtajiem medicīniskajiem pakalpojumiem no rātes saņēmis četrdesmit markas uz Lieldienām, Jāņiem, Miķeļiem un Ziemassvētkiem. No 1387. līdz 1407. gadam rīdzinieku ļoti iecienīts bijis brūču ārsts Konrāds jeb meistars Kords, kas arī saņēmis atalgojumu no rātes. 1426. gadā minēts medicīnas licenciāts Johanness Kerstenbreks, kas bijis arī baznīcas domkungs un Livonijas ordeņa mestra ārsts. Vēl 1495. gadā zināms medicīnas maģistrs Alberts van Zasens, landmaršala ārsts.

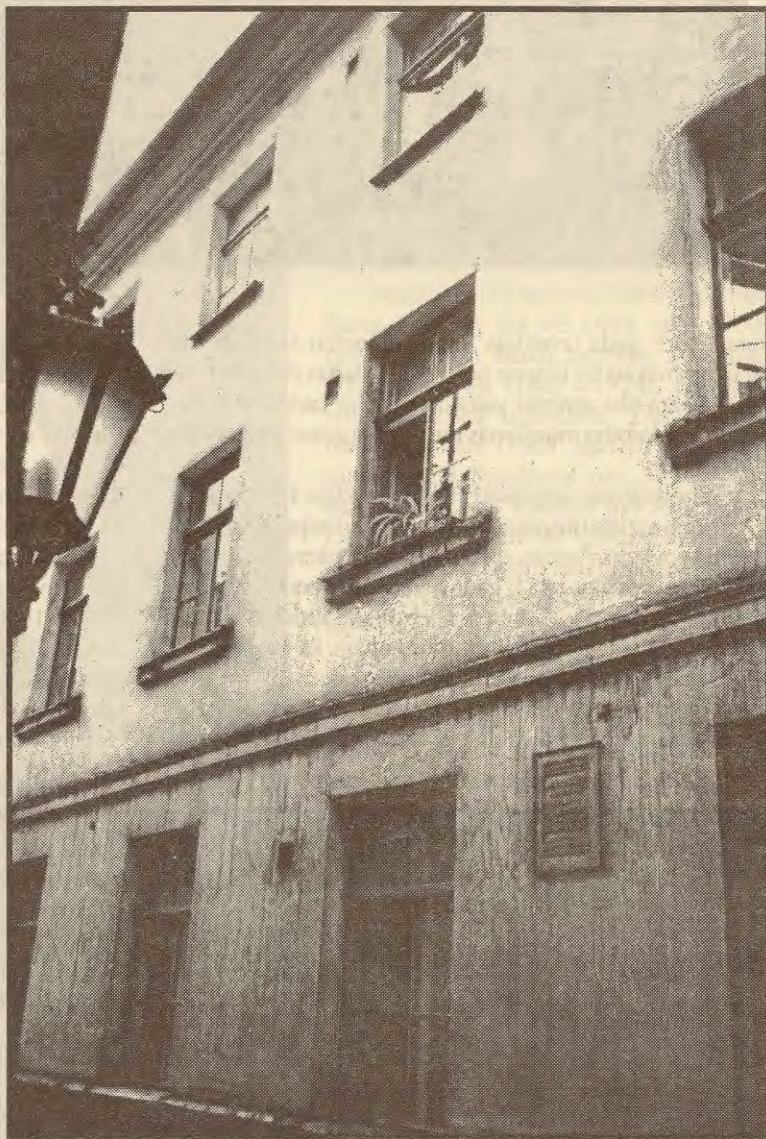
Pirmais zinātniskās medicīnas pārstāvis Rīgā bija Jans Kornārijs (1500—1558), kas studējis Leipcigā un Vitenbergā, no 1523. līdz 1526. gadam strādājis Rīgā, vēlāk profesors Rostokā, Padujā, Frankfurtē pie Mainas, Marburgā, Jēnā un citur. Viņš tulkojis, komentējis un izdevis Hipokrata un Galēna darbus, bijis pazīstams sava laika brīvdomātājs un humānists.

Jau plašāk pazīstami ārsti Rīgā strādāja 16. gadsimtā — Matias Frīznērs, Zahārijs Stopijs un Kaspars Fīdlers. Pirmais ievēribu guvis arī kā politisks intrigants, otrais — ar kalendāru drukāšanu un astroloģiju (viņa vārdā mūsdienās saucas Stopiņu ciems), trešais vēlāk uzaicināts par krievu cara Borisa Godunova ārstu, bet Maskavā kritis nežēlastībā un mūžu noslēdzis Sibīrijā. Taču viņš nav vienīgais Rīgas ārsts, kas izpelnījies šādu godu: 17. gadsimtā zviedru ķēniņu ārstējuši Nikolauss Lilienavs un Vendelins Sibellists, 18. gadsimtā krievu ķeizarieni — Nikolajs Martini un Johans Bernhards Fišers, pēdējais arī racionālas lauksaimniecības pionieris. Un vēl citi.

Pilnveidojoties medicīnas administratīvajai sistēmai, no 1626. gada Rīgā bija divi pilsētas algoti ārsti — fiziķis un vicefiziķis, bet 1900. gadā jau septiņi. Rīgas ārstu skaits mainījās šādi: 1600. gadā — četri, 1700. gadā — seši, 1800. gadā — 24, 1900. gadā — 268 (tagad — septiņi tūkstoši). Tātad pieminēt daudzus slavenus un populārus ārstus nemaz nav iespējams, tāpēc vien jānosauc divi pagājušā gadsimta sākumposma ārsti Oto Hūns (1764—1832) un Ludvigs Dirzens (1797—1835), kas iedibinājuši nopietnākas Rīgas ārstu zinātnisko centienu tradīcijas.

Pirmā ārstu apvienība — Rīgas Praktizējošo ārstu biedrība tika nodibināta 1822. gadā, arī viena no vecākajām medicīnas biedrībām Krievijā. Tā uzņēmās medicīnas zinātniskā centra lomu Latvijā, jo savas augstskolas mums vēl nebija, sekmēja

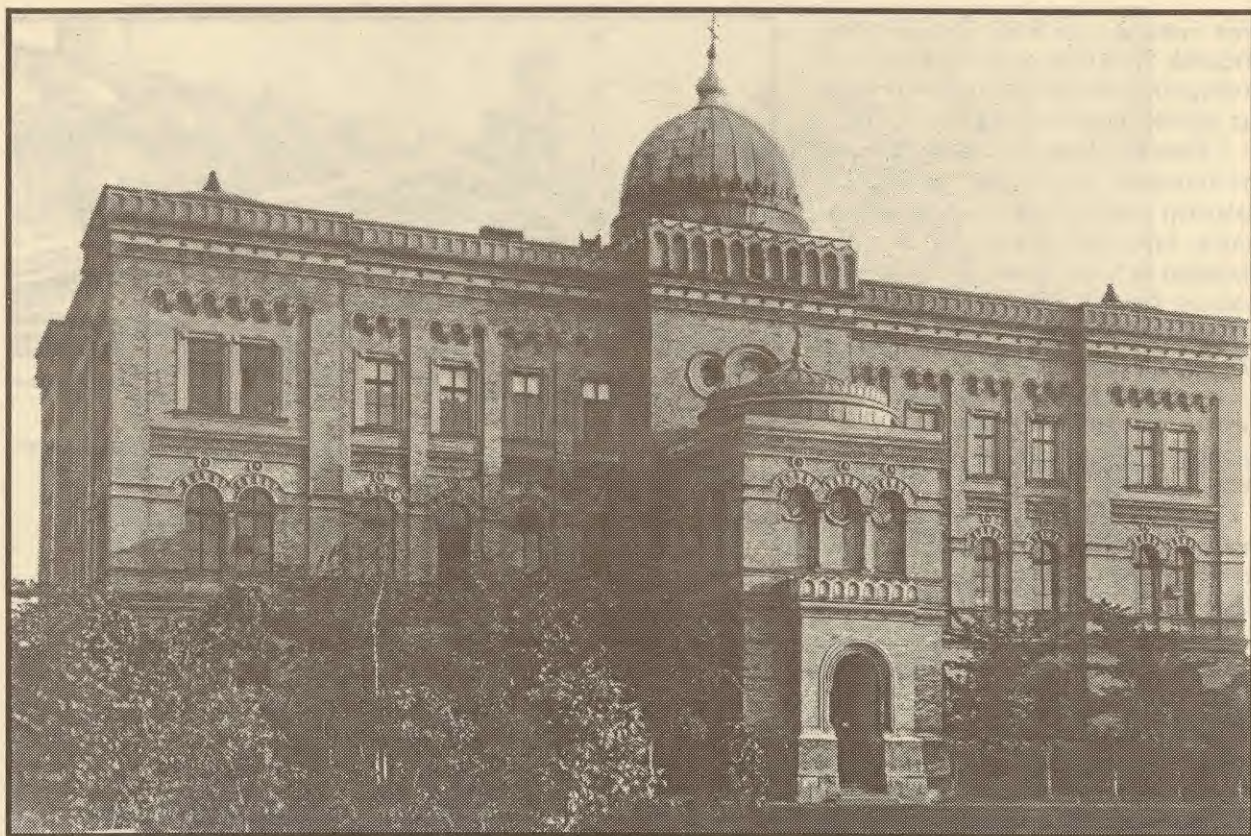
Krievijas un Rietumeiropas zinātniskos kontaktus (piemēram, pirmā narkoze Krievijā 1847. gada janvārī izdarīta Rīgā), ārstu profesionālo izaugsmi, iedzīvotāju medicīniskās aprūpes un pilsētas sanitārā stāvokļa uzlabošanu, ārstu sabiedrisko centienus un tamlīdzīgi. Praktizējošo ārstu biedrība apvienoja galvenokārt vācu ārstus, tāpēc 1888. gadā radās Rīgas Krievu ārstu biedrība, kurā uzņēma arī latviešus. Starp citu,

Pelēko māsu patversme. J. Aldersona foto, 1983. g.

pirmais ārsts latvietis Ādams Butulis (1860—1938) Rīgā sācis strādāt tikai 1885. gadā. 1902. gadā tika izveidota Latviešu ārstu biedrība, turpmāk daudzas citas, kas dalījās vairs ne tik daudz pēc tautībām, cik pēc specialitātēm.

Medicīnas darbinieku sagatavošana viduslaiku Rīgā norisa pēc cunftu parauga (ķirurgu bārdzīņu, arī vecmāšu un pelēko māsu). Nopietnāks pavērsiens notika pagājušajā gadsimtā, kad 1816. gadā pie Rīgas kara hospitāļa tika izveidota feldšeru skola, bet 1835. gadā Rīgas Farmaceitu biedrība nodibināja aptiekāru skolu. 1866. gadā dibināta diakoņu māsu skola, 1901. gadā — zobārstu skola, 1902. gadā — vecmāšu skola (tagad Rīgas 1. medicīnas skola).

Pareizticīgo garīgais seminārs, ap 1910. g. pārveidots 1920. g.

Ārstu sagatavošana pašu mājās sākās ar Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes izveidošanu 1919. gadā (pirms tam ap 1910. gadu tika pārspriests projekts pārcelt uz Rīgu Tērbatas universitātes Medicīnas fakultāti, kas nerealizējās). Pirmās nodarbības notika Ķīmijas fakultātes ēkā, 1920. gadā teorētisko priekšmetu apguvei pielāgoja bijušo pareizticīgo garīgo semināru, izveidojot anatomikumu, bet klīniskos priekšmetus studenti apguva Rīgas lielākajās slimnīcās.

Slimnīcas

Rietumeiropas medicīnas tradīcijas Latvijā izplatību guva līdz ar krustnešu atnākšanu. Viduslaiku hospitāļi mūsdienu slimnīcas jēdzienam atbilda visai nosacīti, jo būtībā bija patversmes, kurās līdztekus dažādiem dzīves pabērniem tika aprūpēti arī slimnieki.

Pirmā Rīgas hospitāļa dibināšana atbilstoši bīskapa Alberta izdotajam dokumentam tiek datēta ar 1220. gadu. Taču pētnieku starpā vēl aizvien trūkst vienprātības, vai tas

Rīgas Sarkanā Krusta slimnīca, 1914. g.

bijis Svētā Jura vai Svētā Gara hospitālis. Ticamāk, Svētā Gara hospitālis, kas atradies Rīgas pils rajonā un gadsimtu vēlāk pārvietots uz tagadējo Konventa sētu.

Svētā Jura hospitālis, kas dokumentos neapstrīdami minēts pēc 1330. gada, sākotnēji atradies ārpus pilsētas pie Kubes kalna, vairākkārt mainījis mājvietu, līdz paliekoši to 1754. gadā atradis pie Kārļa vārtiem, Kungu (Daugavas) ielā 34, kur ēka stāv vēl tagad. Hospitālis kalpojis ilgu laiku un slēgts pavisam nesen, 1936. gadā.

Svētā Lācara hospitālis (leprozorijs, iestāde spītālīgo izolēšanai) savukārt pirmoreiz minēts 1225. gadā un atradies ārpus pilsētas mūriem pie Jāņa baznīcas.

Viduslaikos Rīgā vēl pastāvējuši pelēko māsu (begīņu) konvents pie Pētera baznīcas, kāds hospitālis Krievu sētā Aldaru ielas rajonā, kā arī daži citi. Karu laikā izveidoti kara hospitāļi, parasti pielāgotās telpās, kuri darbību pārtraukuši, izbeidzoties cīņām. Pastāvīgas darbības kara hospitālis Rīgā atklāts 1754. gadā pie Brasas un pastāv līdz mūsdienām.

Slimnīcas kā stacionāras dziedniecības iestādes mūsdienu izpratnē parādījās 19. gadsimta sākumā. Pirmā civilslimnīca dibināta 1803. gadā agrākā kroņa aptiekas botāniskā dārza vietā, saukta par nabagu slimnīcu (turīgie pacienti ārstējās mājās), no 1820. gada — par pilsētas slimnīcu, kopš 1910. gada — par 1. slimnīcu.

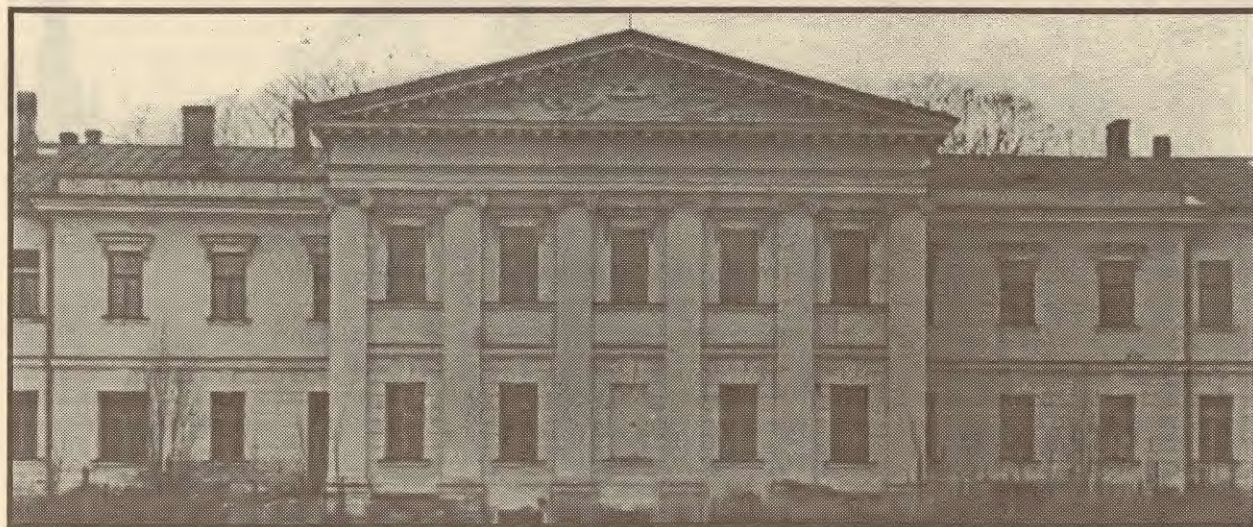
Tostarp ap 1820. gadu Rīgā jau bija piecas slimnīcas ar kādu pustūkstoti vietu. Sākās to specializācija.

Uz skanstes, no kuras 1710. gadā krievu karaspēks Aleksandra Meņšikova vadībā apšaudīja Rīgu, tika uzcelta un 1824. gadā atklāta Aleksandra Augstumu iestāde, kurā galvenokārt koncentrējās psihiatriskie un veneriskie slimnieki (pašreiz Republikas psihoneiroloģiskā slimnīca). Izmantojot Sarkandaugavas malā uzcelto cukurfabriku un citas ēkas,

1862. gadā tika izveidota Sarkankalna psihiatriskā slimnīca (kopš 1946. gada tās ēkās izvietojas Latvijas Traumatoloģijas un ortopēdijas zinātniskās pētniecības institūts). 1863. gadā kanālmalā uzcēla un nākamajā gadā atklāja Reimersas acu

Jura hospitālis. J. Aldersona foto, 1983. g.

Rīgas kara slimnīca, 1938. g.

Rīgas 1. slimnīcas vārtu sargi, ap 1910. g.

slimnīcu, kas bija pirmā oftalmoloģiskā klīnika Latvijā (kopš 1936. gada ēka tiek izmantota administratīvo iestāžu vajadzībām, tagad ASV vēstniecība). Miera ielā 1866. gadā izveidota diakoņu slimnīca, tagad — dzemdību nams. Biķernieku mežā 1891. gadā uzcēla Rīgas leprozoriu, kurā tagad izvietota Republikas klīniskā infekciju slimnīca. Visbeidzot būvprojektu konkursa rezultātā 1899. gadā Pārdaugavā tapa Džeimsa Ārmitsteda bērnu slimnīca, tolaik

modernākā bērnu klīnika Krievijā (tagad Republikas bērnu klīniskā slimnīca). Gadsimtu mijā Rīgā jau bija 41 slimnīca ar divarpustūkstošiem vietu, tostarp 33 privātslimnīcas ar septiņsimt vietām.

Divas plaša profila slimnīcas Rīgā uzcēla Pirmā pasaules kara priekšvakarā. 2. pilsētas (tagad Paula Stradiņa Republikas klīnisko) slimnīcu atklāja 1910. gadā, un turpmāk tā kļuva par vadošo Latvijā Rīgas 1. slimnīcas vietā. Sarkanā Krusta

slimnīcu atklāja 1913. gadā, un kopš tā laika līdz pat mūsdienām šī slimnīca ir paraugiestāde slimnieku apkalpošanas kultūras augstā līmeņa ziņā.

Laikā starp abiem pasaules kariem ievērojamākā jaunbūve bija 1926. gadā atklātā ebreju palīdzības biedrības "*Bikur Cholim*" slimnīca Maskavas ielā (vēlāk 3. slimnīca). Vēl atklāja vēža slimnīcu Talsu ielā, taču pielāgotās telpās. 1937. gadā Rīgā pavisam bija 47 slimnīcas ar 5,2 tūkstošiem vietu, starp tām 31 privātklīnika ar sešsimt vietām.

Mūsdienās vietu skaits Rīgas slimnīcās pārsniedz četrpadsmit tūkstošus.

Aptiekas

Pirmā Rīgas aptieka atradās pašā pilsētas centrā, Rātslaukumā, un saucās Rātsapteika. Dokumentos tā pirmoreiz minēta 1357. gadā.

Viduslaiku aptieka visai nosacīti atbilda priekšstatam par mūsdienu aptieku, jo preču klāsts bija ārkārtīgi plašs — ne tikai medikamenti un ārstniecībā bieži lietotie maģiskie līdzekļi, bet arī garšvielas, konditorejas izstrādājumi,

pārtraukumiem) tajā strādājis ievērojamais latviskas izcelsmes dabaspētnieks, ķīmiķis, farmaceits un ārsts Dāvids Hieronīms Grindelis (1776—1836), profesors, arī Tērbatas universitātes rektors un Pēterburgas Zinātņu akadēmijas korespondētājloceklis. No viņa izcilā veikuma cita starpā jāpiemin 1803. gadā nodibinātā Krievijā pirmā Rīgas Ķīmiķu un farmaceitu biedrība, kas darbību sekmīgi turpina līdz mūsdienām jau kā Latvijas Farmaceitiskā biedrība.

Trešā vecākā Rīgas aptieka dibināta 1655. gadā un pēc atrašanās vietas nosaukta par Kaļķu ielas aptieku. Vairākkārt aptieka mainījusi mājvietu un darbojas vēl šodien kā 5. aptieka — vecākā starp mūsdienu Rīgas aptiekām.

Ceturto aptieku atvēra 1669. gadā, piekto, sauktu arī par Garnizona, tad Sarkano un visbeidzot Gulbja aptieku — 1674. gadā, bet abas tās darbību sen jau pārtraukušas.

Sestā aptieka dibināta 1678. gadā, to sauca par Brieža aptieku. Arhitektūras piemineklis — ēka Grēcinieku ielā 18, kurā aptieka atradusies no 1723. līdz 1902. gadam, ir pašreiz vecākā zināmā aptiekas ēka Rīgā. Brieža aptieka slēgta 1941. gadā.

Torņakalna aptieka. J. Aldersona foto, 1938. g.

rakstāmpiederumi, pat šaujampulveris un augstgrādīgi alkoholiskie dzērieni. Aptiekārs pakļāvās maģistrātam, ievēroja īpašus likumus un noteikumus, pats nedrīkstēja ordinēt zāles, jo jau tolaik bija skaidrs, ka "aptiekārs ir tikai ārsta pavārs". Aptiekas ēkā bija oficīna (receptūras telpa jeb tirdzniecības zāle), laboratorija, aptiekāra dzīvoklis, noliktava un palīgtelpas.

Rātsapteika jeb Lielā aptieka pastāvēja līdz 1758. gadam, un šodien no tās nekas nav palicis pāri.

Tostarp 1570. gadā bija radusies Mazā jeb Ziloņa aptieka, kas no 1616. līdz 1856. gadam atradās ēkā Jaunielā 13. Tā nav saglabājusies, taču blakusējā Jaunielā 15, kura stāv līdz mūsdienām, atradušās Ziloņa aptiekas palīgtelpas. Aptieka ievērojama tāpēc, ka no 1798. līdz 1836. gadam (ar

ķēniņa jeb Lauvas aptieka dibināta 1691. gadā, slēgta 1939. gadā. Pēdējā tās mājvieta atradās ēkā Kaļķu ielā 20, kuras sētas sienā līdz 1984. gadam bija saglabāties no iepriekšējās ēkas pārnestsais cilnis ar lauvas attēlu. Nozagto cilni paredzēts atjaunot.

Turpmāk aptieku skaits strauji pieauga, tāpēc jāmin vien dažas vecākās, kuras nav slēgtas un darbību turpina līdz mūsdienām. Pēc kārtas vienpadsmito Rīgas aptieku sauca par Priekšpilsētas aptieku, tā dibināta 1725. gadā un kopš 1910. gada atrodas ēkā Brīvības ielā 38, pašreiz — 2. aptieka. Divpadsmitā aptieka dibināta 1758. gadā un pēc daudzām mājvietu un nosaukumu (Zilā, Ērgļa, Biržas, Ganību dambja aptieka) maiņām tagad ir 7. aptieka. Četrpadsmitā aptieka dibināta 1814. gadā, saukusies par Jēzusbasznīcas

Rīgas Ģertrūdes aptieka, ap 1930. g.

Rīgas Miera aptiekas darbinieki, 1937. g.

aptieku, tagad — 14. aptieka. Piecpadsmitā vecākā aptieka dibināta 1820. gadā kā Vecpilsētas aptieka, mūsdienās — 6. aptieka. Aptiekas ielas nosaukums radies no Aleksandra Augstumu slimnīcas aptiekas, kas dibināta 1824. gadā un tagad ir 24. aptieka. Visbeidzot 1833. gadā dibināta Rīgas

homeopātiskā aptieka (vecākā homeopātiskā aptieka bijušajā PSRS), mūsdienās — 44. aptieka.

1600. gadā Rīgā bija divas aptiekas, 1700. gadā — astoņas, 1800. gadā — deviņas, 1900. — 27, tagad — 65 aptiekas.

Rīgas rajons

Kreisais krasts

Senākā un ievērojamākā dziedniecības vieta Rīgas pievārtē ir Baldone. Jau 1477. vai 1478. gadā tur sekmīgi ārstējies Rīgas birģermeistars Soltrumps. Zemnieki ievērojuši, ka govīs minerālvielām bagāto sērūdeni “dzer kā negudras”, un sākuši to lietot paši, izmantojuši arī peldēm. Brīnumainajā jaunības avotā kā pateicības zieds mestas rotaslietas un nauda, kas atrasta pēc gadsimtiem, avotu tīrot. Hercoga Jēkaba laikā Baldones apkaimē apmetās meistari un

Tobiass Lovics (1757—1804) 1801. gadā. Plašāko, 374 lappušu apjoma darbu 1799. gadā publicēja Jelgavas ārsts Kārlis Šimanis (1763—1835).

Kūrvietas oficiālā dibināšana vēsturiskajā literatūrā saistīta ar 1795. vai 1797. gadu, tātad pēc Kurzemes pievienošanas Krievijai, kas ir visai nosacīts datējums, jo plaša dziedniecība norisusi jau agrāk. Piemēram, 1789. gadā Baldonē ārstējies triekas ķertais krievu dzejnieks Deniss Fonvizins (precīzāk — fon Vizins), bet 1795. gadā jau bijis 113 kūrviesu. Lai nu kā, pagājušā gadsimta sākumposmā

Baldones kūrmāja. A. Heinrihsona foto, 1908. g.

amatnieki, tā darot tās vārdu pazīstamāku. Hercogs Ernsts Bīrons Baldonē centās ierīkot kūrvietu, un tā saistīja aizvien plašāku sirdzēju ievēribu.

Vecais Stenders “Augstas gudrības grāmatā” 1774. gadā rakstīja: “Kad nu tās ūdens āderes dziļā pazemē pār tādām vietām iet, kur dažāds varš iraid, tad tas avots svešu ūdens smaku rāda un par veselības avotu top, caur ko ar istu ziņu daudz slimības deldētas top. Tāds veselības avots ir mūsu tēvu zemē tas Bārbeles un Baldones avots un leišos tas Smordans. Bet skāde, ka pie tiem nei dakteri dzīvo, nei krietni korteli iraid, kur tie avota viesi varētu pareizi ārstēti un par savu naudu labāk mieloti tapt un turklāt izlustēties.” Kūrvietas izpēte un labiekārtošana sākās drīz pēc tam.

Pirmo Baldones sēravotu aprakstu 1784. gadā publicēja Jelgavas Pētera akadēmijas profesors Johans Jākobs Ferbers (1743—1790). Nākamie Baldones pētnieki 1795. un 1797. gadā bija ārsti Johans Ekhoofs (1750—1810) un Kārlis Šeinfogels (1759—1814), kā arī Pēterburgas akadēmiķis

Baldone bija visapmeklētākā kūrvietā impērijā. Labprāt tur dziedinājās gan Rīgas tirgotāji, gan Pēterburgas augstmaņi. Rīgas tirgotājs anglis Džons Morisons 1797. gadā uzcēla villu, kas devusi Morisona kalna nosaukumu (pirms tam Paceplīšu, padomju varas laikā — Gorbenko kalns).

Taču gadsimta otrajā pusē, it īpaši pēc dzelzceļa satiksmes izbūves ar Ķemeriem 1877. gadā, Baldone savu līdera godu pazaudēja. Kūrviesu skaits saruka, Baldonē galvenokārt ieradās miera un klusuma mīļotāji. Pēc Pirmā pasaules kara, kurā Baldone tika krietni papostīta, tika izveidota valsts sēravotu iestāde, kurā 1930. gadā dziedinājās septiņsimt cilvēku. Darbojās arī Froma, Kleinberga, Liepkalna, Meiera, Morisona un Šmithena privātpansijas, kā arī “Atpūta” un “Baltā pils”. Baldone auga, paplašinājās, taču ar Ķemeriem vairs konkurēt nespēja. Satiksme notika no Ikšķiles dzelzceļa stacijas pašsursliežu zirgu tramvaja līniju, un šis piecpadsmit kilometru ceļojums bija visai aizraujošs: līdz Daugavai vienā vagoniņā, tad ar pārceltuvi (līdz ar zirgu), lai ceļu turpinātu

Baldones kūrmaja, 1928. g.

ar citu vagoniņu cauri mežiem un purviem. Vēlāk kursēja motorvagoni (trulītis).

Pirmie ārsti Baldonē ieradās jau 18. gadsimta beigās, taču pastāvīgs sezonas ārsts bija no 1810. gada — Heinrihs Biders (1783—1833), kas bijis arī Latvijas pirmās — Jelgavas vecmāšu skolas dibinātājs; no 1826. gada — Kārlis Bursi (1791—1870), no 1840. gada — Kārlis Blūms (1812—1904), kas pazīstams kā numismāts, tad daudzi citi. Šī gadsimta divdesmitajos gados Baldonē strādāja jau četri ārsti. Baldones slimnīca nodibināta pavisam nesen, 1953. gadā.

Citās apdzīvotajās vietās Rīgas apkaimē pirmie ārsti

parādījās pagājušā gadsimta vidū un beiguposmā. Olainē pirmais ārsts no 1849. gada bija medicīnas doktors Konrāds Radeckis, viņš strādāja arī Babītē. Ķekavā 1895. gadā darbu uzsāka ārsts Žanno Reimanis, Dolē gadu vēlāk — Hugo Friks.

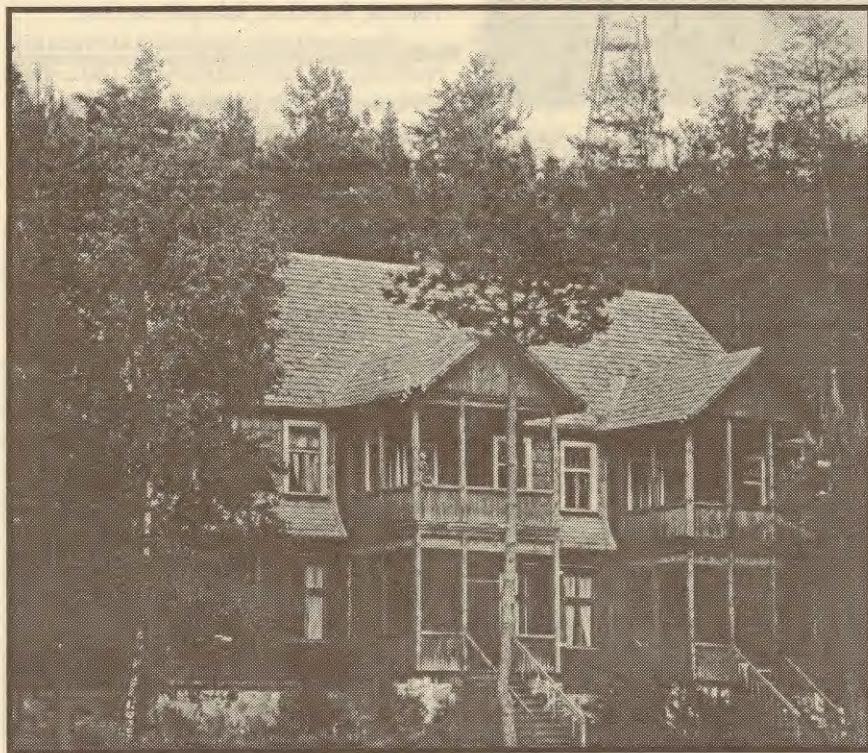
Vecākā Rīgas rajona aptieka atrodas Baldonē. Koncesiju tās dibināšanai 1809. gada 9. septembrī saņēmis aptiekārs Jūlijs Hermanis. Ķekavas aptieku 1891. gadā dibinājis aptiekāra palīgs Augusts Splits, tā darbojusies līdz 1915. gadam un atjaunota 1922. gadā, kam sekojis nākamais, jau krietni ilgākais pārtraukums no 1944. līdz 1974. gadam.

Raiba un saraustīta ir bijusi arī Olaines aptieku vēsture, pirmoreiz to 1914. gadā atvēris aptiekāra palīgs Hona Abramovičs un jau pēc gada slēdzis, otrreiz aptieka atvērta 1930. gadā un darbību pārtraukusi pēc kara, pašreizējā Olaines aptieka pastāv no 1968. gada.

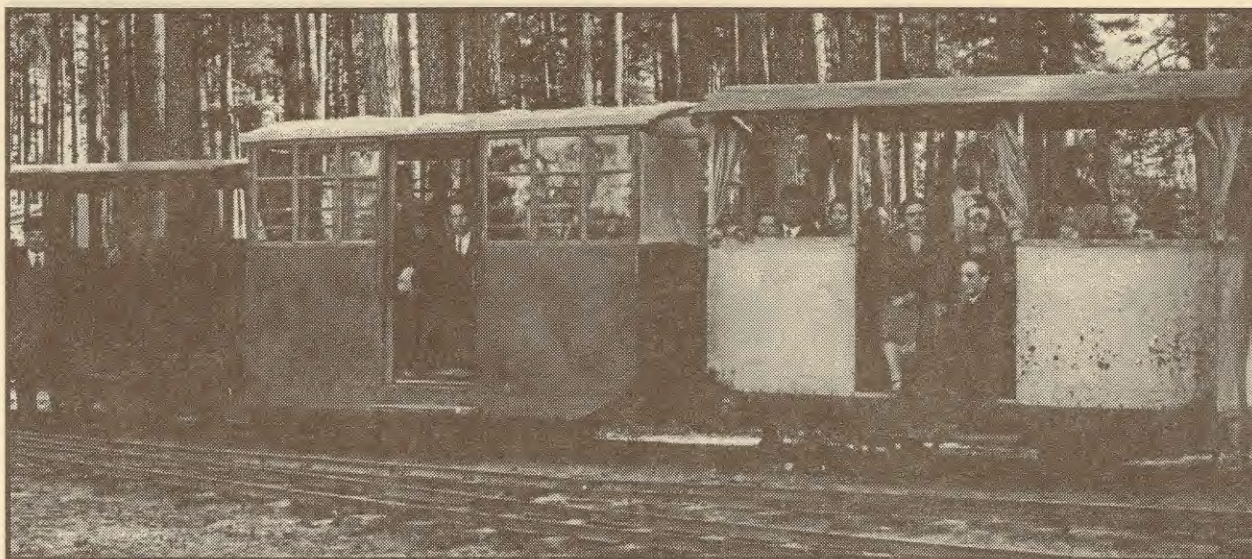
Labais krasts

Livonijas landmaršala ārsts 1480. gadā Siguldā bijis medicīnas maģistrs Alberts van Zasens no Dancigas. Pēc tam medicīnas vēsture vairākus gadsimtus klusē, līdz 1859. gadā vietējā draudze darbā Siguldā uzaicina ārstu Eduardu Hērvāgenu, kas bijis arī veiksmīgs lauksaimnieks un mirtiesnesis.

Nedaudz agrāk doktorāti izveidoti citās lauku apdzīvotajās vietās. Allažos ārsts apmeties jau 1840. gadā — tas bijis Voldemārs Dāls (nejaukt ar viņa slaveno radnieku ārstu un valodnieku Vladimīru Dalu). Salaspilī no

Morisona pansija Baldonē, ap 1930. g.

Baldones "trulītis", ap 1930. g.

Pansija "Vizbulītes" Saulkrastos. Jurjāna foto, ap 1935. g.

1841. gada strādāja ārsts Kristiāns Zuks. Ropažu doktorātu 1857. gadā izveidoja atvaļināts Baltijas flotes ārsts Kārlis Dumpe. Krimuldas doktorātā savukārt pirmais no 1858. gada bija medicīnas doktors (disertācija veltīta holeraī) Alberts Braže, vēlāk krievu un turku kara daļībnieks, kas pa-

vadijis sagūstītos turkus uz Latviju. Mālpilī pirmais ārsts no 1863. gada bija Gustavs Dēters, bet Saulkrastos no 1888. gada — medicīnas doktors barons Arveds fon Engelhart.

Jau senākos laikos Rīgas tuvumā bijušas pazīstamas vairākas dziedniecības un atpūtas vietas, sevišķi gleznainajos Gaujas krastos, ko sauc par Vidzemes Šveici. Populāri bijuši vairāki minerālavoti, piemēram, arī visiem ļoti pazīstamajam avotiņam, kas iztek no Gūtmaņālas, piemitis dziednieciskais spēks. Bet par kūrvieta Sigulda sāka veidoties tikai pēc 1889. gada, kad tika atklāta dzelzceļa satiksme ar Rīgu. Vasarnieku kolonijas radās arī Inčukalnā, Turaidā, Ropažos, Salaspilī un citur.

Jūras piekrastē populārākā kūrvieta bija Neibāde, par kuras dibināšanu 1823. gadā vēl nesen liecināja piemiņas kolonna. Tur vasarās apmetušies klusas dzīves tīkotāji muižnieki, ar Rīgu pastāvējusi kuģu satiksme.

Eišenijas villa Inčukalnā. D. Vanaga foto, 1912. g.

Mālpils aptieka, 1912. g.

Pēc dzelzceļa līnijas atklāšanas 1935. gadā Neibādi apvienoja ar Pēterupi un nosauca par Saulkrastiem, vēlāk pievienoja arī Pabažus.

Latvijas Sarkanā Krusta kaulu tuberkulozes sanatoriju Krimuldas pilī nodibināja 1922. gadā, bērnu tuberkulozes sanatoriju "Gauja" Ropažos — 1927. gadā, darbojās vēl skolotāju slimokases sanatorija Inčukalnā, ārsta Alfrēda Rubīna privātā sanatorija Siguldā un Pogiņa sēravotu iestāde Zušos. Pēc kara izveidojās vairākas citas sanatorijas Ādažos, Baltezerā, Inčukalnā, Saulkrastos un Siguldā.

Arī slimnīcas nodibinātas galvenokārt pēckara laikā: Siguldā — 1950. gadā, Saulkrastos un Mālpilī — 1952. gadā, Ādažos — 1954. gadā, Inčukalnā — 1961. gadā.

Aptieku tīkls sāka veidoties pirms gadsimta. Krimuldas aptieku 1883. gadā atvēra provizors Kārlis Libe, Mālpils aptieku 1889. gadā — ārsts Gustavs Dēters. Trīs aptieku dibināšanu uzņēmās dižciltīgas personas: Siguldā 1891. gadā kņaziene Olga Koropotkina, pārvaldnieka amatu uzticot aptiekāra palīgam Hugo Fogelim, Saulkrastos 1895. gadā — Aleksandrs fon Pistolkorss (pārvaldnieks aptiekāra palīgs Gerhards Brikmanis), bet Ropažos 1898. gadā — Džeimss fon Volfs, palīgos pieaicinot provizoru Ādolfu Brandenburgū. Salaspils aptieku 1910. gadā atvēra provizors Alberts Kumbergs, Inčukalna aptieku 1910. gadā — aptiekāra palīgs Kārlis Grasmanis. Ādažu aptieka dibināta 1921. gadā. Pirms kara vēl darbojušās aptiekas Garkalnē un Lorupē.

Saldus rajons

Atšķirībā no citiem Latvijas novadiem, Saldus rajonam ir sava uzrakstīta, pie tam saturīga un nopietna medicīnas vēsture. Ilggadējā Saldus ftiziatra Jēkaba Jansona (1909—1984) sagatavotajā manuskriptā ir 171 lapa mašīnrakstā un 101 fotoattēls. Protams, vairāk vietas veltīts pēckara gadiem, taču arī agrāki laiki pietiekami aplūkoti, ko precizēt ļauj dati no citiem avotiem.

Pirmie mediķi kā viscaur Kurzemē arī Saldus apkaimē bija zemākas kategorijas speciālisti — parasti izbijuši karalauka ķirurgi bārdzīņi, tātad cilvēki ar labām praktiskā darba iemaņām, taču bez sistēmātiskas medicīniskās izglītības. Ezerē kāds ķirurgs bārdzīnis Konrāds Johans Kreihāns strādājis jau 1739. gadā. Blīdenē 1759. gadā minēts ķirurgs Frīderike, bet Kursiņos 1770. gadā — "praktiskais mediķis" Johans Ulrihs Šērsers. No 1772. gada Lutriņos un no 1773. gada Saldū strādāja ķirurgs Pūders.

Pirmais akadēmiski izglītotais ārsts Saldū bija vietējā mežziņa dēls Georgs Kristofs Grozeļskis. Viņš studējis Jēnā un Berlīnē, doktora disertāciju aizstāvējis Erfurtē, Saldus apkaimē strādājis no 1800. līdz 1834. gadam. Nākamais bija Tērbatas universitātes absolvents Vilhelms Eduards Langerhansens, bet trešais — pazīstamais populārmedicīnisku grāmatu autors Teodors Diterihs (1811—1893), kas Saldū strādājis no 1836. līdz 1844. gadam, vēlāk Krustpilī, Jelgavā

un citur, bet mūža novakarē pēc 1860. gada dzīvojis savā muižā Jumpraviēšos. Bet pavisam līdz 1940. gadam pilsētā strādājuši divdesmit seši ārsti, starp viņiem ilgāku laiku Jānis Kiršentāls (1867—1934) un Dāvids Lībmanis (1881—1941).

Vecs un ievērojams doktorāts pastāvējis arī Ezerē, kur pirmais ārsts no 1819. gada bijis kāda Prāgas profesora dēls Ignacs Hanke, te ieklīdis pēc Napoleona kariem. Remtes doktorātu 1827. gadā izveidoja medicīnas doktors Kārlis Milihs, bet jau gadu vēlāk viņš pārcēlās uz Blīdeni un drīz pēc tam uz Vircavu. Remtē arī vēlāk bija pastāvīgs ārsts, bet Blīdenē — kopš 1870. gada, kad tur apmetās medicīnas doktors Viljams Harmzens. Zutiņos pirmais ārsts no 1837. gada bija Frīdrihs Blūmentāls, Šķedē no 1851. gada — Frīdrihs Hahfelds, Kursiņos no 1895. gada — Fricis Bāliņš-Runcis. Savukārt Lutriņos no 1833. līdz 1835. gadam strādāja Augusts Holchauzens, bet pastāvīgs doktorāts tika izveidots 1927. gadā.

Saldus slimnīcu 1917. gadā nodibināja ārsts Edgars Lundbergs, tajā bija desmit piecpadsmit vietu. Slimnīcai 1930. un 1939. gadā uzcēla jaunas ēkas, vietu skaits pieauga līdz astoņdesmit, darbojās terapijas, ķirurģijas, infekcijas, dzemdību un ginekoloģijas nodaļas, laboratorija, rentgena un fizikālās terapijas kabineti. No 1927. līdz 1939. gadam pilsētā bija ārsta (arī literāta) Jāņa Pones privātklinika ar

Kursiņu aptieka, 1926. g.

piecpadsmit vietām. Pēc kara nelielas lauku slimnīcas kādu laiku darbojās Ezerē un Pampājos.

Saldus aptiekas priekštece no 1804. līdz 1810. gadam bija medikamentu noliktava (depo), ko Jelgavas aptiekāra Lūdendorfa uzdevumā ierīkoja Johans Pauls Sambrovskis, cilvēks bez farmaceitiskās izglītības. Kad 1810. gadā viņš nolika aptiekāra palīga eksāmenu un vēlējās atvērt aptieku Saldū, viņam tomēr tika atteikts, jo koncesiju saņemt varot tikai provizors. Tāpēc aptiekas atvēršana ieilga līdz 1814. gadam, kad provizors Johans Frīdrihs Felknērs savu aptieku no Piltenes pārcēla uz Kārļa krogu Saldū. No 1857. gada

aptieka piederēja aptiekāru Kapelleru dinastijai vairākās paaudzēs līdz pat 1940. gadam. Tostarp 1922. gadā Saldū tika nodibināta Jaunā aptieka un 1930. gadā — Riekstiņa aptieka, abas slēgtas kara laikā un pievienotas iepriekšējai.

Otru vecāko novada aptieku 1882. gadā Ezerē nodibināja ārsts Kārlis Buholcs, pirmais pārvaldnieks bija aptiekāra palīgs Matīss Auziņš. Kursiņu aptieku 1892. gadā atvēra provizors Kārlis Sanio, tā slēgta 1952. gadā. Pampāļu aptieku 1893. gadā nodibināja Vilhelms Voge. Saldus aptiekārs Vilhelms Kapellers bija trīs aptieku īpašnieks — 1889. gadā viņš vēl atvēra aptieku Blīdenē un 1899. gadā Remtē, taču abas tās darbību jau pārtraukušas.

Jaunāka ir Nīgrandes aptieka, kas dibināta 1923. gadā, slēgta 1939. gadā un atjaunota 1982. gadā. Citas pašreizējās aptiekas atvertas: Reņģē — 1921. gadā, Jaunlutriņos — 1925. gadā, Brocēnos — 1954. gadā. Agrāk aptiekas vēl darbojušās, bet jau slēgtas Gaikos, Jaunaucē un Zvārdē.

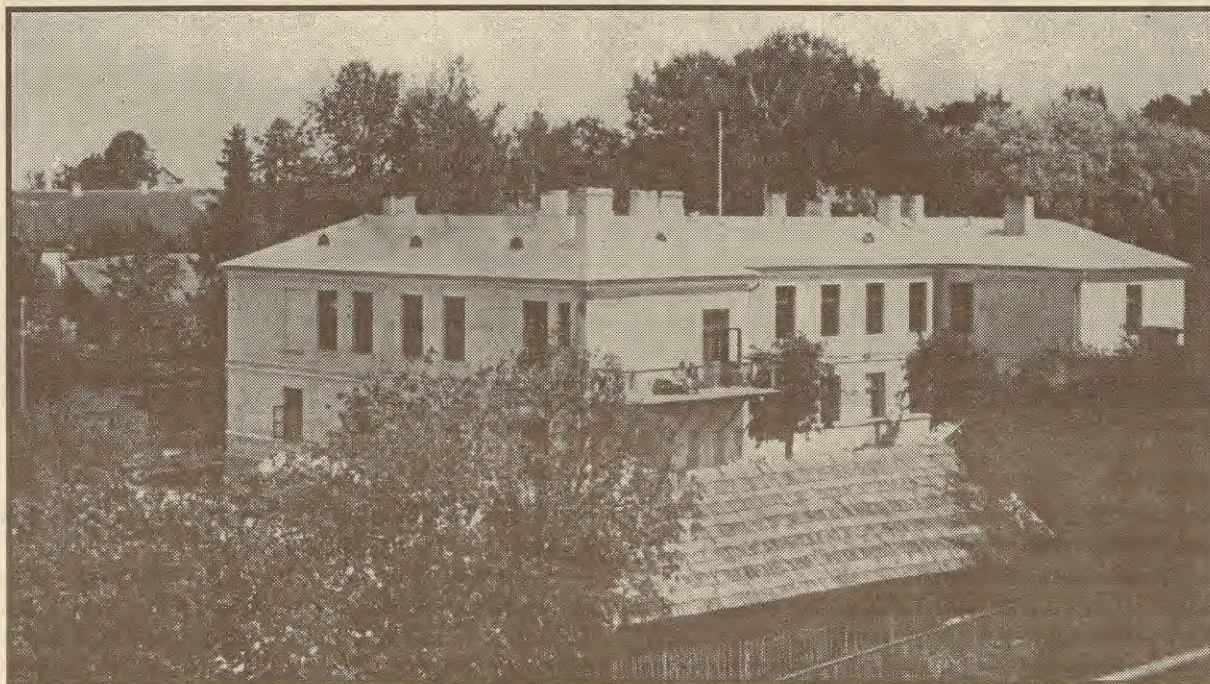
Saldus aptieka. A. Ritgaita—Vēja foto, 1917. g.

Talsu rajons

Pirmais novada dziednieks ir bijis nezināms latvietis, kurš, kas jau pirms tūkstoš gadiem sniedzis palīdzību cietējiem pārsienamajā namiņā pilskalnā Talsu ezera

mūsdienām — pilskalnā turpat blakām šodien atrodas Talsu rajona centrālā slimnīca.

Bet rakstu avotos pirms medicīnas doktoriem parasti tiek

Talsu slimnīca, ap 1935. g.

austrumu krastā. Unikālo un Ziemeļeiropā laikam vienīgo šāda tipa arheoloģijas pieminekli 1936. gadā atraka Ādolfs Karnups, un tā rekonstrukcija tagad skatāma Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzejā. Pagātne sasaucas ar

nosaukti viņu jaunākie brāļi ķirurgi bārdzīņi. Piemēram, Talsos 1719. gadā minēts bārdzīnis Heinrihs Šmits, Stendē 1748. gadā — bārdzīnis Deprē, Sabilē 1759. gadā — ķirurgs Johans Langhammers, Dundagā 1771. gadā — ķirurgs Gotlibš

Talsu Vecā aptieka, ap 1930. g.

Stendes aptieka, ap 1935. g.

Pensins, vēl viņu koēgi Valgalē, Nogalē, Nurmuižā. Gan jau pirms tam, no 1706. līdz 1733. gadam, Saslaukas muiža piederējusi medicīnas doktoram Petrum Šitleram, bet gluži teiksmains vīrs no 1755. līdz 1770. gadam dzīvojis Spārē. Heinrihs Jērne, saukts par "zviedru arhiatru no Hamburgas", uzcēlis īpašu namu, kur viņam slepenībā kalpojis provizors, laborants un ķirurgs Pēteris Lēbergs. Varbūt te vientulībā ar alkīmijas un astroloģijas palīdzību izzināti lielie pasaules noslēpumi?

Talsos pirmais medicīnas doktors, Getingenes universitātes absolvents Frīdrihs Vilhelms Kupfers apmeties 1784. gadā un nostrādājis 55 gadus. Viņš bijis ciltstēvs plašai ārstu dinastijai, no kuras pusotra gadsimta laikā nākuši vēl kādi desmit ārsti. 1806. gadā celtā Kupferu dzimtas kapliča Talsos ir republikas nozīmes arhitektūras piemineklis. Talsu apriņķa ārsta amatu no 1824. gada pirmais uzņēmās Johans Baltazars Beiers, kas pilsētā nostrādāja vairāk nekā trīsdesmit gadu, tāpat kā nākamie šā amata mantinieki Emīls Strauss un Ivans Sadikovs (1858—1937), pēdējā darbība īpaši svētīga, jo 1892. gadā Talsos viņš palīdzēja nodibināt Ziemeļkurzemes ārstu biedrību (pastāvēja līdz 1939. gadam), bija arī Kurzemes

lepras apkarošanas biedrības izveides un Kurzemes ārstu kongresu sasaukšanas iniciators.

Dundagas doktorātu 1799. gadā nodibināja Jēnas universitātes medicīnas doktors Johans Ulrihs Lange. Tajā no 1844. līdz 1855. gadam strādāja ārsts un pirmais latviešu valodnieks Juris Bārs (1808—1879). Doktorāta ēka nojaukta 1969. gadā, bet lejpus dzirnavām saglabājies vietvārds Dakterleja. 1904. un 1905. gadā Dundagā strādāja revolucionārais ārsts Ernests Buševics (1871—1919), kas tika represēts.

Neilgu laiku, no 1817. līdz 1824. gadam, doktorāts bija Tiņģerē, tajā strādāja jau minētais Johans Baltazars Beiers. Sabiles doktorātu 1837. gadā nodibināja Ādolfs Glēzers, kas pilsētā nostrādāja 53 gadus. Sasmakā (Valdemārpilī) pirmais ārsts no 1858. gada bija Teofilis Esbērs, Ārlavā no 1877. gada — Kārlis Gilberts, Vandzenē no 1896. gada — Vilhelms Gertners.

Novada vecākā slimnīca atklāta 1888. gada 8. aprīlī Sabilē ar desmit, vēlāk — 26 vietām. Tās darbība apstājās Pirmā pasaules kara laikā un atjaunota tika jau pēc nākamā kara. Līdzīgi Dundagā slimnīca ar trim vietām tika nodibināta

Pansija Sabilē. Birznieku Latīnas izdevums, ap 1910. g.

1890. gadā, bet ap 1900. gadu tā nodega un no jauna tika ierīkota 1946. gadā. Trešā vecākā — Talsu slimnīca ar divpadsmit vietām atklāta 1894. gadā un darbojas nepārtraukti; 1940. gadā tajā bija 55 vietas, slimnīcas izaugsmi ievērojami sekmēja ilggadējais galvenais ārsts Voldemārs Ruģēns (1895—1983). No pēckara laikā izveidotajiem stacionāriem Kolkā, Mērsragā, Rojā, Stendē un Valdemārpilī šodien saglabāties tikai pēdējais.

Pieaugot lepras izplatībai, pagājušā gadsimta beigās Latvijā tika izveidoti seši leprozoriji, tostarp Talsu leprozorijs ar 61 vietu 1896. gadā, un tajā pašā laikā Ārlavas leprozorijs ar 32 vietām. Leprai mazinoties, kopš 1937. gada palicis tikai Talsu leprozorijs, kuru pamatīgi izbūvēja un paplašināja līdz 180 vietām. Ārlavas leprozorijs slēgts 1921. gadā, pašreiz ēkā atrodas Meža muzejs.

Pirmais Talsu novada aptiekārs bijis Johans Daniels Kunde, kas jau 1756. gadā strādājis teiksmainajā Ninivē (pie Nogales). Par viņu gan zināms vien tas, ka aptiekārs apprecējis kādu francūzieti un licis kristīt divus bērnus. Talsos pirmais aptiekārs Štolcs minēts 1759. gadā, taču aptieku 1787. gadā nodibinājis nākamais provizors Johans Heinrihs Lūdendorfs. Turpmāk tā saukta par Veco aptieku, pašreiz — 70. aptieka. Talsu Lielā aptieka nodibināta 1922. gadā un tagad ir 69. aptieka. Vēl 1930. gadā tika izveidota Talsu Centrālā aptieka, kuru likvidēja un pievienoja Lielajai aptiekai 1941. gadā.

Otru novada vecāko aptieku 1838. gadā Sabilē nodibināja Talsu ārsta brālis provizors Antons Beiers, turpmāk tā īpašnieka vārdā saukta par Donkera aptieku, kura 1941. gadā pievienota 1930. gadā dibinātajai Sabiles Jaunajai aptiekai. Trešo vecāko aptieku 1858. gadā Valdemārpilī dibinājis provizors Kārlis Gēbelis, ceturto 1883. gadā Dundagā — provizors Konrāds Štolcers. Raibāka ir Mērsraga aptiekas vēsture — 1890. gadā Dursupē to nodibinājis provizors Jūlijs Skils, 1896. gadā pārcēlis to uz Nurmuižas Kreņģelkrogu, 1909. gadā — uz Nurmuižas pili un tikai 1913. gadā — uz Mērsragu. Vandzenes aptieku 1894. gadā atvēra provizors Teodors Holms.

Spāres aptieka dibināta 1904. gadā, slēgta 1909. gadā un no jauna atvērta 1922. gadā. 1921. gadā dibināta Stendes, 1922. gadā — Laucienes un Rojas, 1930. gadā Strazdes aptieka. Vēl no 1923. līdz 1945. gadam darbojās Mazirbes un no 1929. līdz 1937. gadam Ķūlciena aptieka, bet 1973. gadā atvērta visjaunākā — Kolkas aptieka.

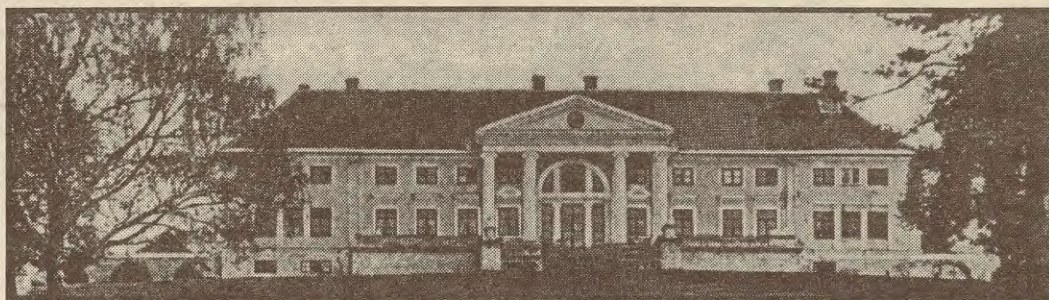
Abavas senleju labprāt izmantoja atpūtnieki. Divdesmitajos un trīsdesmitajos gados Sabilē darbojās Rīgas 13. slimokases atpūtas nams ar 33 vietām. Bet Dundagas dzelzs avots ap 1840. gadu pat minēts Krievijas kūrvieta sarakstā, tiesa, apmeklētāju bijis maz un vēlāk par šo dziednīcu nekas nav dzirdēts. Starp senlatviešu dziedniecības vietām nozīmīgākais bijis Kalķleju svētavots Balgales pagastā.

Tukuma rajons

Rakstos pirmās ziņas par novada mediķiem parādās pirms četriem gadsimtiem. Ķirurgs bārdzinis Melhiors Pāncs 1582. gadā minēts Kandavas baznīcas reģistrā. Vēl zināms, ka 1596. gadā viņam piederējusi māja Kandavas draudzē. Savukārt "medicīnas kandidāts un praktiķis" Zamuels Kunstmanis 1692. gada bijis pirmais Tukumā. Daudz pazīstamāks ir cits Tukuma ķirurgs — Johans Gotlobs Groške, kas 1768. gadā sācis baka inokulāciju un bijis pat Kurzemes hercoga galma ķirurgs, bet viņa dēls Johans Gotlibs Groške (1760—1828) jau bijis medicīnas doktors un Jelgavas Pētera akadēmijas fizikas un dabaszinību profesors. Aizpagājušajā gadsimtā pirmie ķirurgi bārdziņi sākuši darbu vēl Zvārē, Variebā, Zemītē un Strutelē.

1777. gadam strādājis Jaunpilī un nodzīvojis dēkainu 93 gadus ilgu mūžu. Irlavā un Grenčos no 1784. gada strādāja Strasburgas universitātes absolvents Dāvids Heinrihs Gampers, 1788. gadā viņš pārcēlās uz Tukumu un 1796. gadā kļuva par pirmo aprīņķa ārstu. Pēc viņa nāca medicīnas doktori Oto Rozenbergers, Nikolauss Herolds, Dītrihs Cimermanis un citi, bet it īpaši jāatzīmē Eduards Eihvalds (1795—1876), kas gan Tukumā strādāja īsu brīdi 1819. gadā, bet vēlāk kļuva par izcilu dabaspētnieku un Pēterburgas Zinātņu akadēmijas korespondētājlocekli. 1861. gadā tika nodibināts Tukuma pilsētas ārsta postenis, kuru pirmais ieņēma Gotlibs Heidingers.

Zvārē no 1782. gada un Kandavā no 1799. gada strādāja

Durbes pils. O. Saldova foto, ap 1910. g.

Šajā laikā novadā parādās arī pirmie akadēmiski izglītotie medicīnas doktori. Pats pirmais bijis Johans Benedikts Gerhards fon Višmanis, kas 1751. gadā Rintelnas universitātē aizstāvējis doktora disertāciju par skorbutu, no 1770. līdz

medicīnas doktors no Leipcigas Kristofs Maienbergs, Tumē doktorātu 1825. gadā ierīkoja Žanno Roscijs, Džūkstē 1859. gadā — Džeimss Vilperts. Pirmais ārsts Praviņos no 1870. gada bija Ernsts Grinhofs, bet Dzirciemā no 1893. gada —

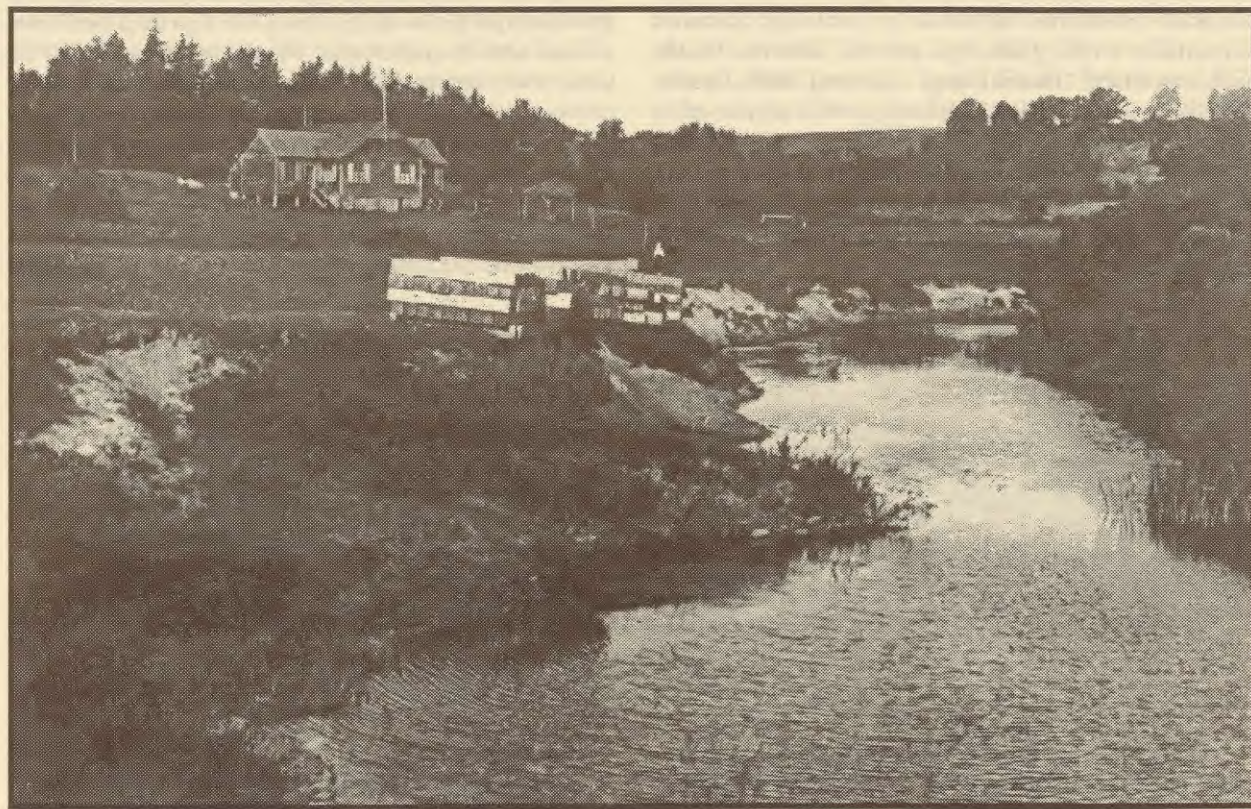
Kreitenberga aptieka Tukumā. Ž. Berga foto, ap 1930. g.

Jānis Kivickis (1864—1943), vēlāk Veselības departamenta direktors.

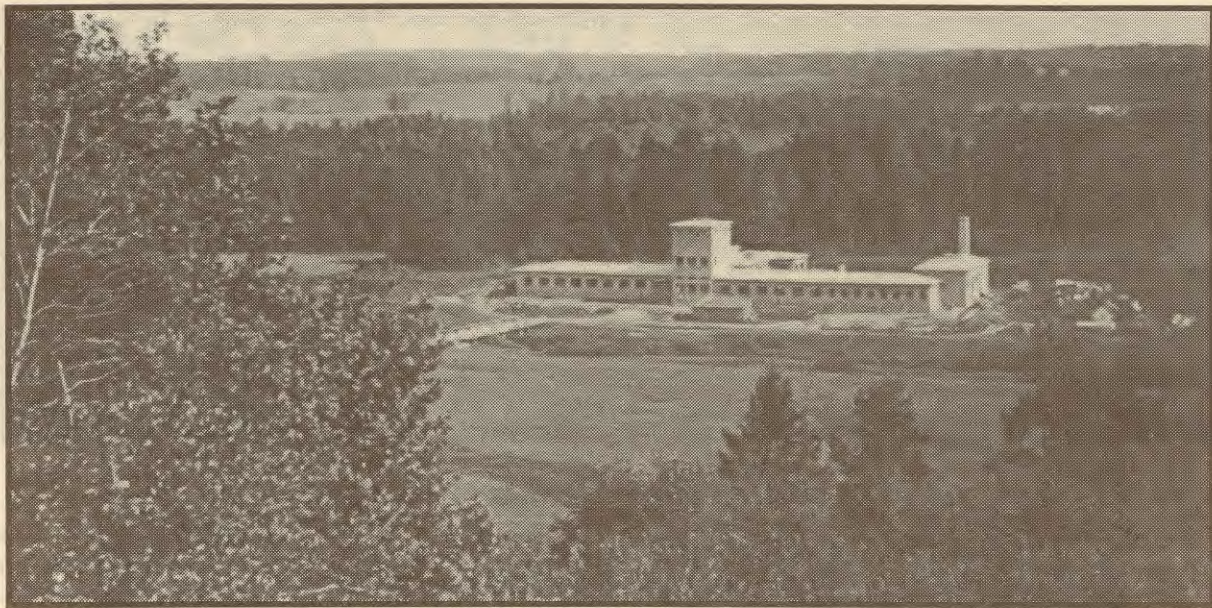
Aprīņa slimnīca Tukumā ierīkota ap 1840. gadu ar trīsdesmit vietām. 1855. gadā tā atradusies īrētāstelpās, gada laikā ārstēti 557 un miruši 92 slimnieki (plosījās holera). 1866. gadā minēts, ka slimnīca ērti iekārtota un atrodas aiz pilsētas, taču ap 1880. gadu šī slimnīca darbību beigusi, laikam nodegusi. Jaunu slimnīcu Tukumā 1886. gadā ierīkoja diakoņu labdarības organizācija, tajā bija 6, vēlāk 25 vietas. 1937. gadā diakoņu slimnīca kļuva par pilsētas slimnīcu,

tagad — rajona centrālā slimnīca. No 1900. līdz 1921. gadam darbojās Tukuma leprozorijs ar 36 vietām. Vēl laikā starp abiem pasaules kariem Tukumā bija izolācijas slimnīca ar desmit vietām un vecmātes J. Muižkunga dzemdību patversme ar divām vietām.

Irlavas slimnīcu ar divdesmit vietām 1850. gadā dibinājusi Kurzemes bruņniecība, taču vēlāk par tās darbību ziņu trūkst. Sarkanā Krusta slimnīcu Irlavā ar piecpadsmit, vēlāk sešdesmit vietām atklāja 1921. gadā, tās ilggadējs vadītājs bija tautā ļoti iemīļotais ārsts un mākslas mecenāts

Kandavas sēravots. K. Veinberga foto, ap 1930. g.

Kandavas sēravots. K. Veinberga foto, ap 1935. g.

Krišjānis Katlaps (1892—1964). Kandavas slimnīca dibināta 1888. gadā ar sešpadsmit vietām, darbību pārtraukusi Pirmā pasaules kara laikā un atjaunota pēc nākamā kara. Pēckara laikā ierīkotas slimnīcas Aizupē, Džūkstē, Engurē, Jaunpilī, Smārdē, Zemītē un Zentenē, no kurām darbību šodien vairs turpina dažas.

Ar medicīnu cieši saistīts ir 1821. gadā celtais arhitektūras piemineklis — Durbes pils, kuru 1923. gadā piešķīra Rainim, bet viņš to savukārt atdāvināja Latvijas skolotāju savienībai. Pilī ierīkoja atpūtas namu, vēlāk — sanatoriju, kas darbību jau pārtraukusi.

Tukumā pavisam bijušas piecas aptiekas, no kurām darbību mūsdienās turpina trīs. Pirmās, kura iesaukta par Veco un tagad ir 121. aptieka, privilēģiju no hercoga Kārļa 1760. gada 22. septembrī saņēmis jau minētais ķirurgs Johans Gotlobs Groške. 1858. gadā provizors Johans Aleksandrs Hovriets savā mājā nodibinājis Jauno, tagad 120. aptieku. No 1924. līdz 1944. gadam darbojusies Pils aptieka, no 1931. līdz 1939. gadam — Dārza aptieka, bet 1947. gadā atvērta Tukuma dzelzceļa aptieka.

Kandavā bija divas aptiekas. Ap 1769. gadu provizors

Ditrihs Grūbe atvēra Veco aptieku; 1932. gadā dibināta Jaunā aptieka, kas likvidēta 1941. gadā un pievienota Vecajai aptiekai. Irlavas aptieku 1884. gadā nodibināja provizors Vilhelms Veinbergs, gadu vēlāk Jaunpils aptieku — ārsts Teodors Kiglers un Džūkstes aptieku — provizors Viktors Grosbergs. Vēl pēc gada Vānes aptieku atvēra provizors Oskars Donkers. 1906. gadā atvērta Engures aptieka pārcelta no Dzirciema, kur tā darbību bija sākusi 1893. gadā.

Vel četras aptiekas savu darbību jau pārtraukušas. No 1913. līdz 1915. un no 1924. līdz 1975. gadam pastāvējusi Zantes aptieka, no 1929. līdz 1941. gadam — Slampes aptieka. 1985. gadā darbību pārtrauca 1922. gadā dibinātā Zentenes un 1923. gadā dibinātā Zemītes aptieka.

Iemīļota atpūtnieku vieta izsenis bijusi Kandava. Peldu iestāde Abavas kreisajā krastā atklāta 1902. gadā, divdesmitajos un trīsdesmitajos gados darbojās Ž. Danenberga privātā sēravotu iestāde, kuru, piemēram, 1928. gadā apmeklēja 313 cilvēki. 1935. gadā uzcēla jaunu dziednīcu, taču pēc kara postījumiem Kandavas kūrvieta perspektīvas sarukušas. Populārākās senču dziedniecības vietas novadā bijušas Penķu veselības avots Irlavā un Smārdes Sēravots.

Valkas rajons

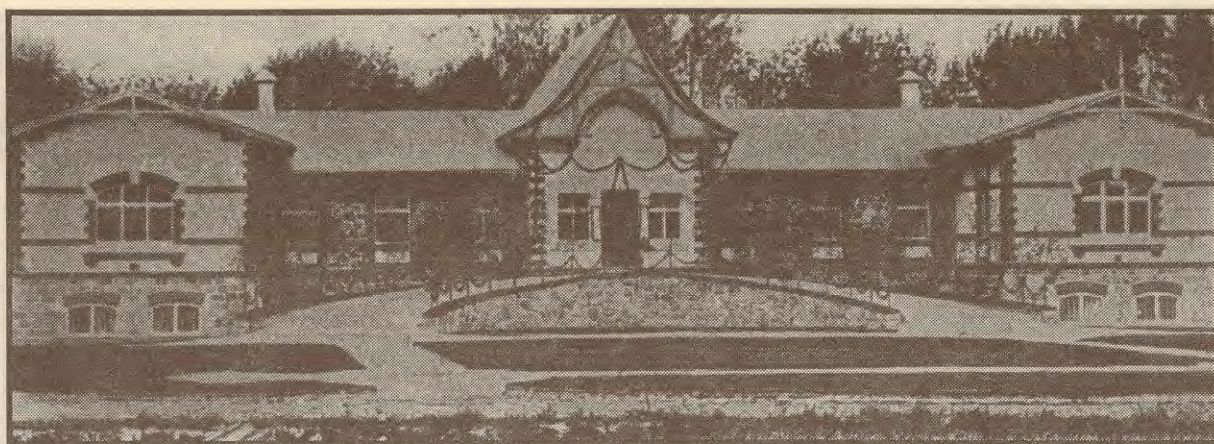
Neskaidrības novada medicīnas vēsturē sākas no rajona centra — kad 1920. gadā novilkta pagaidu robežu, kas vēlāk nav mainījusies, latviešiem palika pilsētas dienvidu nomale ar 142 mājām. Medicīnas sākumi ir meklējami Valkas vēsturiskajā centrā, kas tika igauņiem, taču jāņem vērā, ka gan agrāko laiku ārsti, gan aptiekāri par vēlāko dalīšanu neko nezināja, tāpēc palīdzību sniedza kā igauņiem, tā latviešiem, tātad Valka un Valga jāaplūko kopā.

Pirmais novada ārsts Pēteris Frīdrihs fon Kerbers (1732—1799) bija ievērojams vīrs. Pēc doktora disertācijas aizstāvēšanas Erfurtē 1758. gadā viņš apmetās Valkā, bija baku potēšanas iniciators, izmantojot variolācijas metodi, vēlāk strādāja Rēvelē (Tallinā) un kļuva par Zviedrijas Zinātņu akadēmijas korespondētājlocekli. Arī nākamais Valkas ārsts

Frīdrihs Ludvigs Rīls, kas pilsētā strādāja no 1763. gada, bija pazīstams kā variolācijas sekmētājs, 1784. gadā viņš tika apstiprināts par pirmo aprīnķa ārstu. Barons Fitinghofs par labu ārstu atalgoja ar Dūres muižu pie Lejasciema.

Valkas pilsētas ārsta amats tika izveidots 1839. gadā, pirmais to ieņēma Hermanis Šnē. Ievērojamāki pagājušā gadsimta ārsti vēl bija Ludvigs Ulrihs, kas trīsdesmit gadus veica aprīnķa ārsta pienākumus, kā arī tēvs un dēls Ernsts Ādolfs un Ernsts Frīdrihs Kohi, kas viens pēc otra pilsētas ārsta amatā nostrādāja vairāk nekā sešdesmit gadu. 1850. gadā Valkā bija trīs ārsti, 1900. gadā — jau seši.

Valkā 1917. gada nogalē un 1918. gada sākumā darbojās Iskolata sanitārā nodaļa ar Andreju Priedkalnu (1873—1923) un Mariju Vecrumbu (1885—1919) priekšgalā, bet

Smiltenes slimnīca, 1905. g.

1919. gada janvārī Andrejs Priedkalns te izveidoja pirmo bezmaksas ambulanci, kurā strādāja pieci ārsti.

Visai agri, 1837. gadā, doktorāts izveidojās Trikātā, kur pirmais ārsts bija Ernsts Horns. Eveles doktorātā no 1841. gada pirmais bija Heinrihs Tondorfs, Kārķos un Ērgemē no 1857. gada — Arnolds Kemerers. Vecs doktorāts bija arī Grundzālē, pirmais ārsts no 1863. gada bija Ādolfs Vīgants, kas apkalpoja arī Aumeisteri, Gaujienu un Palsmani. Palsmanē pastāvīgs doktorāts izveidojās 1891. gadā, tajā strādāja pazīstamais ftiziātrs Reinholds Liepiņš, vairāku grāmatu autors.

Novada otrajā lielākajā centrā Smiltēnē pirmais ārsts Hermanis Hese apmetās 1866. gadā, taču pazīstamāki bija nākamie ārsti jaunlatviešu kustības dalībnieki Kārlis Lībietis, Arturs Dīriķis un Andrejs Brašņevics.

Valkas slimnīca izveidota 19. gadsimta trīsdesmitajos gados, visticamāk 1839. gadā, jo tad nodibināts pilsētas ārsta postenis. Vienlaikus ārsts bija slimnīcas vadītājs. Krievijas Centrālajā vēstures arhīvā Sanktpēterburgā ir saglabājies dokuments par slimnīcas inspicēšanu 1843. gadā — tā

Pēc Vidzemes bruņniecības iniciatīvas 1907. gadā tika uzcelta tolaik moderna psihiatriskā dziednīca Strenčos, kuras pirmais direktors bija pazīstamais psihiātrs Alberts Bērs (1860—1919). Senu tradīciju garā katru korpusu nosauca pirmā slimnieka vārdā, piemēram, Augusta māja, Marijas māja.

Trīsdesmitajos gados vēl darbojās neliela Sarkanā Krusta slimnīciņa Strenčos ar divpadsmit vietām, pēc kara kādu laiku arī lauku slimnīcas Aumeisterī, Bilskā, Brantos, Kārķos un Trikātā, taču līdz mūsdienām darbojas tikai Sedas slimnīca.

Pamatojoties uz Pētera I ukazu par aptieku dibināšanu mazpilsētās, Valkas aptiekas privilēģiju 1722. gadā saņēma aptiekārs Bērenis Frīdrihs Fleišmanis. Pagājušajā gadsimtā tā piederēja aptiekāru Rikeru dzimtai. Pēc robežas novilkšanas 1920. gadā aptieka palika igauņu daļā, tāpēc latviešiem tajā pašā gadā tika nodibināta Zuša aptieka, kas darbību turpina līdz mūsdienām. Vēl no 1927. līdz 1941. gadam Valkā pastāvēja Jaunā aptieka.

Smiltenes aptieku 1881. gadā atvēra provizors Eižens Bergmanis (1857—1934), kas pazīstams arī kā literāts, bērnu grāmatu autors. Divas citas Smiltenes aptiekas slēgtas pēdējā

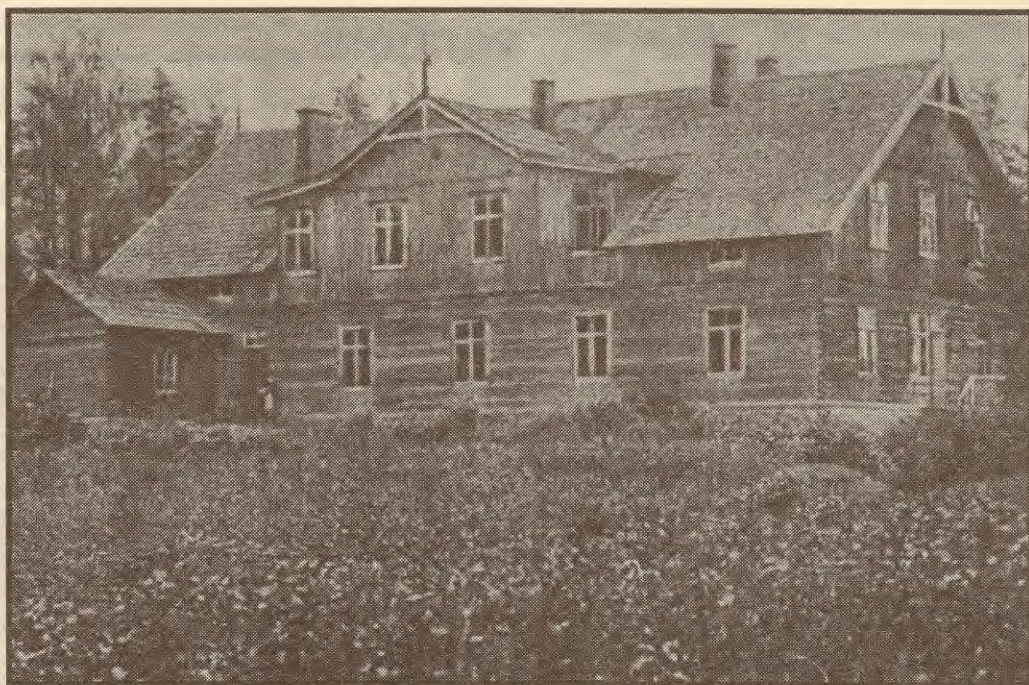
Strenču psihiatriskās slimnīcas personāls un slimnieki, 1926. g.

atradosies koka mājā un tajā ārstējušies tikai četri slimnieki. 1900. gadā slimnīcā bija 31 vieta, 1940. gadā — 60.

Smiltenes slimnīcu 1903. gadā uzcēla pazīstamais filantrops kņazs Pauls Livens, tajā bija 35 vietas. Vēlāk slimnīca atradās Latvijas Sarkanā Krusta pārziņā, bet 1940. gadā tā bija paplašinājusies jau līdz simt vietām. Slimnīca vienmēr bijusi paraugiestāde, tajā izveidots novada medicīnas vēstures muzejs.

kara laikā: 1922. gadā dibinātā Sarkanā Krusta aptieka un 1933. gadā atvērta Jaunā aptieka.

Aumeistera aptieku 1889. gadā atvēra baronese Emīlija fon Volfa, palīgos pieaicinot aptiekāru Juhanu Jutu. Trīs aptiekas dibinājuši ārsti: 1889. gadā Trikātā — Hermanis Šlaus (pārvaldnieks aptiekāra palīgs Hugo Rīmšneiders), 1892. gadā Palsmanē — Reinholds Liepiņš (pārvaldnieks aptiekāra palīgs Jānis Blumbergs), bet Ēvelē 1893. gadā —

Ērgemes doktorāts, ap 1910. g.

Emīls Mežaks (pārvaldnieks provizors Ernests Zēbergs).
Ērgemes aptieka dibināta 1903. gadā, Strenču aptieka —
1901. gadā, Vijciema aptieka — 1922. gadā, bet visjaunākā,

Kārķu aptieka — 1926. gadā.

Starp senlatviešu dziedniecības avotiem pazīstamāki
pieci: Tīlikās, Rukmaņos, Lejassusiņos, Cērtēnē un Ķempēs.

Trikātas aptieka, 1924. g.

Valmieras rajons

Pilsēta

Valmieras medicīnu galerija sākas ar ķirurgu bārdzīni Hansu Štrolzonu, kas 1646. gadā kopā ar savu Cēsu kolēģi

izpeļņu. Toties trešais — ķirurgu cunftes meistars Johans Nikolajs Švarcs bijis krietni turīgāks, 1735. gadā pilsdrupās uzcēlis māju. Divdesmit gadus vēlāk to aptiekas ierīkošanai nopirka Johans Volrāts Reihēnavs, pirmais akadēmiski

Valmieras Vecā aptieka. J. Aldersona foto, 1982. g.

Valteru Štolcu veicis kādu obdukciju. Nākamais 1700. gadā bijis viņu amatbrālis Johans Grelsons, kas žēlojies par niecīgu

izglītais Valmieras ārsts. Medicīnas doktora grādu viņš ieguvis Hallē, pēc dažādiem raibiem piedzīvojumiem 1756.

Valmieras kopējās slimokases ambulance. J. Ošes foto, ap 1935. g.

gadā stājies grāfa Zīversa dienestā un valmieriešu veselību sekmīgi kopis līdz mūža beigām 1780. gadā.

Par pirmo Valmieras aprīņa ārstu 1784. gadā kļuva medicīnas doktors Kārlis Grumbahs. Vienlaikus ar viņu pilsētā apmetās medicīnas doktors Hermanis Valters (1757—1807), jauks un atsaucīgs cilvēks, kura 1785. gadā celtā māja kļuva par pilsētas sabiedriskās dzīves centru (laikam: то тās šodien vietvārds Valterkalniņš).

Valmieras ārsti ir bijuši krietni un atzīti speciālisti, ne velti trīs no viņiem darbu turpinājuši Tērbatā. Gotfrīds Alberts Germanis (1773—1809) Valmierā strādāja no 1800. līdz 1802. gadam un turpmāk bija dabaszinību profesors Tērbatā, ierīkoja universitātes botānisko dārzu un piedalījās daudzās ekspedīcijās. Jau minētā daktera Valtera dēls Pjērs Valters (1795—1874), kas Valmierā strādāja no 1819. līdz 1934. gadam, kļuva par Tērbatas universitātes dzemdniecības, sieviešu un bērnu slimību profesoru. Bet Valmieras pilsētas ārsts no 1834. līdz 1847. gadam Johans Erdmanis (1809—1858) vēlāk bija iekšējās slimību profesors un Tērbatas universitātes klinikas direktors. Savukārt Oto Girgensons (1784—1851) netiecās pēc akadēmiskas karjeras, toties pieticīgos provinces pilsētiņas apstākļos veica ievērojamus pētījumus anatomijā, fizioloģijā un neiroloģijā, izpētīja arī Vidzemes ezeru peldošās salas. Cits Valmieras ārsts Kārlis Lucavs (1850—1923) bija pazīstams entomologs.

Pilsētā strādāja ne vairāk par pāris ārstiem, un tikai šā gadsimta sākumā viņu skaits sāka straujāk augt. Šā laika izcilākais ārsts, Valmieras sabiedriskās dzīves rosinātājs un arī pazīstams mecenāts bija medicīnas doktors Georgs Apinis (1859—1920), kas pilsētā strādāja no 1886. gada. Viņam veltītu grāmatu 1933. gadā publicējis Gustavs Šaurums, Georga Apiņa vārdā nosaukta iela. Ievērojamākais starpkaru posma ārsts bija slimnīcas direktors ķirurgs Alberts Ziediņš (1879—1940).

Bet Valmieras slimnīcas mūžs ir vismaz divus gadsimtus ilgs. 1784. gada dokumentos ir minēts Valmieras hospitālis, kas gan vairāk atbilda patversmes, ne slimnīcas jēdzienam. 1812. gada kara laikā ierīkota lazarete diakonāta namā, taču 1824. gadā ēka nodedusi līdz pašiem pamatiem. Sameklēta cita ēka, taču tā izrādījies nederīga, un jauna slimnīca uzcelta 1844. gadā blakus tā saucamajai Zilajai bastejai. No 1862. līdz 1877. gadam Valmierā vēl darbojusies ārsta Hermana Girgensona psihiatriskā dziednīca.

Jaunu, laikmeta prasībām atbilstošu slimnīcas ēku uzcēla 1914. gadā pēc Georga Apiņa iniciatīvas. Atrodoties pilsētas galvas amatā, viņš organizēja plašu ziedojumu vākšanas kampaņu, kurā pats sniedza krietnāko artavu. Tāpēc 1930. gadā slimnīcas vestibīlā piestiprināta Georgam Apinim veltīta piemiņas plāksne. Šajā slimnīcā bija astoņdesmit vietas ķirurģisko, sieviešu un iekšējās slimību nodaļās. Laikā starp abiem pasaules kariem vēl darbojās Valmieras aprīņa slimnīca (iekšējīgajām un infekcijas slimībām) ar trīsdesmit vietām un viena privātslimnīca ar astoņpadsmit vietām.

Savdabīgs mūžs bija Valmieras pirmajai aptiekai. Tās privilēģiju 1755. gadā Maskavā saņēma jau minētais Johans Volrāts Reihens. Šī aptieka laika gaitā ieguva Vecās aptiekas

Latviešu bēgļu komitejas Valmieras nodaļas lipīgo slimību lazaretis darbinieku grupa, 1916. g.

nosaukumu un mājvietu nemainīja līdz pat 1965. gadam, tā kļūstot par īpatnēju medicīnas vēstures pieminekli. Pie aptiekas bija divi ārstniecības augu dārzi. Līdz 1912. gadam aptieka piederēja dibinātāja tiešajiem pēctečiem piecās paaudzēs, tad kļuva par pirmo komunālo aptieku Baltijā. Tajā no 1886. līdz 1892. un no 1894. līdz 1896. gadam strādājis aptiekārs un revolucionārs Kārlis Pelēkzīrnis (1866—1906), kuru nošāva soda ekspedīcija. 1965. gadā aptieka pārvietota uz citu ēku, tagad tā ir 80. aptieka.

Otru aptieku Valmierā 1786. gadā ierīkoja provizors Johans Ničmanis, taču tā bankrotēja 1801. gadā. Nākamo Valmieras aptieku, kas saukta par Jauno, tad Zvaigžņu aptieku, 1857. gadā atvēra provizors Leonards Antoniuss, tā atradās ēkā Rīgas ielā 35. Namā Diakonāta ielā 2 1922. gadā tika atvērta Gaujas aptieka. Šīs trīs aptiekas nopostītas vai darbību pārtraukušas 1944. gadā karadarbības rezultātā.

Pēc kara atvērtas 1947. gadā — 81. aptieka, 1974. gadā — 206. aptieka.

Rajons

Ielūkojoties pagātnē, Valmieras novads vispirms saistās ar divu izcilu mediķu vārdiem — Rūjienā bērnības un jaunības gadus pavadījis viens no izcilākajiem pasaules ķirurgiem, aseptikas pamatlicējs profesors Ernsts fon Bergmanis (1836—1907), bet Mazsalacā — mikrobiologs akadēmiķis Augusts Kirhenšteins (1872—1963). Taču savus lielos darbus viņi paveikuši citur, tāpēc uzmanība jāpievērš vienkāršajiem darba darītājiem, ierindas ārstiem, kuru mūžs aizritējis lauku doktorātu un slīmnīcu rāmajā gaisotnē.

gadā pārcēlās uz Ukrainu. Viņa vietā nāca medicīnas doktors Frīdrihs Hāns (1799—1880), kas 1831. gadā arī devās uz Ukrainu, kur kļuva par Harkovas universitātes Medicīnas fakultātes dekānu un ginekoloģijas profesoru. Viens pēc otra līdz 1900. gadam Rūjienā strādājuši vēl divpadsmit ārsti, starp kuriem gadsimta vidū pazīstamāki bijuši Jākobs Vitkovskis un Kārlis Petersens, bet uz jaunā gadsimta sliekšņa — Gustavs Beldavs, vairāku tuberkulozei veltītu grāmatu autors.

Mazsalacā pirmais ārsts bija Frīdrihs Viherts, kas drīz pēc ierašanās 1842. gadā nomira, tāpēc viņa vietā stājās

Naukšēnu doktorāts. K. Uskaļa foto, 1936. g.

Ja neņem vērā apriņķa centru, tad novada vecākais doktorāts atradies Rūjienā. 1818. gadā to izveidoja Tērbatas universitātes medicīnas doktors Johans Fokelmanis, kas 1823.

Heinrihs Tondorfs, kas draudzes ārsta amatā nostrādāja gandrīz pusgadsimtu. No 1886. gada Mazsalacā strādāja plašā apkaimē iecienīts ārsts Ernests Rozītis.

Dikļu sanatorija, ap 1940. g.

Nākamais doktorāts radās 1863. gadā Burtniekos, tajā strādāja medicīnas doktors Eduards Šmits, no 1867. gada — medicīnas doktors Arnolds Hildebrants, abi krievu un turku kara dalībnieki, bet no 1877. gada — Aleksandrs Dītrihs, kas doktorātu pārcēla uz Ēķinu.

Budenbrokā pirmais ārsts no 1886. gada bija Johanness Millers, Ķirbeļos no 1889. gada — Arnolds Volfs, Matišos no 1891. gada — Jānis Plāts, bet Rencēnos no 1895. gada — Nikolajs Francis.

Vecākā lauku slimnīca atradusies Rūjienā, diemžēl tās vēsture ir visai neskaidra. Slimnīcu 1854. gadā nodibinājis barons fon Engelharts, trīs gadus vēlāk tajā ārstējušies piecdesmit, bet 1865. gadā — 67 cilvēki. Par turpmāko laiku Sanktpēterburgas arhīvā ziņas iegūt neizdevās, taču 1907. gadā Rūjienas slimnīca minēta atkal — tajā bijušas septiņas vietas. Pirmā pasaules kara laikā Rūjienā atradusies lazarete, par 1922. gadu izdevās atrast ziņas, ka Rūjienas pilsētas slimnīcā esot trīspadsmit vietas. No jauna Rūjienas un apkārtnes slimnīca jau ar 36 vietām ķirurģisko un iekšējo slimību dziedināšanai parādās 1930. gadā, un tās turpmākā darbība jau ir regulāra. Vēl šajā laikā Rūjienā pastāvējusi otra — ārstu Jona un Noltenas privātslimnīca ar septiņām vietām. Mazsalacas slimnīca izveidota 1931. gadā un drīz vien darbību pārtraukusi, lai atjaunotu to pēc kara. Pēc kara 1950. gadā vēl nodibināta Rencēnu, 1952. gadā — Vaidavas, 1957. gadā — Burtnieku un 1959. gadā — Zilākalna slimnīca, taču tās darbību jau pārtraukušas, tāpat kā Vērša slimnīca Urgās.

Dikļu tuberkulozes sanatoriju izveidoja 1937. gadā ar sešdesmit vietām, vēlāk tā pārveidota rehabilitācijas slimnīcā.

Sanatorija "Līči" Kauguru ciemā darbību sākusi 1945. gadā.

Ari aptieku vēsture jāsāk ar Rūjienu. Tur Veco (tagad 131.) aptieku 1841. gadā nodibinājis provizors Kārlis Tītijs, un viņa pēctečiem tā piederējusi līdz 1930. gadam. Rūjienas Jaunā aptieka atvērta 1922. gadā un darbību pārtraukusi 1944. gadā. Vēl no 1905. līdz 1915. gadam Rūjienā pastāvējusi homeopātiskā aptieka, kuru vadījis provizors Kārlis Ruments, tā bija pirmā un līdz šim vienīgā lauku homeopātiskā aptieka Latvijā.

Mazsalacas aptieku 1863. gadā nodibinājis provizors Oskars Brēms, Rencēnu aptieku 1892. gadā — provizors Jūlijs Sanio. Šajā gadā atvērta arī Ēķina aptieka Burtnieku pagastā, taču tās darbība apstājusies 1903. gadā, no jauna aptieka Burtniekos atvērta 1922. gadā. Provizors Kārlis Ore 1896. gadā nodibinājis Matīšu aptieku, provizors Ernests Velme 1897. gadā — Ķirbeļu aptieku, kura divus gadus vēlāk pārcelta uz Meizakilu un sekmīgi darbojas līdz mūsdienām. 1898. gadā ārsts Johanness Millers atvēra Budenbrokas aptieku (pārvaldnieks aptiekāra palīgs Eduards Albrehts), kura 1907. gadā pārcelta uz Dikļiem. Vēl 1902. gadā Ķieģeļu pagasta Zvirgzdē aptieku ierīkojis aptiekāra palīgs Artūrs Bērziņš, vēlāk tā pārcelta uz Rubeni, slēgta 1939. gadā un darbību atjaunojusi 1949. gadā.

Pārējās aptiekas ir jaunākas: Dauguljos no 1925. gada, Naukšēnos — no 1930. gada (ar darbības pārtraukumu no 1942. līdz 1959. gadam), bet Zilākalnā — no 1971. gada.

Dziedniecības avoti un svētvietas, saistītas ar tautas medicīnu senākos laikos, Valmieras rajonā galvenokārt atradušās Gaujas un Salacas tuvumā: Velna ala, Bauņi, Putriņas, Pobrenči, Līgotāji, Zilaiskalns.

Ventspils pilsēta un rajons

Jūras vārtu pilsētas medicīnas tradīcijas sniedzas vismaz četrus gadsimtus tālumā. Jau 1563. gadā Ventspilī sekmīgi strādājis ķirurgs bārdzīnis Tomass Pliks, kas kādā dokumentā minēts kā "pie pilsētas grāvja piederošs" (tur atradusies viņa māja). Nākamais ķirurgs bārdzīnis Johanness Junge 1587. gadā jau kļuvis par Ventspils birģermeistaru, tātad bijis ļoti cienījams cilvēks. Seko daudzi citi, līdz divus gadsimtus vēlāk, 1781. gadā, Ventspilij ir jau savs universitātes izglītību baudījis medicīnas doktors Johans Benedikts Gerhards fon

Višmanis. Aprīķa ārsta postenis tiek izveidots 1796. gadā, pirmais to ieņem Johans Frīdrihs Freimanis, bet par pirmo pilsētas ārstu 1847. gadā kļūst Ludvigs Štēgers. Pagājušajā gadsimtā pilsētā strādāja divi trīs ārsti, bet Pirmā pasaules kara priekšvakarā — jau desmit. Pazīstamāki bija Johans Horlahers (1797—1882) un Izāks Feitelbergs (1863—1941), kas pētījuši vietējos sanitāros apstākļus, kā arī Ernests Buševics (1871—1919) — viņš Ventspilī 1901. gadā nodibinājis pirmo sociāldemokrātu pulciņu.

Ventspils Ventas aptieka, ap 1935. g.

Ugāles doktorāts, ap 1935. g.

Arī lauku apvidos pirmie mediķi bija ķirurgi bārdziņi, piemēram, Piltenē no 1667. gada — Jākobs Gecs, Puzē no 1732. gada — Johans Zulkovskis, Sarkanmuižā no 1764. gada — Filips Vonhāzs, vēl šajā laikā arī Ancē, Vendzavā, Zlēkās, Popē un citur. Medicīnas doktori parādījās vēlāk, un pastāvīgi doktorāti izveidojās Zlēkās 1813. gadā — pirmais ārsts Johans Vībeks, Piltenē 1818. gadā — Johans Mālers,

Popē 1839. gadā — Jakobs Leiens, Zūrās 1863. gadā — Ernsts Grots.

Precīzi datēta ir Ventspils hospitāļa dibināšana — 1567. gada 28. februāris. Tajā bija sešas vietas dzīves pabērnu izmitināšanai, tāpēc pareizāks ir otrs nosaukums — nabagmāja, ko vēl mūsdienās apliecina Nabagu ielas vārds. 1783. gadā ēku pārbūvēja, un vācu draudzes nespējnieku

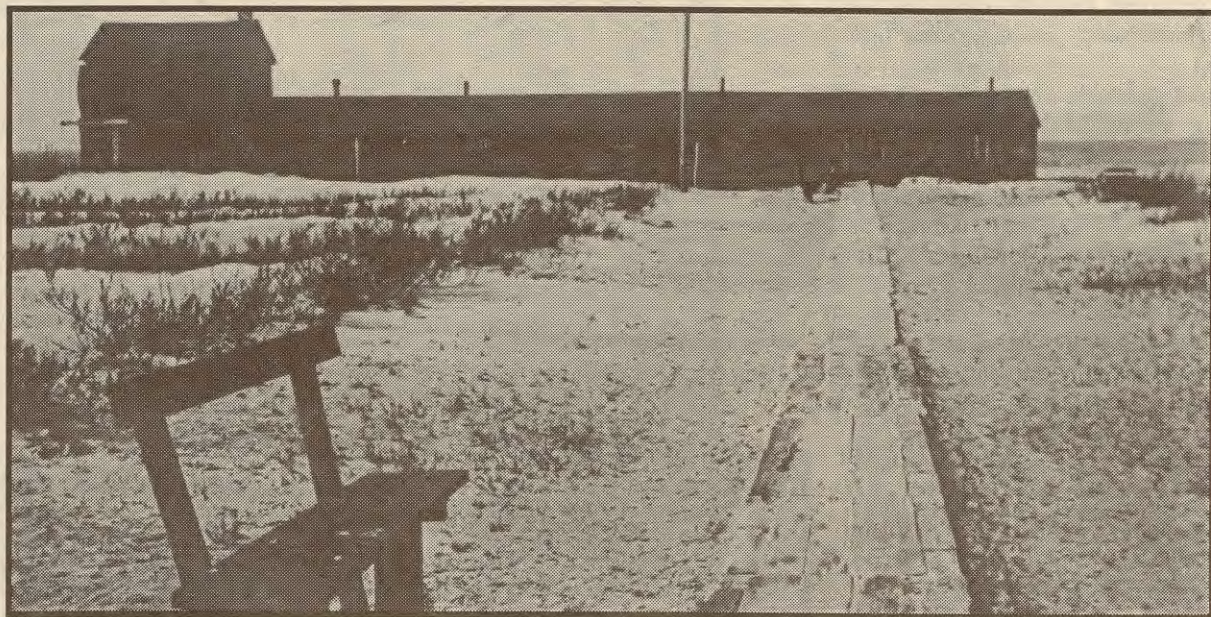

Zlēku aptieka, ap 1930. g.

nams tajā atradās līdz pat 1939. gadam. Senā ēka ir saglabājusies un tagad restaurēta.

Bet mūsdienām tuvāka slimnīca Ventspilī radās 1831. gadā, gatavojoties uzņemt pirmo briesmīgo holeras sērgu. Par laimi, holera līdz pilsētai nenonāca, taču slimnīca palika.

līdz 1939. gadam. Otru aptieku 1904. gadā nodibināja provizors Georgs Pernovs, vēlāk tā saukta par Ventas aptieku. 1923. gadā dibinātā Lauvas aptieka 1942. gadā tika apvienota ar Ventas aptieku pēdējās telpās (tagad 12. aptieka). 1925. gadā tika izveidota slimokasu aptieka, tagad — 13. aptieka.

Ventspils pludmale, ap 1935. g.

1849. gadā tai uzcēla jaunu ēku ar trīsdesmit vietām. Kad tā jau bija galīgi nolietojusies, savienojot un pārbūvējot divas vasarnīcas, izveidoja jaunu slimnīcu ar astoņdesmit vietām, kuru ļoti svinīgi atklāja 1925. gada 27. septembrī ar valsts prezidenta Jāņa Čakstes piedalīšanos. Vēl no 1909. līdz 1939. gadam pastāvēja Ventspils diakoņu slimnīca ar divpadsmit vietām, pēc kara izveidotas ostas un dzelzceļa slimnīcas.

Laukos pirmo slimnīcu ar astoņām vietām 1855. gadā Popē ierīkoja vietējais muižnieks, tajā strādāja medicīnas doktors Viljams Harmzens, taču pēc kāda laika slimnīcas darbība apstājās. Citas slimnīcas Ancē, Piltēnē, Zirās, Ugālē izveidojās jau pēc Otrā pasaules kara, darbību mūsdienās turpina tikai pēdējā.

Pirmās ziņas par Ventspils aptieku atrodamas 1671. gada dokumentos, kuros minēts aptiekārs Mārtiņa Heidemaņa vārds. Taču aptiekas darbībā bija vairāki pārtraukumi, un tā nostabilizējās tikai pēc 1784. gada aptiekāra Joahima Klēvezāla vadībā, kurš saņēma Kurzemes hercoga privilēģiju ar izdevīgu noteikumu, ka otra aptieka pilsētā nav ierīkojama. Vēlāk to sauca par Kaspara aptieku populārā provizora Vilhelma Kaspara (1862—1928) vārdā, kas bijis arī pilsētas ugunsdzēsēju biedrības priekšnieks. Šī aptieka pastāvēja

Vēl no 1930. gada darbojās Ērgļa aptieka, kas tagad jau citās telpās ir 11. aptieka. Jau pēc kara, 1950. gadā, atvērta dzelzceļa aptieka, bet 1967. gadā — 15. aptieka.

Piltēnes aptieku 1811. gadā atvēra provizors Johans Frīdrihs Felknērs, taču trīs gadus vēlāk pārcēla uz Saldu, un no jauna aptieku Piltēnē 1818. gadā nācās ierīkot Ventspils aptiekāram Klēvezālam. Popes aptieku 1887. gadā nodibināja provizors Augusts Buks, Ugāles aptieku 1895. gadā — provizors Oskars Mirāms. Vēlāk atvērtas Ances aptieka — 1925. gadā, Zlēku aptieka — 1927. gadā, Zūru aptieka — 1941. gadā, bet 1926. gadā nodibinātā Apriķu aptieka 1931. gadā pārcelta uz Užavu. Vēl no 1933. līdz 1941. gadam pastāvējusi aptieka Puzē.

Veselīgie klimatiskie apstākļi Baltijas jūras piekrastē jau ap 1830. gadu piesaistīja pirmo pelduviesu uzmanību. Jūras malā veidojās kūrvieta, tika uzcelta peldu iestāde, kūrmāja (kas drīz nodega), plašs vasarnīcu rajons. 1900. gadā pēc Pēterburgas ķirurga profesora Nikolaja Veljaminova (1855—1920) ierosmes dažus kilometrus nostāk pilsētai atklāja Latvijā pirmo bērnu kaulu tuberkulozes sanatoriju, uz kuru veda tramvaja (zirgu dzelzceļa) līnija. Sanatorijas darbība pārtrūka Pirmā pasaules kara laikā, un tagad jau sagruvušo ēku pamati ir ieskaloti jūrā.

Mediķu piemiņas iemūžināšana

Apkopoti dati par īpaši veidotiem vai iezīmētiem memoriālajiem objektiem, kas iedalīti sešās grupās: publiski pieminekļi, piemiņas vietas un plāksnes, kā arī mediķu vārdā nosauktās iestādes, ielas un auditorijas. Sakarā ar straujajiem sabiedrības pārveides procesiem sarakstā iespējamas dažas neprecizitātes.

Pieminekļi

E. fon BERGMANA piemineklis. Rīgā, L. Paegles ielā 1, P. Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja dārzā. Atklāts 1975. g., tēlnieks O. Breģis. Ķirurģiskās aseptikas pamatlicējs profesors Ernsts fon Bergmanis (1836—1907) dzimis Rīgā.

E. fon BERGMANA piemineklis. Rūjienā, vecā pastorāta vietā. Atklāts 1992. g. 5. jūnijā, tēlnieks A. Vārpa. Te bērnībā dzīvojis Ernsts fon Bergmanis.

F. BIDERA piemineklis. Jēkabpils raj., Vīpes pag., pie Daugmales mājām. Atklāts 1989. g. 8. jūlijā, tēlniece V. Dzintare. Te agrākajā Trepes pusmuižā dzimis fiziologs Pēterburgas Zinātņu akadēmijas goda akadēmiķis Tērbatas universitātes rektors profesors Frīdrihs Biders (1810—1894).

A. BIEZIŅA piemineklis. Madonas raj., Sarkaņu pag., pie Dilmaņu mājām (A. Bieziņa muzeja). Atklāts 1989. g. 27. augustā, tēlnieks A. Vārpa. Te dzimis bērnu ķirurgs un ortopēds profesors Aleksandrs Bieziņš (1897—1975).

P. DAUGES piemineklis. Jēkabpils raj., Elkšņu pag., pie Saukas skolas. Atklāts 1972. g., tēlniece I. Krūmiņa, arhitekts U. Berķis. Te dzimis, skolojies un jaunībā strādājis zobārsts, revolucionārs, filozofs un publicists medicīnas zinātņu doktors Pauls Dauge (1869—1946).

K. HELMAŅA piemineklis. Rīgā, L. Paegles ielā 1, P. Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja dārzā. Atklāts 1977. g., tēlnieks K. Dane. Mikrobiologs Kristaps Helmanis (1848—1892) kopā ar O. Kalniņu 1891. g. pierādīja maleīna diagnostiskās īpašības, kas ir izcilākais latviešu mediķu atklājums.

K. HELMAŅA piemineklis. Jelgavā, K. Helmaņa ielā 8, iepretī Veterinārmedicīnas fakultātes ēkai. Atklāts 1989. g. 20. oktobrī, tēlnieks J. Fjodorovs.

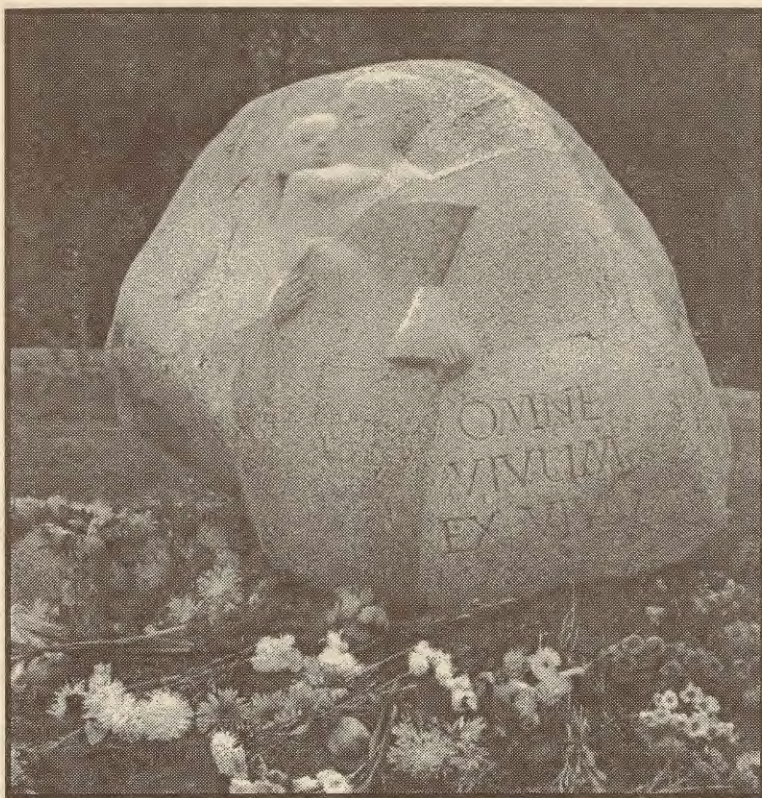
O. KALNIŅA piemineklis. Rīgā, L. Paegles ielā 1, P. Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja dārzā. Atklāts 1982. g., tēlnieks Z. Galūns. Mikrobiologs Oto Kalniņš (1856—1891) kopā ar K. Helmani 1891. g. pierādīja maleīna diagnostiskās īpašības, eksperimentu laikā inficējās un gāja bojā.

A. KIRHENŠTEINA piemineklis. Mazsalacas centrā. Atklāts 1986. g. 20. septembrī, tēlnieks A. Vārpa, arhitekts A. Skalīts. Mikrobiologs LPSR ZA akadēmiķis profesors Augusts Kirhenšteins (1872—1963) dzimis Mazsalacā. Piemineklis demontēts 1990. g. 19. augustā.

I. PAVLOVA piemineklis. Jūrmalā, Ķemeros, pie kūrorta poliklīnikas. Atklāts 1953. g., tēlnieks V. Albergs. Fiziologs akadēmiķis Nobela prēmijas laureāts Ivans Pavlovs (1849—1936) divdesmitajos un trīsdesmitajos gados vairākkārt ieradies Latvijā, tostarp Jūrmalā.

P. Stradiņa piemineklis Rīgā. J. Aldersona foto, 1983. g.

A. Bieziņa pieminēklis. A. Dzeņa foto, 1989. g.

P. STRADIŅA pieminēklis. Rīgā, Pilsoņu ielā 13, P. Stradiņa Republikas klīniskās slimnīcas dārzā. Atklāts 1963. g. 11. jūlijā, tēlniece A. Briede. Ķirurgs, onkologs un medicīnas

vēsturnieks LPSR ZA akadēmiķis PSRS MZA korespondētājloceklis profesors Pauls Stradiņš (1896—1958) slimnīcā strādājis no 1928. g. līdz mūža beigām un ievērojami sekmējis tās izaugsmi.

P. STRADIŅA pieminēklis. Viesītē, skvērā pie vidusskolas. Atklāts 1987. g. 1. novembrī, tēlnieks K. Jansons, arhitekts E. Vecumnieks. Pauls Stradiņš dzimis Viesītē.

E. ŽEIDURA pieminēklis. Alūksnē, Pils ielā 1a, slimnīcas dārzā. Atklāts 1988. g. rudenī, tēlnieks A. Zelčs. Ķirurgs profesors Eduards Žeidurs (1918—1987) no 1949. līdz 1959. g. bija slimnīcas galvenais ārsts.

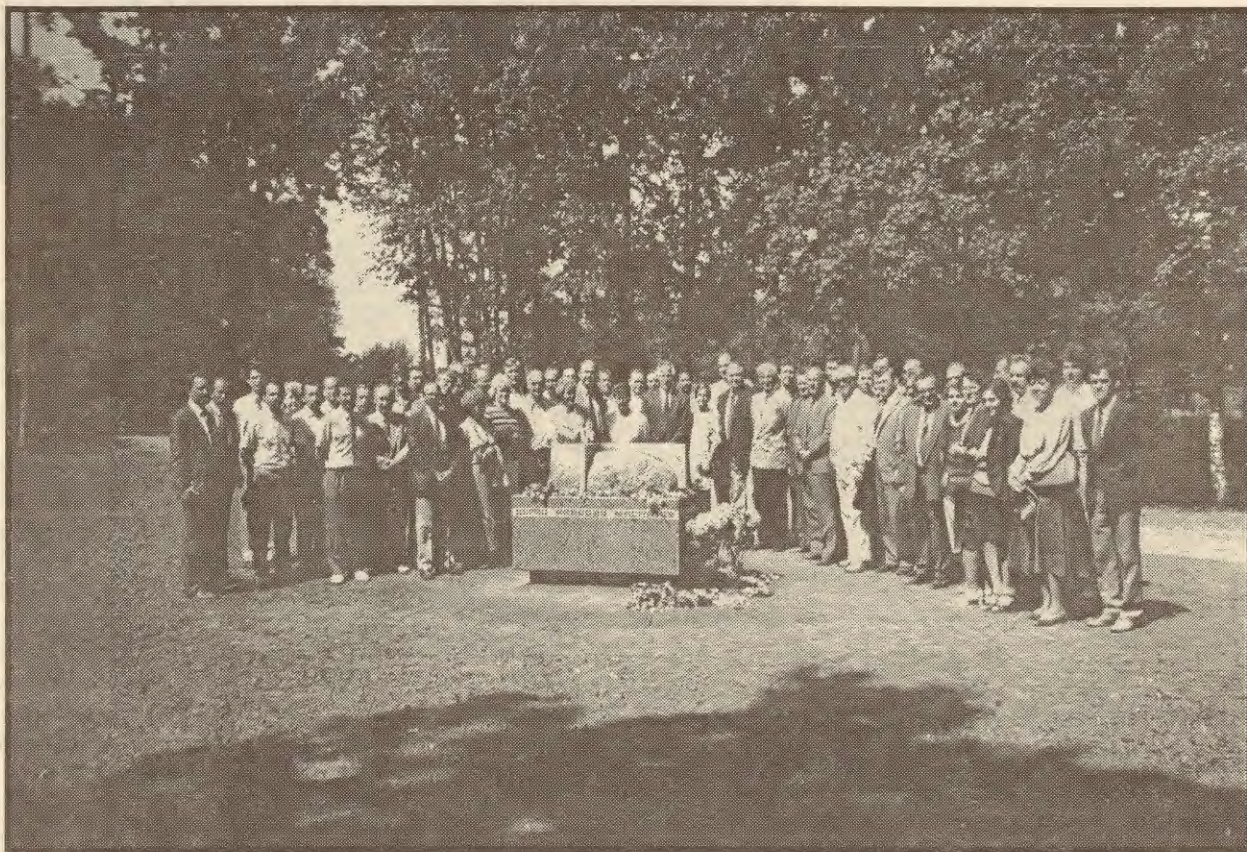
Pieminēklis Ķemeru kūrvietas dibinātājiem un direktoriem. Jūrmalā, parkā pie sanatorijas "Ķemeri". Atklāts 1861. g. 6. jūlijā. Tajā iekalti piecpadsmit cilvēku vārdi, kas sekmējuši kūrvietas izaugsmi (līdz 1955. g.).

Piemiņas vietas

J. BĀRA piemiņas vieta. Kuldīgā, memoriālajā parkā. Piemiņas akmens atklāts 1985. g. 19. oktobrī. Parkā, agrākajā kapsētā apbedīts ārsts un pirmais latviešu valodnieks Juris Bārs (1808—1879), kas Kuldīgā strādājis no 1855. g. līdz mūža beigām.

O. KALNIŅA piemiņas vieta. Gulbenes raj., Lejasciema pag., pie Ratnieku mājām. Piemiņas akmens atklāts 1989. g. 4. novembrī. Te 1856. g. dzimis un bērnībā dzīvojis mikrobiologs Oto Kalniņš.

K. KATLAPA piemiņas vieta. Tukuma raj., Irlavas pag.,

E. fon Bergmāņa pieminēkļa atklāšana Rūjienā. A. Dzeņa foto, 1992. g.

A. Kirhenšteina pieminekļa atklāšana. J. Aldersona foto, 1986. g.

starp slimnīcu un veco doktorātu. Piemiņas akmens atklāts 1992. g. 3. oktobrī. Te no 1923. līdz 1948. g. strādājis ķirurgs un mākslas mecenāts Krišjānis Katlavs (1892—1964).

A. KIRHENŠTEINA piemiņas vieta. Rīgā, A. Kirhenšteina ielā, LZA A. Kirhenšteina Mikrobioloģijas institūta dārzā. Piemiņas akmens atklāts 1984. g. 18. septembrī. Te no 1932. g. atradās Augusta Kirhenšteina dibinātā LU serumstacija, uz kuras bāzes 1946. g. nodibināts Mikrobioloģijas institūts. Akmenī iekalta A. Kirhenšteina devīze "Par zinātnei

vajag degt".

A. KURCIJA piemiņas vieta. Liepājas raj., Priekules pag., Asītē. Piemiņas akmens atklāts 1984. g. 15. septembrī. Te dzimis ārsts un rakstnieks Andrejs Kurcijs-Kuršinskis (1884—1959).

J. LĪBIEŠA piemiņas vieta. Jūrmalā, iepreti sanatorijai "Ķemeri". Piemiņas akmens atklāts 1992. g. 6. jūnijā. Ārsts Jānis Lībietis (1885—1946) no 1928. līdz 1940. un no 1941. līdz 1944. g. bija Ķemeru kūrvietas direktors.

P. Stradiņa pieminekļa atklāšana Viesītē. A. Dzeņa foto, 1987. g.

Piemineklis Ķemeru kūrvieta dibinātājiem un ārstiem

K. PELĒKZIRŅA piemiņas vieta. Ainažos, 1905. gada parkā. Piemiņas akmens atklāts 1962. g. Šajā vietā soda ekspedīcija nošāvusi deviņus revolucionārus, arī vietējo aptiekāru Kārli Pelēkziņi (1866—1906).

BRĀĻU SKRINDU piemiņas vieta. Daugavpils raj., Vaboles pag., pie Liepu Mukāniem. Piemiņas akmens un krusts atklāti 1990. g. 19. oktobrī. Viens nobrāļiem bija ārsts un latgaliešu rakstnieks Antons Skrinda (1881—1918).

P. STRADIŅA piemiņas vieta. Viesītē, skvērā pie nama Raiņa ielā 6. Piemiņas akmens atklāts 1978. g. 14. oktobrī. Šajā vietā atradies ēka, kurā 1896. gadā dzimis Pauls Stradiņš.

A. ŠVANGERADZES un A. ŠVĀNA piemiņas vieta. Kuldīgas raj., Kurmales pag., Kuldīgas un Planīcas ceļa 7. kilometra malā. Piemiņas plāksne uz mūrēta ķieģeļu pamata atklāta 1968. g. Te 1941. g. 5. jūlijā fašisti

nošāva Kuldīgas slimnīcas galveno ārstu Aleksandru Švangeradzi (1905—1941) un sanitāru Arnoldu Švānu (1918—1941).

BALDONES kūrvieta piemiņas akmens. Rīgas raj., Baldones ciemata centrā. Atklāti 1986. g. Vienā akmenī minēts, ka Baldones sēravots izmantots no 1186. g., otrā — ka kūrvieta dibināta 1796. g.

BERNĀTU kūrvieta akmens, Liepājas raj., Nīcas pag., Bernātu kāpu joslā. Atklāts 1928. g. 16. septembrī, pieminot, ka 1924. g. 27. septembrī valsts prezidents J. Čakste teicis: "Te ir jābūt kūrortam!"

MAZIRBES mēra akmens. Talsu raj., Kolkas pag. Mazirbē, pie Pakalnu mājām. Trīs akmens ar latīņu valodā iekaltu tekstu te novietoti 18. gs. sākumā, pieminot 1710. g. Lielā mēra izraisīto postu.

Piemiņas plāksnes

Piemiņas plāksne **J. ALKSNIM**. Liepājā, pie ēkas Graudu ielā 28. Atklāta 1990. g. 22. augustā. Šo ēku kā privātklīniku 1912. g. uzcēlis ķirurgs profesors Jēkabs Alksnis (1870—1957) un tajā dzīvojis un strādājis līdz 1914. g. un no 1918. līdz 1920. g.

Piemiņas plāksne **G. APINIM**. Valmierā, slimnīcas ēkā Bastiones ielā 24. Atklāta 1930. g. Medicīnas doktors Georgs Apinis (1859—1920) bija slimnīcas celtniecības iniciators 1914. g.

DŽ. ĀRMITSTEDA bareljefs. Rīgā, Vienības gatvē 45, pie Republikas bērnu klīniskās slimnīcas administratīvā korpusa. Piestiprināts 1899. g., aizmūrēts 1959. g., attīrīts 1989. g. jūnijā. Džeimss Ārmitsteds (?—1879), tirgotājs un mecenāts, novēlējis līdzekļus slimnīcas

O. Kalņa piemiņas akmens. A. Viksnas foto, 1990. g.

K. Katlapa piemiņas akmens iesvētīšana. A. Džeņa foto, 1992. g.

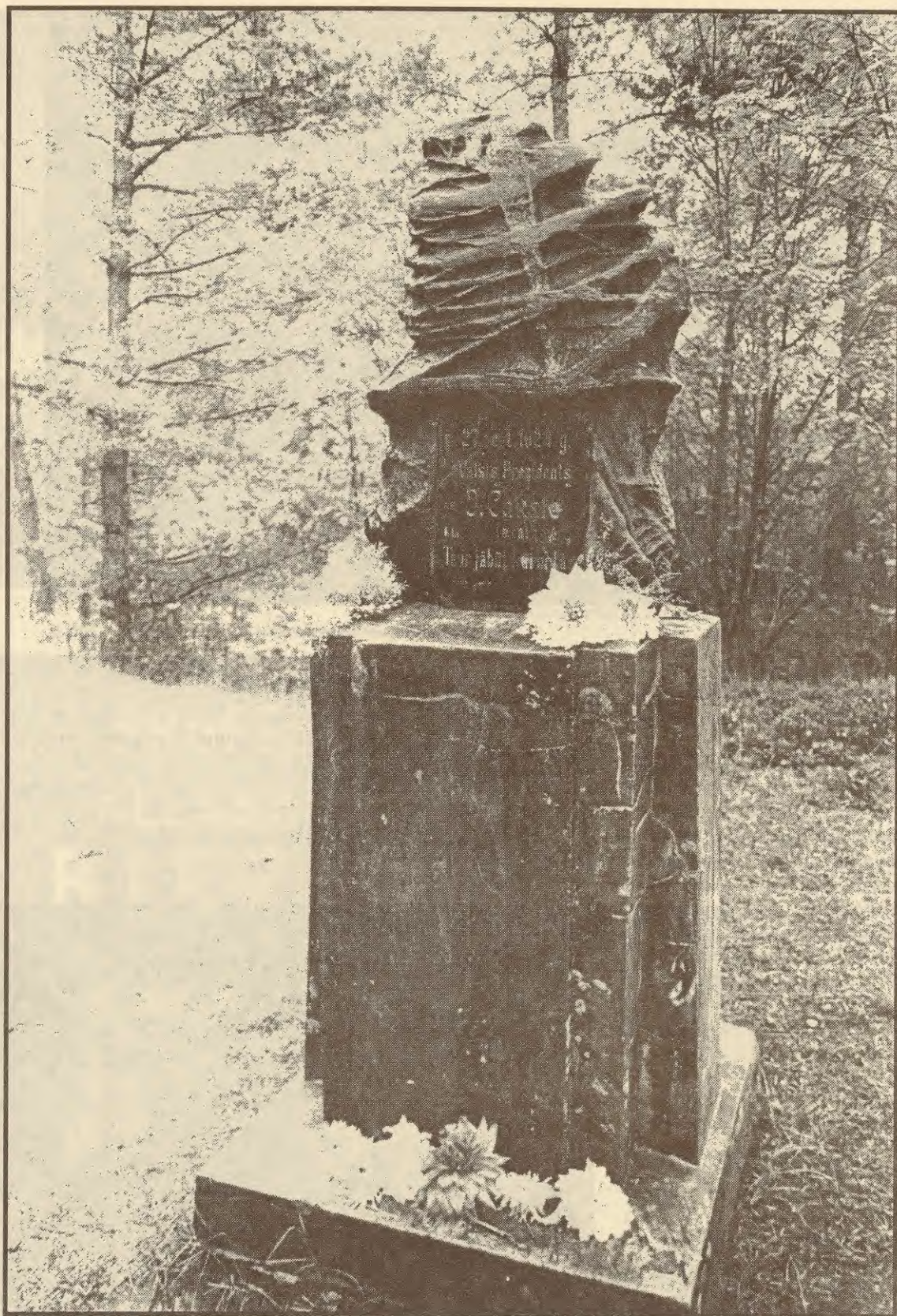
celtniecībai, kas kādu laiku saukusies viņa vārdā.

Piemiņas plāksne **K. BARONAM**. Siguldā, pie Turaidas Dainu mājām. Atklāta 1985. g. 19. oktobrī. Te no 1922. g.

līdz 1944. g. vasarās dzīvojis stomatologs profesors Kārlis Barons (1865—1944), 1922. g. arī viņa tēvs folklorists Krišjānis Barons.

J. Libieša piemiņas akmens atklāšana. A. Viksnas foto, 1992. g.

Bernātu kūrvieta akmens. A. Viksnas foto, 1990. g.

Piemiņas plāksne **K. BARONAM**. Rīgā, pie ēkas Stabu ielā 9. Atklāta 1991. g. 10. maijā. Te no 1922. līdz 1944. g. strādājis Kārlis Barons.

Piemiņas plāksne **A. BERTUŠAM u.c.** Bauskā, pie ēkas Rīgas ielā 8. Atklāta 1989. g. maijā. Agrākajā pilsētas skolā starp citiem ievērojamiem audzēkņiem mācījies arī

mikrobiologs Alfrēds Bertušs (1849—1890), kas miris pēc inficēšanās eksperimentu laikā.

Piemiņas plāksne **A. BĒRZIŅAM**. Valmierā, slimnīcas ēkā Bastionas ielā 24. Atklāta 1964. g. Ķirurgs Artūrs Bērziņš (1918—1963) bija slimnīcas galvenais ārsts no 1944. g. līdz mūža beigām.

P.Stradiņapiemiņasakmens.J.Aldersonafoto,1986.g.

Piemiņasplāksne **A. BIEZIŅAM**. Madonas raj., Sarkaņu pag., pie Aleksandra Bieziņa muzeja ēkas. Atklāta 1990. g. 8. septembrī.

Piemiņasplāksne **N. BURDENKO** un **Z. JERMOļJEVAI**. Daugavpili, pie ēkas Gogoļa ielā 1/3. Atklāta 1988. g. 24. oktobrī. Te atradies kara hospitālis, kurā 1944. un 1945. g. pirmoreiz lietots padomju penicilīns ķirurga akadēmiķa Nikolaja Burdenko (1876—1946) un mikrobioloģes PSRS MZA akadēmiķes profesores Zinaidas Jermoļjevas (1898—1974) vadībā.

Piemiņas plāksne **P. DAUGEM**. Rīgā, pie ēkas J. Kupala ielā 16. Atklāta 1979. g. 19. oktobrī. Pauls Dauge te dzīvojis 1945. un 1946. g.

Piemiņas plāksne **V. DERUMAM**. Jēkabpilī, pie ēkas Rīgas ielā 211. Atklāta 1989. g. 8. jūlijā. Šajā ēkā no 1931. līdz 1938. g. dzīvojis paleopatologs un rakstnieks medicīnas zinātņu doktors Vilis Derums (1899—1988), literārajā pseidonīmā

Vilis Zemgars.

Piemiņas plāksne **L. DŽERIŅAM**. Apē, pie slimnīcas ēkas. Atklāta 1988. g. Ķirurgs Leons Džeriņš (1915—1972) bija slimnīcas galvenais ārsts no 1950. g. līdz mūža beigām.

Piemiņas plāksne **Ā. ELKSNEI**. Jēkabpilī, pie Ainavu mājām Krustpils nomalē. Atklāta 1988. g. 5. februārī. Te bērnībā dzīvojusi ārste un dzejniece Ārija Elksne (1928—1984).

Lielais Mazirbes mēra akmens. A. Priedīša foto, 1977. g.

Piemiņas plāksnes atklāšana J. Alksnim. A. Dzeņa foto, 1990. g.

PROFESORA ALEKSANDRA BIEZIŅA MUZEJS

HIC LOCUS EST. UBI PROFESSOR
ALEXANDER BIEZINS - PRINCEPS
IN RE CHIRURGICA INFANTUM
LATVIAE - DIE XXI AUGUSTI
A. MDCCCXCVII NATUS EST.
EIUS DOMUS PATRIA „DILMANI”
BENEFICIO FAMILIAE AGRICOLARUM
SUI PAGI ET MEDICORUM NOSTRAE
REI PUBLICAE RENATA EST.

Piemiņas plāksne A. Bieziņam. A. Dzeņa foto, 1990. g.

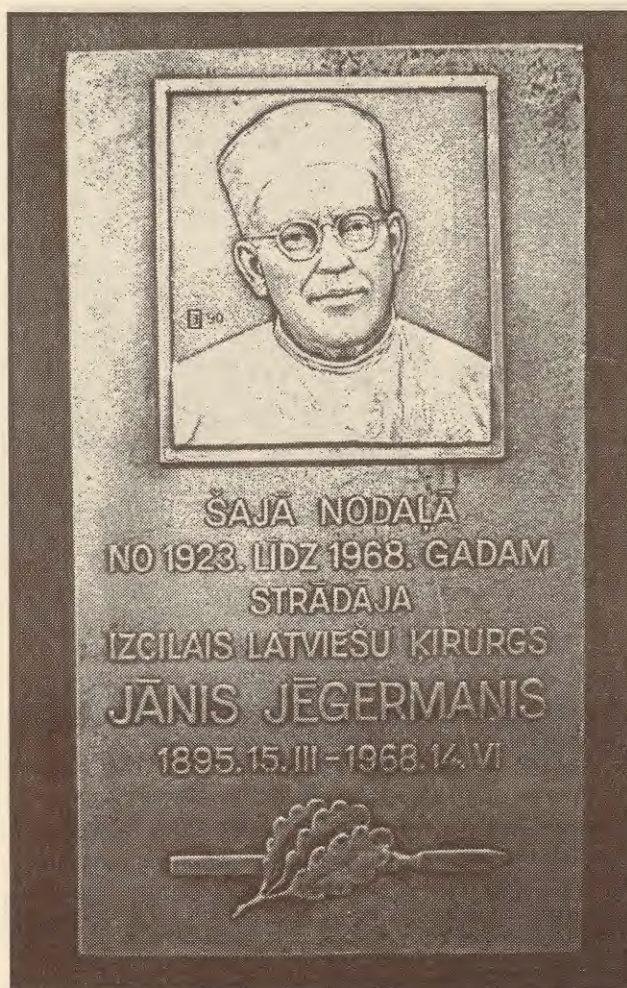
Piemiņas plāksne **E. FRANCMANIM**. Dobelē, pie slimnīcas ēkas Brīvības ielā 11. Atklāta 1988. g. Slimnīcu 1919. g. dibinājis un līdz 1950. g. vadījis ķirurgs Edgars Francmanis (1878—1954).

Piemiņas plāksne **A. FREIMANIM**. Valmierā, slimnīcas ēkā Jumaras ielā 195. Atklāta 1986. g. 23. maijā, ar portretu, tēlnieks A. Vārpa. Ķirurgs Alvils Freimanis (1929—1984) Valmierā strādājis no 1953. g. līdz mūža beigām.

Piemiņas plāksne **V. GAVARAM unp. STRUVEM**. Rēzeknē, pie slimnīcas ēkas Sporta ielā 41. Atklāta 1991. g. 16. jūnijā, pieminot sarkanā terora upurus ārstus Valdi Gavaru (1896—1941) un Paulu Struvi (1891—1941).

Piemiņas plāksne **D.H. GRINDELIM**. Rīgā, Slokas ielā, Āgenskalna kapos, pie Grindeļu dzimtas kapličas. Savam dibinātājam sakarā ar biedrības simtgadi 1903. g. nolikusi Rīgas Farmaceiņu biedrība. Pirmais latviešu dabaszinātnieks, ķīmiķis, farmaceits un ārsts Pēterburgas Zinātņu akadēmijas korespondētājloceklis Tērbatas universitātes rektors profesors Dāvids Hieronīms Grindelis (1776—1836) apbedīts šajā kapličā.

N. HIMZEĻA epitāfija. Rīgā, Doma laukumā 1, Doma dienvidu jomā pie trešā pilona, piestiprināta 18. gs. Medicīnas doktors Nikolajs Himzelis (1729—1764) savācis plašu kolekciju, uz kuras pamata 1773. g. dibināts tag. Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs.

J. Jēgermaņa piemiņas plāksne.

Piemiņas plāksne **L. HIRŠMANIM**. Tukumā, pie slimnīcas ēkas. Atklāta 1984. g. 14. septembrī. Harkovas oftalmologs profesors Leonards Hiršmanis (1839—1921), kas dzimis Tukumā, savā dzīvē pieņēmis vienu miljonu pacientu.

Piemiņas plāksne **J. JĒGERMANIM**. Rīgā, Bruņinieku ielā 5, 1. slimnīcas 10. nodaļā. Atklāta 1990. g. 28. martā, ar portretu, tēlnieks J. Strupulis. Ķirurgs Jānis Jēgermanis (1895—1968) te strādājis no 1923. g. līdz mūža beigām.

Piemiņas plāksne **P. KALNIŅAM**. Jēkabpils raj., Rubenų pag., pie Upesdebesnieku mājām. Atklāta 1984. g. 22. decembrī. Agrāko doktorātu cēlis un tajā strādājis ārsts un kultūras darbinieks Pēteris Kalniņš (1865—1899).

Piemiņas plāksne **D. KALVELIM**. Rīgā, Dzirciema ielā 20, LMA Stomatoloģijas klinikas ēkā. Atklāta 1989. g. 1. decembrī, ar portretu, tēlnieks E. Rozentāls. Te no 1968. g. līdz mūža beigām strādājis stomatologs profesors Dominiks Kalvelis (1903—1988).

Piemiņas plāksne **J. KEGI**. Alūksnē, pie ēkas O. Vācieša ielā 2a. Atklāta 1989. g. 6. augustā. Te par slimnīcas direktoru no 1938. līdz 1944. g. strādājis ķirurgs Jānis Kegi (1906—1979).

Piemiņas plāksne **J. G. KĒNIGAM**. Jēkabpils raj., Variešu pag., pie Ungurmuižas Rožkalnu mājām. Atklāta 1991. g. 22. oktobrī. Te dzimis dabaspētnieks un ceļotājs medicīnas doktors Johans Gerhards Kēnigs (1728—1785).

Piemiņas plāksne **A. KIRHENŠTEINAM**. Mazsalacā, pie vidusskolas saimniecības ēkas. Atklāta 1973. g., 1982. g. pārvietota uz ēkas gala sienu. Te 1872. g. dzimis

Augusts Kirhenšteins.

Piemiņas plāksne **A. KIRHENŠTEINAM**. c. Mazsalacā, pie agrākās draudzes skolas ēkas. Atklāta 1987. g. 1. septembrī. Plāksnē minēti skolas izcilākie audzēkņi, arī Augusts Kirhenšteins.

Piemiņas plāksne **A. KIRHENŠTEINAM**. Limbažos, pie ēkas Jūras ielā 35. Atklāta 1972. g. Te no 1903. līdz 1905. g. dzīvojis Augusts Kirhenšteins.

Piemiņas plāksne **A. KIRHENŠTEINAM**. Daugavpilī, pie ēkas P. Leibča ielā 72. Te 1944. g. rudenī dzīvojis Augusts Kirhenšteins.

Piemiņas plāksne **A. LAUKMANIM**. Valmieras raj., bij. Dikļu sanatorijā. Atklāta 1989. g. Sanatorijas galvenais ārsts no 1944. g. līdz mūža beigām bija ftiziātrs Andrejs Laukmanis. (1904—1974).

Piemiņas plāksne **J. LEJNIEKAM**. Jēkabpils raj., Dunavas pag., pie aptiekas. Atklāta 1989. g. 19. maijā. Agrākajā doktorātā mūža nogalē dzīvojis ārsts un rakstnieks Jānis Lejnietis (1876—1938), literārajā pseidonīmā Visvaldis.

Piemiņas plāksne **A. MAČABELI**. Rīgā, Dunties ielā 12/22, pie Latvijas Traumatoloģijas un ortopēdijas zinātniskās pētniecības institūta 3. korpusa. Atklāta 1971. g. Ķirurgs profesors Arčils Mačabeli (1905—1960) bija institūta dibinātājs 1946. g. un direktors līdz 1955. g.

Piemiņas plāksne **N. PIROGOVAM**. Rīgā, Hospitāļa ielā, pie kara hospitāļa galvenā korpusa. Atklāta 1968. g., ar portretu. Ķirurgs Pēterburgas Zinātņu akadēmijas korespondētājloceklis profesors Nikolajs Pirogovs (1810—1881) hospitālī ārstējies un strādājis 1835. g.

Piemiņas plāksnes atklāšana V. Derumam.
J. Aldersona foto, 1989. g.

Piemiņas plāksnes atklāšana Ā. Elksnei. A. Dzeņa foto, 1988. g.

Piemiņas plāksne **M. PORNIECEI**. Ventspilī, Pils ielā 2, pie poliklīnikas ēkas. Atklāta 1990. g. 18. jūlijā. Te no 1919. līdz 1957. g. strādājusi ginekoloģe Marija Porniece (1891—1958).

Piemiņas plāksne **A. REKAŠOVAM**. Ludzā, pie ēkas A. Rekašova ielā 31. Atklāta 1988. g. 28. oktobrī, ar portretu. Te dzīvojis terapeits Aņisims Rekašovs (1859—1955), kas Ludzā strādājis no 1884. g. līdz mūža beigām, pavisam 71 gadu.

Piemiņas plāksne **K. RUDZĪTIM**. Rīgā, pie ēkas Āgenskalna ielā 11. Atklāta 1992. g. 19. decembrī. Te no 1935. g. līdz mūža beigām dzīvojis terapeits profesors Kristaps Rudzītis (1899—1978).

Piemiņas plāksne **M. RUSMANEI u.c.** Valmieras raj., Sēļu pag., pie skolas. Atklāta 1980. g. Plāksnē minēti četri revolucionāri, kas mācījušies skolā, arī ķirurgs medicīnas zinātņu kandidāte Milda Rusmane (1901—1977).

Piemiņas plāksne **K. SEGLIŅAM**. Rīgas raj., Stopiņu pag. Upeslejās, Republikas tuberkulozes dispansera stacionāra vestibilā. Atklāta 1991. g. 29. jūnijā, ar portretu, tēlnieks O. Skarainis. Ftiziokirurgs medicīnas zinātņu kandidāts Kārlis Segliņš (1904—1982) bija stacionāra celtniecības iniciators un strādāja tajā no 1974. g. līdz mūža beigām.

Piemiņas plāksne **P. STRADIŅAM**. Viesītē, pie ēkas Raiņa ielā 14. Atklāta 1986. g. 31. maijā, ar portretu, tēlniece L. Novožņeca. Te bērnībā dzīvojis Pauls Stradiņš.

Piemiņas plāksne **P. STRADIŅAM**. Rīgā, pie ēkas Ventspils ielā 19. Atklāta 1981. g. 16. janvārī. Te no 1932. g. līdz mūža beigām dzīvojis Pauls Stradiņš.

Piemiņas plāksne **P. STRADIŅAM**.

Jūrmalā, Lielupē, pie ēkas Meža prosp. 50. Atklāta 1986. g. 17. janvārī. Te no 1939. g. līdz mūža beigām vasarās dzīvojis Pauls Stradiņš.

Piemiņas plāksne **E. ŠURPEM**. Jūrmalā, Jaundubultos, pie ēkas Amatas ielā 7. Atklāta 1978. g. Te 1919. g. dzīvojis ārsts un revolucionārs profesors Eduards Šurpe. (1891—1975).

Piemiņas plāksne **I. VĀKAI**. Ventspilī, slimnīcas ēkā Vasarnīcu ielā 21, pie operāciju zāles ieejas. Atklāta 1990. g. 18. jūlijā. Te no 1927. līdz 1978. g. strādājusi operāciju māsa Irma Vāka (1909—1985).

Piemiņas plāksne **T. VEKMANIM**. Ventspilī, Vasarnīcu ielā 21, slimnīcas ķirurģiskajā korpusā. Atklāta 1990. g. 18. jūlijā. Te no 1956. līdz 1978. g. strādājis ķirurgs

Piemiņas plāksnes atklāšana A. Rekašovam. O. Čekmarenko foto, 1988. g.

Piemīņas plāksnes atklāšana J. Lejnīkam. A. Dzeņa foto, 1988. g.

Teodors Vekmanis (1912—1981).

Piemīņas plāksne **N. ZANDBERGAM**. Liepājā, pie ēkas Republikas ielā 13. Atklāta 1990. g. 4. aprīlī. Te no 1922. g. līdz mūža beigām dzīvojis ķirurgs Nikolajs Zandbergs (1891—1960).

Piemīņas plāksne **E. ZEMMERAM**. Valmierā, pie ēkas L. Paegles ielā 11. Atklāta 1983. g. 1. novembrī. Te no 1896. g. līdz mūža beigām dzīvojis pirmais latviešu mikrobiologs profesors Eižens Zimmers (1843—1906).

Piemīņas plāksne **M. ZIKAM**. Liepājā, pie ēkas Vīrsnieku ielā 13. Atklāta 1989. g. 15. decembrī. Te no 1964. g. līdz mūža beigām dzīvojis ķirurgs Maksims Ziks (1904—1986).

Piemīņas plāksne **M. ZĪLEM**. Rīgā, pie ēkas Elizabetes ielā 63. Atklāta 1992. g. 27. augustā. Te no 1924. līdz 1938. g. dzīvojis terapeits un filozofs profesors Mārtiņš Zīle (1863—1945).

Piemīņas plāksne **J. ŽUKOVSKIM**. Ventspilī, pie slimnīcas ēkas Vasarnīcu ielā 21. Atklāta 1990. g. 18. jūlijā. Te no 1945. g. līdz mūža beigām strādājis ķirurgs Jānis Žukovskis (1910—1977).

Piemīņas plāksne **PELĒKAJĀMMĀSĀM**. Rīgā, Kalēju ielā 9/11, pie 2. korpusa. Piestiprināta 1860. g. Ēka 1488. g. uzcelta pelēko māsu patversmei (hospitālim).

ŽĒLSIRDĪGO MĀSU EPITĀFIJA. Krāslavā, katoļu baznīcā pie pirmā pilona labajā pusē. Piestiprināta 19. gs. Žēlsirdīgo māsu kopiena no 1789. līdz 1864. g. uzturēja vietējo slimnīcu.

Piemīņas plāksne **1905. G. REVOLUCIONĀRU SARKANĀ KRUSTA PUNKTAM**. Saldū, pie ēkas 5. augusta ielā 9. Atklāta 1955. g.

Piemīņas plāksne **FAŠISTU NOGALINĀTAJIEM MEDICĪNAS DARBINIEKIEM**. Kuldīgā, pie slimnīcas ēkas Liepājas ielā 37. Atklāta 1964. g. Plāksnē minēti Otrā pasaules kara laikā bojā gājušie slimnīcas darbinieki ārsti Zigmunds

Hozioskis, Aleksandrs Švangeradze, kā arī Arnolds Švāns, Vera Geceviča un Ernests Tinte.

Piemīņas plāksne **MEDICĪNAS DARBINIEKIEM**. Liepājā, pie slimnīcas ēkas Dārtas ielā 31. Atklāta 1986. g. 1941. g. jūnijā slimnīcā galvenā ārsta Jāņa Kosas vadībā sniegta palīdzība sešsimt ievainotajiem.

Piemīņas plāksne **HOSPITĀLIM**. Daugavpilī, L. Dārza ielā 62, pie psihiatriskās slimnīcas ēkas. Atklāta 1989. g. 26. jūlijā. Te no 1944. līdz 1951. g. atradās kara invalīdu hospitālis.

Iestādes

N. BURDENKO RĪGAS 1. KLĪNISKĀ ĀTRĀS MEDICĪNIS-KĀS PALĪDZĪBAS SLIMNĪCA. Rīgā, Bruņinieku ielā 5. Nosaukta 1976. g. sakarā ar Nikolaja Burdenko simtgadi. Slimnīcā 1905. g. viņš bija students praktikants. N. Burdenko vārds noņemts 1990. g. 24. augustā.

P. DAUGES RĪGAS 1. MEDICĪNAS SKOLA. Rīgā, Mičurina ielā 37. Nosaukta 1969. g. sakarā ar Paula Dauges simtgadi. P. Dauges vārds noņemts 1992. g.

LZA A. KIRHENŠTEINA MIKROBIOLOĢIJAS INSTITŪTS. Rīgā, A. Kirhenšteina ielā. Nosaukts 1963. g. pēc institūta dibinātāja Augusta Kirhenšteina nāves.

P. STRADIŅA MEDICĪNAS VĒSTURES MUZEJS. Rīgā, L. Paegles ielā 1. Nosaukts 1958. g. pēc muzeja dibinātāja Paula Stradiņa nāves.

P. STRADIŅA REPUBLIKAS KLĪNISKĀ SLIMNĪCA. Rīgā, Pilsoņu ielā 13. Nosaukta 1958. g. pēc Paula Stradiņa nāves. Viņš ievērojami sekmējis slimnīcas izaugsmi.

P. STRADIŅA RĪGAS 2. MEDICĪNAS SKOLA. Rīgā, Pilsoņu ielā 13. Nosaukta dibinātāja vārdā 1989. g. 12. septembrī sakarā ar skolas piecdesmitgadi.

Ielas

G. APIŅA iela Valmierā. Atjaunots ielas agrākais nosaukums, kas no 1951. līdz 1989. g. saucies par 1. Maija ielu.

E. BERGMAŅA iela Rīgā. 1987. g. precizēts Bergmaņa ielas nosaukums.

A. BIEZIŅA iela Rīgā. Nosaukta 1986. g.

E. FRANCMANĀ iela Dobelē. 1990. g. pārdēvēta daļa no agrākās P. Stučkas ielas.

K. HELMAŅA iela Jelgavā. 1986. g. pārdēvēta agrākā Kultūras iela.

K. HELMAŅA iela Siguldā.

K. HELMAŅA taka Tērvetē, Dobeles raj. Ierīkota 1973. g. uz Kristapa Helmaņa kapu Kalnamuižas kapsētā. Kokgriezumā darināti rādītāji ar zinātnieka portretu un viņa darbu citātiem.

HIPOKRATA iela Rīgā. 1992. g. pārdēvēta P. Dauges iela, kura vārdā tā saucies no 1977. g. Sengrieķu ārstu Hipokratu (460—377 vai 356 p.m.ē.) uzskata par zinātniskās medicīnas tēvu.

J. KOSAS iela Liepājā. 1945. g. pārdēvēta agrākā Dārtas iela, uz kuras atrodas slimnīca. Tajā otolaringologa un veselības aizsardzības organizatora Jāņa Kosas (1894—1941) vadībā 1941. g. jūnijā tika sniegta palīdzība ievainotajiem. Dārtas ielas nosaukums atjaunots 1991. g.

A. KIRHENŠTEINA iela Rīgā. Nosaukta 1983. g., ved gar LZA A. Kirhenšteina Mikrobioloģijas institūtu.

J. LĪBIEŠA aleja Jūrmalā, Ķemeru. Nosaukta 1988. g.

A. LOZINSKA aleja Jūrmalā, Ķemeru. Nosaukta 1988. g. Balneologs profesors Aleksandrs Lozinskis (1868—1961) no 1904. līdz 1915. g. bija Ķemeru kūrvietas direktors.

A. REKAŠOVA iela Ludzā. 1988. g. pārdēvēta agrākā Majakovska iela, kas pirms kara saucies Doktoru iela, jo gadsimta sākumā uz tās dzīvojuši abi pilsētas ārsti Anisims Rekašovs un Mihails Bedržickis.

K. RUDZIŠA aleja Jūrmalā, Ķemeru. Nosaukta 1988. g. Terapeits profesors Kristaps Rudzītis (1899—1978) sekmējis Ķemeru dziedniecisko faktoru izpēti.

V. RUĢĒNA iela Talsos. 1990. g. pārdēvēta agrākā Slimnīcas iela. Ķirurgs Voldemārs Ruģēns (1895—1983) sekmējis medicīnas

izaugsmi Talsos.

BRĀĻU SKRINDU iela Rēzeknē. Padomju ielai 1989. g. atjaunots pirmskara nosaukums.

P. STRADIŅA iela Jūrmalā, Lielupē. 1986. g. pārdēvēta agrākā 16. līnija, kas veda gar Paula Stradiņa vasarnīcu.

P. STRADIŅA iela Ventspilī. Nosaukta 1958. g.

Auditorijas

K. BARONA auditorija. Rīgā, Dzirciema ielā 16, LMA galvenajā korpusā. Nosaukta 1988. g.

A. BIEZIŅA auditorija. Rīgā, Dzirciema ielā 16, LMA galvenajā korpusā. Nosaukta 1988. g.

E. BURTNIEKA auditorija. Rīgā, Pilsoņu ielā 13, P. Stradiņa Republikas kliniskajā slimnīcā. Nosaukta 1975. g. Te lekcijas lasījis terapeits PSRS MZA korespondentā-loceklis profesors Ernests Burtņieks (1898—1958), pirmais RMI rektors.

M. Ziles piemiņas plāksne. A. Dzeņa foto, 1992. g.

D.H. GRINDEĻA auditorija. Rīgā, Dzirciema ielā 16, LMA galvenajā korpusā. Nosaukta 1988. g.

HIPOKRATA auditorija. Rīgā, Dzirciema ielā 16, LMA galvenajā korpusā. Nosaukta 1988. g.

V. KALBERGA auditorija. Rīgā, Kronvalda bulv. 9,

anatomikumā. Nosaukta 1984. g. Te lekcijas lasījis anatoms profesors Vasilijs Kalbergs (1893,—1983), RMI rektors.

P. STRADIŅA auditorija. Rīgā, Pilsoņu ielā 13, P. Stradiņa Republikas kliniskajā slimnīcā. Nosaukta 1975. g. Te lekcijas lasījis Pauls Stradiņš.

Mediķu apbedījuma vietu saraksts

Viduslaikos sabiedrība pazīstamus cilvēkus, tostarp ārstus, parasti apbedīja baznīcās un klosteros. Rīgas Doma dienvidu jomā, piemēram, pie trešā piona ir saglabājusies ārstam un kolekcionāram Nikolajam Himzelim (1729—1764) veltīta kokgriezumā darināta krāsota epitāfija. Sanitāru apsvērumu dēļ 1772. gadā apbedīšanu baznīcās noliedza un ārpus pilsētas robežām ierīkoja kapsētas. Tā Rīgas Lielie kapi ierīkoti 1773. gadā, aptuveni tajā pašā laikā arī Āgenskalna (Mārtiņa) kapi Pārdaugavā un nedaudz vēlāk — Torņakalna kapi (šīs trīs kapsētas mūsdienās jau slēgtas). Rīgas Matīsa kapi izveidoti 1871. gadā, Meža kapi — 1913. gadā, Šmerļa kapi — 1928. gadā, Raiņa kapi — 1929. gadā un tamlīdzīgi.

Laika gaitā daudzas kapsētas bieži postītas, it īpaši pēdējā kara un daļēji arī pēckara gados. Piemēram, karadarbībā tika izpostītas Jelgavas kapsētas. Rīgas Lielajos kapos sakarā ar komunikāciju izbūvi teritorijā un pārveidošanu parkā vairs nav atrodamas Latvijas Universitātes rektora oftalmologa profesora Jāņa Ruberta (1874—1934), patoanatora profesora Romana Adelheima (1881—1938), savulaik vadošā Rīgas ķirurga Ādolfa Bergmaņa (1855—1922) un citu pēdējās atdusas vietas. Relatīvi nesen, pirms gadiem desmit divdesmit, izdusi arī pirmās latviešu sievietes ārstes Klāras Hibšmanes (1878—1946) apbedījuma vieta Rīgas Meža kapos un Baltijas medicīnas vēstures klasiķa Izidora Brensona (1854—1928) kaps ar divmetrīgu melna marmora pieminekli Šmerļa kapos, savukārt Liepājas Līvas kapos vairs nav atrodama biologa medicīnas doktora Paula Lakševica (1865—1936) apbedījuma vieta un tamlīdzīgi. Šādus gadījumus varbūt līdzētu novērst sistematiska kapu uzskaitē un to iekļaušana kultūras pieminekļu skaitā, par kuru saglabāšanu vismaz formāla juridiska atbildība jāuzņemas vietējām varas iestādēm.

Ņemot vērā šo sarakstu, konkrēti atlasē kritēriji nepastāvēja. Orientācijai tika izmantotas personālijas, kas ietvertas Populārās medicīnas enciklopēdijas trešā izdevuma (1985. gadā) biogrāfiskajā pielikumā. Taču uzmanība tika pievērsta arī kapu pieminekļu mākslinieciskajam veidojumam, balstoties 1984. gadā publicētajā Latvijas vēstures un kultūras pieminekļu sarakstā. Tajā ietvertie pieminekļi turpmākajā tekstā apzīmēti ar indeksiem **Rm** (republikas nozīmes mākslas piemineklis) un **Rv** (republikas nozīmes vēstures piemineklis).

Sarakstā ietverti tikai tie objekti, par kuru pastāvēšanu izdevās pārliecināties, taču nav minētas izzudušās, iznīcinātās vai pagaidām neapzinātās kapu vietas. Līdz ar to galvenokārt aptverti apbedījumi, kas attiecas uz nesenu pagātni, pēckara gadiem. Vecākais te minētais ir Johana Konrāda Štofrēģena (1742—1790) apbedījums Bīķeru kapos. Gadījumos, ja to izdevās noskaidrot, minēti arī kapu pieminekļu autori un novietojanas gads. Īpaši norādīti tie kapi, kas ar pieminekļiem vai plāksnēm iezīmēti nav, tātad grūtāk sameklējami.

No sarakstā minētajiem vairāk nekā divsimt apbedījumiem aptuveni puse atrodas Rīgas Meža kapos, kas ir pazīstamākā latviešu inteliģences nekropole. Daudz mediķu apbedījumu ir arī Raiņa un Šmerļa kapos.

Kapu pieminekļus mediķiem darinājuši daudzi pazīstami latviešu tēlnieki: Jānis Briedis, Aivars Gulbis, Emīls Melderis, Indulis Ranka, Konstantīns Rončevskis, Gustavs Šķilters, Teodors Zaļkalns, Kārlis Zemdega un citi, bet it īpaši ievērojams ir Kārļa Jansona veikums.

ALEKSEJEVA Lidija (1909—1973), mikrobioloģe, medicīnas zinātņu doktore. Rīgas Meža kapi.

ALKS Oskars (1901—1982), ķirurgs ginekologs. Jūrmalas Jaundubultu kapi.

AMERIKS Ernests (1897—1977), veselības aizsardzības organizators. Rīgas Meža kapi.

APINIS Georgs (1859—1920), medicīnas doktors. Valmieras pilsētas kapi.

APSE-APSĪTIS Ernests (1898—1980), dermatovenerologs, patoanatoms. Rīgas Matīsa kapi.

ARONSONS Vladimirs (1896—1960), stomatologs, profesors. Rīgas Miķeļa kapi.

AULIKS Ivars (1933—1986), sporta medicīnas speciālists, profesors. Rīgas Meža kapi.

BABRIS Jāzeps (1904—1974), ķirurgs, medicīnas zinātņu doktors. Ludzas raj. Mērdzenes pag. Stiglavas kapi.

BAGINSKIS Ivans (1803—1865), ārsts. Ludzas pilsētas kapi.

BĀKULIS Indulis (1922—1976), ķirurgs, profesors. Rīgas Meža kapi. Pieminekļa autors A. Gulbis, 1977. g. Rm.

BALODE Jekaterina (1898—1978), medicīnas māsa. Rīgas Meža kapi.

BALODIS Kārlis (1889—1964), oftalmologs, profesors. Rīgas Meža kapi.

BARONS Kārlis (1865—1944), stomatologs, profesors. Rīgas Meža kapi.

BĀRS Juris (1808—1879), ārsts, valodnieks. Kuldīgas vecie kapi (memoriālais parks).

BEĻEŅKIJS Makss (1911—1965), farmakologs, profesors, PSRS MZA korespondētājloceklis. Rīgas Raiņa kapi. Rv.

BERGMANIS Eižens (1857—1934), farmaceits, literāts. Valkas raj. Smiltenes pilsētas kapi.

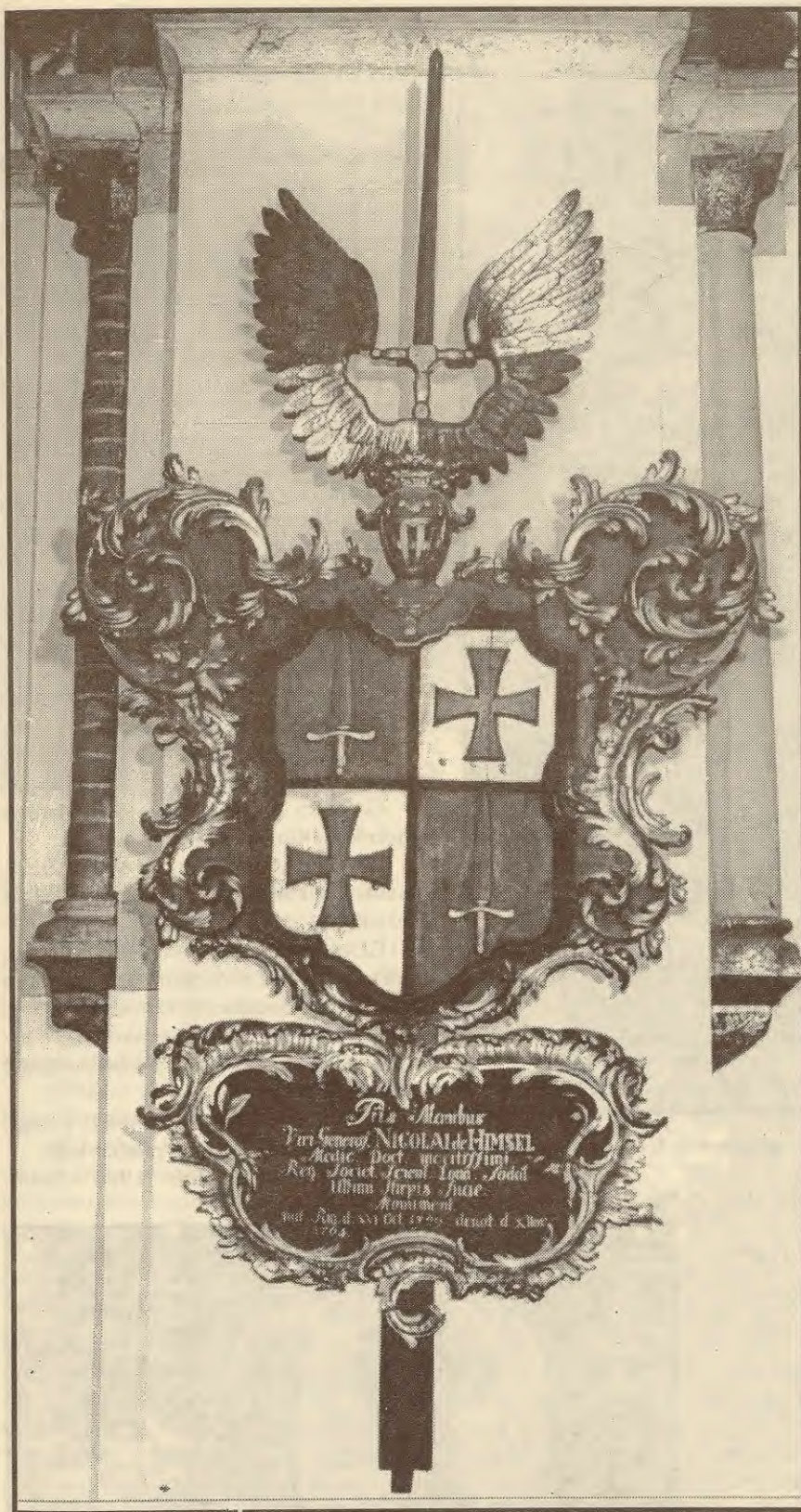
BERTUŠS Alfrēds (1849—1890), mikrobiologs. Jelgavas raj. Jaunsvirlaukas pag. Apšūtu kapi.

BĒRZIŅA Aija (1948—1976), anestezioloģe, un **BĒRZIŅŠ** Māris (1949—1976), ķirurgs. Rīgas Raiņa kapi. Pieminekļa autors O. Breģis, 1978. g.

BĒRZIŅA Velta (1904—1990), mikrobioloģe, profesore. Rīgas Jaunciema kapi.

BĒRZIŅŠ Arturs (1918—1963), ķirurgs. Rīgas Meža kapi. Pieminekļa autors J. Zariņš, 1966. g.

BIEZIŅŠ Aleksandrs (1897—1975), bērnu ķirurgs, profesors un **BIEZIŅA** Ella (1898—1987), pediatre. Rīgas Meža kapi. Pieminekļa autors J. Mauriņš, 1976. g. Rm.

N. Himzeļa epitāfija. F. Ovsjannikova foto, 1983. g.

BIEZIŅŠ Ojārs (1935—1984), neiroķirurgs, medicīnas zinātņu kandidāts, Rīgas Meža kapi. Pieminekļa autors J. Mauriņš, 1987. g.

BĪNEMANIS Konstantīns (1812—1855), ārsts. Bauskas raj. Vecsaules pag. kapi.

BLAUS Kārlis (1853—1906), ārsts, rakstnieks. Madonas raj. Liezeres pag. vecie kapi.

BLUMENTĀLS Dāvis (1871—1937), farmaceits. Rīgas

kapi. Pieminekļa autors T. Zalkalns, 1942. g. Rm.

CESNIECE Ērika (1914—1978), oftalmoloģe. Rīgas Meža kapi.

CESNIECE-FREIDENFELDE Zelma (1892—1929), ārste. Rīgas Meža kapi. Pieminekļa autors K. Rončevskis, 1930. g. Rm.

ČAKSTE RINGOLDS (1898—1967), terapeits. Rīgas

Meža kapi. Pieminekļa autors M. Šmalcs, 1937. g.

BĻODNIECE Margarete (1898—1924), žēlsirdīgā māsa. Rīgas Mežakapi. Pieminekļa autors K. Jansons, 1926. g. Rm.

BOGOJAVĻENSKIS Konstantīns (1899—1967), histologs, profesors. Rīgas Meža kapi.

BORMANE Anna (1896—1990), ķirurgs, medicīnas doktore. Rīgas Meža kapi.

BRANTS Jānis (1889—1944), dermatovenerologs, docents. Valkas raj. Smiltenes pilsētas kapi. Pieminekļa autors J. Briedis, 1939. g. Rm.

BRENCIS Ernests (1912—1988), ķirurgs, docents. Bauskas raj. Gailīšu pag. Podiņu kapi.

BREŽINSKIS Gaitis (1931—1988), terapeits, docents. Rīgas Meža kapi.

BRICIS Francis (1930—1987), onkologs, medicīnas zinātņu doktors. Rīgas Meža kapi.

BRIEDIS Kārlis (1896—1950), ginekologs. Rīgas Meža kapi. Pieminekļa autors K. Jansons, 1958. g. Rm.

BUDŽE Marija (1900—1981), infekcioniste, profesore. Rīgas Meža kapi.

BŪMEISTERS Valentīns (1914—1987), terapeits, docents. Rīgas Meža kapi.

BUNE Jānis (1891—1973), ķirurgs, profesors. Jūrmalas Asaru kapi.

BURTNIĒKS Ernests (1898—1958), terapeits, profesors, PSRS MZA korespondētājloceklis. Sanktpēterburgas Serafīma kapi.

BUŠEVICS Ernests (1871—1919), ārsts, revolucionārs. Ventspils raj. Ances pag. Lonastes Kuiku kapi. Kaps nav iezīmēts.

BUTULIS Ādams (1860—1938), ārsts, kultūras darbinieks, medicīnas goda doktors. Rīgas Meža kapi.

CANDERS Arturs (1854—1917), medicīnas doktors. Rīgas Lielie kapi.

CELMIŅA Marta (1880—1937), žēlsirdīgā māsa. Rīgas Meža kapi. Pieminekļa autors T. Zalkalns, 1942. g. Rm.

CESNIECE Ērika (1914—1978), oftalmoloģe. Rīgas Meža kapi.

CESNIECE-FREIDENFELDE Zelma (1892—1929), ārste. Rīgas Meža kapi. Pieminekļa autors K. Rončevskis, 1930. g. Rm.

ČAKSTE RINGOLDS (1898—1967), terapeits. Rīgas

G. Apiņa kapa piemineklis. I. Egliša foto, 1990. g.

Meža kapi. Pieminekļa autors K. Jansons, 1935. g. Rm.

ČIKSTE-RÜTENFELDE Anastasija (1879—1962), ārste, literāte. Rīgas Meža kapi.

DAMBERGA Aina (1914—1971), veselības aizsardzības organizatore. Rīgas Raiņa kapi.

DAUGE Pauls (1869—1946), zobārsts, revolucionārs, publicists, medicīnas zinātnu doktors. Rīgas Raiņa kapi. Rv.

DERUMS Vilis (1899—1988), paleopatologs, medicīnas zinātnu doktors. Rīgas Meža kapi.

DIŅĢELE Marija (1917—1981), psihiatre. Rīgas Meža kapi.

DJOMINA Anastasija (1914—1968), veselības aizsardzības organizatore. Valkas Cimzes kapi.

DOLMANIS Pēteris (1887—1936), farmaceits. Madonas pilsētas kapi. Pieminekļa autors K. Jansons, 1941. g. Rm.

DUBINSKIS Mihails (1911—1980), ķirurgs, docents. Rīgas Šmerļa kapi.

DŽERINŠ Leons (1915—1972), ķirurgs. Alūksnes raj. Apes pilsētas kapi.

EBELS Gedimins (1895—1967), pediatrs. Rīgas Meža kapi.

EKŠTEINS ERNESTS (1872—1941), ārsts, kultūras darbinieks. Liepājas raj. Vaiņodes ciemata Balkaišu kapi.

ELIASBERGS Jūlijs (1869—1945), dermatovenerologs, medicīnas doktors. Rīgas Raiņa kapi.

ELKSNE Ārija (1928—1984), ārste, dzejniece. Rīgas raj. Ādažu pag. Baltezera kapi. Pieminekļa autors O. Feldbergs, 1986. g.

ELSE Vilma (1907—1986), terapeite. Rīgas Meža kapi.

FELDMANIS Rūdolfs (1904—1970), terapeits. Rīgas Meža kapi.

FRANCBERGA Irma (1902—1983), ķirurģe. Rīgas Brāļu kapi.

FRANCMANIS Edgars (1878—1954), ķirurgs. Dobeles pilsētas kapi.

FREIMANIS Alvis (1929—1984), ķirurgs. Valmieras Dīvala kapi.

FRIDRIHSONS Sergejs (1889—1931), ārsts. Rīgas Meža kapi. Pieminekļa autors T. Zaļkalns, 1931. g. Rm.

GALEJS Jūlijs (1884—1951), dermatovenerologs, docents. Rīgas Meža kapi.

GAVARS Valdis (1896—1941), ķirurgs ginekologs. Rēzeknes Miera ielas kapi.

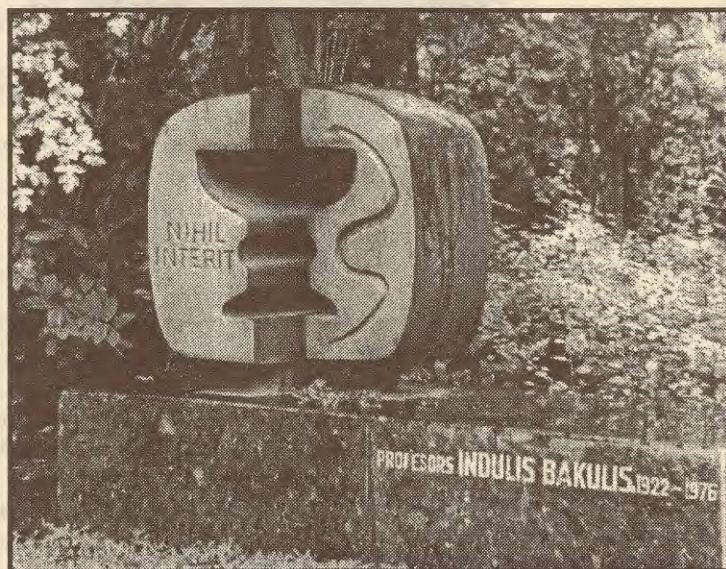
GENERALOVA Olga (1898—1982), veselības aizsardzības organizatore. Rīgas Meža kapi.

GERKE Pēteris (1904—1985), histologs, profesors, LPSR ZA akadēmiķis. Rīgas Meža kapi. Pieminekļa autors V. Dzintare, 1989. g.

GEVEKE Andreass Hermanis (1792—1863), medicīnas doktors. Ogres raj. Lielvārdes pag. Lāčplēša kapi.

GRAUDIŅŠ Jānis (1942—1981), ķirurgs, docents. Rīgas raj. Siguldas pilsētas kapi.

GRIGORAŠS Fjodors (1906—1984),

I. Bakuļa kapa piemineklis. I. Prēdeļa foto

Ārstu Bērziņu kapa pieminēklis. L. Filica foto, 1990. g.

veselības aizsardzības organizators, medicīnas vēsturnieks, profesors. Rīgas Meža kapi.

GRINDELIS Dāvids Hieronīms (1776—1836), ķīmiķis, farmaceits, ārsts, profesors, Pēterburgas ZA korespondētājloceklis. Rīgas Āgenskalna kapi. Rv.

GROMS Grigorijs (1928—1987), pediatrs, medicīnas zinātņu kandidāts. Rīgas Raiņa kapi.

HĀKENS Augusts (1833—1888), medicīnas doktors. Rīgas Torņakalna kapi.

HELMANIS Kristaps (1848—1892), mikrobiologs, veterinārijas maģistrs. Dobeles raj. Tērvetes pag. Kalnamuižas kapi. Pieminēkļa autori R. Maurs, E. Štālbergs, 1938. g. Rv.

HNOHS Ļevs (1912—1984), ķirurgs, profesors. Rīgas Šmerļa kapi.

HODJAKOVS Nikolajs (1898—1970), otorinolaringologs, profesors. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autore G. Zvaigzne, 1982. g.

HÜNS Oto (1764—1832), kultūras darbinieks, medicīnas doktors. Rīgas Lielie kapi. Rv.

ILJINSKIS Serafīms (1914—1981), patoanatoms, profesors. Rīgas Meža kapi.

INDĀNS Ilmārs (1958—1986), ķirurgs. Rīgas Meža kapi.

IZRAILETS Ļevs (1924—1980), arodpatologs, profesors. Rīgas Šmerļa kapi.

JĀKOBSONS Pēteris (1900—1974), dermatovenerologs, profesors. Rīgas Meža kapi.

JAKOVĻEVA Elizabete (1892—1955), tiesu medicīnas eksperte, profesore. Rīgas Raiņa kapi.

JANKOVSKIS Jānis (1876—1925), ķirurgs, profesors. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autors K. Jansons, 1927. g. Rm.

A. Bērziņa kapa pieminēklis. J. Aldersona foto, 1990. g.

Ārstu Bieziņu kapa piemineklis. J. Aldersona foto, 1990. g.

JANNAUS Kārlis (1874—1963), zobārsts, rakstnieks.
Jūrmalas Jaundubultu kapi.

JANSONS Jēkabs (1909—1984), ftiziātrs.
Saldus raj. Jaunlutriņu pag. vecie kapi.

JAUNZEMS Valters (1896—1959), kara ārsts.
Gulbenes raj. Velēnas pag. kapi.

JAVNAISTS Ernests (1912—1972), veselības
aizsardzības organizators. Rīgas Meža kapi.

JĒGERMANIS Jānis (1895—1968), ķirurgs.
Rīgas Meža kapi. Pieminekļa autore L. Rezevska,
1969. g.

JOFE Mihails (1898—1979), terapeits,
docents. Rīgas Raiņa kapi.

JURJĀNS Jānis (1830—1879), ārsts, kultūras
darbinieks. Cēsu raj. Vecpiebalgas pag. Vidus
kapi.

KAIRE Aleksandrs (1873—1936), ārsts.
Liepājas raj. Rucavas pag. Brušvītu kapi.

KALBERGS Vasilijš (1893—1983), anatoms,
profesors. Rīgas Meža kapi.

KALNBĒRZS Konstantīns (1893—1960),
terapeits, docents un KALNBĒRZA Milda (1895—
1963), ginekoloģe. Rīgas Raiņa kapi. Pieminekļa
autors I. Vasiljevs, 1964. g.

KALNIŅŠ Eduards (1903—1991), terapeits,
docents. Rīgas Meža kapi.

KALNIŅŠ Oto (1856—1891), mikrobiologs.
Tartu Puiesties kapi.

KALNIŅŠ Pēteris (1865—1899), ārsts, kultūras
darbinieks. Jēkabpils raj. Slates pag. Ļūcānu kapi.

KALVELIS Dominiks (1903—1988),
stomatologs, profesors. Rīgas Meža kapi.

KANĒPS Vilhelms (1923—1993),
sociālhigiēnists, profesors, Krievijas MZA
akadēmiķis. Rīgas Raiņa kapi.

KARLSONE Ilgona (1921—1957),
mikrobioloģe, docente. Rīgas Meža kapi.

Pieminekļa autors
L. Bukovskis, 1960. g.

KARPOVA Marija
(1922—1985), ftiziātre.
Ludzas raj. Kārsavas
pilsētas kapi.

KATLAPS Kriš-
jānis (1892—1964),
ārsts. Rīgas Meža kapi.
Pieminekļa autors
E. Melderis, 1965. g.
Rm.

KAZEROVSKIS
Mārtiņš (1892—1941),
ārsts. Jēkabpils pilsētas
kapi. Pieminekļa au-
tors L. Blumbergs,
1989. g.

KIRHENŠTEINA
Lidija (1902—1943),
ftiziātre. Rīgas Meža
kapi.

KIRHENŠTEINS
Augusts (1872 —
1963), mikrobiologs,
profesors, LPSR ZA
akadēmiķis. Rīgas Rai-
ņa kapi. Memoriālā
ansambļa autori

M. Bļodnieces kapa piemineklis. J. Aldersona foto, 1990. g.

K. Baumanis, A. Gulbis, I. Strautmanis, 1972. g. Rm. Rv.

KLŪGA Lūcija (1909—1962), farmakoloģe, docente. Rīgas Meža kapi.

KOVAĻOVŠ Dmitrijs (1906—1980), ķirurgs. Rīgas Garnizona kapi.

KRAUKLĪTE Milda (1910—1967), stomatoloģe, docente. Rīgas Meža kapi.

KRAULIS Verners (1904—1944), psihiatrs, docents. Ventspils raj. Vārves pag. Bēķu kapi. Kaps nav iezīmēts.

KRAUSS Ādolfs (1905—1958), veselības aizsardzības organizators. Rīgas Raiņa kapi.

KRĒMERS Jūda (1907—1979), bioķīmiķis, profesors. Rīgas Šmerļa kapi.

KRESLIŅŠ Kārlis (1860—1929), farmaceits, mikrobiologs, farmācijas maģistrs. Cēsu raj. Raunas pag. kapi. Pieminekļa autors G. Šķilters, 1912. g.

Ārstu Kalnbērzu kapa piemineklis. J. Aldersona foto, 1990. g.

P. Gērkes kapa piemineklis. A. Viksnas foto, 1990. g.

KRIMBERGS Roberts (1874—1941), bioķīmiķis, fiziologs, profesors. Rīgas Meža kapi.

KRUJELIS Pēteris (1870—1961), terapeits. Valkas raj. Trikātas pag. kapi.

KRUMBERGS Augusts (1864—1897), ārsts, revolucionārs. Aizkraukles raj. Vietalvas pag. kapi.

KRŪMIŅŠ Kārlis (1919—1987), traumatologs, ortopēds, medicīnas zinātņu doktors. Rīgas Meža kapi.

KRUPŅIKOVA Eižēnija (1923—1986), hepatoloģe, profesore. Rīgas Šmerļa kapi.

KUNDZIŅŠ Jānis (1857—1913), ārsts. Cēsu raj. Vecpiebalgas pag. Vidus kapi.

KUPCIS Jānis (1871—1936), farmaceits, profesors. Rīgas Meža kapi.

KURCIJS Andrejs (1884—1959), medicīnas doktors, rakstnieks. Rīgas Raiņa kapi. Rv.

KUŠKE Justīne (1892—1977), žēlsirdīgā māsa, žurnāliste. Rīgas Meža kapi.

ĶIVULIS Ernsts (1862—1928), medicīnas doktors, arheologs. Cēsu Rīgas ielas kapi.

LĀCIS Teodors (1881—1962), ķirurgs. Rīgas Meža kapi.

LAGANOVSKIS Antons (1931—1981), stomatologs, docents. Rīgas Lāčupes kapi.

LAKSBERGS Arnolds (1901—1983), psihiatrs. Rīgas Raiņa kapi.

LAUKMANIS Andrejs (1904—1974), ftiziātrs. Rīgas Meža kapi.

LĒBERS Gotlibs Augusts (1785—1846), ārsts. Bauskas raj. Iecavas ciemata baznīcas kapi.

LEDIŅŠ Jānis (1900—1989), rentgenologs. Rīgas Meža kapi. Pieminekļa autors H. Sprincis, 1983. g.

LEIMANE Milda (1902—1973), pediatre. Rīgas Meža kapi. Pieminekļa autore A. Briede, 1975. g. Rm.

K. Briēža kapa pieminēklis. I. Prēdeļa foto, 1979. g.

LEIŠE Ārijs (1919—1980), ķirurgs, docents. Rīgas Meža kapi

LEJIŅŠ Voldemārs (1932—1980), ginekologs, docents. Rīgas Meža kapi.

LEJNIEKS Jānis (1876—1938), ārsts, rakstnieks. Rīgas Torņakalna kapi. Kaps nav iezīmēts.

LENCBERGS Kārlis (1903—1979), ortopēds, docents. Rīgas Meža kapi.

LEONĪDS (Levs Poļakovs, 1913—1990), ārsts, pareizticīgo metropolīts. Jelgavas raj. Valgundes pag. klostera kapi.

LIBERTE-RĪTERE Anna (1873—1926), ārste. Rīgas Meža kapi.

LĪBIETIS Kārlis (1846—1904), ārsts, kultūras darbinieks. Cēsu raj. Jaunpiebalgas ciemata kapi.

LIEDE Milda (1910—1987), ftiziatre. Liepājas Centrālkapī. Pieminēkļa autore G. Grundberga, 1989. g.

LIEPA Ēriks (1929—1970), ķirurgs, medicīnas zinātņu kandidāts. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autors I. Ranka, 1972. g.

LIEPA Justīns (1889—1962), terapeits. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autore L. Rezevska, 1976. g.

LIEPIŅA Ella (1903—1980), pediatre. Rīgas Meža kapi.

LIEPUKALNS Aleksandrs (1892—1966), ķirurgs, profesors. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autors K. Jansons. 1970. g. Rm.

LUDRIKS Teodors (1901—1987), veselības aizsardzības organizators. Brāļu kapi.

LŪKINS Felikss (1875—1934), ārsts, kultūras darbinieks. Rīgas Meža kapi.

LŪKINS Haralds (1906—1991), ārsts, žurnālists. Rīgas Meža kapi.

LŪSIS Aivars (1929—1979), veselības aizsardzības organizators. Rīgas Meža kapi.

LŪSIS Jānis (1871—1922), mikrobiologs, profesors. Cēsu raj. Drabešu pag. Vanagpakalna kapi.

ĻEVENČA-KUŽNEČOVA Jekaterina (1922—1987), ftiziatre, profesore. Rīgas Meža kapi.

MAČABELI Arčils (1905—1960), ķirurgs, profesors. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autors V. Burdajevs, 1963. g.

MAGILŅICKIS Solomons (1903—1990), oftalmologs, medicīnas zinātņu kandidāts. Rīgas Šmerļa kapi.

MAIZĪTE Jānis (1883—1950), farmaceits, profesors. Rīgas Meža kapi.

MEŽULIS Ilmārs (1920—1957), fiziologs, medicīnas zinātņu kandidāts. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autors J. Zariņš, 1961. g.

MIERKALNS Fricis (1873—1955), zobārsts, rakstnieks. Rīgas Raiņa kapi.

MIEZIS Arturs (1906—1988), terapeits. Rīgas Meža kapi.

MIKELSONS Jānis (1888—1952), terapeits, profesors, LPSR ZA korespondētājloceklis. Limbažu raj. Umurgas pag. kapi.

MITROFANOVS Mihails (1938—1993), patoanatoms, profesors. Rīgas Meža kapi.

MUCENIEKSPāvils (1891—1940), ķirurgs, profesors. Madonas raj. Varakļānu pilsētas kapi. Memoriālā ansambļa autors A. Bērziņš, 1937. g.

NEIBEISERS Johans Gotlibs (1779—1837), ārsts. Alūksnes pilsētas kapi.

NEIBERGS Aleksandrs (1883—1962), ķirurgs. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autors A. Jansons, 1965. g.

NĪMANIS Jēkabs (1892—1979), pediatrs, medicīnas doktors. Cēsu raj. Priekuļu pag. kapi.

ODĪTIS Ādolfs (1921—1984), ārsts. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autors O. Skarainis, 1985. g.

OGA Vitāls (1929—1984), ķirurgs, rakstnieks. Rīgas Meža kapi.

ORLEANS Gunārs (1931—1989), veselības aizsardzības organizators, docents. Rīgas Meža kapi.

OZOLIŅŠ Vladimirs (1909—1975), veselības aizsardzības organizators, psihiatrs. Rīgas Meža kapi.

OZOLS Eduards (1907—1938), ārsts. Valmieras raj. Kauguru pag. kapi. Pieminēkļa autore M. Lange, 1939. g.

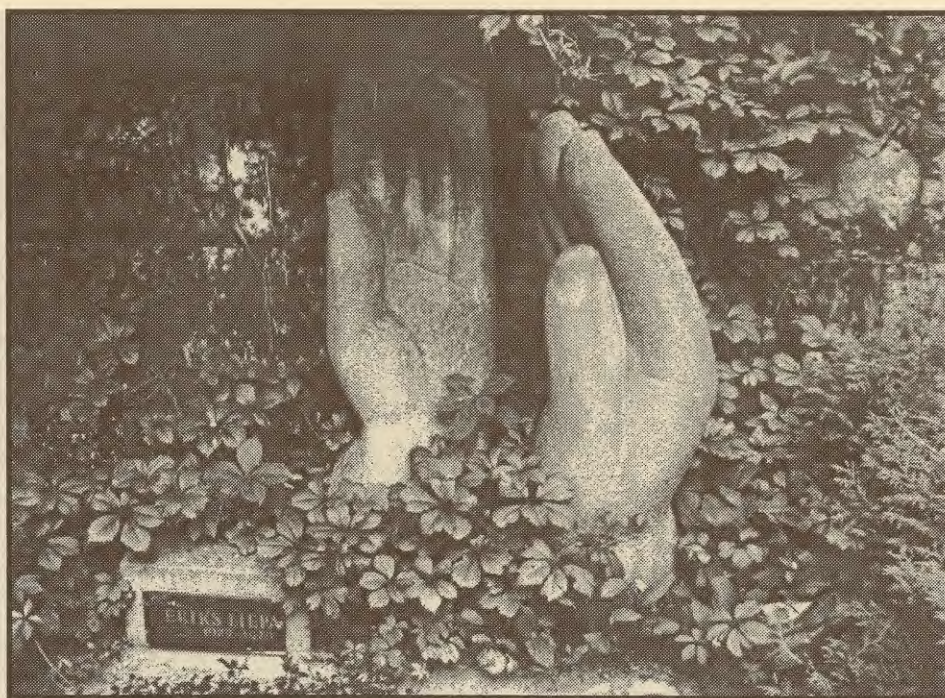
PAMPE Vilhelms (1898—1975), radiologs, veselības aizsardzības organizators. Rīgas Meža kapi.

PAVLOVSKA Jadviga (1887—1963), ftiziatre. Krāslavas raj. Asūnes pag. kapi.

PĀVULE Alvīne (1910—1975), fizioloģe, docente. Jūrmalas Slokas kapi.

PELEKZIRNIS Kārlis (1866—1906), farmaceits, revolucionārs. Limbažu raj. Ainažu pilsētas kapi.

PENCIKS Aleksandrs (1903—1973), neirologs,

Ē. Liepas kapa pieminēklis. J. Aldersona foto, 1990. g.

J. Jankovska kapa pieminēklis. I. Prēdeļa foto, 1979. g.

profesors. Rīgas Šmerļa kapi.

PERLĪPjotrs (1911—1978), neirologs, profesors. Rīgas Raiņa kapi.

PETČENKO Aleksandrs (1896—1964), profesors. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autors Ļ. Bukovskis, 1966. g.

PETERSONS Augusts (1878—1966), ķirurgs. Rīgas Meža kapi.

PLANDERE Eiženija (1911—1981), mikrobioloģe, medicīnas zinātņu kandidāte. Rīgas Meža kapi

PLANDERS Emīls (1906—1983), veselības aizsardzības organizators. Rīgas Meža kapi.

PLORIŅA Amālija (1891—1992), terapeite. Rīgas Meža kapi

PORNIECE Marija (1891—1958), ginekoloģe. Ventpils Meža kapi.

PRESS Kalmans (1884—1919), ārsts, revolucionārs. Talsu raj. Laidzes pag. Sukturu mežs.

PRIEDKALNS Andrejs (1873—1923), pediatrs, sabiedriskais darbinieks. Rīgas Āgenskalna kapi. Pieminēkļa autors J. Legzdīņš, 1924. g. Rv.

PURIŅŠ Ilmārs (1927—1977), neiroķirurgs, docents. Rīgas raj. Mārupes pag. kapi. Pieminēkļa autors I. Ranka, 1978. g.

PURMALIS Vilis (1927—1989), ķirurgs, profesors. Rīgas Meža kapi.

PUTNIŅŠ Boriss (1907—1974), neirologs. Jūrmala, Jaundubultu kapi.

PUTNIŅŠ Ernests (1867—1962), ginekologs, profesors. Rīgas Meža kapi.

PUTNIŅŠ Oļģerts (1936—1985), ķirurgs, medicīnas zinātņu kandidāts. Rīgas Meža kapi.

REINHARDS Gustavs (1868—1937), oftalmologs, docents. Bauskas raj. Svitenes pag. Vidukļu kapi.

REKAŠOVŠ Anisims (1859—1955), terapeits. Ludzas pilsētas kapi.

A. Liepukalna kapa pieminēklis. J. Aldersona foto, 1990. g.

A. Rekašova kapa pieminēkļa atklāšana. O. Čekmarenko foto, 1988. g.

ROBEŽNIECE Irina (1897—1972), farmaceite, docente.
Rīgas Sarkandaugavas kapi.

ROCĒNS Arturs (1907—1988), ķirurgs. Rīgas Meža kapi.

ROGULIS Arvīds (1897—1965), ftiziatrijs. Rīgas Meža kapi

ROGULIS Fricis (1863—1918), feldšeris, revolucionārs.
Valkas raj. Ēveles pag. kapi.

ROMANS Jēkabs (1886—1953), rentgenologs. Rīgas Meža kapi.

ROŽKALNS Valdis (1926—1988), dermatovenerologs,
docents. Rīgas raj. Katlakalna pag. Plakanciema kapi.

RUBULIS Vladislavs (1887—1937), farmaceits, valstvērs.
Rēzeknes Miera ielas kapi.

RUDZĪTIS Kristaps (1899—1978), terapeits, profesors.
Rīgas Meža kapi.

RUČĒNS Voldemārs (1895—1983), ķirurgs. Rīgas Meža kapi.

RUMENTS Jūlijs (1903—1943), farmaceits, profesors.
Rīgas Meža kapi.

RUSMANE Milda (1901—1977), ķirurgē, medicīnas zinātņu kandidāte. Rīgas Meža kapi.

SEGLIŅŠ Kārlis (1904—1982), ftizioķirurģs, medicīnas zinātņu kandidāts. Rīgas Meža kapi. Pieminēja autore A. Fišere, 1985. g.

SILĶE Eižens (1908— 1984), ķirurgs. Rīgas raj. Ādažu pag. Baltezera kapi.

SKABURSKIS Vilis (1908—1936), ārsts. Rīgas Meža kapi. Pieminekļa autors K. Zemdega, 1936. g. Rm.

SKRINDA Antons (1881—1918), ārsts, rakstnieks.

Rēzeknes Miera ielas kapi. Pieminekļa autors
B. Buls, 1975. g.

SKUJA Jānis (1886—1983), fiziologs,
docents. Rīgas Meža kapi.

SKULME Ksenija (1893—1967), dietoloģe, profesore. Rīgas Meža kapi.

SKULTE Monvīds (1939—1986), veselības aizsardzības organizators. Rīgas Meža kapi.

SKULTE-KRIEVS Pauls (1870—1929),
farmaceits. Valmieras raj. Matīšu pag. kapi.
Pieminekļa autors K. Jansons, 1931. g. Rm.

SLUCKERS Dāvids (1917—1980), veselības aizsardzības organizators, medicīnas zinātņu kandidāts. Rīgas Raiņa kapi. Pieminekļa autors J. Nagliņš, 1981. g.

SMILTENS Eduards (1918—1992),
urologs, medicīnas goda doktors. Jūrmala,
Asaru kapi.

SNIĶERS Pēteris (1875—1944), dermatovenerologs, profesors. Rīgas Meža kapi

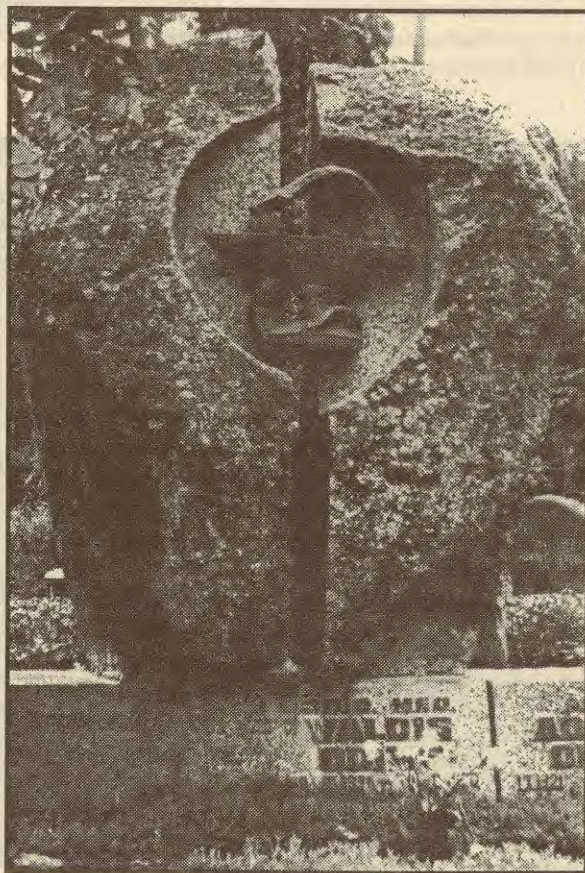
SPĀRE Velta (1922—1981), medicīnas māsa, rakstniece. Rīgas Raiņa kapi.

SPILNERS Vilis (1905—1935), ārsts. Rīgas Raiņa kapi. Pieminekļa autors J. Briedis, 1937. g. Rm.

SPOLE Reinis (1896—1966), ķirurgs.
Daugavpils Brāļu kapi.

STĀKS Alberts (1893—1926), ārsts. Rīgas Meža kapi. Pieminekļa autors K. Jansons, 1934. g. Rm.

STOLIGVO Nikolajs (1900—1976),

Mucenieku dzimtas kapliča. J. Aldersona foto, 1982. g.

infekcionists, mikrobiologs, profesors. Rīgas Meža kapi.

STRADIŅA Anna (1901—1953), ķirurgs. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autors E. Kramarovskis, 1955. g.

STRADIŅŠ Pauls (1896—1958), ķirurgs, onkologs, medicīnas vēsturnieks, profesors, LPSR ZA akadēmiķis, PSRS MZA korespondētājloceklis. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autors A. Starkopfs, 1960. g. Rm, Rv.

STRAZDIŅA Zolda (1932—1988), pediatre, docente.

Rīgas Raiņa kapi.

STRUVE Pauls (1891—1941), ārsts. Rēzeknes Upes ielas kapi.

SUKUTE Anna (1869—1937), zobārste, revolucionāre. Rīgas Raiņa kapi.

SVIRLOVSKIS Eduards (1874—1949), farmakognosts, profesors. Jelgavas raj. Zaļenieku pag. Ūziņu kapi.

ŠILIŅŠ Roberts (1888—1964), terapeits. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autors I. Lukažs, 1972. g.

ŠLINDMANIS Šeftels (1906—1973), ginekologs, profesors. Rīgas Garnizona kapi.

ŠMITS Aleksandrs (1892—1978), bioķīmiķis, profesors, LPSR ZA akadēmiķis, PSRS MZA korespondētājloceklis. Rīgas Raiņa kapi. Pieminēkļa autori V. Rapiķis, I. Strautmanis, 1983. g. Rv.

ŠNEIDERS Jānis (1904—1988), ginekologs. Daugavpils krievu kapi.

ŠPIGANOVIČS Arsēnijs (1907—1981), tiesu medicīnas eksperts. Rīgas Ivana kapi.

ŠTOFRĒGENS Johans Konrāds (1742—1790), medicīnas doktors. Rīgas Biķeru kapi.

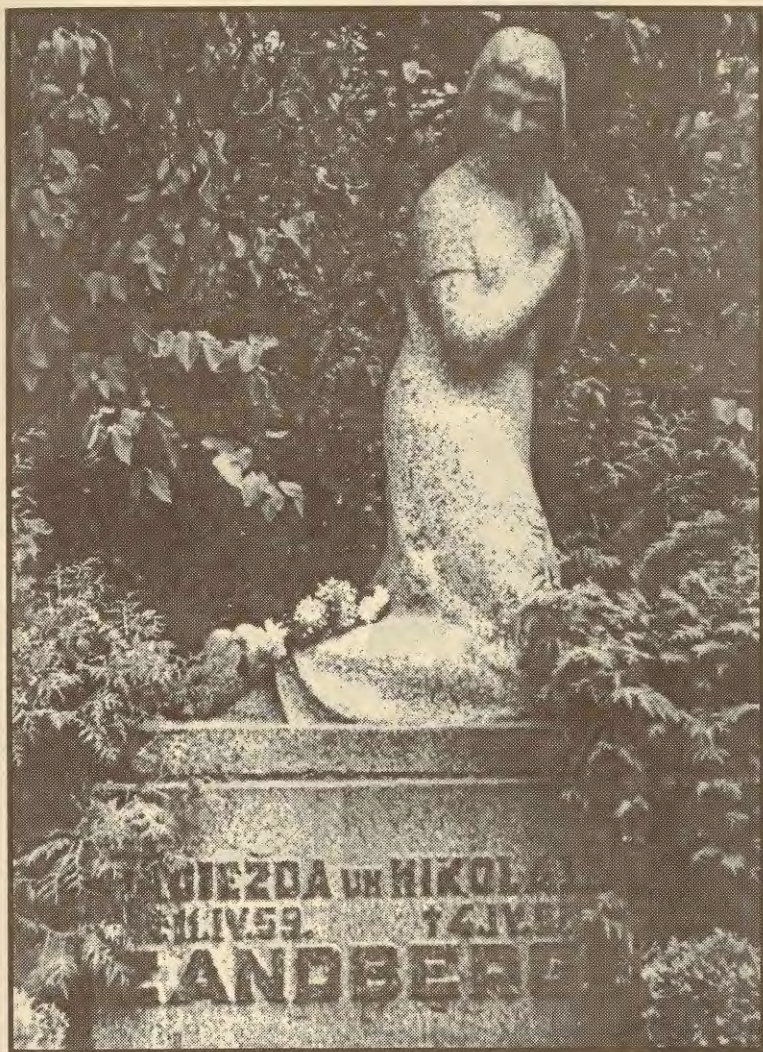
ŠUBS Rafails (1903—1973), ginekologs, profesors. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autors O. Skarainis, 1974. g.

ŠUSTERS Jānis (1927—1988), farmakologs, profesors. Rīgas Meža kapi.

ŠVANGERADZE Aleksandrs (1905—1941), ķirurgs. Kuldīgas

P. Stradiņa kapa pieminēklis. J. Aldersona foto, 1990. g.

N. Zandberga kapa pieminēklis. E. Samedova foto, 1983. g.

Brāļu kapi.

TĀLBERGS Jānis (1844—1884), oftalmologs, medicīnas doktors. Jelgavas raj. Sidrabenes pag. Salgaļes kapi.

TERMANE Rita (1931—1960), ķirurgs. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autors P. Banders, 1961. g.

TILO Oto (1848—1917), anatoms, ortopēds, medicīnas doktors. Rīgas Āgenskalna kapi.

ŪDRE Anna (1896—1981), ķirurgs. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autors L. Rezevska, 1969. g.

ŪDRIS Jūlijs (1940—1964), medicīnas students. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autors K. Jansons, 1970. g.

ULMANIS Jakovs (1915—1979), ķirurgs,

docents. Rīgas Šmerļa kapi.

UPNERS Teodors (1898—1992), neirologs, docents. Rīgas Meža kapi

VĀGNERS Roberts (1861—1890), mikrobiologs. Dobeles raj. Bukaišu pag. Priežu kapi.

VECRUMBA Marija (1885—1919), ārste, revolucionāre. Rīgas Torņakalna kapi.

VEIBELE-JAKOVĻEVA Late (1877—1949), zobārste. Rīgas Meža kapi.

VEIDEMANIS Miķelis (1895—1945), tiesu medicīnas eksperts, profesors. Tukuma raj. Irlavas pag. Sātu kapi.

VEISMANIS Jurijs (1922—1985), rentgenologs, medicīnas zinātņu doktors. Rīgas Šmerļa kapi.

VĒVERE Anna (1885—1958), ginekoloģe. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autors K. Zemdega, 1962. g. Rm.

VIDIŅŠ Juris (1905—1962), ārsts, literāts. Rīgas Meža kapi.

VĪGANTE Marta (1900—1966), terapeite, docente. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autors K. Jansons, 1950. g. Rm.

VĪKSNE Zigurds (1930—1989), histologs, profesors. Rīgas Meža kapi.

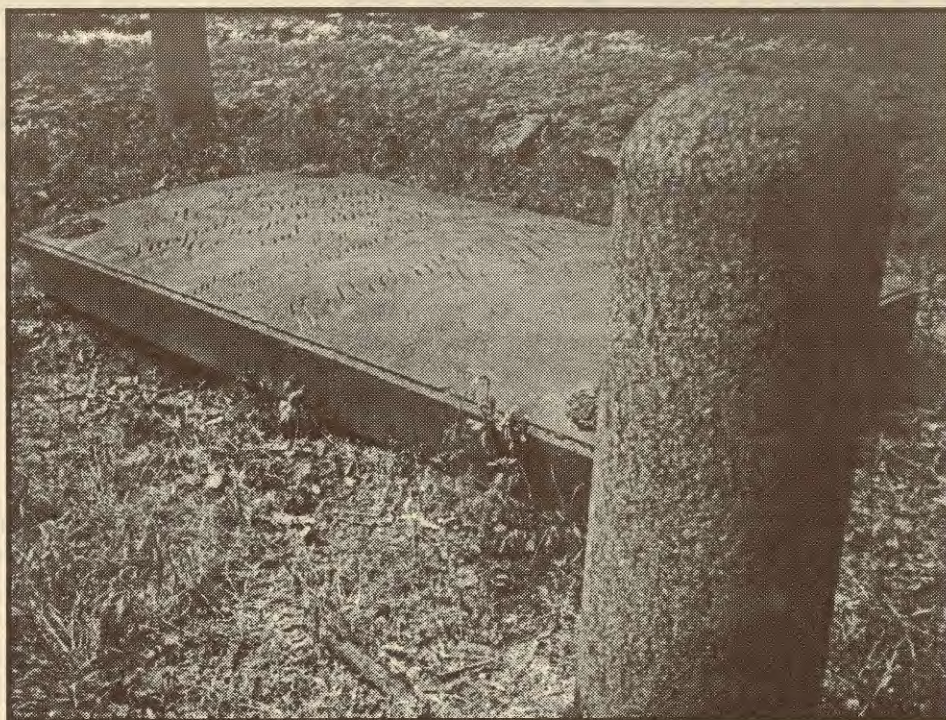
VILDE Jānis (1900—1971), neirologs, profesors. Rīgas Meža kapi.

VISOCKIS Romualds (1928—1983), patofiziologs, docents. Rīgas Meža kapi.

VOLFRAMS Teodors (1908—1941), ārsts. Liepājas Centrālkapī.

ZAJEVA Sofija (1895—1971), mikrobioloģe, profesore. Rīgas Meža kapi. Pieminēkļa autors K. Jansons, 1970. g.

ZANDBERGS Nikolajs (1891—1960),

O. Hūna kaps. J. Aldersona foto, 1985. g.

ķirurgs. Liepājas Centrālkapi. Pieminekļa autors I. Murovskis, 1961. g.

ZEMMERS Eižens (1843—1906), mikrobiologs, profesors. Valmieras pilsētas kapi. Pieminekļa autors A. Vārpa, 1983. g. Rv.

ZIKS Maksims (1904—1986), ķirurgs. Rīgas Meža kapi.

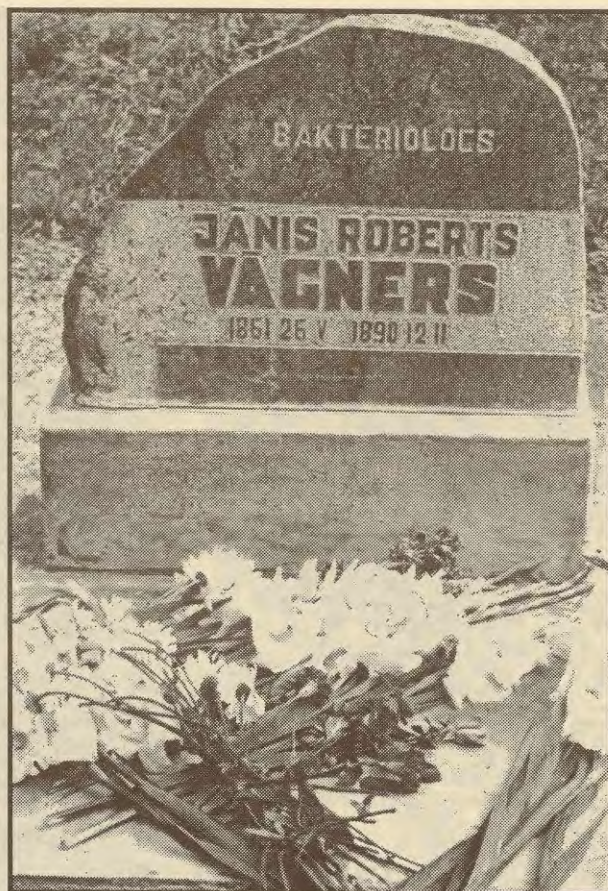
ŽEIDURS Eduards (1918—1987), ķirurgs, profesors. Rīgas Miķeļa kapi.

ŽIGLEVICA Elza (1898—1919), medicīnas studente. Rīgas Lielie kapi. Pieminekļa autors K. Rončevskis, 1923. g.

ŽUKOVSKIS Jānis (1910—1977), ķirurgs. Ventspils Meža kapi. Pieminekļa autors K. Dane, 1978. g.

R. Šiliņa kapa piemineklis. L. Filica foto, 1990. g.

R. Vāgnera kapa piemineklis. O. Baltgalvja foto, 1980. g.

Literatūra

Literatūras saraksts sniegts saīsinātā veidā, tajā norādīti tikai izmantotie pamatdarbi. Cita starpā nav norādītas adresu un telefonu grāmatas, kartes, kalendāri un līdzīgi izdevumi. Vēl izmantoti dokumenti un materiāli no Latvijas Valsts vēstures arhīva (S., 413., 658., 4712., 4578., 4958., 6810. fonds), Latvijas Valsts arhīva (578. fonds), Krievijas Centrālā Valsts vēstures arhīva (Sanktpēterburgā, 1297. fonds), Baltkrievijas Centrālā valsts vēstures arhīva (Minskā, 2502., 2513., 3224. fonds), Latvijas Republikas Labklājības ministrijas Veselības departamenta arhīva, P. Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja rokrakstu un dokumentu sektora, Latvijas Republikas Kultūras ministrijas Muzeju un kultūras pieminekļu zinātniskās pētniecības padomes, kā arī vairākām privātām kolekcijām; vēl izmantoti atmiņu stāstījumi.

- Brennsohn I. Die Aerzte Kurlands, 2. Ausg. - R.: Plates, 1929. - 429 S.
- Brennsohn I. Die Aerzte Livlands. - Mitau: Bruhns, 1905. - 481 S.
- Cēbere G., Rivare D., Rivars J. Meža kapu memoriālā skulptūra. - R.: Zinātne, 1987. - 199 lpp.
- Latvijas medicīniskā personāla saraksts, 1921—1940. - R., 1921—1940.
- Latvijas PSR aptieku hronoloģija, 2. izd. - R.: RMI, 1987. - 37 lpp.
- Latvijas PSR vēstures un kultūras pieminekļu saraksts. - R.: Avots, 1984. - 239 lpp.
- Lichinger F. Aus Russlands pharmazeutischen Vergangenheit. - R.: Peterson, 1927. - 433 S.
- Otto G. Die Apotheken und Apotheker Kurlands//Sitzungsberichte der kurlaendischen Gesellschaft fuer Literatur und Kunst aus dem Jahre 1914. Mitau, 1915, S. 81—213.
- Pārskats par tautas veselības stāvokli Latvijā, 1922—1930. - R.: Veselības departaments, 1924—1931.
- Seuberlich E. Liv- und Estlands aelteste Apotheken//Sitzungsberichte der Gesellschaft fuer Geschichte und Altertumskunde der Ostseeprovinzen Russlands aus dem Jahre 1911. R., 1912, S. 39—164; ...aus dem Jahre 1912. R., 1914, S. 205—345.
- Stradiņš J. Etīdes par Latvijas zinātņu pagātņi. - R.: Zinātne, 1982. - 395 lpp.
- Tautas veselības statistika, 1927—1938. - R.: Valsts statistikas pārvalde, 1928—1940.
- Verzeichnis lettlaendischer Ortsnamen. - R.: Bruhns, 1938. - 180 S.
- Viksna A. Dodot gaismu sadegu. - R.: Zvaigzne, 1983. - 199 lpp.
- Viksna A. Latvijas medicīnas darbinieku biogrāfijas//Populārā medicīnas enciklopēdija, 3. izd. - R.: GER, 1985, 573.—616. lpp.
- Viksna A. Latvijas medicīnas hronoloģija//Populārā medicīnas enciklopēdija, 3. izd. - R.: GER, 1985, 626.—632. lpp.
- Viksna A. Latvijas medicīnas pieminekļi. - R.: Avots, 1986. - 60 lpp.
- Viksna A. Pa ārstu takām. - R.: Avots, 1990. - 174 lpp.
- Viksna A. Saglabāt ārstu piemiņu//Latvijas Ārsts, 1989, №2, 87.—91. lpp.
- Viksna A. Veselības aizsardzības sākumi Padomju Latvijā (1917—1919). - R.: Zinātne, 1974. - 92. lpp.
- Виксна А.А. Медицинское дело и врачи Латгалии (1772—1861)//Из истории медицины. - Р.: Звайгзне, 1979, т. 11, с. 82—101.
- Виксна А.А. Места захоронений деятелей медицины Латвии//Из истории медицины. - Р.: РМИ, 1985, т. 15, с. 58—74.
- Отчет медицинского департамента Министерства внутренних дел за 1856—1859, 1876—1914 г. - СПб., Пг., 1857—1861, 1877—1916.
- Российский медицинский список на 1809—1916 г. - СПб., Пг., 1809—1916.
- Страдынь П.И. Избранные труды. - Р.: Зинатне, 1965, т. 3. - 691 с.
- Уртанс Ю.В. Целебные и культовые источники Латвии//Из истории медицины. - Р.: РМИ, 1985, т. 15, с. 85—93.

Personas

Abramovičs H. 112
 Adelheims R. 169
 Adolfs A. 15, 22
 Albergs V. 146
 Alberts, bīskaps 100
 Albrehts E. 140
 Aldersons J. 6, 98, 102, 106, 134, 146, 150, 158, 162, 176—178, 180, 184, 186, 190, 192
 Aleksejeva L. 169
 Alks O. 169
 Alksnis J. 65, 81, 152, 160
 Ameriks E. 169
 Andress 66
 Antoniuss L. 136
 Apinis G. 135, 152, 167, 169, 173

Apse-Apsītis E. 169
 Ārenss 95
 Ārmitsteds D. 103, 152
 Aronsons V. 169
 Auliks I. 169
 Auseklis 21
 Auziņš M. 118
 Babendiks B. 14
 Babris J. 169
 Baginskis I. 75, 77, 169
 Baginskis O. 94
 Baidiņš K. 85
 Bākulis I. 169, 174
 Bāliņš-Runcis F. 116
 Balks D.G. 40, 41, 60
 Balode J. 169
 Balodis K. 170

- Baltgalvis O. 194
 Baltrušaitis J. 11
 Banders P. 191
 Barons K. 153—155, 168, 170
 Bārs J. 60, 122, 148, 170
 Baumanis K. 179
 Bedržickis M. 76, 167
 Beiers A. 124
 Beiers J.B. 121, 122
 Beķeris A. 73
 Beķeris M. 80
 Beldavs G. 138
 Beļenkijš M. 170
 Beļilovskis C. 45
 Bēme J. 71
 Berči P. 65
 Bergmanis Ā. 170
 Bergmanis E. 130, 170
 Bergmanis E. fon 20, 137, 145, 148, 167
 Bergs K. 35, 90
 Bergs Ž. 126
 Berka I. 54
 Berķis U. 145
 Bernhofs A. 5
 Bernšteins M. 95
 Berntoizels 42
 Bērs 62
 Bērs A. 130
 Bērtiņš A. 60
 Bertušs A. 155, 156, 170
 Bērziņa A. 170, 176
 Bērziņa V. 170
 Bērziņš A. 140, 156, 170, 176, 182
 Bērziņš M. 170, 176
 Bērziņš O. 91
 Besthorns F. 60
 Bēthovens L. van 33
 Biders F. 145
 Biders H. 111
 Bieziņa E. 170, 177
 Bieziņš A. 145, 147, 157, 159, 167, 168, 170, 177
 Bieziņš O. 170, 177
 Bīnemanis Ā. 1
 Bīnemanis K. 171
 Bīnerts 6
 Birgers M. 63
 Bīrons E.J. 16, 109
 Bīrons P. 67
 Birznieku L. 122
 Blaus K. 20, 82, 84, 171
 Bleke K. 15
 Blēze U. 67
 Blohs 3
 Blumbergs J. 130
 Blumbergs L. 178
 Blūmentāls D. 171
 Blūmentāls F. 116
 Blūmentāls J.H. 67
 Blūmentrosts L. 63
 Blūmers G. 2
 Blūms K. 111
 Bļodniece M. 172, 178
 Bogojavlenskis K. 172
 Bohmanis E. 53
 Bokums J. 64
 Bonins M. 56
 Borevičs L. 30
 Borhs M. 79, 84
 Bormane A. 172
 Borovska D. 94
 Bose H. 81
 Brandenburgs Ā. 116
 Brants Ā. 76
 Brants J. 172
 Brašņevics A. 129
 Braže A. 113
 Breģis O. 145, 170
 Brēms 75
 Brēms E. 72
 Brēms O. 140
 Brencis E. 172
 Brensons I. 30, 31, 39, 45, 170, 195
 Brežinskis G. 172
 Bricis F. 172
 Briede A. 147, 180
 Briedis J. 170, 172, 188
 Briedis K. 172, 181
 Brikmanis 62
 Brikmanis G. 116
 Brikmanis J. 93
 Briskovijs J. 14
 Broze M. 23
 Bruno 97
 Budže M. 172
 Buholcs K. 118
 Bukovskis Ļ. 177, 184
 Buks A. 144
 Bullis J. 11, 45
 Buls B. 188
 Būmeisters V. 172
 Bune J. 172
 Burdajevs V. 182
 Burdenko N. 157, 166
 Bursi K. 33, 45, 111
 Burtņieks E. 168, 172
 Buševics E. 11, 122, 140, 172
 Butulis Ā. 98, 172
 Canders A. 172
 Cēbere G. 195
 Celmiņa M. 172
 Celmiņš A. 58
 Cemelis M. 79
 Cepelins F. 37
 Cēsniece E. 172
 Cēsniece-Freidenfelde Z. 172
 Cimermanis D. 124
 Čakste J. 71, 142, 152
 Čakste R. 65, 172
 Čehovs A. 76
 Čekmarenko O. 164, 186
 Čikste-Rūtenfelde A. 173
 Čorns 12
 Dals V. 112
 Dāls V. 112
 Damberga A. 173
 Dams J. 21

Dane K. 145, 193
 Danenbergs Ž. 128
 Daraškevičs L. 30
 Dauge P. 145, 157, 166, 167, 173
 Dekants J. 86
 Deprē 120
 Deprē F. 40
 Derks N. 61
 Derums V. 157, 162, 173
 Dēters G. 81, 114, 116
 Devrients K. 37
 Dikelmanis A. 12
 Diņģe M. 173
 Dirīķis A. 87, 129
 Dīrzens L. 97
 Dīterihš T. 32, 115
 Ditmars D. 58
 Dītrihs A. 139
 Djomina A. 173
 Dolmanis P. 86, 173
 Dombrovskis J. 1
 Donkers O. 124, 128
 Dovgjallo S. 95
 Drimpelmanis E. 71, 72
 Dubinskis M. 173
 Dumpe K. 113
 Dunkers F. 2
 Dzenis A. 147, 148, 150, 154, 159, 160, 164, 166, 168
 Dzintare V. 145, 174
 Dzirne J. 65
 Džeriņš L. 158, 174
 Ebels G. 174
 Eglītis I. 173
 Eihlers E. 53, 55
 Eihvalds K.E. 45, 61, 124
 Eislēbens J.G. 80
 Ekhojs J.H. 45, 60, 109
 Ekšteins E. 65, 174
 Ēlerts 71
 Eliasbergs J. 174
 Elizabete Magdalēna, Kurzemes hercogiene 31
 Elksne Ā. 158, 164, 174
 Else V. 174
 Engelharts A. fon 114
 Engelharts fon 139
 Epšteins 56
 Erdmanis J. 135
 Esbērs T. 122
 Falks J. 67
 Fedorovičs A. 54
 Feierbahs G. 71
 Feitelbergs I. 140
 Feldbergs O. 174
 Feldmanis R. 174
 Felkners J.F. 117, 144
 Ferbers J.J. 109
 Fidlers K. 44, 97
 Filics L. 176, 193
 Finks 4
 Firhufa-Volferte E. 90
 Firhufs J. 2
 Firks 61
 Fišere A. 187

Fišers J. 20, 90
 Fišers J.B. 97
 Fišers J.M. 20, 63
 Fišers K. 62
 Fitinghofs 128
 Fjodorovs J. 145
 Fleišers H. 61, 68
 Fleišers J.G. 45
 Fleišmanis B.F. 130
 Fogelis A. 76
 Fogelis H. 116
 Fokelmanis J. 137
 Fonvizins D. 110
 Francberga I. 174
 Francis N. 139
 Francmanis E. 32, 34, 160, 167, 174
 Franks E.J. 53, 54
 Freiers F. 12
 Freimanis A. 160, 174
 Freimanis J.F. 140
 Freimanis P. 90
 Friče J.F. 11, 32
 Friderike 115
 Fridrihsons S. 174
 Friks H. 112
 Frīznērs M. 44, 97
 Froms M. 110
 Gaiļevičs L. 80
 Galejs J. 174
 Galēns 97
 Galūns Z. 145
 Gampers D.H. 124
 Gavars V. 160, 174
 Gēbelis K. 124
 Gebhards 1
 Geceviča V. 166
 Gecs J. 141
 Generalova O. 174
 Gercs V. 81
 Gērke P. 174, 179
 Germanis G.A. 135
 Gertners V. 5, 122
 Gešlehts 29
 Geveke A.H. 88, 174
 Gilberts K. 122
 Girgenšons H. 135
 Girgenšons O. 135
 Giss V. 90
 Glēzers Ā. 122
 Godļevskis J. 95
 Godmanis T. 3
 Godunovs B. 97
 Goldbergs A. 65
 Goldbergs F. 41
 Gončarovs I. 53
 Gorkijs M. 53
 Gošteins M. 80
 Grabovics F. 3
 Grāfs B.T. 16
 Grasmanis K. 116
 Graudiņš J. 174
 Grāveris A. 82
 Grelsons J. 133

Grēvinks L. 33
 Grigorašs F. 174
 Grinbergs 95
 Grindelis D.H. 50, 106, 160, 169, 175
 Grīneizens V. 37
 Grīners E. 61
 Grīnhofs E. 124
 Groms G. 175
 Grosbergs P. 33
 Grosbergs V. 128
 Grose T. 30
 Grossets O. 3
 Groške J.G. 123, 127
 Grots E. 142
 Grozeļskis G.L. 115
 Grūbe D. 128
 Grumbahs K. 135
 Grundberga G. 182
 Gulbis A. 169, 170, 179
 Gurevičs Z. 79, 80
 Gutins 12
 Hāgemanis 84
 Hāgemanis E.12
 Hahfelds F. 61, 116
 Hākens A. 175
 Hanke I. 116
 Hāns 12
 Hāns F. 138
 Hāns K. 81
 Hanss 57
 Harass J. 12
 Harcs 84
 Hārmanis K.V. 2
 Harmzens V. 116, 143
 Hartungs F. 12
 Hēbenšpergers K. 48
 Heidemanis M. 143
 Heidingers G. 124
 Heine K. 30
 Heinrihs 97
 Heinrihsons A. 110
 Heins M. 35
 Heitmanis A. 3
 Helmanis K. 145, 167, 175
 Helvigs A. 90
 Henko A. 53
 Hermanis G. 37
 Hermanis J. 112
 Herolds N.B.1, 124
 Hērs K. 49
 Hertelis J. 36, 46
 Hērvāgens E. 112
 Hese H. 129
 Hevelns J. fon 31
 Hibners N. 44
 Hibšmane K. 170
 Hibšmanis J.M. 41
 Hikišs Z. 67
 Hildebrants A. 139
 Himzelis N. 160, 170, 171
 Hipokrats 97, 167, 169
 Hiršmanis L. 161
 Hiršs O. 24

Hnohs Ļ. 175
 Hodjakovs N. 175
 Hohenhauzens G. 73
 Hofmanis F. 5
 Holchauzens A. 116
 Holings 67
 Holms T. 124
 Homze O. 72
 Horlahers J. 140
 Horns E. 129
 Hovriets J.A. 127
 Hozioskis Z. 166
 Hūns O. 97, 175, 192
 Iljinskis S. 175
 Indāns I. 175
 Išreits G. 64
 Ivanševskis K. 49
 Izrailts Ļ. 175
 Jakobs 63
 Jākobsons P. 175
 Jakovļeva E. 175
 Jankavs M. 94
 Jankovskis J. 65, 175, 183
 Jannaus K. 177
 Jansons A. 182
 Jansons G. 90
 Jansons J. 115, 177
 Jansons K. 148, 169, 172, 173, 175, 182, 188, 191, 192
 Jasinskis 92
 Jaunzems V. 177
 Javnaists E. 177
 Jēgermanis J. 161, 177
 Jēkabs, Kurzemes hercogs 15, 109
 Jermoljeva Z. 157
 Jērne H. 121
 Jofe M. 177
 Jonass A. 30
 Jons 139
 Junge J. 139
 Jurjāns 113
 Jurjāns J. 21, 177
 Juts J. 130
 Kaire A. 65, 177
 Kalbergs V.169, 170, 177
 Kalnbērza M. 177, 180
 Kalnbērzs K. 177, 180
 Kalniņš E. 177
 Kalniņš O. 145, 148, 152, 177
 Kalniņš P. 41, 161, 177
 Kalvelis D. 161, 177
 Kaņeps V. 177
 Kapellers V. 118
 Kārlis, Kurzemes hercogs 127
 Karlsone I. 177
 Karnups Ā. 119
 Karpova M. 178
 Karpovičs S. 90
 Karpovs 75
 Kaspars V. 143
 Katlaps K. 127, 148, 149, 154, 178
 Kazerovskis M. 178
 Kēdings M. 1
 Kegi J. 161

Kemerers A. 129
 Kēnings J.G. 161
 Kerbers P.F. fon 127
 Kerčs K. 75
 Kerstenbreks J. 97
 Kiglers T. 128
 Kirhenšteina L. 178
 Kirhenšteins A. 137, 146, 149, 161, 162, 166, 167, 178
 Kiršentāls J. 116
 Kitels G. 3, 30
 Kivickis J. 125
 Klauss P. 30
 Kleinbergs 110
 Kleinenbergs V. 68
 Klēvezāls J. 143, 144
 Klinklāvs A. 34
 Klūga L. 179
 Knoke F. 38
 Knostenbergs E. 40
 Kohs E.Ā. 128
 Kohs E.F. 128
 Konbergers A. 14
 Konradi F.49
 Konrāds 71, 97
 Kords 97
 Korfs 41
 Korfs F. fon 1
 Kornārijs J. 97
 Kosa J. 166, 167
 Kovaļovs D. 179
 Kozaks A. 62
 Kramarovskis E. 189
 Krauklīte M. 179
 Kraulis V. 179
 Krauskopfs F. 14
 Krauss Ā. 179
 Krauze 42
 Krauze E.J. 15
 Krauze S. 30
 Kreihāns K.J. 115
 Kreilis J. 74
 Kreitenbergs 84, 126
 Krēmers J. 179
 Krēsliņš K. 19, 179
 Krimbergs R. 180
 Kropotkina O. 116
 Krujelis P. 180
 Krumbergs A. 180
 Krūmiņa I. 145
 Krūmiņš K. 180
 Krupņikova E. 180
 Krūze 75
 Kubli M. 27, 56
 Kučers J. 37
 Kudriņš 70
 Kumbergs A. 116
 Kumerovs H. 87
 Kumerovs S.K. 71
 Kunde J.D. 123
 Kundziņš J. 21, 180
 Kunstmanis Z. 123
 Kupcis J. 180
 Kupfers F.V. 121

Kurcijs-Kuršinskis A. 150, 180
 Kuške J. 180
 Ķivulis E. 16, 18, 180
 Lācis T. 180
 Laganovskis A. 180
 Lakmanis F. 24
 Laksbergs A. 180
 Lakševics P. 64, 169
 Lamsens 66
 Lange J.U. 122
 Lange M. 183
 Langēnbeks R. 71, 85
 Langerhauzens V.E. 115
 Langhammers J. 120
 Laube E. 50
 Laukmanis A. 35, 162, 180
 Lavrinovičs P. 12
 Lēbergs P. 121
 Lēbers G.A. 180
 Lediņš J. 180
 Legzdiņš J. 184
 Leiens J. 142
 Leimane M. 180
 Leiše Ā. 181
 Leitāns K. 30
 Lejiņš V. 181
 Lejnieks J. 162, 166, 181
 Lēmanis E. 94
 Lencbergs K. 181
 Lencs A. 82
 Lentilijs R. 31, 32
 Leonīds, metropolīts 181
 Libe K. 116
 Liberte-Rītere A. 182
 Libietis J. 150, 154, 167
 Libietis K. 21, 129, 182
 Libmanis D. 116
 Liede M. 182
 Liepa E. 182, 184
 Liepa J. 182
 Liepiņa E. 182
 Liepiņš J. 22
 Liepiņš R. 129, 130
 Liepkalns 110
 Liepukalns A. 182, 186
 Lihingers F. 85, 195
 Lihtenšteins J. 45
 Lilienavs N. 97
 Limbekers K. 46
 Linde 61
 Lindenberg V. 12
 Līvens P. 33, 129
 Lōrs J. 67
 Lovics T. 50, 110
 Lozinskis A. 50, 167
 Lucavs K. 135
 Lucs G. 76
 Lūdendorfs J.H. 117, 123
 Ludriks T. 182
 Lukažs I. 190
 Lūkins F. 182
 Lūkins H. 182
 Lundbergs E. 116

Lūsis A. 182
 Lūsis J. 20, 182
 Ļeskovs N. 53
 Ļeņņeca-Kuzņecova J. 182
 Macs V. 12
 Mačabeli A. 162, 182
 Magilņickis S. 182
 Magnuss G. 50
 Maienberg K. 124
 Maimina F. 76
 Maizīte J. 182
 Makeprangs J. 67
 Maksimovičs M. 54
 Mālers J. 141
 Markavs 62
 Martini N. 97
 Matvejs D. 62, 94
 Maune J.G. 35
 Mauriņa Z. 36
 Mauriņš J. 170, 171
 Mauriņš R. 36
 Maurs R. 175
 Mēdems T. fon. 3
 Meiers 110
 Meiers J.H. 18
 Meks 71
 Melderis E. 170, 178
 Mellers H. 90
 Meņšikovs A. 101
 Mērholds E. 80
 Merķelis E. 52
 Merķelis G. 52
 Mežaks E. 131
 Mežulis I. 182
 Mierkalns F. 182
 Mieziš A. 182
 Miķelsons J. 182
 Milenbahs J. 36
 Milenbahs K. 36
 Milihs K. 116
 Millers F. 68
 Millers J. 139, 140
 Millers J.F. 14
 Mirāms 62
 Mirāms O. 144
 Misiņš J. 38
 Mitrofanovs M. 182
 Monkevics M. 15
 Morisons D. 110, 111
 Mošinskis A. 54
 Mucenīeks P. 5, 182, 190
 Muižkunga J. 126
 Mulerts V. 48
 Murovskis I. 193
 Musmanis M. 32
 Nagliņš J. 188
 Napoleons 27, 116
 Neibeisiers J.G. 5, 182
 Neibergs A. 182
 Neimanis H. 61
 Neimanis J. 5
 Neivalds G. 22, 80
 Ničmanis J. 136

Nimanis J. 182
 Noiševskis K. 24
 Nolkena 89
 Noltena 139
 Nordštrēms J.K. 54
 Novoženeca L. 163
 Nekrasovs N. 53
 Odiņš J. 1
 Odišis Ā. 182, 188
 Oga V. 182
 Oginska-Plātere A. 54
 Olševskis J. 68
 Ore K. 140
 Orleāns G. 182
 Orlovskis M. 30
 Osterhofs K. 42
 Osterhofs O. 3
 Ostrovskis S. 80
 Oše J. 134
 Otto G. 39, 45, 195
 Otto L. 32
 Ovsjaņņikovs F. 171
 Ozolants J. 90
 Ozoliņš V. 182
 Ozols E. 183
 Pālēns 33, 34
 Pampe V. 183
 Pāncs M. 123
 Paulins 76
 Paulins G.E. 3
 Pavlovs I. 146
 Pavlovskā J. 183
 Pāvule A. 183
 Pēče A. 80
 Pēčke O. 33
 Pelēkzimis K. 75, 136, 151, 183
 Penciks A. 183
 Pensins G. 61, 121
 Perli P. 184
 Pernovs G. 144
 Petčenko A. 184
 Pēteris I, Krievijas imperators 66, 130
 Petersens G. 80
 Petersens K. 138
 Pētersons A. 184
 Pirogovs N. 162
 Pisarevs D. 53
 Pistolkorss A. fon 74, 116
 Pitums 56
 Plandere E. 184
 Planders E. 184
 Plāters 53
 Plāters-Zibergs 27
 Plāts J. 139
 Pliks T. 139
 Ploriņa A. 184
 Pogiņš 115
 Pokrovskis V. 90, 91
 Pols A. 60
 Pone J. 116
 Pontāgs D. 54
 Porniece M. 163, 184
 Ports J. 22

Postels K. 71
 Prēdelis I. 174, 181, 183
 Prenigers 30
 Press K. 184
 Prevo V. 33
 Prieditis A. 158
 Priedkalns A. 128, 129, 184
 Pūders 115
 Pumpurs A. 21
 Punka J. 90
 Puriņš I. 184
 Pūrmalis V. 184
 Putniņš B. 184
 Putniņš E. 20, 184
 Putniņš O. 184
 Radeckis K. 112
 Rafaels A. 2
 Rahunkovičs I. 12
 Rainis 30, 66, 127
 Ranka I. 169, 182, 184
 Rapiķis V. 190
 Raps A. 22
 Reihards V. 88
 Reihēnavs J.V. 134, 135
 Reimanis Ž. 112
 Reimers K. 3, 72
 Reimersa V. 102
 Reinards J.F. 74
 Reineke 11
 Reinhards G. 184
 Reiters J. 20
 Rekaševs A. 75, 76, 163, 164, 167, 184, 185
 Rezevska L. 177, 182, 191
 Ribaks J. 22
 Riekstiņš 118
 Rikers 130
 Rīls F.L. 128
 Rīmlers I. 75
 Rīmšneiders H. 130
 Ringaitis-Vējš A. 118
 Rīters I. 89, 90
 Rīters J. 31
 Rīters T.G. 42
 Rivare D. 195
 Rivars J. 195
 Rjazanskis M. 54
 Robežniece I. 187
 Rocēns A. 187
 Rogulis A. 34, 187
 Rogulis F. 187
 Rončevskis K. 169, 172, 193
 Romanovskis 80
 Romans J. 187
 Roscijs Ž. 61, 124
 Roza J. 90
 Rozenbergers O. 124
 Rozens J. 11
 Rozentāls E. 161
 Rozītis E. 138
 Rožkalns V. 187
 Rubenčiks I. 96
 Ruberts J. 170
 Rubins A. 115

Rubulis V. 187
 Rūdolfs F. 3
 Rudzītis K. 163, 167, 187
 Ruģēns V. 123, 167, 187
 Rulle F. 73
 Ruments J. 187
 Ruments K. 140
 Ruņģis R. 84
 Rusmane M. 163, 187
 Sadikovs I. 121
 Sadkovskis H. 75
 Saldovs O. 124
 Sambrovskis J.P. 117
 Sanio J. 140
 Sanio K. 118
 Sarkangalvis K. 72
 Segliņš K. 163, 187
 Sibellists V. 97
 Silķe E. 187
 Skaburskis V. 187
 Skalīts A. 146
 Skarainis O. 163, 182, 190
 Skils J. 124
 Skrinda A. 94, 151, 168, 187
 Skuja A. 73
 Skuja J. 188
 Skulme K. 188
 Skulte M. 188
 Skulte-Krievs P. 188
 Sluckers D. 188
 Smiltens E. 188
 Sņiķers P. 188
 Sodofskis V. 52
 Soltrumps 109
 Spāre V. 188
 Spilners V. 188
 Splīts A. 122
 Spole R. 188
 Sponholcs E. 2
 Sprincis H. 180
 Stačunskis D. 12
 Stāks A. 188
 Stanhens L. 41
 Starkopfs A. 189
 Stavrovskis I. 11
 Stefani F. 24, 29
 Stefenhāgens D. 53
 Stefenhāgens J.F. 44
 Stenders J.G. 109
 Stīverhauzens 11
 Stoliģvo N. 188
 Stopijs Z. 44, 97
 Stradiņa A. 189
 Stradiņš J. 195
 Stradiņš P. 146—149, 151, 158, 163, 164, 166, 168, 170, 189, 195
 Strauss E. 121
 Strautmanis I. 179, 190
 Strazdiņa Z. 189
 Strupulis J. 161
 Struve P. 160, 190
 Stumps P. 76
 Sukute A. 190

Suvorovs 66
 Svirlovskis E. 190
 Šāks T. 32
 Šāks V. 32
 Šaurums G. 135
 Šeinfogels K. 109
 Šeirihs 12
 Šēne J. 24
 Šērers J.U. 115
 Šilings A. 5
 Šilings K. 61
 Šiliņš R. 190, 193
 Šimanis K. 45, 110
 Šimanskis S. 75
 Širlencs M. 66
 Širons J. 11, 85
 Šitlers P. 121
 Šķilters G. 169, 179
 Šlaus H. 81, 130
 Šlepengrells A. 60
 Šlēzingers 95
 Šlindmanis Š. 190
 Šlubahs K. 29
 Šmalcs M. 172
 Šmīdens H. 50
 Šmithens 110
 Šmits 20
 Šmits A. 190
 Šmits E. 139
 Šmits F. 29
 Šmits H. 120
 Šmits K. 32
 Šnē H. 128
 Šneiders J. 190
 Šnobels E. 61
 Šonebergers H. fon 15
 Špērs P. 66
 Špiganovičs A. 190
 Šplits A. 15
 Šprote J.E. 74
 Šrempfs O. 5
 Štālbergs E. 175
 Štālbergs H. 89
 Štauberts A. 26
 Štēgers L. 140
 Šteins D. 22
 Šteins H. 92
 Štemhene K. 90
 Štofrēgens J.K. 169, 190
 Štolcers K. 124
 Štolcs 123
 Štolcs B. 15, 133
 Štrolzons H. 133
 Štumpfelds D.A. 3
 Štuncs A. 75
 Šubs R. 190
 Šulcs K. 88
 Šuleniuss 75
 Šumers A. 35, 37
 Šurpe E. 164
 Šusters J. 190
 Švangeradze A. 151, 152, 166, 190
 Švāns A. 151, 152, 166

Švarcs G. 60
 Švarcs J.N. 134
 Tālbergs J. 191
 Tērauds V. 36
 Tērmāne R. 191
 Tilings R. 13
 Tilo O. 191
 Tinte E. 166
 Tiņanovs J. 94
 Tiņanovs N. 94
 Tišers K.V. 41
 Tiļens K. 140
 Titovičs F. 94
 Tomaševskis 90
 Tomss G. 50
 Tondorfs H. 129, 138
 Trampedahs 18
 Truše K. 6
 Turkevičs G. 76
 Ūdre A. 191
 Ūdris J. 191
 Uldriķis 17
 Ulmanis J. 191
 Ulrihs L. 128
 Unferdorbens K.F.V. 35
 Upišis V. 82
 Upners T. 192
 Urtāns J. 4, 32, 42, 195
 Uskalis K. 138
 Vāgners R. 192, 193
 Vāgners V. 71
 Vāka I. 164
 Valdhauers K. 45, 87
 Valters E. 30
 Valters H. 135
 Valters J.H. 5
 Valters J.V. 5
 Valters P. 135
 Vanags D. 114
 Vanahs R. 45
 Vārpa A. 145, 146, 160, 193
 Vasilis E. 24
 Vasiljevs I. 177
 Vašmanis A. 61
 Vecrumba M. 128, 192
 Vecumnieks E. 148
 Vēgners F. 40
 Veibele-Jakovļeva L. 192
 Veidemanis M. 192
 Veidenbaums E. 73
 Veigands J.G. 60
 Veinbergs K. 126, 128
 Veinbergs V. 128
 Veismanis J. 192
 Vēke G. 31
 Vekmanis T. 164, 165
 Velme E. 140
 Veljaminovs N. 144
 Vēvere A. 192
 Vibeks Ā. 16
 Vibeks J. 68
 Vidiņš J. 192
 Vīgante M. 192

Vīgants Ā. 129
 Vīgners P. 41
 Viherts F. 138
 Viherts K. 35, 37
 Vīksna A. 8, 10, 47, 152, 154, 156, 179, 187, 188, 195
 Vīksne Z. 192
 Vilde J. 1, 192
 Vilde P.E. 44
 Vilde T. 22
 Vilemsens J.K. 12
 Vilperts D. 124
 Vīnzerējs A. 85
 Visels Ā. 81
 Visockis R. 192
 Visvaldis 162
 Višmanis J.B.G. fon 123, 140
 Vīterskis I. 24
 Vitkovskis J. 138
 Vodīks K. 29
 Voge V. 118
 Volfa E.fon 130
 Volfa I.fon 37
 Volfa J.fon 15
 Volfgangs S. 89
 Volframs T. 192
 Volfs 82
 Volfs A. 139
 Volfs D.fon 116
 Vonhāzs F. 141
 Vulfs L.K. 14
 Zajeva S. 192
 Zaļkalns T. 170, 172, 174
 Zandbergs N. 65, 165, 191, 192
 Zariņš J. 170, 182

Vietvārdi

Abava 124, 128
 Abesinija 65
 Adamova 96
 Ādaži 115, 116, 174, 187
 Adelinova 80
 Āgenskalns 160, 170, 175, 184, 191
 Aglona 92
 Ainavas 158
 Ainaži 73—76, 151, 183
 Aizkalne 92
 Aizkraukle 1—4, 180
 Aizpute 65—68, 71
 Aizupe 127
 Akmeņu krogis 4
 Akmeņupe 32
 Aknīste 41, 42
 Aleksandra Augstumi 101, 109
 Allaži 112
 Aloja 72, 75, 76
 Alstiķe 86, 89
 Alsunga 61, 62
 Alsvīki 6
 Altdorfa 32
 Alūksne 5, 6, 148, 161, 174, 182
 Amerika 41
 Ance 141, 143, 144, 172

Zasens A.van 97, 112
 Zēbergs E. 131
 Zēbergs H. 22
 Zediņš Ā. 61
 Zeiberlihs E. 195
 Zeklers H. 15
 Zēks J. 89, 90
 Zelčs A. 148
 Zelheims J.G. 11.
 Zemdega K. 170, 187, 192
 Zemgars V. 158
 Zimmers E. 165, 193
 Zenīgs L. 3
 Zentarskis A. 76
 Zibergs 30
 Ziberts K. 90
 Ziediņš 12
 Ziediņš A. 135
 Zīks M. 165, 193
 Zīle M. 165, 168
 Zīlings K. 38
 Zīverss 17, 135
 Zuberis L. 12
 Zubko F. 93
 Zubovs 12
 Zūks E.J. 80
 Zūks K. 113
 Zulkovskis J. 141
 Zutis 130
 Zvaigznīte G. 175
 Žeidurs E. 148, 193
 Žigļevica E. 193
 Žigļevics K. 49
 Žukovskis J. 165, 193

Andrupene 54, 56
 Anglija 67
 Ape 6, 158, 174
 Apriķi 68, 144
 Apšūti 170
 Apukalns 5, 6
 Ārlava 122, 123
 Asare 30
 Asari 53, 54, 172, 188
 Asīte 150
 Asūne 56, 183
 ASV 103
 Atašiene 42
 Auce 32—35
 Augstkalne 36
 Aumeisteris 129, 130
 Babīte 112
 Baldone 109—112, 114, 152
 Balgale 124
 Balkaiši 174
 Baltezers 115, 174, 187
 Baltija 30, 63, 66, 72, 113, 136, 169
 Baltijas jūra 71, 144
 Baltinava 12
 Baltiņi 42
 Baltkrievija 195
 Baltmuiža 30
 Balvi 7, 8, 11, 12

Bānūži 24
 Bārbele 15, 16, 45, 109
 Barkava 83, 85
 Bārta 72
 Bāte 68, 70, 72
 Bauņi 140
 Bauska 11—16, 42, 156, 171, 172, 180, 184
 Bebrene 32
 Bebri 3, 4
 Beimeisteri 76
 Bēķi 179
 Bejava 38
 Bēne 33, 35
 Berline 1, 35, 53, 115
 Bernāti 70, 71, 152, 156
 Bērzaine 20
 Bērzaune 80, 86
 Bērze 33
 Bērzgale 96
 Bērzpils 10, 12
 Biķeri 170, 190
 Biķernieki 103
 Bilska 130
 Biriņi 74
 Birzgale 90
 Birži 85
 Blidene 115, 116, 118
 Bolēni 86
 Borodina 51
 Borovka 30
 Branti 130
 Brasa 101
 Braslava 73, 76
 Braunšveiga 35
 Brocēni 118
 Brušviti 177
 Budenbroka 139, 140
 Bukaiši 32, 33, 36, 192
 Bukmuiža 54
 Bulduri 52, 53
 Burtņieki 139, 2140
 Ceplis 35, 37
 Cērtene 132
 Cēsis 15—20, 22, 79, 133, 177, 179, 180, 182
 Cesvaine 81, 82, 84, 86
 Cibla 80
 Cielavas 32
 Cinci 38
 Cīrava 68, 72
 Cīruliši 20
 Ciskādi 96
 Code 12
 Dagda 54, 56
 Dainas 153
 Dakterleja 122
 Dancīga 112
 Daudzese 4
 Daugava 2, 4, 27, 30, 39, 89, 110
 Daugavpils 8, 23—27, 54, 89, 151, 157, 162, 166, 188, 190
 Daugmales 145
 Daugļi 140
 Dejus 72
 Dignāja 41

Dikļi 138—140, 162
 Dilmaņi 145
 Dižrunģi 62
 Dobeļe 31—35, 160, 167, 174, 175, 192
 Dole 112
 Dorotejas aka 48
 Drabeši 182
 Drusti 21—24
 Druviena 38
 Dubulti 50, 51, 53, 54
 Dunava 42, 162
 Dundaga 11, 120, 122, 124
 Durbe 60, 67, 69, 72, 124, 127
 Dūre 128
 Dursupe 124
 Dzelzava 83, 85
 Dzērbene 22, 24
 Dzintari 52, 54
 Dzirciems 124, 128
 Džūkste 124, 127, 128
 Ēdole 61, 62
 Eglaine 32
 Ēķins 139, 140
 Eleja 48
 Elkšņi 145
 Emburga 48
 Embūte 68
 Engure 127, 128
 Erfurte 85, 115, 127
 Ērgļi 80, 83, 85
 Ērgeme 129, 131, 132
 Ēvele 129, 130, 187
 Ezere 115—118
 Ezernieki 53, 54, 56
 Francija 67
 Frankfurte pie Mainas 97
 Gaigalava 96
 Gaiķi 118
 Gailiši 172
 Galēni 91, 92
 Garkalne 116
 Gatarta 22
 Gauja 114, 115, 140
 Gaujasliči 20
 Gaujiena 5, 6, 8, 129
 Getingene 2, 15, 71, 75, 88, 121
 Glazmanka 3
 Glūda 48
 Gorbenko kalns 110
 Gostiņi 3
 Gramzda 68
 Grāveri 56
 Grenči 124
 Grenlande 71
 Grīva 30
 Grobiņa 65—68, 71
 Grundzāle 129
 Gulbene 35—38, 148, 177
 Gūtmaņala 114
 Ģintermuiža 44, 46
 Halle 1, 134
 Hamburga 121
 Hannoverē 75

- Hardeveika 20, 63
 Harkova 138, 161
 Hersona 721
 Iecava 4, 12—16, 180
 Iekšskrievija 96
 Ierīķi 22, 24
 Igaunija 44
 Ikšķile 85, 87, 89, 90, 110
 Ile 34
 Ilmāde 72
 Ilūkste 29—31
 Inčukalns 114—116
 Indonēzija 71
 Indra 56
 Irlava 124, 126, 128, 148, 192
 Istra 80
 Izvalta 54, 56
 Jāņmuiža 15
 Jāsmuiža 91
 Jaunauce 118
 Jaunciems 170
 Jaundubulti 164, 169, 177, 184
 Jaungulbene 35, 37, 38
 Jaunjelgava 1, 3, 40, 88
 Jaunkalsnava 81
 Jaunlutriņi 118, 177
 Jaunpiebalga 21—24, 182
 Jaunpils 124, 127, 128
 Jaunružina 96
 Jaunsvirlauka 48, 170
 Jēkabpils 39—42, 145, 157, 158, 161, 162, 177, 178
 Jelgava 2, 12, 14, 35, 42—46, 48, 57, 60, 109—111, 115, 117, 123, 145, 167, 169, 170, 181, 190, 191, 195
 Jēna 5, 97, 115, 122
 Jumprava 89, 90
 Jumpravieši 116
 Jūrasdzeņi 76
 Jūrmala 47—54, 146, 148, 150, 163, 164, 167—169, 172, 177, 183, 184, 188
 Kabile 61, 62
 Kaiģi 48
 Kaķenieki 36
 Kalēti 68
 Kalkūne 29, 30
 Kalnamuiža 34, 167, 175
 Kalncempji 5
 Kalnciems 48
 Kalsnava 85
 Kalupe 28, 30—32
 Kalvene 62, 68, 72
 Kaļķlejas 124
 Kandava 123, 124, 126—128
 Karaļauči 31, 41, 49, 60, 63, 67, 71
 Kārķi 29, 130, 132
 Kārļa krogs 117
 Kārļa vārti 101
 Kārsava 76, 80, 178
 Katlakalns 187
 Kauguri 53, 140, 183
 Kaunata 94—96
 Kauņa 41
 Kazaņa 61
 Kazdanga 68, 72
 Kijeva 27
 Koknese 2—4
 Kolka 123, 124, 152
 Konstantinopole 72
 Konventa sēta 101
 Kopenhāgena 71
 Kosa 22
 Kozlova 96
 Krāslava 27, 53—56, 58, 165, 183
 Kraukļi 81, 86
 Kreņģelkrogs 124
 Krievija 27, 50, 65, 71, 72, 75, 93, 98, 104, 106, 110, 124, 129, 195, 196
 Krimi 38
 Krimulda 113, 115, 116
 Krimūnas 36
 Kroņauce 33
 Kroņvirca 48
 Krote 68
 Krustpils 39, 41, 42, 115, 158
 Krūte 68
 Kubes kalns 101
 Kuikas 172
 Kuldīga 41, 57—62, 65, 148, 151, 152, 165, 170, 190
 Kuprava 12
 Kurmāle 151
 Kursiši 115, 116, 118
 Kurzeme 2, 8, 12, 15, 27, 31, 32, 35, 36, 39, 40, 42, 43, 45, 46, 57, 58, 60, 65, 67, 110, 115, 121—123, 126, 143, 195
 Ķegums 88—990
 Ķekava 112
 Ķemeri 47, 50, 53, 110, 146, 148, 150, 151, 167
 Ķempes 132
 Ķezberkalns 73
 Ķieģeļi 140
 Ķirbeļi 139, 140
 Ķūlciems 124
 Lāčupe 180
 Laidze 184
 Latgale 7, 8, 11, 23, 31, 39, 53, 54, 75, 79, 93, 94, 195
 Latvija 1, 7, 8, 11, 14, 15, 21, 31, 45, 48, 50, 52, 65, 72, 76, 87, 88, 95, 97, 103, 104, 106, 111, 114, 115, 123, 127, 140, 144, 146, 170, 195, 196
 Lauciene 124
 Lauderi 80
 Lazdona 81, 85
 Lēdmane 89, 90
 Lēdurga 72, 76
 Leidene 31, 63, 67
 Leipciga 97, 124
 Lejasciems 36, 37, 128, 148
 Lejassusiņi 132
 Liči 140
 Lielā Ellīte 24
 Lielaucē 33
 Lielbērze 34, 35
 Lielie Muļķi 56
 Lielstraupe 24
 Lielupe 163, 168
 Lielvārde 87, 89, 90, 174
 Liepa 24
 Liepāja 63—67, 71, 150, 152, 165—167, 169, 174, 177, 182, 192, 193

Liepkalne 80	Kļāve 37	Nereta 1—3	Handzele 30, 63
Liepna 6	Kolone 3—4	Nica 68, 72, 152	Handzele 138, 161
Liepu Mukāni 151	Kolka 123, 124, 125	Nigrande 118	Handzele 171
Liepupe 71, 76	Konstantinopole 72	Ninive 123	Handzele 172
Lietuva 41	Konstantinopole 101	Nirza 80	Handzele 173
Liezere 82—84, 171	Konstantinopole 171	Nitaure 22, 24	Handzele 174
Līgatne 19, 23, 24	Kosa 22	Nogale 121, 123	Handzele 175
Līgotāji 140	Košins 22	Nurmuiža 121, 124	Handzele 176
Līksna 30, 31	Košins 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000	Nūtes 38	Handzele 177
Limbaži 71—76, 162, 182, 183	Košins 22	Ogre 85—90, 174	Handzele 178
Litene 37, 38	Košins 22	Olaine 112	Handzele 179
Līvāni 90—92	Košins 22	Pabaži 115	Handzele 180
Līvberze 48	Košins 22	Paceplīšu kalns 110	Handzele 181
Livonija 15, 23, 97, 112	Košins 22	Padole 80	Handzele 182
Lizums 35, 37, 38	Košins 22	Paduja 97	Handzele 183
Lode 22	Košins 22	Padure 61	Handzele 184
Lonaste 172	Košins 22	Pakalni 152	Handzele 185
Lorupe 116	Košins 22	Pāle 73, 76	Handzele 186
Lubāna 81—83, 85	Košins 22	Palsmane 129, 130	Handzele 187
Ludza 8, 75—80, 163, 167, 169, 178	Košins 22	Pampāji 117, 118	Handzele 188
Luste 36	Košins 22	Panemune 15	Handzele 189
Lutriņi 115, 116	Košins 22	Pārdaugava 103, 169	Handzele 190
Ļaudona 81, 83, 84	Košins 22	Pasienne 76, 78, 80	Handzele 191
Ļeņingrada 32	Košins 22	Pāvilosta 68, 70, 72	Handzele 192
Ļūcāni 177	Košins 22	Peņķi 128	Handzele 193
Madliena 88—90	Košins 22	Pērnavā 11, 15	Handzele 194
Madona 79—85, 145, 157, 171, 182	Košins 22	Pēterburga 45, 50, 54, 56, 61, 63, 93, 106, 109, 110, 124, 144, 145, 160, 162, 175	Handzele 195
Majori 53	Košins 22	Pēterupe 115	Handzele 196
Mālpils 114—116	Košins 22	Piebalga 20	Handzele 197
Malta 94, 95	Košins 22	Pilda 80	Handzele 198
Mālupe 6	Košins 22	Pilskalne 30	Handzele 199
Maļinovka 31	Košins 22	Piltene 65, 117, 141, 143, 144	Handzele 200
Mārburga 97	Košins 22	Plakanciems 187	Handzele 201
Mārciena 86	Košins 22	Planica 151	Handzele 202
Mārsnēni 22, 24	Košins 22	Pleskava 11	Handzele 203
Mārupe 184	Košins 22	Pļaviņas 1—3	Handzele 204
Maskava 97, 135	Košins 22	Pobrenči 140	Handzele 205
Matīši 139, 140, 188	Košins 22	Podiņi 172	Handzele 206
Mazirbe 124, 152, 158	Košins 22	Podupi 4	Handzele 207
Mazsalaca 137—140, 146, 161, 162	Košins 22	Poguļanka 28	Handzele 208
Mazzalve 2, 4	Košins 22	Poķi 4	Handzele 209
Medņi 42	Košins 22	Pope 141—144	Handzele 210
Meirāni 84, 86	Košins 22	Prāga 116	Handzele 211
Meisene 11	Košins 22	Praviņi 124	Handzele 212
Meizakila 140	Košins 22	Preiļi 89—92	Handzele 213
Melderi 13	Košins 22	Priedaine 53	Handzele 214
Melluži 53, 54	Košins 22	Priekule 67, 69, 72, 150	Handzele 215
Melnā jūra 71	Košins 22	Priekuļi 182	Handzele 216
Meļķitāres 4	Košins 22	Prode 30	Handzele 217
Mērdzene 80, 169	Košins 22	PSRS 110, 148, 157, 168, 170, 189, 190	Handzele 218
Mērsrags 123, 124	Košins 22	Puikule 76	Handzele 219
Mētriena 86	Košins 22	Puķulejas 62	Handzele 220
Mežciems 28	Košins 22	Putriņas 140	Handzele 221
Mežotne 12, 15	Košins 22	Puze 141, 144	Handzele 222
Mežvidi 80	Košins 22	Raiskums 20, 24	Handzele 223
Minska 89, 196	Košins 22	Rāmuļi 20	Handzele 224
Mogiljova 75	Košins 22	Ranka 38	Handzele 225
Mojāni 38	Košins 22	Ratenieki 148	Handzele 226
Morisona kalns 110	Košins 22	Rauna 20, 22—24, 179	Handzele 227
Naukšēni 138, 140	Košins 22	Rāzna 95, 96	Handzele 228
Naurēni 80	Košins 22	Rēgensburga 62	Handzele 229
Neibāde 114, 115	Košins 22	Rembate 89, 90	Handzele 230
Nēķins 22	Košins 22		Handzele 231

- Remte 116, 118
 Rencēni 139, 140
 Renda 61, 62
 Reņģe 118
 Rēvele 127
 Rēzekne 8, 79, 93—96, 160, 168, 174, 187, 188, 190
 Rēzna 61
 Riebiņi 92
 Rietumeiropa 98
 Rīga 16, 31, 53, 57, 65, 71, 72, 74, 81, 85, 86, 88, 89, 97—
 110, 114, 124, 145—147, 149, 152, 155, 157, 160—163,
 165—175, 177—184, 187—193, 195, 196
 Rīgas jūrmala 47, 51—53, 85
 Rintelna 123
 Roja 123, 124
 Romeskalns 5
 Ropaži 113—116
 Rostoka 31, 97
 Rožkalni 161
 Rubene 42, 140, 161
 Rucava 68, 69, 72, 177
 Rudava 80
 Rudbārži 61, 62
 Rudņa 56
 Rudzēti 92
 Rugāji 12
 Rūjiena 15, 137—140, 145, 148
 Rukmaņi 132
 Rundāle 12, 15
 Rundēni 76, 80
 Sabile 120, 122, 124
 Saikava 81, 84, 85
 Saka 68, 72
 Sala 42
 Salaca 140
 Salacgrīva 73, 75
 Salaspils 112, 114, 116
 Saldus 115—118, 144, 165, 177
 Salgale 191
 Saliena 32
 Saltupi 42
 Sanktpēterburga 89, 129, 139, 172, 195
 Sarkandaugava 101, 187
 Sarkankalns 102
 Sarkanmuiža 141
 Sarkaņi 145, 157
 Saslauka 121
 Sasmaka 122
 Sāti 192
 Sauka 145
 Saulkalne 71
 Saulkrasti 113—116
 Saulstari 90
 Sausgali 62
 Sausnēja 86
 Secē 3
 Seda 130
 Sēlija 39, 42
 Sēlpils 35, 42
 Sēji 163
 Sēravots 128
 Sesava 48
 Siāma 35
 Sibīrija 97
 Sidrabene 191
 Sigulda 112, 114—116, 153, 167, 174
 Silabebri 42
 Silajāņi 91, 92
 Silene 30
 Sinole 37
 Skaista 56
 Skaistkalne 12, 14
 Skangaļi 62
 Skrīveri 1, 2
 Skrunda 61, 62, 72
 Skujene 22—24
 Skulte 76
 Slampe 128
 Slate 177
 Sloka 47, 49, 183
 Smārde 127, 128
 Smiltene 129, 130, 170, 172
 Smordans 109
 Snēpele 62
 Spāre 121, 124
 Spēlāni 41
 Staburags 4
 Staicele 76
 Stalidzēni 81, 86
 Staļģene 48
 Stāmeriena 35, 38
 Stende 120, 122—124
 Stiglava 169
 Stopiņi 97, 163
 Strasburga 124
 Straupe 15, 22, 24
 Strazde 124
 Strenči 130, 131
 Stropi 28
 Strutele 123
 Stružāni 94—96
 Stučka 1, 3, 4
 Stukmaņi 3, 4
 Subate 28—32
 Sukturi 184
 Sunākste 2, 4
 Suntaži 85, 89, 90
 Suseja 41
 Suvenišķi 41
 Svētās Helēnas avots 96
 Svētavots 20, 38
 Svitene 15, 184
 Šķaune 54, 56
 Šķēde 116
 Šķilbēni 12
 Šmerlis 169, 170, 173, 175, 179, 180, 182, 184, 192
 Tabors 46
 Tallina 127
 Talsi 119—124, 152, 167, 168, 184
 Tartu 177
 Tāši 68
 Taurene 24
 Taurupe 90
 Tērbata 2, 5, 11, 15, 35, 41, 53, 60, 61, 80, 106, 115, 135,
 137, 145, 160
 Tērvete 34, 36, 167, 175

- Tiegaži 71
 Tilikas 132
 Tilža 10, 12
 Tinģere 122
 Tirza 35—38
 Tornakalns 106, 169, 175, 181, 192
 Trapene 6
 Trepe 145
 Trikāta 129, 130, 132, 180
 Tūja 76
 Tukums 123—126, 148, 161, 192
 Tula 41
 Tume 124
 Turaída 114, 153
 Turlava 61
 Ūdriši 56
 Ugāle 142—144
 Ukraina 138
 Umparte 12
 Umurga 182
 Ungurmuiža 161
 Upesdebesnieki 41, 161
 Upeslejas 163
 Urgas 139
 Ūziņi 190
 Užava 144
 Vabole 151
 Vācija 32, 62
 Vaidava 139
 Vaideloši 4
 Vainode 68—72, 174
 Valdemārpils 122—124
 Valdšteina 4
 Valga 127
 Valgale 121
 Valgunde 181
 Valka 127—130, 170, 172, 173, 180, 187
 Valle 3
 Valmiera 5, 75, 133—137, 140, 152, 156, 160, 162, 163, 165, 167, 169, 174, 183, 188, 193
 Valtaiķi 61
 Valterkalniņš 135
 Vanagpakalns 182
 Vandzene 122, 124
 Vāne 128
 Varakļāni 79, 82, 84, 86, 182
 Varieba 123
 Varieši 161
 Vārkava 91, 92
 Vārme 62
 Varšava 25, 94
 Vārve 179
 Veckalsnava 81
 Vecogre 89
 Vecpiebalga 21, 23, 24, 177, 180
 Vecsaliena 32
 Vecsaule 12, 171
 Vecslabada 80
 Vecumnieki 12, 14
 Velēna 35, 38, 177
 Velna ala 140
 Vendzava 141
 Ventspils 139—144, 163—165, 168, 172, 179, 184, 193
 Vērgale 72
 Vērsis 139
 Vēršupīte 50
 Veselava 22
 Vestiena 81, 84, 85
 Vidriži 76
 Vidsala 42
 Vidukļi 184
 Vidzeme 8, 20, 72, 79, 85, 130, 135, 195
 Vidzemes Šveice 114
 Viesīte 40—42, 148, 150, 151, 163
 Vietalva 3, 85, 180
 Vijciems 131
 Viksna 12
 Vilce 48
 Viļaka 8, 11, 12
 Viļāni 94—96
 Viļķene 76
 Viļņa 53, 61, 75, 94
 Vine 1
 Vīpe 145
 Vircava 48, 116
 Vircburga 5
 Višķi 32
 Vitebska 27, 39, 89
 Vitenberga 97
 Vizikoki 6
 Zalve 2, 4
 Zaļenieki 48, 190
 Zaļmuiža 76
 Zante 128
 Zasa 42
 Zaube 22—24
 Zeltiņi 6
 Zemīte 123, 127, 128
 Zentene 127, 128
 Ziemeļeiropa 119
 Ziemeļkurzeme 121
 Zilā basteja 135
 Zilaiskalns 139, 140
 Zilupe 76, 80
 Ziras 143
 Zlēkas 141, 142, 144
 Zūras 142, 144
 Zuši 115
 Zutīni 116
 Zvanulejas 38
 Zvārde 118
 Zvāre 123, 124
 Zviedrija 127
 Zvirgzde 140
 Žiguri 12

Arnis Viksna

Beginnings of Medicine in Districts of Latvia

Abridgment

This book completes the three book series by A. Viksna on Latvian medicine lore. The first two ones were "Monuments of Latvian Medicine" in 1986 and "Along the Pathways of Physicians" in 1990. There are two questions reflected on in the summary:

- 1) Short and concentrated summary of the course of Latvian medicine from ancient times to World War II.
- 2) The basic goals, narration principles and content arrangement of the text.

The investigation of bygone time of medicine is a traditional and rather widely developed topic which has attracted many Latvian scientists. The first more serious works at the level of a establishing facts appeared already in the 18th and 19th centuries. Later Isidor Brennssohn accomplished the most. His broad biographical studies were dedicated to the physicians of Kurzeme (Curland) and Vidzeme, as well as the development of medicine in these areas (excluding Latgale). The authors of other more known publications were Gustav Otto, Friedrich Lichinger, Erich Seuberlich. The history of medicine as a branch of science and an academic subject was cultivated by Pauls Stradiņš, but he had contributed even more by creating the Museum of the History of Medicine, which is known to be the largest one in the world. After World War II research work was carried out in paleopathology, monuments of the history of Latvian medicine were identified, several attempts were made to sum up in monographs the history of Latvian medicine and, especially, the achievements of socialist health care. However, the majority of them was subjective with the brand of ruling ideology (it refers also to the works by A. Viksna). Further passages deal with the main features of the history of Latvian medicine focusing on the characteristic trends and important chronological data.

Archaeology, ethnography, paleopathology give testimonies of ancient times about medical assistance in Latvia. Empirical knowledge was used in obstetrics, surgery, healing of internal diseases. Medicinal plants were widely used, watering places were, hygienic notions of the people developed. Alongside Latvian rational medical techniques existed quackery.

During the Middle Ages medical traditions of Western Europe were slowly introduced along with the expansion of German crusaders in Latvia. In Riga the first medical people were mentioned at the end of the 13th century, but in 1360 the city system of medicine administration was formed. Physicians were divided into several groups. Doctors of medicine with the university degree were mainly practicing treatment of internal diseases. Surgical manipulations were performed by craftsmen — bath—house attendants and barbers or wound healers. Doctors of medicine and craftsmen were interlined by nomadic physicians.

In Riga the first patient asylums — Holy Spirit, St. Lazarus, St. George hospitals were founded in the 13th and 14th centuries, relatively, they introduced in—patient treatment. The first drugstore in Riga was founded in 1357, but in 1800 there were 32 drugstores in Latvia.

In the Middle Ages epidemics raged frequently. The most terrible one — plague — was first stated in 1351, but the Great Plague of 1710 was the most devastating. Leprosy was spread, a strange epidemic the English sweat was repeatedly marked. Smallpox was more widely known from the 16th century, epidemics of dysentery and various typhuses were also detected. In Latvia spread of syphilis was noted at the beginning of the 16th century. Cities started to take care of their sanitary facilities.

In Latvia more serious traditions of scientific medicine were established from the 16th century, when the first notable physicians appeared. Jan Cornarius, Mathias Friesner, Zacharias Stopius, Kaspar Fiedler were among them. Jānis Reiters is considered to be the first doctor of Latvian origin. He lived in the 17th century. The development of medical science was encouraged by the foundation of Dorpat University in 1632, which existed till 1710 and resumed its activities in 1802. Some medical studies were carried out also in Jelgava Academia Petrina established in 1775. There was an anatomical theater in Riga from 1736. The first periodical in Latvian "Latviešu ārste" (Latvian Physician) was published by Ernest Wilde in 1768 and 1769, but its facsimile edition appeared in 1991. In the 18th century scientific investigations of Latvian spas (Bārbele, Baldone) were started. In 1800 in Riga Otto Huhn was the first to initiate smallpox vaccination in the Russian Empire. The drugstores had already their laboratories where research work was done. In 1803 David Hieronymus Grindel set up the first Riga Society of Chemists and Pharmacists in Russia and he started to publish the first journal of similar nature. In 1822 Riga Society of Practising Physicians was established which was the leading center of medical science in Latvia and published archives of scientific works in the 19th century.

When the territory of Latvia was annexed to the Russian Empire, at the end of the 18th century a wider administrative system of medicine started to develop. In the 19th century a network of in—patient departments had formed covering the larger cities, initially, then district centers and rural

areas. Riga City Hospital No 1 founded in 1803 was the largest and leading one during the century. Hospitals were established in Jelgava (1824), in Rēzekne (1825), in Liepāja (1830), in Ventspils (1831). Specialized curative establishments started to take shape: Sarkankalns Mental Hospital in 1862, V. Reimersa Eye Hospital in 1863, Riga Leper Hospital in 1891, J. Armitstead Children's Hospital in 1899. Among the curative institutions constructed at the beginning of the 20th century Strenču Mental Hospital (1907), Riga City Hospital No 2 (1910), Daugavpils Railway Hospital (1912), Red Cross Hospital in Riga (1913), Valmiera City Hospital (1914) should be mentioned. The leading curative establishments of the Armed Forces were Riga Military Hospital (1754), Daugavpils Military Hospital (1827), Liepāja Navy Hospital (1900). In 1884 Riga City Mortuary was opened, in 1904 — the first ambulance service station. In Riga City Hospital No 1 the first outpatient department was founded in 1891. There were 212 drugstores in Latvia. Medical treatment expanded in health resorts. In 1838 Ķemeri spa was opened. The healing properties of its spring were known already before. Baldone gained its popularity, balnearies existed near Aglona and Krāslava springs of mineral water. Among climatic resorts Riga Jūrmala, Liepāja and Poguljanka (Mežciems) near Daugavpils became famous. In 1900 in the vicinity of Ventspils the first sanatorium was built where children suffering from bone tuberculosis were treated.

As sanitary conditions improved the spread of epidemics decreased. The most extensive cholera epidemics were in 1831 and 1848.

The majority of doctors and pharmacists working in Latvia had obtained their education at the near—by Dorpat University, but from the second half of the 19th century also at the universities of Petersburg, Moscow and others. The number of physicians of Latvian origin increased, e.g., 192 Latvians had already got their doctor diplomas by 1900. Paramedical people were trained at Jelgava Midwifery School founded in 1826, Riga Pharmacy School established in 1835 and others. All in all, there were 11 schools of this kind in 1910.

The development of medical science was mainly linked with the local societies of physicians which equalled to ten in 1910. In January 1847 in Russia Bernhard Friedrich Baerens was the first to apply ether narcosis in Riga. August Haken invented the urethroscope in 1862. Adolph Bergmann introduced antiseptics, asepsis and internal surgery in Riga. Several techniques of diagnostics and treatment of pulmonary diseases were advised by Paul Hampeln. January 6, 1896 Hermann Pfäum obtained the first roentgenograms in Russia. Otto Thilo started research in biomechanics.

The first Latvian medical scientists worked mainly outside Latvia. A group of Latvia microbiologists made significant studies in Dorpat and Petersburg. In Russia Eizens Zimmers was the first to turn to the investigations of pathogenic microbes. In 1878 he discovered the causative agent of chicken cholera. In 1891 Kristaps Helmanis and Oto Kalniņš determined the diagnostic properties of mallein in glanders, moreover, Kristaps Helmanis studied rabies and in 1886 in Petersburg he founded the second Pasteur station in the world. Kārlis Krēsliņš studied and produced mallein and tuberculin. It should be mentioned, that in 1904 in Petersburg Pēteris Sņķers observed tuberculin skin reaction for the first time, and, that in 1905 in Moscow Roberts Krimbergs isolated carnitin and elicited the formula of its structure.

When World War I was over and the times of revolutions, coups and disorders set in, in 1917 and 1919 there were two attempts to create a Soviet health care system in Latvia. Due to the short period of time, as well as calamity, starvation, epidemics and war activities they failed to. There was more success when the Republic of Latvia was established in 1918 and during its peace—time period up to its violent annihilation in 1940.

The most important event in the history of Latvian medical profession is the establishment of the center of higher medical education and medical science — Faculty of Medicine at Latvian University in 1919. There were numerous difficulties to overcome, however, they have succeeded and during 20 years 1200 physicians and 400 dentists had been trained, 45 doctoral dissertations had been defended. National medical schools on the most important theoretical and clinical branches of medicine had been established. The leading scientists of that time were Mārtiņš Zīle, Jēkabs Alksnis, Roberts Krimbergs, Jānis Ruberts, Pēteris Sņķers, Hermanis Budulis, Kārlis Barons, Jānis Jankovskis and others, while Pauls Stradiņš, Jēkabs Primanis, Kristaps Rudzītis, Egons Dārziņš and others were leading young scientists. Three congresses of Latvian physicians and dentists were held, the monthly journal "Latvijas Ārstu žurnāls" (Journal of Latvian Physicians) was published.

Health care of the population was supervised by Health Care Department of National Welfare Ministry which was founded in 1919 (directors — Gustavs Reinharde, Kārlis Barons, Jānis Kivickis, Augusts Pētersons, Oskars Alks). In 1937 a progressive Medical Treatment Law and in 1939 Pharmacy Law were adopted. The system insurance medicine or sick funds was the leading one. In addition to, there were a rural medical treatment system and some other (their historic experience is being successfully used nowadays). Public organizations, e.g., Latvian Red Cross, Health Promoting Society and others, have greatly contributed to health care of the population. In 1938 in Latvia there were 141 hospitals and sanatoriums with 13.2 thousand hospital beds, 1589 physicians and 837 dentists were employed, 521 drugstores were functioning. Health care indices of Latvia compared with those of USSR in 1940 show that they were more favorable for Latvia. For instance, there were twice the number of physicians, 1.5 times more hospital beds, 3 times lower children mortality, but the difference in average life—span of the population

was 11 years.

Further events are not mentioned by the author as there is no time distance and almost unavoidable subjectivity exists.

II

The previous investigators of the past of Latvian medicine have paid little attention to outlying districts, local history of medicine because almost all the most important events of medical science and practice as well as health care of the population have been connected with the center — Riga, more seldom with Jelgava, Liepāja, Daugavpils, which are the largest cities. At the same time it must be admitted that the examination of the country and small towns could give more realistic picture of the general level of medicine and health care of the population because in practical life the links with the people are closer here.

Therefore attention is focused not on Riga (viewed in short), but on other Latvian cities and rural districts. Chronologically the period stretching from the first stages of medical assistance to the first half of the 20th century in the whole territory of Latvia is covered. Consequently, the book acquires nature of local lore.

The second task deals with the identification and investigation of historic and culture monuments in connection with the development of medicine. Till now it is not paid enough attention what contradicts to the preservation of the values of the past which has been brought up by the renewal process. Therefore concrete data about many appropriate objects have been given.

Working on the book, documents and materials from Riga, Tartu,

Moscow, St. Petersburg and Minsk Archives, museums, libraries have been used. It refers also to the published literature — reviews on health care, biographic lexicons, lists of the names of physicians and drugstores, telephone and address directories, maps, etc. A part of the data has been obtained due to personal contacts with elderly people, historians and students of local lore.

Mainly, the postcards of the beginning of this century found in private and museum collections have been used for pictures. A part of them is the result of picture taking during last 20 years.

Chapters of the book correspond to the present territorial division of Latvia, i.e., districts are arranged in alphabetical order, subchapters are introduced to help the reader when the material is abundant.

As far as possible the first physicians and medical people, hospitals, drugstores and other medical institutions, also old medical treatment places (springs of mineral water, etc.) of the districts are indicated. Characteristic peculiarities are stressed, but the activity of the most notable people is outlined little.

The supplement of this book has two lists: about the perpetuation of memories of medical people (monuments, tomb—stones, tablets, etc.), survey of burial places.

The list of literature and sources follows, then the index of persons and geographic names to help the reader.

This book is for physicians, dentists, pharmacists, medical nurses, students, students of local lore, all people who are interested in medicine and love Latvia.

LIST OF PLATES

4. Red Cross Hospital in Pļaviņas. About 1935.
4. Nereta market—square, on the right — a drugstore. 1934.
5. Finks Boarding House in Koknese. 1911.
6. The building of Alūksne Hospital (from 1932 to 1964). 1986.
6. Alūksne Old Drugstore. About 1930.
7. Gaujiena Drugstore. 1939.
7. Viļakas Hospital. 1986.
8. Tilža Health Care Unit. 1986.
8. Bērziņi Health Care Unit. 1986.
9. Iecava Hospital. About 1910.
10. Iecava Doctor's Practice. About 1930.
10. Iecava Infirmary. About 1915.
11. Bauska Market—square with a drugstore. About 1910.
11. Nursing home "Villa Baltica" in Cēsis. 1911.
12. Cēsis City Drugstore. About 1935.
12. Red Cross Sanatorium in Cēsis. 1932.
13. Sanatorium for soldiers in Cēsis. 1933.
13. Līgatne Papermill Hospital. About 1910.
14. Rauna Hospital. 1940.
14. Examination by the doctor at Drusti Health Care Station. 1938.
15. Drusti midwife is bringing gifts to needy children. About 1938.
16. Daugavpils Red Cross Hospital. About 1935.
16. Valdemāra Street in Daugavpils, on the right — District Board Drugstore. About 1930.
17. Poguljanka Hydrotherapy Establishment. About 1910.
17. Mežciems hotel. About 1910.
17. Subate Doctor's Practice. About 1935.
18. Subate New Drugstore. About 1935.
18. Kalupe Drugstore. About 1935.
19. Auce Doctor's Practice. About 1910.
20. Dobeles Hospital. 1938.
20. The old building of Tērvete Sanatorium. 1931.
21. The new building of Tērvete Sanatorium. 1933.
21. Lejasciems Drugstore. 1911.
22. The Steward's house of Lizuma estate, where a drugstore is located at present. About 1930.
22. Druviena Drugstore. About 1935.
23. Jēkabpils District Hospital. About 1938.
23. Viesīte Drugstore. About 1935.
24. Atašiene Drugstore. About 1935.
25. Doctor's Practice of Čintars Estate Hospital. About 1910.
25. Jelgava Swan Drugstore. 1905.
26. Jelgava Lion Drugstore. About 1925.
27. Academia Petrina. 1974.
27. A bathing cart on the beach. About 1905.
28. Sloka Doctor's Practice. About 1905.
28. Dubulti Bathing—house. About 1910.
29. Dzintari Bathing—house. About 1905.
29. A beach pavilion in Dzintari. About 1914.
30. A Swimming bath in Melluži. About 1905.
31. Krāslava Hospital. About 1935.
31. Dagda Hospital. About 1938.
32. Krāslava Sanatorium. About 1935.
32. Kuldīga City Hospital. About 1938.
33. Duke's Drugstore in Kuldīga. About 1989.
33. Baznīcas Street in Kuldīga, on the right — a drugstore. 1903.
34. Vārme Drugstore. About 1935.
35. Liepāja beach. 1901.
35. Liepāja Swimming bath. 1932.
36. Red—Cross Sanatorium in Liepāja. About 1935.
37. State Officer's Sanatorium in Vaiņode. 1933.
37. Sick Fund Sanatorium in Bāte. 1927.
38. Bernāti pavilion. About 1930.
38. Pāvilosta Drugstore. About 1930.
39. Limbaži Hospital. 1938.
40. Ainaži Drugstore. 1939.
40. Bīriņi Sanatorium. About 1935.
41. Limbaži Drugstore (in the centre), 1912.
42. Ludza District Hospital. 1940.
42. A sick—room of Ludza District Hospital. 1935.
43. Medical professionals at Z. Gurevičs Private Hospital in Ludza. 1930.
44. Lubāna Doctor's Practice. 1931.
44. Madona Hospital. 1939.
45. Saikava Drugstore. About 1935.
45. Meirāni Drugstore. 1931.
46. Sanatorium (boarding house) in Ogre. About 1914.
46. Alstīķe Sanatorium. 1905.
47. Ogre Children Tuberculosis Sanatorium. About 1925.
47. Ogre Drugstore. About 1905.
48. The Old building of Preiļi Hospital. 1988.
49. Vārkava Doctor's Practice. 1938.
49. Līvāni Hospital. About 1935.
50. At the Military infirmary in Rēzekne. 1916.
50. The Department of contagions of Rēzekne Red Cross Hospital. About 1935.
51. Rēzekne New Drugstore. About 1925.
51. At St. Helen's spring in Adamova. About 1910.
52. Grey Sisters Asylum. 1983.
53. Orthodox Seminary. About 1910. Changed into the Anatomical Theatre in 1920.
53. Riga Red Cross Hospital. 1914.
54. St. Georges Hospital. 1983.
54. Riga Field Hospital. 1938.
55. Gate—keepers of Riga Hospital No 1. About 1910.
56. Torņkalns Drugstore. 1986.
57. Riga Gertrud Drugstore. About 1930.
57. Riga Peace Drugstore staff. 1937.
58. Baldone Bathing—house. 1908.
59. Baldone Bathing—house. 1928.
59. Morisons Boarding House in Baldone. About 1930.
60. Baldone "trolley". About 1930.
60. Boarding house "Vizbulītes" in Saulkrasti. About 1935.
60. Villa Eugenia in Inčukalns. 1912.
61. Mālpils Drugstore. 1912.
62. Kursiši Drugstore. 1926.
62. Saldus Drugstore. 1917.
63. Talsi Hospital. About 1935.
63. Talsi Old Drugstore. About 1930.
64. Stende Drugstore. About 1935.
64. Boarding—House in Sabile. About 1910.
65. Durbe Palace. About 1910.
66. Kreitenbergs Drugstore in Tukums. 1926.
66. Kandava Sulphur spring. About 1930.

67. Kandava Sulphur spring. About 1935.
68. Smiltene Hospital. 1905.
69. The staff and patients of Strenči Mental Hospital. 1926.
69. Ērgeme Doctor's Practice. About 1910.
69. Trikāta Drugstore. 1924.
70. Valmiera Old Drugstore. 1982.
70. The Health Care Unit of Valmiera joint sick fund. About 1935.
71. A Staff group of contagion—infirmity of Latvian Refugee Committee Valmiera Branch. 1916.
72. Naukšēni Doctor's Practice. 1936.
72. Dikļi Sanatorium. About 1940.
73. Ventspils Venta—Drugstore. About 1935.
74. Ugāle Doctor's Practice. About 1935.
74. Zlēkas Drugstore. About 1930.
75. Ventspils beach. About 1935.
76. The monument of P.Stradiņš in Riga. 1983.
77. Unveiling of the monument of E.von Bergmann in Rūjiena. 1992.
77. The monument of A.Biezīņš. 1989.
78. Unveiling of the monument of A.Kirhenšteins. 1986.
78. Unveiling of the monument of P.Stradiņš in Viesīte. 1987.
79. The Monument to the founders and physicians of Ķemeri spa. 1992.
79. The Memorial stone of O.Kalniņš. 1990.
80. Consecration of the Memorial stone of K.Katlaps. 1992.
80. Unveiling of J.Libietis memorial stone. 1992.
81. The stone of Bernāti Spa. 1991.
82. P.Stradiņš memorial stone. 1986.
82. Mazirbe Big Stone of Plague. 1977.
83. Unveiling of the Memorial plate of J.Alksnis. 1990.

83. The memorial plate of A.Biezīņš. 1990.
84. The memorial plate of J.Jēgermanis.
84. Memorial plate of Ā.Elsne unveiling. 1988.
85. Memorial plate of A.Rekašovs unveiling. 1988.
86. Memorial plate of J.Lejnieks unveiling. 1989.
87. The memorial plate of M.Zile. 1992.
89. Epitaph of N.Himzel. 1983.
90. The tombstone of G.Apinis. 1990.
90. The tombstone of I.Bākulis. 1979.
91. The tombstone of physicians Bērziņi. 1990.
91. The tombstone of A.Bērziņš. 1990.
92. The tombstone of physicians Biezīņi. 1990.
92. The tombstone of M.Bļodniece. 1990.
93. The tombstone of physicians Kalnbērzi. 1984.
93. The tombstone of P.Gērke. 1990.
94. The tombstone of K.Briedis. 1979.
95. The tombstone of Ē.Liepa. 1990.
95. The tombstone of J.Jankovskis. 1979.
96. The tombstone of A.Liepukalns. 1982.
96. Unveiling of the tombstone of A.Rekašovs. 1988.
97. The tombstone of V.Skaburskis. 1990.
97. The tombstone of Physicians Odiši. 1990.
98. Mucenieki Family Vault. 1982.
98. The tombstone of P.Stradiņš. 1990.
99. The tombstone of N.Zandbergs. 1983.
99. O.Huhn tombstone. 1985.
100. The tombstone of R.Vāgners. 1980.
100. The tombstone of R.Šiliņš. 1990.

Arnis Viksna

Zu den Anfängen der Medizin in Lettland

Zusammenfassung

Dieser Band beschliesst den Dreibände-Zyklus von A. Viksna über die Erforschung der medizinischen Heimatkunde. Die ersten zwei Bände behandelten "Medizin-Denkmäler in Lettland" (1986) und "Auf den Pfaden der Ärzte" (1990).

Diese Zusammenfassung betrachtet zwei Fragen:

1. Konzentriertes Resümee von den frühesten Perioden bis zum Zweiten Weltkrieg.
2. Hauptziele dieses Bandes: Prinzipien der Darlegung des Textes und Anordnung des Inhalts.

Die Erforschung der medizinischen Vergangenheit ist ein traditionelles und ziemlich weitverbreitetes Thema, dem viele Gelehrten Lettlands ihre Beachtung geschenkt haben.

Die ersten ernstlicheren Arbeiten auf dem Niveau der Tatsachen - Feststellung erschienen um die Jahreswende des 18. und 19. Jahrhunderts. Späterhin hat Isidor Brennsohn den grössten Beitrag dazu geliefert in seinen umfangreichen biographischen Forschungen über die Ärzte Livlands und Kurlands.

Weitere bedeutende Publizisten waren Gustav Otto, Friedrich Lichinger, Erich Seuberlich. Die Anerkennung der Medizingeschichte als wissenschaftliche Disziplin und Hochschul-Lehrfach an der Universität Lettlands ist Paul Stradiņš zu verdanken. Ausserdem hat er noch viel mehr erreicht mit der Gründung des Museums für Geschichte der Medizin. Heute gehört es zu den grössten und bekanntesten Museen der Welt. Nach dem Zweiten Weltkrieg begannen Forschungen in der Paleopathologie, Auffindung medizin-historischer Denkmäler in Lettland, wurden Versuche angestellt die lettländische Medizingeschichte monographisch zusammenzufassen, und besonderes Gewicht auf die Leistungen des sozialistischen Gesundheitswesens zu legen. Die meisten Versuche tragen

jedoch den Stempel des Subjektivismus und der herrschenden Ideologie (das betrifft auch die Werke von A. Viksna).

Nachstehend werden die Grundzüge der Medizingeschichte Lettlands erläutert, auf deren charakteristische Tendenzen und wichtigsten chronologischen Daten hingewiesen.

Die frühesten Angaben über medizinische Hilfeleistung in Lettland enthüllen die Archaeologie, Ethnographie und Paleopathologie. Das empirische Wissen erstreckte sich auf die Geburtshilfe, Chirurgie, Behandlung innerer Krankheiten. Weitgehend benutzte man Heilpflanzen, kannte die Wirkung der Heilquellen. Im Volke bildeten sich hygienische Auffassungen, es gab auch Heilkundige. Neben den rationellen Methoden der lettischen Volksmedizin bestand auch Quacksalberei. Mit der Expansion der deutschen Kreuzritter verbreiteten sich im mittelalterlichen Lettland auch Traditionen der westeuropäischen Medizin. Die ersten Mediziner Rigas werden Ende des 13. Jh. erwähnt. Bereits im Jahre 1360 entsteht eine städtische Medizinal-Verwaltung. Die Ärzte sind in mehrere Klassen aufgeteilt. Die Doktoren der Medizin mit Universitäts-Ausbildung heilten vornehmlich innere Krankheiten. Chirurgische Manipulationen waren Sache der einfachen Heilkundigen - Bader, Barbieri oder Wundärzte. Wundärzte bildeten ein Bindeglied zwischen den gelehrten Doktoren und den Heilkundigen.

Die ersten Krankenhospitäler in Riga - "Zum Heiligen Geist", "St. Lazarus", "St. Georgen" - entstanden im 13. und 14. Jahrhundert. Gewissermassen beginnt hiermit die stationäre Behandlung. Krankenhäuser im heutigen Sinne entstehen in Lettland im 18. und 19. Jh. 1357 wurde in Riga die erste Apotheke gegründet, um 1800 gab es in Lettland 32 Apotheken.

Im Mittelalter grassierten häufige Epidemien. Die schrecklichste darunter war die Pest, zum ersten Mal 1351 festgestellt. Am grausamsten wütete 1710 die sogenannte "Grosse Pest". Verbreitet war Lepra, mehrmals eine sonderbare Epidemie "Englischer Schweiss". Seit dem 16. Jh. gab es häufiger auch Pocken, Dysenterie und verschiedenartige Typhus-Epidemien werden ebenfalls konstatiert. Zu Beginn des 16. Jh. verbreitet sich in Lettland die Syphilis. Die Städte beginnen für bessere Sanitäts-Massnahmen zu sorgen.

Ernstlichere Traditionen der wissenschaftlichen Medizin in Lettland beginnen im 16. Jh. dank den ersten bedeutendsten Ärzten Jan Cornarius, Matthias Friesner, Zacharias Stopius, Kaspar Fiedler. Der im 17. Jh. lebende Arzt Johannes Reiter war, vermutlich, der erste Arzt lettischer Herkunft.

Den Werdegang der wissenschaftlichen Medizin förderte die Gründung der Dorpater Universität (1632). Sie bestand bis 1710 und wurde 1802 wieder eröffnet. Mancherlei medizinische Forschungen wurden ausgeführt

in der in Mitau (Jelgava) 1775 gegründeten "Academia Petrina."

Ab 1736 existiert in Riga ein "Theatrum Anatomicum". Die erste Zeitschrift in der lettischen Sprache "Latviešu Ārste" wurde 1768 / 69 von Peter Ernst Wilde herausgegeben, 1991 erschien im Faksimile - Nachdruck. Im 18. Jh. begann die wissenschaftliche Erforschung der lettlandischen Kurorte Barbeln (Bārbele) und Baldohn (Baldone). Im Jahre 1800 unternahm Otto Huhn in Riga (die erste in Russland) Schutz-Pockenimpfung. An den Apotheken gab es bereits Laboratorien, die sich mit Forschungsarbeiten betätigten. David Hieronimus Grindel gründete 1803. die Rigasche Pharmazeutisch-chemische Sozietät (später genannte "Pharmazeutische Gesellschaft zu Riga") und veranstaltete die Herausgabe eines Journals. 1822 erfolgte die Gründung der Gesellschaft praktischer Ärzte zu Riga, die im 19. Jh. zum führenden Zentrum der Medizin-Wissenschaft in Lettland wurde und Sammelbände wissenschaftlicher Artikel herausgab. Mit dem Ende des 18. Jh. erfolgten Annexion Lettlands an das Russische Imperium formierte sich eine umfangreichere Medizinal-Verwaltung. Im 19. Jh. entsteht ein Netz stationärer Heilanstalten, anfangs in den grösseren Kreisstädten, nachher in den regionalen Zentren und manchen ländlichen Gegenden. Das 1803 erbaute Erste Rigasche Stadt - Krankenhaus war im folgenden Jahrhundert das grösste, führende in Lettland. 1824 erfolgte die Eröffnung eines Krankenhauses in Mitau (Jelgava), 1825 in Rositten (Rēzekne), 1830 in Libau (Liepāja), 1831 in Windau (Ventspils). In Riga entstehen spezialisierte Heilanstalten: 1862 die Irrenanstalt Rothenberg (Sarkankalns); 1863 die Reimersche Augenheilanstalt; 1891 das Leprosorium, 1899 das James Armitstaedtsche-Kinderhospital. Von den im 20. Jh. erbauten Heilanstalten wären noch zu erwähnen: die Heilanstalt für Geisteskranke bei Stackeln (Strenči) 1907, das Zweite Rigasche Stadt-Krankenhaus - 1910; das Eisenbahner-Hospital in Dünaburg (Daugavpils) 1912; das Rote Kreuz-Krankenhaus in Riga 1913; das Stadtkrankenhaus in Wolmar (Valmiera) 1914. Die führenden Krankenanstalten der Armee waren das Rigasche Kriegshospital (1754); das Kriegshospital in Dünaburg (1827); das Marine - Hospital in Libau (1900). 1884 wurde in Riga die Städtische Sektionsanstalt eröffnet, 1904 die erste Station für Schnelle Ärztliche Hilfe. Bereits 1891 bestand die erste Ambulanz am Ersten Rigaschen Stadt-Krankenhaus. Im Jahre 1900 gab es in Lettland 212 Apotheken.

Die Behandlung in Kurorten nahm Fortschritt. 1838 wurde der Kurort Kemmern (Ķemeri) gegründet, die Heilkraft seiner Wasserquellen war seit langer Zeit bekannt gewesen. Die Popularität von Baldohn (Baldone) wuchs, es gab Bade-Anstalten auch bei Aglon (Aglona) und Kreslavka (Krāslava). Unter den klimatologischen Kurorten waren der Rigasche Strand (Rīgas Jūrmala), Libau (Liepāja) und Poguljanka (Mežciems) bei Dünaburg (Daugavpils) wohl bekannt. 1900 wurde in der Umgegend von Windau (Ventspils) das erste Sanatorium für an Knochentuberkulose leidende Kinder erbaut. Dank dem verbesserten sanitären Zustand verminderte sich die Verbreitung von Epidemien. Am ausgedehntesten waren die Cholera-Epidemien von 1831 und 1848 gewesen.

Die Mehrzahl der in Lettland tätigen Ärzte und Apotheker hatte ihre Ausbildung an der naheliegenden Dorpater Universität erhalten, seit der zweiten Hälfte des 19. Jh. auch an der Petersburger, Moskauer und anderen Hochschulen. Der Anteil nationaler Studenten stieg an. So hatten, z. B., bis 1900 bereits 192 Letten medizinische Ausbildung erhalten, 1913 arbeiteten in Lettland 670 Ärzte. Medizinisches Hilfspersonal wurde in der Hebammen-Schule zu Mitau (gegr. 1826), der Rigaschen Pharmazeuten-Schule (gegr. 1835) und einigen anderen ausgebildet. Im Jahre 1910 gab es insgesamt 11 diesbezüglicher Lehranstalten.

Die weitere Entwicklung der Medizinwissenschaft war, grösstenteils, mit den Ärzte-Gesellschaften verbunden. 1913 waren es 10 derselben. Als erster in Russland im Jahre 1847 hatte Bernhard Friedrich Baerens die Aether-Narkose angewandt, 1862 August Haken sein Uretroskop konstruiert. Adolf Bergmann hatte in Riga Antiseptik und Asepsis eingeführt. Paul Hampeln weitere neuere Methoden in der Diagnostik und Therapie von Lungenkrankheiten vorgeschlagen. Am 6. Januar 1896 war es Hermann Pfäum in Riga gelungen, die ersten in Russland Röntgenaufnahmen herzustellen. Otto Thilo hatte mit Experimenten in der Biomechanik begonnen.

Die ersten lettischen Medizinscientisten arbeiteten zumeist ausserhalb Lettlands. In Dorpat und Petersburg hatte eine Gruppe lettischer Mikrobiologen wertvolle Experimente ausgeführt. Als erster in Russland hatte sich Eugen Semmer der Mikrobiologie zugewandt und bei seinen Forschungen 1878 den Erreger der Hühnerpest entdeckt. Christoph Hellmann und Otto Kalning bestimmten 1891 den Wert des Malein bei der Rotz-Diagnose. Christoph Hellmann hat ausserdem Tollwut-Forschung unternommen und 1886 in Petersburg, als zweiter in der Welt, eine Pasteur-Station gegründet. Karl Kresling erforschte das Malein und das Tuberkulin und begann ihre Herstellung. Bemerkenswert sind Peter Snikers, der 1904 in Petersburg zum ersten Mal in Russland die Reaktion der Haut auf Tuberkulin festgestellt hat, sowie Robert Krimberg, der 1905 in Moskau das Karminin isoliert und die Formel seiner Struktur bestimmt hatte.

Dem Ende des Ersten Weltkrieges folgte der Beginn der Revolution, nach dem Umsturz, wirre Zeiten. Zweimal wurde versucht in Lettland ein sovjetisches Gesundheits-Fürsorgesystem zu schaffen. Das verhinderten die kurze Zeitspanne, Verwüstung, Hungernot, Elend, auch Epidemien als Folgen des Kriegszustandes. Diese Versuche scheiterten. Ernstlichere Resultate wurden 1918, nach der Gründung der Republik Lettland und Anbruch friedlicher Zeiten erzielt. Jedoch 1940 wurde alles gewaltsam vernichtet.

Das bedeutendste Ereignis in der Geschichte der lettischen

medizinischen Intelligenz war 1919 die Gründung eines eigenen Zentrums für medizinische Ausbildung und Medizinwissenschaft - die medizinische Fakultät der Universität Lettlands. An Schwierigkeiten fehlte es nicht, trotzdem wurden sie erfolgreich überwunden. Im Laufe von 20 Jahren wurden 1200 Ärzte und 400 Zahnärzte ausgebildet, 45 Doktor-Dissertationen verteidigt, nationale Schulen für die wesentlichsten theoretischen und klinischen Disziplinen gegründet. Die führenden Wissenschaftler waren zur Zeit Martin Sihle, Jakob Alksnis, Robert Krimberg, Janis Ruberts, Peter Sniker, Hermann Budulis, Karl Baron, Janis Jankovskis und noch einige. Von den jüngeren Kollegen waren es Paul Stardiņš, Jakob Primanis, Christoph Rudzītis, Egon Dārziņš. Es wurden 3 Ärzte- und Zahnärzte-Kongresse veranstaltet, die Monatschrift "Latvijas Ārstu žurnāls" herausgegeben.

Die Gesundheit der Bevölkerung beaufsichtigte das 1919 gegründete Gesundheits-Departement des Ministeriums für Volkswohlfahrt (Direktoren: Gustav Reinhard, Karl Baron, Janis Kivizis, August Peterson, Oskar Alks.). 1937 wurde ein progressives Gesetz der Medizin erlassen, desgleichen 1939 für die Pharmazie. An der Spitze stand die Versicherungs-Medizin (oder das Krankenkassen-System) sowie das System der medizinischen Betreuung der ländlichen Gegenden und einige mehr. (Ihre historische Erfahrung wird bis heute noch mit Erfolg ausgenutzt).

Um das Gesundheitswesen der Bevölkerung haben sich auch zahlreiche öffentliche Organisationen verdient gemacht: Das Rote Kreuz Lettlands, die Gesellschaft für Gesundheitsförderung u. a. 1938 bestanden in Lettland 141 Krankenhäuser und Sanatorien mit 13,2 tausend Betten, arbeiteten 1589 Ärzte und 837 Zahnärzte, funktionierten 521 Apotheken. Die statistischen Angaben Lettlands lauteten im Vergleich mit der Sowjetunion im Jahre 1940: die Gesundheitsbetreuung war in Lettland weit besser, z. B., die Versorgung mit Ärzten zweimal höher, mit Krankenhausbetten - anderthalb mal höher, die Kindersterblichkeit - dreimal niedriger. Der Unterschied der mittleren Lebensdauer betrug um 11 Jahre mehr.

Der Autor enthält sich einer Schilderung der nachfolgenden Ereignisse, da die Zeitdistanz zu kurz ist und daher ein subjektiver Zugang unvermeidlich sein würde.

II

Die bisherigen Erforscher der Vergangenheit der Medizin Lettlands haben der Peripherie und der lokalen Geschichte der Medizin kaum Aufmerksamkeit geschenkt, da fast alle wichtigsten Ereignisse in der Wissenschaft und Praxis der Medizin, der Gesundheitsfürsorge der Bevölkerung zumeist mit dem Zentrum Riga verbunden waren.

Seltener mit Mitau, Libau, Dünaburg, also mit den grössten Städten. Man muss jedoch bemerken und gestehen, dass die ländlichen Gegenden und Kleinstädte das allgemeine Niveau der Medizin und der Gesundheitsfürsorge viel wahrer schildern würden, da ihre praktische Ausübung mit dem Volke weit enger verbunden war.

Daher wird in dieser Arbeit die Aufmerksamkeit nicht so auf Riga gelenkt (nur eine kurze Übersicht), sondern auf die anderen Städte und Rayons bis zur niedrigsten Stufe des Amtsbezirken. Chronologisch umfasst ist der Zeitraum von den ersten Keimen medizinischer Hilfeleistung auf dem ganzen Territorium Lettlands bis zur ersten Hälfte des 20. Jh. Somit erhält diese Arbeit den Aspekt der Heimatkunde.

Die zweite Aufgabe dieser Arbeit ist, nach Möglichkeit Kultur- und Geschichtsdenkmäler ausfindig zu machen, die mit dem Werdegang der Medizin verbunden sind. Dieses Moment ist bisher nicht in Betracht gezogen worden. Im Widerspruch zu dem heute aktuellen Vorhaben der Öffentlichkeit im Prozess ihres Wiederaufblühens die Sicherung von Vergangenheits-Werten zu bewerkstelligen. Dieser Band enthält konkrete Angaben über diesbezügliche Objekte.

Bei der Vorbereitung dieses Themas wurden Dokumente und Materialien aus Archiven, Museen, Bibliotheken in Riga, Tartu, Moskau, St. Petersburg und Minsk ausgenutzt. Auch einschlägige Literatur, Publikationen in Zeitschriften, die sich auf dem Zustand über medizinischen Hilfe bezogen, biographische Nachschlagewerke, Ärzte- und Apotheker-Verzeichnisse, Adress- und Telefonbücher, Landkarten etc. zu Rate gezogen. Ein gewisser Teil der Daten wurde bei persönlichen Kontakten von Personen vorgeschrittenen Alters, Historikern und Heimatkunde-Forschern erhalten. Zu den Illustrationen dienten meistens Ansichtskarten aus privaten und musealen Sammlungen und teilweise in den letzten 20 Jahren gemachte Photoaufnahmen.

Die Abschnitte dieses Bandes entsprechen der heutigen administrativen territorialen Aufteilung und sind alphabetisch geordnet. Um dem Leser sich leichter orientieren zu können sind bei dem umfangreicheren Material Ergänzungs-Kapitel beigelegt. Soweit wie möglich wurden die ersten Kreis-Ärzte, medizinisches Personal, Krankenhäuser, Apotheken und andere medizinische Anstalten, die frühesten Heil- und Badeorte (Mineralwasser-Quellen) etc. bezeichnet und ihre charakteristischen Eigenschaften betont.

Die Tätigkeit der hervorragenden Persönlichkeiten wurde hingegen nur in Kürze behandelt.

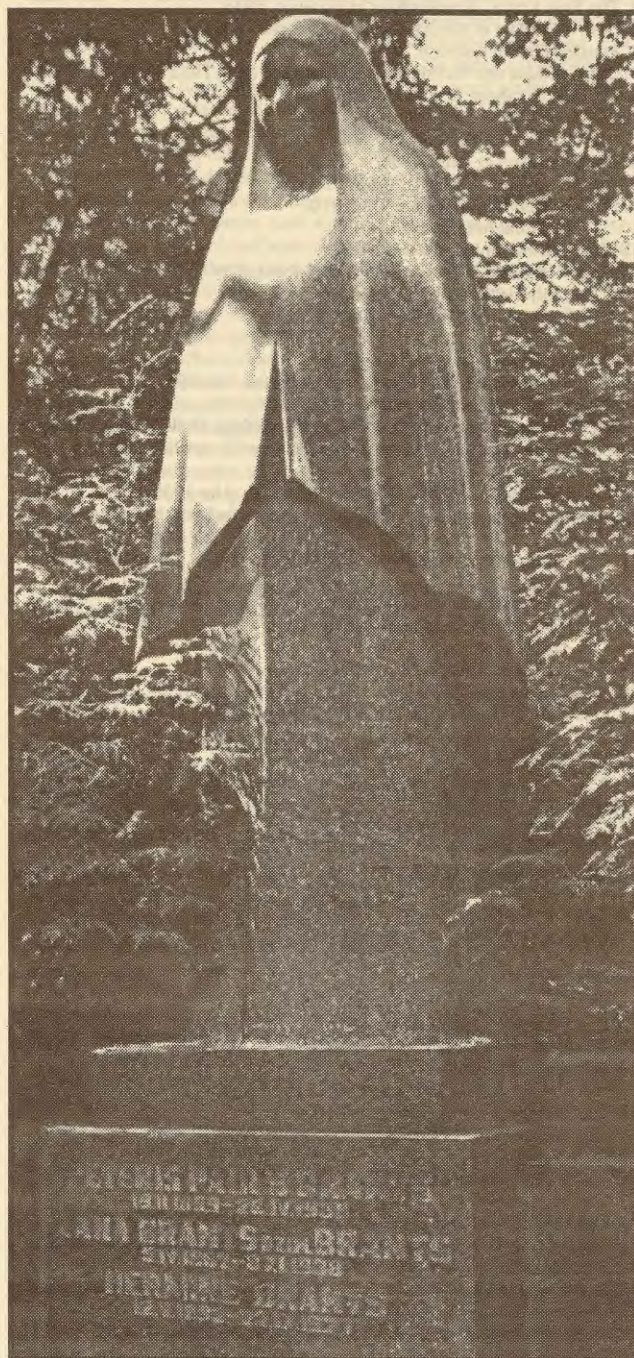
Die Beilage zu diesem Band besteht aus 2 Verzeichnissen: das erste über Verewigung der Namen grosser Mediziner in Denkmälern, Gedenksteinen, Gedenktafeln u. a.

Dieses Buch ist nicht nur Ärzten, Zahnärzten, Provisoren, barmherzigen Schwestern, Studenten und Heimatkunde-Forschern zugedacht, sondern allen Menschen, die sich für die Geschichte der Medizin interessieren und denen Lettland lieb und wert ist.

Illustrationverzeichnis

4. Das Rote Kreuz - Krankenhaus in Pļaviņas. 1935.
4. Der Marktplatz in Nereta, rechts - Drogerie. 1934.
5. Pension Fink in Koknese. 1911.
6. Das Gebäude des Krankenhauses in Alūksne (vom 1932 bis 1964). 1986.
6. Die Alte Apotheke in Alūksne. Um 1930.
7. Die Apotheke in Gaujiena. 1939.
7. Das Krankenhaus in Vijaka. 1986.
8. Die Ambulanz in Tilža. 1986.
8. Die Ambulanz in Bērzpils. 1986.
9. Das Krankenhaus in Iecava. Um 1910.
10. Das Doktorat in Iecava. Um 1930.
10. Das Lazarett in Iecava. Um 1915.
11. Der Marktplatz in Bauska mit der Apotheke. Um 1910.
11. Die Pension "Villa Baltica" in Cēsis. 1911.
12. Die Stadtapotheke in Cēsis. Um 1935.
12. Das Rote Kreuz - Sanatorium in Cēsis. 1932.
13. Militär - Sanatorium in Cēsis. 1933.
13. Das Krankenhaus der Papierfabrik in Līgatne. Um 1910.
14. Das Krankenhaus in Rauna. 1940.
14. Ärztliche Untersuchung in der Gesundheitspflege-Stelle in Drusti. 1938.
15. Die Hebamme aus Drusti mit Geschenken für ärmliche Kinder. Um 1938.
16. Das Rote Kreuz - Krankenhaus in Daugavpils. Um 1935.
16. Valdemār-Strasse in Daugavpils, rechts - die Apotheke des Kreisvorstandes. Um 1930.
17. Die Badeanstalt in Pogulanka. Um 1910.
17. Das Gasthaus in Mežciems. Um 1940.
17. Das Doktorat in Subate. Um 1935.
18. Die Neue Apotheke in Subate. Um 1935.
18. Die Apotheke in Kalupe. Um 1935.
19. Das Doktorat in Auce. Um 1910.
20. Das Krankenhaus in Dobeles. 1938.
20. Das alte Gebäude des Sanatoriums Tērvete. 1931.
21. Das neue Gebäude des Sanatoriums Tērvete. 1933.
21. Die Apotheke in Lejasciems. 1911.
22. Das Gutsverwaltershaus, in Līzums in dem heutzutage eine Apotheke sich befindet. Um 1930.
22. Die Apotheke in Druviena. Um 1935.
23. Das Kreiskrankenhaus in Jēkabpils. Um 1938.
23. Die Apotheke in Viesīte. Um 1935.
24. Die Apotheke in Atāšiene. Um 1935.
25. Das Krankenhausdoktorat in Ģintermuiža. Um 1910.
25. Die Apotheke Schwan in Jelgava. 1905.
26. Die Löwen - Apotheke in Jelgava. Um 1925.
27. Academia Petrīna. 1974.
27. Der Badewagen am Strand. Um 1905.
28. Das Doktorat in Sloka. Um 1905.
28. Das Kurhaus in Dubulti. Um 1910.
29. Das Kurhaus in Dzintari. Um 1905.
29. Der Pavillon am Strand in Dzintari. Um 1914.
30. Die Badeanstalt in Melluži. Um 1905.
31. Das Krankenhaus in Krāslava. Um 1935.
31. Das Krankenhaus in Dagda. Um 1938.
32. Das Sanatorium in Krāslava. Um 1935.
32. Das Stadtkrankenhaus in Kuldīga. Um 1938.
33. Die Herzog - Apotheke in Kuldīga. 1989.
33. Kirchenstrasse in Kuldīga, rechts - die Apotheke. 1903.
34. Die Apotheke in Vārme. Um 1935.
35. Der Strand in Liepāja. 1901.
35. Die Badeanstalt in Liepāja. 1932.
36. Das Rote Kreuz - Sanatorium in Liepāja. Um 1935.
37. Das Staatsbeamten - Sanatorium in Vainode. 1933.
37. Das Sanatorium der Krankenkasse in Bāte. 1927.
38. Der Pavillon in Bernāti. Um 1930.
38. Die Apotheke in Pāvilosta. Um 1930.
39. Das Krankenhaus in Limbaži. 1938.
40. Die Apotheke in Ainaži. 1939.
40. Das Sanatorium in Bīriņi. Um 1935.
41. Die Apotheke in Limbaži. (Im Zentrum). 1912.
42. Das Kreiskrankenhaus in Ludza. 1940.
42. Das Krankenzimmer im Kreiskrankenhaus Ludza. 1935.
43. Die Mediziner an dem Privatkrankenhaus Z. Gurevič in Ludza. 1930.
44. Das Doktorat in Lubāna. 1931.
44. Das Krankenhaus in Madona. 1939.
45. Die Apotheke in Saikava. Um 1935.
45. Die Apotheke in Meirāni. 1931.
46. Das Sanatorium (Pension) in Ogre. Um 1914.
46. Das Sanatorium in Alstiķe. 1905.
47. Das Sanatorium für Tuberkulosekranke Kinder in Ogre. Um 1925.
47. Die Apotheke in Ogre. Um 1905.
48. Das alte Gebäude des Krankenhauses in Preiļi. 1988.
49. Das Doktorat in Vārkava. 1938.
49. Das Krankenhaus in Līvāni. Um 1935.
50. An dem Kriegs - Lazarett in Rēzekne. 1916.
50. Die Infektionsabteilung im Rote Kreuz - Krankenhaus in Rēzekne. Um 1935.
51. Die Neue Apotheke in Rēzekne. Um 1925.
51. An der Quelle der Heiligen Helena in Adamova. Um 1910.
52. Das Haus der Grauen Schwester. 1983.
53. Das orthodoxe geistliche Seminar. Um 1910. 1920 - in das Anatomikum umgestaltet.
53. Das Rote Kreuz - Krankenhaus in Rīga. 1914.
54. Das St. Georgen-Hospital. 1983.
54. Das Kriegshospital in Rīga. 1938.
55. Die Pförtner im Ersten Riga Krankenhaus Riga. Um 1910.
56. Die Apotheke in Torņkalns. 1986.
57. Die Gertrud-Apotheke in Rīga. Um 1930.
57. Das Personal der Friedensapotheke. 1937.
58. Das Kurhaus in Baldone. 1908.
59. Das Kurhaus in Baldone. 1928.
59. Pension Morisson in Baldone. Um 1930.
60. "Trolley" in Baldone. Um 1930.
60. Pension "Vizbulītes" in Saulkrasti. Um 1935.
60. Die Villa Eugenia in Inčukalns. 1912.
61. Die Apotheke in Mālpils. 1912.
62. Die Apotheke in Kursiņi. 1926.
62. Die Apotheke in Saldus. 1917.
63. Das Krankenhaus in Talsi. Um 1935.
63. Die Alte Apotheke in Talsi. Um 1930.
64. Die Apotheke in Stende. Um 1935.
64. Pension in Sabile. Um 1910.
65. Die Burg in Durbe. Um 1910.
66. Die Apotheke Kreitenberg in Tukums. 1926.
66. Die Schwefelquelle in Kandava. Um 1930.
67. Die Schwefelquelle in Kandava. Um 1935.
68. Das Krankenhaus in Smiltene. 1905.
69. Das Personal und die Kranken des Psychiatrischen Krankenhauses in Strenči. 1926.
69. Das Doktorat in Ērgeme. Um 1910.
69. Die Apotheke in Trikāta. 1924.
70. Die Alte Apotheke in Valmiera. 1982.
70. Die Ambulanz der Gemeinsamen Krankenkasse in Valmiera. Um 1935.
71. Die Mitarbeiter-Gruppe des Infektions-Lazaretts am Flüchtlingskomitee der Letten in Valmiera. 1916.
72. Das Doktorat in Naukšēni. 1936.
72. Das Sanatorium in Dīkļi. Um 1940.
73. Die Venta - Apotheke in Ventspils. Um 1935.
74. Das Doktorat in Ugāle. Um 1935.
74. Die Apotheke in Zlēkas. Um 1930.
75. Der Strand in Ventspils. Um 1935.
76. Das P. Stradiņa-Denkmal in Rīga. 1983.
77. E. von Bergmann-Denkmal Enthüllung in Rūjiena. 1992.
77. A. Bieziņš Denkmal. 1989.
78. A. Kirchenstein-Denkmal Enthüllung. 1986.
78. P. Stradiņš-Denkmal Enthüllung in Viesīte. 1987.
79. Denkmal den Gründern und den Ärzten des Kurortes Ķemeri. 1992.
79. O. Kalniņš Gedenkstein. 1990.
80. K. Katlāps Gedenkstein Enthüllung. 1992.
80. J. Libietis Gedenkstein Enthüllung. 1992.
81. Der Stein im Kurort Bernāti. 1991.
82. P. Stradiņš Gedenkstein. 1986.
82. Der Grosse Pest - Stein in Mazirbe. 1977.
83. J. Alksnis Gedenktafel Enthüllung. 1990.
83. A. Bieziņš Gedenktafel. 1990.
84. J. Jegermanns Gedenktafel.
84. V. Derums Gedenktafel Enthüllung. 1989.
85. Ā. Elksne Gedenktafel Enthüllung. 1988.
85. A. Rekašov Gedenktafel Enthüllung. 1988.
86. J. Lejnieks Gedenktafel Enthüllung. 1989.
87. M. Zīle Gedenktafel. 1992.
89. Das Epitaph N. Himmel. 1983.
90. Der Grabstein G. Apinis. 1990.
90. I. Bākulis Grabstein. 1979.
91. Ärzte Bērziņi Grabstein. 1990.
91. A. Bērziņš Grabstein. 1990.
92. Ärzte Bieziņi Grabstein. 1990.
92. M. Bļodniece Grabstein. 1990.
93. Ärzte Kalnbērzi Grabstein. 1984.
93. P. Ģērke Grabstein. 1990.
94. K. Briedis Grabstein. 1979.
95. E. Liepa Grabstein. 1990.
95. J. Jankovskis Grabstein. 1979.
96. A. Liepukalns Grabstein. 1982.
96. A. Rekašov's Grabstein Enthüllung. 1988.
97. V. Skaburskis Grabstein. 1990.
97. Ärzte Odiši Grabstein. 1990.
98. Familien Gruft der Mucenieki. 1982.
98. P. Stradiņš Grabstein. 1990.
99. N. Zandbergs Grabstein. 1983.
99. O. Huhns Grabstein. 1985.
100. R. Wagner's Grabstein. 1980.
100. Grabstein R. Šiliņš. 1990.

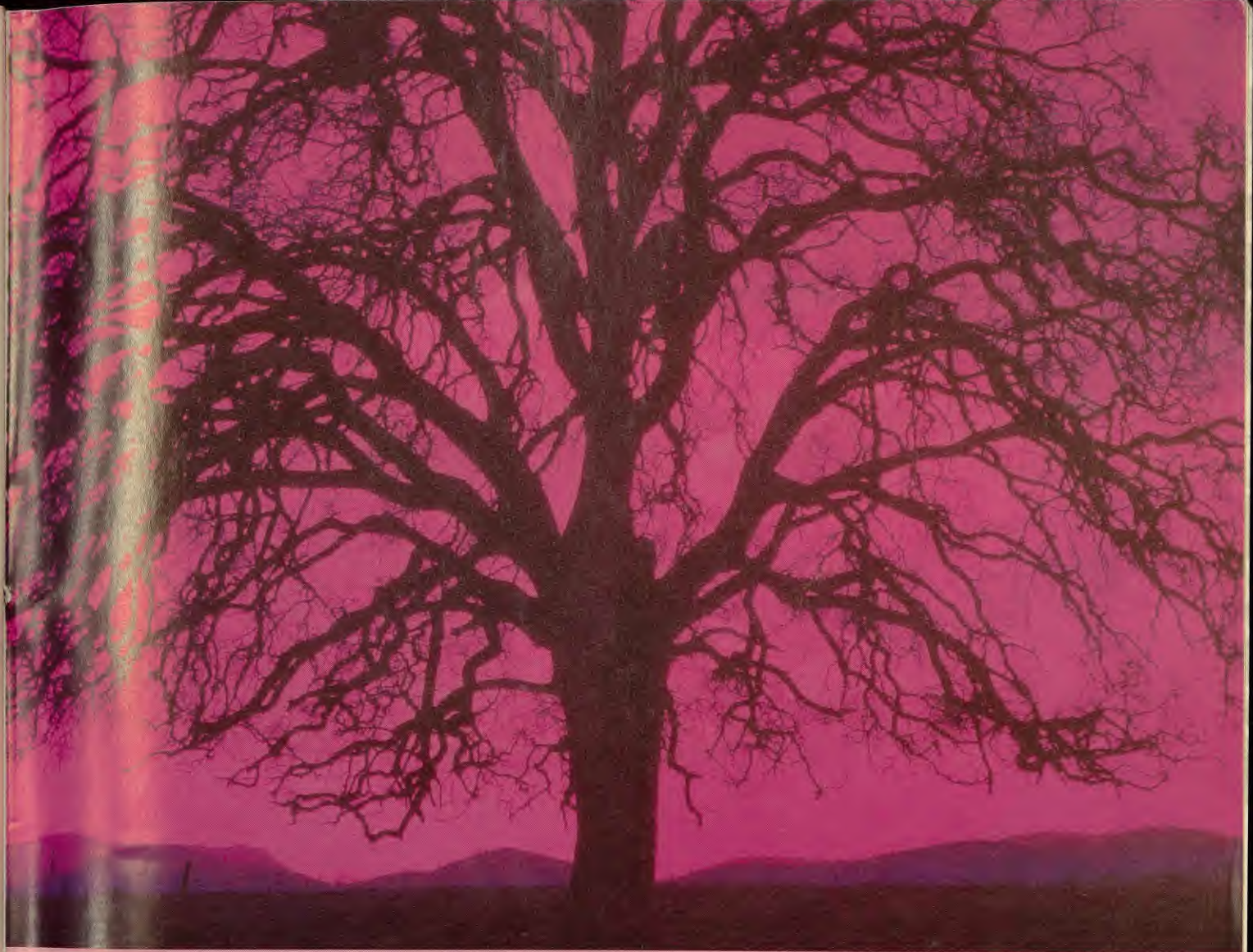
Priekšvārds	3
Aizkraukles rajons	4
Alūksnes rajons	6
Balvu rajons	7
Bauskas rajons	9
Cēsu rajons	11
Daugavpils	15
Daugavpils rajons	17
Dobeles rajons	19
Gulbenes rajons	21
Jēkabpils rajons	23
Jelgavas pilsēta un rajons	25
Jūrmala	27
Krāslavas rajons	30
Kuldīgas rajons	32
Liepāja	35
Liepājas rajons	36
Limbažu rajons	39
Ludzas rajons	41
Madonas rajons	43
Ogres rajons	46
Preiļu rajons	48
Rēzeknes pilsēta un rajons	50
Rīga	52
Rīgas rajons	58
Saldus rajons	61
Talsu rajons	63
Tukuma rajons	65
Valkas rajons	67
Valmieras rajons	70
Ventspils pilsēta un rajons	73
Pielikumi	76
Mediķu piemiņas iemūžināšana	76
Mediķu apbedījuma vietu saraksts	88
Rādītāji	101
Lītaratūra	101
Personas	101
Vietvārdi	109
Abridgment	115
List of plates	116
Zusammenfassung	117
Illustrationverzeichnis	119

Arnis Viksna «Medicīnas sākumi Latvijas novados».

Latvijas Ārstu biedrības zinātniskā un informatīvā žurnāla «Latvijas Ārsts» pielikums, veltīts Pasaules Latviešu ārstu otrajam kongresam. Galvenais redaktors Pēteris Apinis. Macintosh datorsalikums. Maketētājs Āris Petrovs. Datorcentra vadītājs Arvis Desmitnieks. Redakcijas vadītājs Jānis Kanasts. Izdevējs: Rīgas Starptautiskais medicīnas zinātnes un farmācijas centrs. Direktors Juris Viņķelis. Rīgā, E. Veidenbauma ielā 4a, tel. 220661, fakss 220657, mob. tel. 46 99 341076.

Iespiests Talsu tipogrāfijā. Direktors Harijs Poļevskis. Montētāja Aija Lipāne. Ofsetiespiedums. ISSN 1019-5068. Reģistrācijas apliecība nr. 0358.

Vairogdziedzeris

Vairogdziedzera hormonu terapija ar kompensējošu efektu

Nātrija levotiroksīns

L-Thyroxin 25 Berlin-Chemie L-Thyroxin 100 Berlin-Chemie

● pārbaudīta, droša kvalitāte ● taupīga pielietošana

L-Thyroxin 25 Berlin-Chemie / L-Thyroxin 100 Berlin-Chemie. Sastāvs: 1 tablete satur 25 jeb 100 µg levotiroksīna nātrija sāļu veidā. Pielietošana: pieaugušajiem: pie hipotireozes, vieglas vairogdziedzera palielināšanas, recidīva profilakses pēc kākšļa rezekcijas, papildus medikamentu nozīmēšanas ar ārstēšanas ar tireostatiskiem līdzekļiem, tireodīta, vairogdziedzera audzēja. Bērniem: pie hipotireozes, ar vairogdziedzera darbību saistītiem attīstības traucējumiem, endēmiskām vai sporādiskām tūskām. Kontrindikācijas: hipertireoze (izņemot papildus ārstniecisko līdzekļu nozīmēšanu ar ārstēšanas ar tireostatiskiem līdzekļiem, taču ne pie grūtniecības), svaigs infarkts vai arī infarkts pie ilggadējiem kākšļa pacientiem, miokardīts, neārstēti blakusnieru garozu funkciju traucējumi. Jāietur piesardzība, ja lieta grozās ap gados vecākiem pacientiem, koronārām sirdsslimībām, sirds nepietiekamības, tahikardiskiem sirds ritma traucējumiem. Blakus parādības: tahikardija, tremors, svīšana, bezmiegs, nemiers, glikūrija, stenokardiski stāvokļi, sirds ritma traucējumi, parasti kā pārdozēšanas vai pārāk ātras devu paaugstināšanas sekas. Pielietošana un devas: 1-tiroksīns savu efektu sasniedz tikai apm. pēc 10 dienām, pie kam šis efekts saglabājas 3-4 nedēļas. Tādēļ ļoti ieteicams ārstnieciskās devas palielināt pakāpeniski. Pastāvīgā deva nosakāma individuāli un pieaugušajiem sastāda caurmērā 100-200 µg dienā. Kākšļa recidīvu profilaksei parasti pietiek ar 50-100 µg dienā. Bērni atkarībā no ķermeņa svara saņem mazāk. Nepieciešama stingra terapijas kontrole. Tirdzniecības formas un cena: 30 tabletes pa 25 µg maksā, ieskaitot virsvērtības nodokli. 30 tabletes pa 100 µg maksā, ieskaitot virsvērtības nodokli (stāvoklis uz 8.91).

BERLIN-CHEMIE

**Aizkuņģa dziedzera eksokrinās
funkcijas traucējumi
gremošanas traucējumi**

**Vienmēr tad, kad ir
nepieciešams aizkuņģa dziedzera
fermentu aizstājējs**

Mezym[®] forte

– Pankreatīns –

- **pie meteorisma (timpānijas)**
- **dispepsijas un**
- **hroniska pankreatita**

Mezym[®] forte, Pankreatīns. Sastāvs: 1 tablete Mezym[®] forte apvalkā satur: 0,14 g pankreatīna, kas satur vismaz 4200 F.I.P. vienības amilāzes, 3500 F.I.P. vienības lipāzes, 250 F.I.P. vienības proteāzes. Pielietošana: pie aizkuņģa dziedzera eksokrinās funkcijas traucējumiem, ko pavada gremošanas traucējumi, kas saistīti ar nepietiekamu zarnu sekrēta iedarbību uz barību, meteorisma, dispepsijas, hroniska pankreatita. Kontrindikācijas: akūts pankreatīts un akūts hroniskas aizkuņģa dziedzera slimības kārtējais uzliesmojums. Devas: pirms ēšanas vai ēšanas laikā – 1-3 tabletes Mezym[®] forte apvalkā ar nelielu šķidruma daudzumu. Pasniegšanas forma un iesaņojuma izmēri: Mezym[®] forte: 40 tabletes apvalkā (stāvoklis uz 2.92).

BERLIN-CHEMIE

Kas gan var būt sliktāks, ja bērni dzimst bērniem? Tādēļ es vēlējos savu pirmo pretapaugļošanās tableti jau tad, kad man bija pirmais draugs. Man tad bija 17 gadu. Šī tablete bija gan gabaliņš brīvības, gan gabaliņš atbildības. Atbildības to manu bērnu priekšā, kurus es vēlēšos tad, kad būšu gana bagāta. Vai tas būs pēc diviem vai pieciem gadiem, es neesmu droša. Tomēr līdz tam laikam es ar pārlicību lietoju pretapaugļošanās tabletes. Nu man jau ir pieredze. Tas taču ir kaut kas, vai ne?
Sandra Retfelde, Kahla.

“Jenapharm” viedoklis:

Jau 25 gadus kontracepcija ir mūsu darbalauks. Mūsu *know-how* ir pasaulē plaši pazīstams. Tomēr nepietiek ar pirmklasīgu medicīnisko izstrādājumu piegādi, lai segtu visas vajadzības. Aiz tā visa stāv cilvēks, kam mēs vēlamies palīdzēt. Piemēram, Sandra. Mēs tālab aicinām uz diskusiju, ierosmju un domu apmaiņu. Aicinām Jūs. Un tas taču arī ir kaut kas, vai ne?

Jenapharm

Kompetence rada uzticību.

PĀRBAUDĪTS UN IZMĒĢINĀTS MILJONS REIŽU

Labi panesams,
pārsvarā
progestogēnu
saturošs
kombinēts
preparāts.

Nonovlona tabletes. Sastāvs: katra tablete satur 1 mg noresterona acetāta, 0,05 mg etinilestradiola. **Indikācijas:** hormonāla kontracepcija, kā arī funkcionālas sterilitātes, dzemdes hipoplāzijas, organiskas dismenorejas, menstruāla cikla traucējumu un miomatozes ārstēšanai. **Kontrindikācijas:** sk. Ovozis-tons. **Blakusparādības:** parasti pacientes preparātu panes labi. Sākumā var būt slikta dūša, ķermeņa masas pieaugums, galvassāpes un krūšu jutīgums, tomēr šie simptomi parasti drīz izzūd. Iespējama balss tembra pazemināšanās (uzmanīgi lietot personām, kuru profesija saistīta ar balss saišu piepūli!).

Ļoti spēcīgu galvassāpju, akūtu redzes traucējumu vai krasas asinsspiediena paaugstināšanās gadījumā nonovlona lietošana jāpārtrauc.

Lietošana: lieto vienu tableti dienā saskaņā ar menstruālā cikla kalendāru, ievērojot 7 dienu intervālu. **Zāļu mijiedarbība:** preparāta efektu var mazināt barbiturāti, hidantoīns, psiho-

tropiskie līdzekļi, antibiotikas (ampicilīns, rifampicīns) un pretepilepsijas līdzekļi. **Iesaņojums:** 21 dražeja, 3 x 21 dražeja. "Jenapharm". Otto-Schott-Strasse 15, O-6900 Jena/Vācija.

Jenapharm
Kompetence rada uzticību

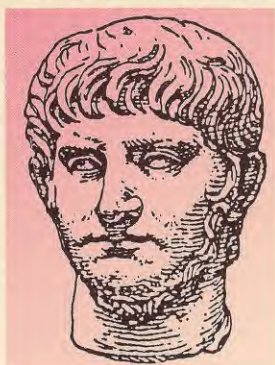
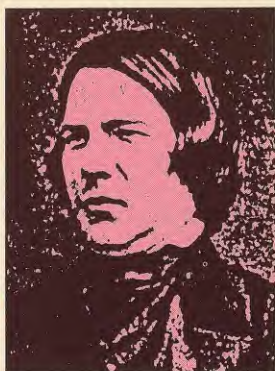
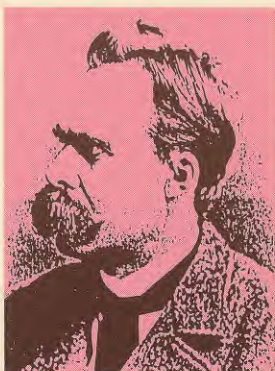
Kontroleksemplārs

PSIHOZE SHIZOFRĒNIJA

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0306010646

LYORODIN®-Depot

Sastāvs: 2 ml eļļas šķiduma satur 24 mg flufenozindekanoāta. **Indikācijas:** dažādu hroniskas shizofrēnijas formu un simptomātisku psihožu ilgstošai ārstēšanai un recidīvu profilaksei. **Kontrindikācijas:** akūta intoksikācija ar alkoholu, miega zālēm, analgētiem un psihotropiskiem līdzekļiem, kaulu smadzeņu nomākums, fenotiazīnu nepanesamība, smagi aknu un nieru funkciju traucējumi. Preparātu nedrīkst dot bērniem līdz 12 gadu vecumam! **Blakusparādības:** no devas atkarīgs muskuļu hipertonus, trīce, akinēzija, diskīnēzija. Reti var būt ļaundabīgs neiroleptisks sindroms, veģetatīvas blakusparādības: redzes traucējumi, ādas alerģiskas reakcijas, kā arī acu un ādas fotosensibilitāte. Ļoti reti var būt hormonāli traucējumi, holestāze. Lietojot lielas preparāta devas, iespējama vadišanas kavēšana. Samazinātas automobiļa vadīšanas spējas. Preparāts izdalās arī mātes pienā. Lietojot preparātu, obligāta ir asinsainas kontrole. **Zāļu mijiedarbība:** lietojot kopā ar centrāli stimulējošām vielām, hipotensīviem līdzekļiem un alkoholu, vērojama abpusēja darbības pastiprināšana; ar guanetidīnu – samazinās asinsspiediens; ar pentetrazolu – rodas krampji. Pastiprina antiholīnērgisku līdzekļu, bet samazina dopamīna agonistu iedarbību. Lietojot ar dopamīna antagonistiem, pastiprina ekstrapiramīdālās blakusparādības. **Devas, lietošana:** LYORODIN®-Depot lieto ar 3 (2-4) nedēļu intervālu. Vienreizējas devas iedarbības efekts rodas 2 līdz 5 dienas pēc ievadīšanas. **Iesaņojums:** 10 ampulas.

Jenapharm

Kompetence rada uzticību

10 ampul po 2 ml

Лиородин®-Депо

Нейролептик пролонгированного действия

В 2 мл препарата содержится 25 мг флуфеназина деканоата в масляном растворе.

Препарат инъектировать глубоко внутримышечно! С осторожностью назначать водителям транспорта! Хранить в защищенном от света месте!

JENAPHARM

Lyorodin®-Depot

- kavē pārliecīgu uzbudināmību
- reducē bailes

94-6
L-27

Latvijas
Ārstu biedrības
zinātnisks un informatīvs
žurnāls

OTRAIS
PASAULES
LATVIEŠU
ĀRSTU
KONGRESS